

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXVIII Nr. 11—12
NOIEMBRIE-DECEMBRIE
1969

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN

Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. Antim
Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL
Episcop vicar patriarhal

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. PETRE F. ALEXANDRU
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

REDACȚIA, *De ziua Republicii*

1137

PASTORALE

- Frea Fericitul Părinte Patriarh JUSTINIAN, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1140
P. S. Episcop ANTIM al Buzăului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1144
P. S. Episcop CHESARIE al Dunării de Jos, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1148

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

- Pr. I. M. STOIAN, *La Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* 1152
Pr. Prof. ENE BRANIȘTE, *La Duminica XXVI-a după Rusalii* 1157
Pr. Prof. M. CHIALDA, *La Duminica XXX-a după Pogorîrea Sfîntului Duh* 1161
Pr. DAVID POPESCU, *La Praznicul Sfîntului Nicolae* 1166
Pr. Prof. IOAN RĂMUREANU, *La pomenirea Sfîntei Mucenițe Filoteia* 1169

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

- REDACȚIA, *Acțiuni în slujba păcii (noiembrie—decembrie)* 1174
Prof. O. B. și Prof. AL. I. CIUREA, *Știri ecumenice* 1185

ARTICOLE ȘI STUDII

- Prot. ARISTIDE M. POPESCU, *Colegialitatea episcopală și primatul papal* 1202
IANCU ANASTASESCU, *Contribuții la istoricul celor două biserici din comuna Voinești, județul Dimbovița* 1211
REMUS ILIE, *Un preot cărturar și diplomat* 1218
A. A. BOLȘACOV-GHIMPU, *Scythia Minor, prima mitropolie a țării noastre* 1223
Pr. GABRIEL COCORA, *Gavriil Munteanu, primul director al Seminarului teologic din Buzău* 1226
Pr. MIHAI IANCU, *Anton Pann. Cu prilejul aniversării morții sale* 1232

DOCUMENTARE

- LUCIAN PREDESCU, *Date inedite privitoare la viața și opera diaconului și scriitorului Ion Creangă* 1237
Pr. N. D. TĂNĂSESCU, *Despre înțeleapta folosire a bunurilor materiale* 1264

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ASISTENT, <i>Lucrările Aduhării Eparhiale a Sfinței Arhiepiscopii a Bucureștilor</i>	1269
REDACȚIA, <i>Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1969</i>	1282
IOAN F. STÂNCULESCU, <i>Serbarea colindelor de Crăciun și Anul Nou la Seminarul și Institutul teologic din București</i>	1285
Arhim. JUSTINIAN FLOREA, <i>Minăstirea Suzana în haină nouă</i>	1289
ASISTENT, <i>Biserica din Ederile; Biserica Sântul Pantelimon din Ploiești; Parohia Rădoiești, județul Teleorman; Parohia Tegeș — Ordoreanu; Biserica din comuna Valea Mare-Pravăț, județul Argeș; Biserica din comuna Rădești, județul Argeș; Întâlnire colegială</i>	1292
ASISTENT, † <i>Protopopul Teodor Rădulescu</i>	1300
ASISTENT, † <i>Arhidiaconul Iordan Niculescu</i>	1302
ASISTENT, † <i>Arhitect Dumitru Ionescu-Berechet</i>	1305

EPISCOPIA BUZĂULUI

CRONICAR, <i>Lucrările Adunării Eparhiale</i>	1307
Fr. GABRIEL COCORA, <i>O cătorie arhierescă</i>	1312
CRONICAR, <i>Preocupări pentru buna podoabă a Casei Domnului</i>	1321
CRONICAR, <i>Conferințele de orientare ale preoțimii din luna noiembrie</i>	1324

EPISCOPIA DUNĂREA DE JOS

ASISTENT, <i>Lucrările Adunării Eparhiale a Episcopiei Dunării de Jos pe anul 1969</i>	1326
Pr. TEOFAN STĂNESCU, <i>Biserica Sântul Gheorghe din municipiul Tecuci</i>	1330

RECENZII

Guy Onry, <i>Les retraites spirituelles de Dominique Saint, theologal de Tours</i> , în «Revue d'ascetique et de mystique», Toulouse, 1969, nr. 1, p. 65—78, de C. BĂRBULESCU	1331
Alexandru Vlăhuță, <i>Pictorul Nicolae Grigorescu</i> , Ed. Tineretului, 1969, 120 p.	1333
Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, <i>Gramatica românească, 1757</i> , Editura Științifică, București, 1969, 158 p. de N. S.	1337
Alexandru Duțu, <i>Explorări în Istoria literaturii române</i> , București, E.P.L., 1969, 289 p., de C. BĂRBULESCU	1340
I Buciu, Al. Popa, Horia Ursu, <i>Cetatea Alba Iulia</i> , Editura Meridiane, București, 1968 (ed. II-a), 58 pag. + 42 ilustrații, de I. F. STÂNCULESCU	1341
Radu Florescu, <i>Ghid arheologic al Dobrogei</i> , Editura Meridiane, București, 1968, 100 pag. + 98 ilustrații, de Pr. ION ST. CRISTACHE	1347

DE ZIUA REPUBLICII

Pe noul drum spre libertate, lumină și progres, inaugurat de clasa muncitoare de la noi din țară, după marea cotitură istorică de la 23 August 1944, s-au realizat, în chip revoluționar, o seamă de restructurări politice fundamentale, a căror cunună poate fi socotită, pe bună dreptate, abolirea, la 30 decembrie 1947, a monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române, care, cu începere de la 21 august 1965 a devenit Republica Socialistă România. A fost o adevărată revoluție, dar o revoluție pașnică și fără vărsare de sânge. O revoluție în care conducătorii ei s-au interesat nu numai de atingerea unor obiective politice, oricât de însemnate au fost acestea, ci și de pregătirea sufletească a cetățenilor lor, pentru noile forme de viață politică, cu alte cuvinte, de educarea lor politică și cetățenească. Participarea maselor largi ale poporului muncitor, ale țărănimii muncitoare și ale intelectualității progresiste la formele de conducere ale noului stat de-a lungul tuturor acestor stadii de desăvârșire politică a lui, de la comună și județ, pînă la Marea Adunare Națională, a constituit unul din factorii cei mai de seamă, care a contribuit la consolidarea încrederii în noua formă de conducere statală. Slujirea patriei de către delegații poporului, în orice formă de conducere, a căpătat, pentru prima dată, în viața noastră politică, adevăratul ei conținut moral, căci ea nu a mai fost, ca în trecut, pe vremea politicianismului veros, un mijloc de jaf în averea statului și de îmbogățire personală, ci a devenit o adevărată onoare: onoarea de a sluji, din toate puterile, cu tot zelul și cu toată conștiinciozitatea poporul și sacrele lui interese.

Giganticele eforturi și strădanii care s-au depus pentru înflorirea Republicii noastre și pentru ridicarea ei pe postamentul de pe care strălucește astăzi înaintea tuturor — și a celor din țară și a celor din străinătate — au determinat pe toți cei de bună credință să se plece cu atenția asupra «fenomenului românesc», transformînd ura și vrăjmășia multora într-o atitudine plină de respect și de politețe față de statul nostru.

Cuvinte elogioase la adresa Republicii noastre și a conducătorilor ei sînt un adevăr, care nu mai poate fi contestat de nimeni și, ca atare, o dovadă grăitoare de prestigiul pe care Republica noastră l-a dobîndit de-a lungul timpului. Este o confirmare a drumului bun pe care l-a ales, pe care a mers și pe care merge, cu hotărîre neclintită Republica

noastră, dovedindu-se o țară din ce în ce mai înfloritoare înlăuntru și un factor dinamic, din ce în ce mai activ pe arena politicii internaționale.

Prestigiul acesta, atât pe plan intern, cât și pe plan extern și l-a agnosit Republica noastră și pentru concordanța desăvârșită dintre cuvânt și faptă. Pe plan intern, vorbele mari și fără nici un conținut real, folosite de multe ori cu o dezinvoltură inconștientă de trecutele regimuri, astăzi au devenit fapte concrete. Toți parametrii planurilor de stat, atât de bogați și îndrăzneți de altie!, sînt îndepliniți conștiincios și de foarte multe ori depășiți, înainte de vreme. Țara întregă a devenit un șantier, pe care se muncește de toți cu rivnă și cu un înalt sentiment de răspundere, iar standardul de viață al cetățenilor patriei a atins limitele ne mai ajunse vreodată. Pe plan extern, Republica noastră a promovat și promovează o politică de pace și de prietenie, de colaborare cu statele socialiste, de dezvoltare a relațiilor cu toate celelalte state, pe baza respectului, independenței și suveranității naționale, a principiului neamestecului în treburile interne ale altor state, al egalității în drepturi și avantajului reciproc. Și politica aceasta este sinceră, fără nici o rezervă, fără nici un echivoc, ca sufletul curat, bun și integru al românului. Crezul acesta, care stă la baza politicii sale externe, Republica noastră l-a mărturisit, din nou, cu toată tăria, în scrisoarea pe care a trimis-o către sfîrșitul anului trecut Secretarului General al Adunării Națiunilor Unite, cu prilejul sărbătoririi a 10 ani de la adoptarea Declarației cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, în care se spune: «Întreaga activitate internațională a Republicii Socialiste România se fundamentează pe respectarea dreptului fiecărui popor, de a-și hotărî singur soarta, pe neamestecul în treburile interne ale altor popoare, pe promovarea neabătută a principiului independenței și suveranității naționale. Poporul român, care a dat jertfe grele pentru a scutura jugul oprîmării străine, pentru a înfăptui unitatea sa statală, sprijină din toate puterile cauza popoarelor aflate încă sub dominație colonială și își manifestă solidaritatea deplină cu lupta lor dreaptă, pentru cucerirea și consolidarea independenței lor naționale. Zbuciumata sa istorie de necurmată luptă pentru apărarea liinței naționale și pentru neatîrnare îi întăresc convingerea că respectarea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele, de a-și alege calea dezvoltării social-politice, fără nici un amestec din afară, constituie un uriaș factor de progres, condiția primordială a unei fructuoase conlucrări internaționale între toate popoarele».

Adeptă convinsă a egalității tuturor oamenilor și luptătoare hotărîtă împotriva discriminărilor de tot felul, Republica noastră a făcut din toți cetățenii săi o comunitate omogenă, cu aceleași drepturi și aceleași îndatoriri, garantîndu-le deopotrivă tuturor libertatea conștiinței și libertatea religioasă.

În cadrul acestei libertăți, nu numai naționalitățile conlocuitoare și-au putut atinge coeficienții cei mai înalți de dezvoltare și de bună stare, ci și cultele religioase, prin care, în primul rînd, Biserica Ortodoxă Română. Nu este, oare, și acesta un semn de la Dumnezeu, că Biserica noastră strămoșească a ajuns la culmi nemaiatinse de înflorire

și de activitate desfășurată potrivit poruncilor celor de viață dătătoare ale Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos, abia după cel de al doilea război mondial și că bazele acestei activități și înfloriri corespund cu cel dinții an al Republicii noastre? Într-adevăr, în anul acela — anul 1948 — Biserica Ortodoxă Română a primit la cîrma ei pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Cu o intuiție clară față de lucrarea Bisericii Mântuitorului în lume, Prea Fericeira Sa nu a drămuț osteneală, nu a avut odihnă, pînă ce nu a văzut ridicată Biserica părinților și strămoșilor noștri la înălțimea adevăratei ei misiuni și a căutat să facă din ea, din ierarhii și slujitorii ei, factori activi de viață, precum au fost întotdeauna în trecutul neamului nostru. Biserica noastră a început și ea, în anii Republicii, să concluceze, pe plan interortodox și interconfesional și să contribuie la lămurirea opiniei creștine mondiale, în sublinierea misiunii Bisericii creștine în lume, de propovăduire și realizare a păcii lui Dumnezeu pe pămînt, înfrățirea oamenilor, întrajutorarea celor lipsiți și rămași în urmă pe calea progresului social, eliberarea tuturor oamenilor de orice jug apăsător și reconstituirea demnității omenești a tuturor oamenilor, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Această plămădire a mentalității creștine, în sînul Bisericii Ortodoxe Române, a adus Bisericii Ortodoxe Române nu numai un spor de prestigiu, în toată lumea creștină, ci a fost încununată — tocmai datorită noilor condiții, create tuturor în Republica noastră — de o nestemată, care va străluci de-a pururea pe firmamentul Bisericii noastre: reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, după 250 de ani de ruptură, prin revenirea la sînul său de mamă a fraților smulși cu sila și în chip cu totul necreștinesc, de către răuvoitorii Sfintei noastre Ortodoxii.

Privind înainte, cu încredere nesfîrșită în conducătorii Republicii noastre, alături cu toți cetățenii patriei noastre și conștiinți de rolul din ce în ce mai însemnat pe care Republica noastră este chemată să-l joace în viitor, de ziua Republicii, aducem un omagiu fierbinte conducătorilor Republicii și ne exprimăm profunda și arzătoarea noastră dorință ca Republica Socialistă România, patria noastră scumpă și dragă, să crească și să înflorească de-a pururea!

REDAȚIA

PASTORALE

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ȘI VOINȚA CLERULUI ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMĂNE, LOȚIITOR AL SCAUNULUI DIN CEZAREEA CAPADOCIEI, MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR

IUBITULUI NOSTRU CLER
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,

har și pace de la Dumnezeu, iar de la Noi arhierescă binecuvîntare.

«Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Mare a fost iubirea lui Dumnezeu față de om, făptura Sa cea mai aleasă! A căzut omul în păcat, de la început, precum știți; generații după generații în cursul a mii de ani au «umblat în întuneric și în umbra morții», dar în dragostea Sa părintească Dumnezeu nu a părăsit pe om, ci atunci «cînd a venit plinirea vremii» (Galateni IV, 4) l-a trecut din nou din întuneric la lumină.

Intr-un moment al istoriei, acum aproape două mii de ani, cînd lumea era mai însetată ca oricînd de viață, de adevăr, de ajutor de sus, — poporul care locuia în întuneric a văzut lumină mare, iar cei ce locuiau în latura umbrii morții, lumină a strălucit peste ei (Isaia IX, 1—2). Lumina aceasta era Hristos Domnul, venit pe pămînt ca să înalțe pe omul căzut în păcat iarăși la demnitatea de fiu al lui Dumnezeu și să-l

mîntuiescă. Căci acesta a fost în primul rînd rostul venirii Fiului lui Dumnezeu pe pămînt; pentru aceasta «Cuvîntul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi» (Ioan I, 14), «Ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobîndim înfierea» (Galateni IV, 6). «Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să osîndească lumea, ci ca să se mîntuiescă prin El» (Ioan III, 17). Motivul venirii lui Hristos este mîntuirea noastră. Nici un eveniment nu ne privește așa de direct, ca Nașterea Domnului. Ne bucurăm de acest eveniment minunat — care este Crăciunul, dar mai cu seamă de motivul pentru care Hristos a venit în lume. Bucuria noastră este cea mai sinceră și mai mare dintre toate. De aceea, totdeauna în timpul sfintei liturghii acest lucru îl mărturisim cînd rostim Simbolul Credinței, spunînd: «Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire, s-a coborît din cer și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om».

Omenirea avea nevoie de un Izbăvitor, de un trimis al lui Dumnezeu, — de un Mesia. Numele de Iisus înseamnă Izbăvitor, iar Hristos înseamnă Mesia. Numele lui «Iisus Hristos» este vestea izbăvirii oamenilor și împlinirea speranței lor de mîntuire și în împăcare cu Dumnezeu, «căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16).

De la venirea Domnului Iisus Hristos, prin trăirea învățăturii adusă de El, păstrată și propovăduită de Biserica noastră, omul nu mai este condamnat pe vecie la moarte din cauza păcatului strămoșesc, a neștiinței și neputinței de a face binele, ci el poate să se mîntuiescă, să trăiască adică în veci în Casa Tatălui Ceresc alături de slava Sa și de sfinții îngeri; Omul deci, care crede în El, luat ca suflet aparte, prin Nașterea Fiului lui Dumnezeu a dobîndit mîntuirea și a devenit fiul lui Dumnezeu.

Dar, iubiții mei, omul nu trăiește singur pe pămînt. El a fost zidit de Creatorul său cu porunca de a crește, a se înmulți, a umple pămîntul și a-l stăpîni (Facere I, 28). Din prima pereche de oameni creată de Ziditorul lumii a ieșit întreaga neamul omenesc; făpturile lui Dumnezeu s-au înmulțit și au umplut pămîntul. Uitînd însă că sînt frați și că toți au dreptul după porunca Creatorului lor să moștenească pămîntul, oamenii au început să se împartă, să se dușmănească, să se ucidă pentru această moștenire. Pe pămînt a început să nu mai fie pace, ci dezbinare, războaie, nefericire. Mii și mii de ani s-au ucis în războaie frații între ei, făpturile lui Dumnezeu. Tînjeau oamenii după adevăr, după viață curată și mîntuire, dar tînjeau și după dreptate, liniște și pace. În bunătatea Sa părintească, Dumnezeu trimițînd pe Fiul Său să ia chip de om pentru ca pe oameni să-i mîntuiescă, a voit ca prin El să se aducă și pace lumii. Cu acest mesaj al Cerului de pace și iubire frățească, «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!» (Luca II, 14), cîntat de îngeri în noaptea Nașterii Sale, s-a pogorît Domnul Hristos pe pămînt. El a prilejuit oamenilor a doua bucurie, aducînd al doilea dar, acela al păcii.

Și într-adevăr, pacea și iubirea între oameni a propovăduit-o Mîntuitorul lumii. El care a venit «să întemeieze pacea» (Efeseni II, 15); El care a fericit pe făcătorii de pace (Matei V, 9); El care a spus: «Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă» (Ioan XIV, 27); El care a spus: «Poruncă nouă dau vouă: să vă iubiți unul pe altul» (Ioan XIII, 34), «El este pacea noastră, El care a făcut din cele două lumi — una, adică a surpat peretele din mijloc al vrajbei» (Efeseni II, 14). Iar Sfinții Săi Apostoli, propovăduind pretutindeni Evanghelia Învățătorului lor, au dat credincioșilor Bisericii Domnului nenumărate îndemnuri pentru ca ei să trăiască în pace, «să caute pacea și s-o urmeze» (I Petru III, 10—11).

Iubiții mei,

S-ar părea că este de prisos a vorbi despre pace, fiindcă atât de mult este pomenit numele ei și fiindcă chestiunile care se referă la ea, sînt dezbătute în cercuri foarte largi. Dar de prisos nu este, fiindcă pe de o parte sărbătoarea de astăzi prin glasul Sfintei Evanghelii și prin cîntarea imnelor religioase repetă numele sfînt al păcii cîntat pînă și de îngerii din ceruri la Nașterea Domnului; iar pe de altă parte noi nu putem să încetăm propovăduirea păcii cînd cu toții știm că pacea nu domnește nici astăzi peste tot pămîntul. Tot mai sînt războaie în lume, tot se mai varsă sînge omenesc, tot se mai dușmănesc oamenii și popoarele între ele. Dacă acest lucru este adevărat, tot pe atât de adevărat este însă că dragostea de pace este acum atât de mare. fiindcă tot mai sînt oameni care lucrează fățiș sau din umbră pentru distrugerea lumii prin războaie, sau pentru menținerea unei stări tulburî, de încordare. În nesfîrșita lor majoritate însă oamenii de pe întregul pămînt doresc pacea și sînt hotărîți să lucreze cu toate puterile pentru menținerea ei. Este adevărat că mai sînt popoare mari care se năpustesc cu războaie asupra altora mai mici, dar tot atât de adevărat este că sînt mult mai multe popoare care se străduiesc să găsească cele mai bune căi pentru așezarea păcii în întreaga lume.

Ati auzit, iubiții mei, că în ultima vreme mai multe țări din această parte a lumii, din Europa, se chibzuiesc să caute căi de înțelegere pentru a înfăptui securitatea Europei. Bătrînul nostru continent care a suferit atât de mult în ultimii 20 de ani de pe urma a două mari și pustiitoare războaie nu mai vrea să se lase tîrît într-un alt măcel și mai crunt. Acest ideal cuprinde pe zi ce trece cît mai multe state și trebuie să vă spunem, cu multă mulțumire sufletească, că țara noastră este printre primele țări care dorește să lucreze cu toată hotărîrea pentru securitatea europeană, așa cum ea ia parte la toate acțiunile pentru așezarea unei păci trainice și drepte în toată lumea.

Acest lucru trebuie să ne bucure pe noi creștinii, care trebuie să fim oameni ai păcii. Acest lucru trebuie să ne facă să avem mari nădejdi că mesajul păcii adus lumii întregi în noaptea Nașterii Domnului se va împlini.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Sfânta noastră Biserică se străduiește neîncetat pentru mîntuirea sufletelor credincioșilor săi. Dar tot atît de mult ea se roagă și lucrează pentru pacea lumii. Bunii săi fii sînt mereu îndemnați ca pe toate căile să activeze pentru întărirea duhului păcii care cuprinde lumea. Fiecare, oricît de modest ar fi, prin gîndurile, cuvîntul, munca și talentul pe care i l-a dat Dumnezeu poate să lucreze pentru zidirea păcii în lume. Dumnezeuiasca Scriptură ne poruncește: «Căutați pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul» (Evrei XII, 14); «Cine voiește să iubească viața și să vadă zile bune, ...să caute pacea și s-o urmeze» (I Petru III, 10—11).

Pacea se înlăptuiește de către oameni; ei sînt colaboratorii lui Dumnezeu în această sfîntă lucrare. Mîntuitorul Hristos, înainte de patima Sa, a spus ucenicilor Săi și prin ei tuturor celor ce cred în El: «De acum nu vă mai numesc slujitori, că slujitorul nu știe ce face stăpinul său, ci vă numesc pe voi prieteni» (Ioan XV, 15). Domnul numește deci pe orice om prieten al Său, dacă este împreună-lucrător cu El atît pentru mîntuire, care se capătă prin harul Său și prin străduința proprie a omului, cît și pentru pacea lumii și înrășirea oamenilor.

Iată, iubiții mei fii, cu ce gînduri și cu ce hotărîri trebuie să întîmpinăm marele și dumnezeiescul praznic al Nașterii Domnului. Ne-am înălțat sufletele ascultînd cîntările Bisericii din această zi: «Hristos se naște, slăviți-L; Hristos din ceruri, întîmpinați-L»; dar după ce «am văzut steaua Lui» (Matei II, 2) și după ce am ascultat și astăzi mesajul adus de îngeri în timpul Nașterii Domnului: «Pe pămînt să fie pace și între oameni bunăvoire» este timpul să întîmpinăm pe Hristos Domnul coborît pe pămînt din marea iubire a lui Dumnezeu pentru lume, cu hotărîrea de a trăi cu adevărat creștinește ca «să ne facem părtași firii dumnezeiești» (II Petru I, 4) și rîvnitori apărători ai păcii.

«Hristos, pacea noastră» (Efeseni II, 14), Care s-a coborît pe pămînt, pentru ca lumea viață să aibă și cît mai mult să aibă (Ioan X, 10) să vă binecuvinteze pe voi toți în strădaniile voastre de împlinire a voinței Sale sfinte.

Al vostru iubitor părinte sufletesc și totdeauna rugător pentru voi către Dumnezeu,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† A N T I M

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL DE DUMNEZEU-PĂZITEI
EPARHII A BUZĂULUI

*Iubitului nostru cler și binecredincioșilor creștini : har, milă și pace
de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi
arhierească binecuvîntare.*

*«Dumnezeu de multe ori și în multe
chipuri a grăit în vechime părinților noștri
prin prooroci ; iar în zilele acestea mai de
pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul Său, pe
Care L-a pus moștenitor a toate și prin
Care a făcut și veacurile» (Evr. I, 1—2).*

Iubiți fii sufletești,

Darul Sfintului Duh ne-a adunat în sfintele și dumnezeieștile locașuri ca să prăznuim cu dumnezeiască cuviință și negrăită bucurie Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos.

Astăzi ni se descoperă «Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută» căci «Cuvîntul s-a întrupat și a locuit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl plin de har și de adevăr» (Ioan I, 14).

Dumnezeu a grăit prin prooroci despre trimiterea în lume a Fiului Său, Unul-Născut din veci din Tatăl. Ne oprim numai la proorocul Isaia, care, cu veacuri înainte a prezis cele pentru Nașterea Domnului și despre Sfînta Fecioară Maria, zicînd : «Pentru aceasta însuși Dumnezeu va da vouă semn». «Iată Fecioara în pîntece va lua și va naște fiu și vei chema numele lui Emanuel» (Isaia VII, 14).

«Acest Emanuel, ce se tilcuiește «Dumnezeu cu noi» cînd și unde se va naște ? Despre aceasta ne grăiesc lămurit Sfintele Evanghelii, iar prin sfintele slujbe aflăm întreaga istorie a Tainei acesteia.

Sosise vremea rînduită din veci pentru împăcarea omului cu Dumnezeu. Arhanghelul Gavriil a fost trimis din cer în micul orășel Naza-

ret la o fecioară cu numele Maria să-i aducă «Bunavestire» că va fi Maica Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Și astfel, Nașterea Domnului din veci hotărîită de Dumnezeu-Tatăl și săvîrșită în timp, s-a petrecut în Vitleemul Iudeii, după spusa proorocului Miheia.

După porunca Cezarului August, Iosif — logodnicul și păzitorul — împreună cu Sfînta Fecioară Maria, pentru că erau din casa și neamul lui David, s-au dus să se înscrie în cetatea lui David care se chema Vitleem (Luca II, 4). N-au aflat însă loc de găzduire la casa de oaspeți și s-au adăpostit într-o peșteră. Deoarece sosise vremea ca Sfînta Fecioară să nască, «*a născut pe Fiul Său, întîiul-născut, L-a înfășat și L-a culcat în iesle*» (Luca II, 7). Clipa nașterii au vestit-o îngerii, care au intonat în văzduh : «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace între oameni bună voire*» (Luca II, 14).

Cei dintii pămînteni, cărora un inger din cer le-a adus vestea întrupării Domnului Iisus, s-au învrednicit a fi niște păstori care străjuiau împrejurul turmei lor. După graiul îngeresc ei s-au dus la peșteră și au aflat acolo pe Sfînta Fecioară Maria și pe Prunc, înfășat și culcat în iesle.

În aceeași vreme au sosit la peștera din Vitleem, călăușiți de o stea mare și luminoasă și Magii — Filosofi din Persida, care cunoșteau mișcarea stelelor. Mergînd ei, mergea și steaua, care însă s-a ascuns cînd au sosit în Ierusalim. Ajungînd la Irod împăratul, acesta s-a informat despre scopul călătoriei lor și prefăcîndu-se că și el vrea să se închine noului Împărat născut, le-a poruncit să-i dea de veste cînd vor afla locul Nașterii Domnului.

Arătîndu-li-se iarăși steaua — călăuza — au venit la peșteră cu darurile : aur, smirnă și tămîie și s-au închinat Domnului Iisus. I-au adus aur ca unui împărat, tămîie ca unui Dumnezeu și smirnă ca Celui ce avea să guste moartea, căci cu smirnă se ungeau trupurile morților la evrei.

Primind înștiințarea de sus, s-au întors în țara lor pe altă cale. N-au mai dat pe la Irod care în nebuneasca lui minie, a dat atunci poruncă să fie uciși toți pruncii din Vitleem și împrejurimi, crezînd că printre aceștia va fi Pruncul Iisus, dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu-Tatăl s-a arătat prin aceea că a înștiințat pe Iosif în vis să fugă din Egipt, căci Irod vrea să omoare pe Noul-Născut.

Iubiților,

Acesta este tilcul Praznicului pe care îl sărbătorim și ne este tuturor atît de cunoscut. Sfînta noastră Biserică ne face martori privitori la smerenia și umilințele împrejurărilor în care s-a născut Domnul nostru Iisus Hristos.

Cu toate acestea, cînd luăm bine seama, atunci, cînd s-a născut în peșteră și a fost culcat în iesle, înfășat în scutece, sau la sfîrșitul vieții Sale celei pămîntești, răstignite pe cruce, credința noastră ne arată în persoana Lui pe același Fiu al lui Dumnezeu, născut din veci din Tatăl.

Dacă întrupîndu-se, n-a încetat a fi Dumnezeu, aceasta înseamnă

că are două firi : dumnezeiască și omenească, pentru că a fost om adevărat afară de păcat. Multe sînt darurile și bucuriile duhovnicești care se desprind din istoria acestei Taine a Întrupării Domnului. Acum este vremea potrivită să zicem și noi : «Să se bucure cerul de sus și norii veselie să stropească. Îngerilor minunați-vă în ceruri și voi oamenilor preaslăviți, pe pămînt» (din Mineiul pe decembrie). Mărturisim în «Crez» «Care pentru noi oamenii și a noastră mîntuire s-a pogorit din cer și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria s-a făcut om».

Iată deci pentru cine și pentru ce, Domnul și Mîntuitorul nostru s-a întrupat. Sfîntul Evanghelist Ioan spune lămurit aceasta cînd zice : «*Pentru că Dumnezeu n-a trimis pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca lumea să se mîntuiască prin El*» (Ioan III, 17).

Fiecare, se cuvine acum, să ne întrebăm cu Psalmistul : «*Ce voi răsplăti Domnului pentru toate cîte mi-a dat mie ?*» (Ps. CXV, 3).

După pilda Magilor, și noi să-I aducem ca dar : credința, nădejdea și dragostea noastră. Magii au pornit să caute pe Mîntuitorul Hristos ; și noi să venim în sfintele biserici să ne închinăm și să mulțumim Domnului pentru toate cîte ne-a dat nouă și de la Care avem tot binele. Iubirea de Dumnezeu și de aproapele să ne fie farul călăuzitor al vieții noastre. Iubim cu adevărat pe Dumnezeu cînd îl cinstim mai presus decît viața noastră însăși ; iar iubirea de aproapele se exprimă prin cuvintele : «*Ce voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea*» (Luca V, 31).

Grija de suflet să nu ne slăbească o clipă, căci acesta este nemuritor și povățuitor trupului și este mai cinstit și mai de preț decît acesta.

Împreună cu Sfîntul Apostol Pavel vă îndemnăm, zicîndu-vă : «*Dezbrăcați-vă de omul cel vechi și de faptele lui și vă îmbrăcați în cel nou, care se înnoiește prin cunoștința lui Dumnezeu după chipul Celui ce l-a făcut*» (Colos. III, 9—10).

Iubiți fii sufletești,

Ca episcop și duhovnicesc părinte al vostru, v-am dat învățăturile și indemnurile ce am găsit cu cale să vi le împărtășim cu fericitul prilej al Trupeștii Nașteri a Domnului Iisus Hristos pe care o prăznuim cu atîta însuflețire și bucurie. Să nu uităm însă, că pe lângă datorii pe care ni le cere credința și Biserica strămoșească, cu toate tradițiile și obiceiurile de Crăciun, exprimate mai ales prin frumoasele colinde, avem și datorii către patria iubită ai cărei cetățeni cinstiți și devotați sîntem. Să sprijinim cu toată însuflețirea toate eforturile care se fac de către înțelepții noștri Conducători, pentru binele și fericirea obștească și înflorirea Republicii Socialiste România. Fiecare dintre noi să depunem zel și muncă stăruitoare pentru binele întregului popor. Să ne rugăm pentru «pacea a toată lumea» mai ales în aceste sfinte sărbători ale Crăciunului și Anului nou, cerînd «*Domnului Păcii*» să coboare pacea pe pămînt, iar între neamuri și popoare înțelegere, pace și înfrățire.

În curgerea acestui an, am sărbătorit un pătrar de veac de la eliberarea patriei de sub jugul fascist. În această fericită aniversare, am aflat un tot mai puternic îndemn să sporim prin muncă zestrea scumpă agonisită în cei 25 de ani de la eliberare, pentru înflorirea patriei.

Cu aceste îndemnuri, dorim ca toți să ne învrednicim de toate binecuvântările și darurile Întrupării Domnului cu pace, sănătate și alese bucurii duhovnicești, iar Anul nou să fie un an de pace, progres și prosperitate pentru tot poporul.

Al vostru duhovnicesc părinte și rugător fierbinte către Dumnezeu,

† ANTIM
Episcop al Eparhiei Buzăului

† C H E S A R I E

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI DUNĂREA DE JOS

Intregului cler și tuturor credincioșilor din această Eparhie, har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierescă binecuvîntare.

«Cu adevărat mare este taina dreptei credințe! Dumnezeu s-a arătat în trup»

(I Tim. III, 16).

Iubiților fii duhovnicești,

Sărbătorim astăzi cu multă bucurie nașterea cea după trup a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Taină preamărită este aceasta, căci Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut din Tatăl, fără de mamă, mai înainte de toți vecii, se naște fără de tată din Preacurata și Pururea Fecioară Maria, se face om, ca să mîntuiască pe oameni.

Iubiților,

Cunoaștem cu toții cum Dumnezeu, în marea Sa milostivire și iubire către neamul omenesc a făgăduit strămoșilor noștri că le va trimite un Mîntuitor ca să-i izbăvească din robia păcatului, în care căzuseră prin neascultare și să le redea fericirea Paradisului. Această făgăduință a fost apoi mereu reinnoită și întărită de Dumnezeu prin glasul însuflat al patriarhilor, al proorocilor și al înțelepților lumii și al celor plăcuți ai Săi. Proorocii însă mai mult decît toți ceilalți au adîncit și au tilcuit sensul tainic al acestei făgăduințe și au cerut oamenilor să se pregătească pentru a întîmpina pe Mîntuitorul așteptat cu vrednicie.

Dar o dată cu această pregătire, Pronia dumnezeiască își alegea vasele cele mai de cinste care să slujească tainei.

De-a lungul miilor de ani, de la Adam și pînă la Hristos, mulți au fost cei ce au slujit acestei taine. Însă cel mai cinstit vas al alegerii a fost Preacurata Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu. Pentru credința ei puternică, pentru neprihănirea și sfințenia vieții, ea s-a învrednicit să fie mamă a Mîntuitorului Iisus Hristos și prin aceasta mijlocitoare a mîntuirii noastre.

Vestirea că ea a fost aleasă de Dumnezeu ca să nască pe Mîntuitorul-Mesia-Hristos i-a fost adusă de Arhanghelul Gavriil, pe cînd se afla în Nazaretul Galileii. El a salutat-o cu cele mai alese cuvinte, zicînd : «*Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvîntată ești tu între femei !*» Ea s-a tulburat atunci, dar Îngerul i-a zis : «*Nu te teme Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei lua în pîntece și vei naște fiu și vei chema numele lui Iisus. Acesta va fi mare și Fiul celui Preaînalt se va chema*».

Fecioara fiind întru nedumerire, a întrebat : «*Cum va fi aceasta de vreme ce eu nu știu de bărbat ?*» Îngerul i-a zis : «*Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea celui Preaînalt te va umbri ; pentru aceasta și Sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema*».

În fața unei vestiri așa de bune, Fecioara Maria s-a bucurat și a zis : «*Iată roaba lui Dumnezeu sînt. Fie mie după cuvîntul tău !*» (Luca I, 26—38). Ea se supunea deci întru smerenie voinței lui Dumnezeu și arăta că este gata să îndeplinească tot ce Pronia dumnezeiască rînduise prin ea pentru mîntuirea oamenilor.

Alături de Preacurata Fecioară Maria, dreptul Iosif logodnicul a slujit de asemenea tainei. El era bărbat sfînt, plin de înțelepciune și rîvnitor spre cele înalte, trăind în feciorie. Pentru aceste virtuți ale lui, Dumnezeu i-a încredințat cîntea de a fi logodnicul spiritual al Preacuratei Fecioare Maria, ca el să fie pavăza ei duhovnicească și apărătorul Pruncului Iisus.

În această dublă calitate el a avut un rol foarte important pe care și l-a îndeplinit cu sfințenie, ca pentru Dumnezeu. În casa lui din Nazaret Mama și Pruncul au găsit adăpostul și pacea căminului familial și cele de trebuință pentru viața lor.

La început el nu cunoscuse taina nașterii celei mai presus de fire a Preacuratei Fecioare Maria. Dar la vremea convenită îngerul Domnului i-a descoperit-o și i-a zis : «*Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt. Ea va naște fiu și vei chema numele lui Iisus, căci El va mîntui pe poporul Său de păcate*» (Matei I, 20—21).

Prin această descoperire dumnezeiască Dreptul Iosif s-a luminat. El a înțeles cu duhul că Maria este Fecioara aceea pe care proorocul Isaia a dat-o ca semn de cunoaștere pentru Mesia, cînd a spus : «*Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn : Iată, Fecioara va lua în pîntece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuil care se tâlcuiește : Cu noi este Dumnezeu*» (Isaia VII, 14 : Matei I, 23).

Bucuria lui era de acum fără de margini. Știa că Fecioara Maria va naște pe Mesia, iar el a fost ales de Dumnezeu ca să poarte grijă de ea și de pruncul ei ca de propria sa familie; și chiar mai mult, pentru că această familie prin Pruncul Iisus era familia lui Dumnezeu. De aceea el veghea de acum cu și mai multă grijă și devotament pentru Sfânta Fecioară, cu și mai aleasă sfințenie și aștepta cu fierbinte dorință ziua aceea mare ca Pruncul să se nască, iar el să-i poată sluji ca lui Dumnezeu.

Prin dorința aceasta mare a Sfântului Iosif cit și a Preacuratei Fecioare Maria pentru venirea Pruncului pe lume, noi înțelegem așteptarea și dorința cea mare a strămoșilor celor de demult, a proorocilor și a drepților din Legea cea Veche dar și a înțelepților și a multor oameni din toate popoarele lumii care, luminați de Duhul Sfânt și de înțelepciunea cea după fire, așteptau venirea unui Mîntuitor, Care avea să aducă pe pămînt pace și vremuri de dreptate și de ușurare pentru întreg neamul omenesc.

Iubiților,

La plinirea vremii Mîntuitorul cel așteptat a venit. Cînd Iosif și cu Fecioara Maria au sosit la Betleem ca să se înscrie, după porunca Cezarului August, Preacuratei Fecioare i-a venit vremea să nască. Și acolo, într-o peșteră, ea a născut mai presus de fire pe Fiul ei, Cel Unul-Născut, Iisus-Mîntuitorul, Care se mai numește și Mesia-Hristos. Îngerii din ceruri au coborît atunci pe pămînt și au adus preamărire lui Dumnezeu în văzul și auzul oamenilor, cîntînd «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire*» (Luca II, 14).

Era atunci noapte adîncă, noapte de iarnă. În peșteră însă era lumină și căldură și o atmosferă cerească. Era acolo o pace adîncă, o fericire ca în jurul tronului Dumnezeirii, și oamenii și îngerii proslăveau pe Dumnezeu. Era pacea cerului adusă pe pămînt prin Pruncul Iisus, pe Care proorocii L-au propovăduit «*Domn al păcii și Părinte al veacului ce va să fie, iar pacea Lui nu va avea hotar*» (Isaia IX, 5—6).

Iubiților,

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos și intrarea Lui direct în istoria mîntuirii noastre este darul pe care Dumnezeu-Tatăl l-a făcut oamenilor pentru mîntuirea lor. «*Pentru că așa a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Fiul Său, cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață de veci*» (Ioan III, 16). Pînă la Iisus Hristos omul era departe de Dumnezeu și de om cu sufletul. Prin Iisus Hristos însă omul a cîștigat înfierea cea duhovnicească a lui Dumnezeu și a învățat că trebuie să se apropie din toată inima de fiecare om ca de un

frate al său și fiu al lui Dumnezeu. Astfel Mintuitorul Iisus Hristos este Cel care a dărâmat peretele vrajbei celei de demult și a făcut ca pacea lui Dumnezeu să se reverse din nou peste întreg pământul ca o mană cerească și să răcorească inimile însetate de adevăr și de dreptate, de pace și de dragoste pe pământ.

«Pe pământ pace și între oameni bunăvoire» este mesajul ceresc al Pruncului Iisus către întreg neamul omenesc de totdeauna. În măsura în care oamenii și popoarele vor căuta pacea și bunăvoirea se vor bucura de viață și de rodirile muncii lor, vor avea o bună prosperitate și vor fi fericiți.

Iubiților fii duhovnicești,

Mai sînt numai cîteva zile și vom începe un nou an, anul 1970 de la Hristos. Ca și în anii care au trecut, vă îndemn să vă îndepliniți cu și mai multă dragoste datoriile pe care le aveți față de scumpa noastră patrie și față de sfînta noastră Biserică strămoșească. Ca buni fii ai acestora «Dați deci Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu» (Matei XXII, 21). «Vă mai rugăm fraților, să aveți luare-aminte pentru cei ce se ostensec între voi, pentru cei ce vă cîrmuiesc în Domnul și bine vă sfătuiesc ; și pentru munca lor să-i socotiți pe ei vrednici de prisoseală dragoste. Trăiți între voi în bună pace» (I Tes. V, 12—13).

De aceste Sfînte Sărbători ale Nașterii Domnului și de cele de la începutul Anului nou, vă doresc fiilor mei duhovnicești, multă bucurie și pace în casele voastre și în suflet, precum a fost în peștera Betleemului, în inimile celor care au slujit și s-au închinat Nașterii lui Hristos.

Binecuvîntarea lui Dumnezeu să fie peste voi toți cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Al vostru către Domnul de tot binele rugător,

† CHESARIE
Episcopul Dunării de Jos

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA SFINȚII ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIIL

*Inger de pace, credincios, îndreptător,
păzitor sufletelor și trupurilor noastre, la
Domnul să cerem.*

Acestea sînt cuvintele prin care împreună cu slujitorii Sfintelor Altare, ne rugăm în biserică, în fiecare zi la slujbele de seară, de noapte sau de zi, ca să ne dea ocrotitor sigur în străbaterea vieții noastre pămîntești.

Iar prea dulcea rugăciune a fragedei copilării : «Inger, îngerașul meu, / Ce mi te-a dat Dumnezeu / Totdeauna fii cu mine / Și mă-nvață să fac bine. / Eu sînt mic, tu fă-mă mare, / Eu sînt slab, tu fă-mă tare. / Și-n tot locul mă-nsoțește / Și de rele mă ferește», mîngîie nostalgic inimile noastre adesea sbîrcite de ani și întinări, în clipele cînd împreună cu piozitate spre închinare degetuțele copiilor, nepoților sau strănepoților noștri și-i deprindem cu rostirea celei mai suave rugăciuni «*Inger, îngerașul meu*».

Păzitorul acesta pe care îl cerem lui Dumnezeu, sa ocrotească și să îndrepteze calea vieții noastre, face parte din marea oștire a îngerilor care pururea preamăresc pe Dumnezeu și-I împlinesc voia Sa în opera de mîntuire a oamenilor.

Îngerii împreună cu sfinții cei din veac bineplăcuți lui Dumnezeu, cu care sălășluiesc în ceruri, și împreună cu toți creștinii ce s-au botezat și viețuiesc pe pămînt sau au răposat întru dreapta credință, alcătuiesc comunitatea de trăire spirituală — Biserica.

Capul comunității este Mîntuitorul Hristos, iar cei ce cred în El și se închină Lui, formează trupul cel tainic, după cum ne încredințează Sfîntul Apostol Pavel : «Și pe El L-a dat cap Bisericii, mai presus de toate care este trupul Lui, împlinirea celui ce împlinește toate întru toți» (Efes. I, 22—23).

Pentru a cinsti pomenirea sfinților și a îngerilor și pentru a depune prin rugăciunile lor cererile și suspinurile noastre înaintea lui Dumnezeu, Sfinții Părinți au orînduit anumite zile de sărbători, care totodată sînt prilej de reculegere și imbold puternic de a urma pilda luminoasă a vieții lor.

Cinstirea sfinților îngeri se face în fiecare săptămînă luna, dar în chip deosebit îmbracă prăznuirea lor, ziua de 8 noiembrie, sub numele sărbătoresc de : *Soborul mai marilor Voievozi, Mihail și Gavriil și al tuturor puterilor cerești celor fără de trupuri.*

Azi, cu prilejul acestei sărbători, folositor lucru este să arătăm însemnătatea zilei și să desprindem învățăturile ce decurg din ea, spre înălțarea noastră duhovnicească.

După învățătura Bisericii noastre lumea este văzută și nevăzută, așa cum mărturisim în Crez, în care ne arătăm credința în Dumnezeu-Tatăl «făcătorul cerului și al pămîntului, al tuturor celor văzute și nevăzute».

«Prin el s-au făcut toate cele din cer și cele de pe pămînt, văzute și nevăzute : scaunele, domniile, căpeteniile, puterile, toate prin El și pentru El sînt făcute», o spune Sfîntul Apostol Pavel (Coloseni I, 16). Iar în cartea lui Neemia citim : «Numai Tu ești Domn și numai Tu ai făcut cerurile, cerurile cerurilor și toată oștirea lor, pămîntul și toate cele de pe el, mările și toate cele ce se cuprind într-însele : Tu dai viață la toate și Ție se închină oștirea cerurilor» (Neemia IX, 6).

Îngerii sînt ființe spirituale, nevăzute create de Dumnezeu ca și cealaltă lume. Întreaga Sfîntă Scriptură este plină de texte care ne arată, atît origina și existența lor, cît și numele și servirea lor. Ei sînt duhuri create și energii fără de moarte, slujitori ai lui Dumnezeu și îndrumători spirituali ai oamenilor. «Binecuvîntați pre Domnul toți îngerii cei puternici în virtute care împliniți poruncile Lui și ascultați glasul cuvintelor Lui» (Ps. CII, 20).

Patria lor este cerul iar înfățișarea lor este ca para focului, sau după cum ne spune Sfîntul Evanghelist Matei, «sînt ca fulgerul, și îmbrăcămîntea lor este albă ca zăpada» (Matei XXVIII, 3).

Mulțimea îngerilor lui Dumnezeu este nemăsurat de mare, căci «Cine poate să numere oștile Sale ?» Iar Sfîntul Ioan în Apocalips spune : «Am văzut și am auzit glas de îngeri mulți, de jur împrejurul tronului, și al ființelor și al bătrînilor și era numărul lor zeci de zeci de mii și mii de mii» (Apocalips V, 11).

«În ceea ce privește ierarhia lor, precum în lumea fizică există o progresiune treptată, de la cele inferioare la cele superioare, astfel și îngerii după referințele serviciului lor, formează diferite trepte» (Andruzos, *Dogmatica*, p. 138).

Pseudo-Dionisie Areopagitul enumără cete îngerești împărțite în trei ierarhii, care cuprinde fiecare cite trei cete, pornind de la cele mai înalte : Serafimii, Heruvimii și Scaunele, Începătoriile, Arhanghelii și Îngerii.

Ceea ce trebuie să reținem însă noi pe scurt din învățătura Bisericii noastre, este că Îngerii sînt ființe reale, personale, imateriale și nemuritoare, mai prejos de Dumnezeu și mai presus de oameni.

Ei sînt în slujba lui Dumnezeu și trimiși pentru paza și ocrotirea celor de pe pămînt.

«Înger» însemnează trimis, vestitor și arată legătura ființelor spirituale cu Dumnezeu și oamenii.

Îngerul păzitor este dăruit de Dumnezeu fiecărui creștin la botezul său, ca să-l păzească în toată viața și să-i călăuzească pașii spre Patria Cerească. Învățătura aceasta se bazează atît pe Sfînta Scriptură, cit și pe Sfînta Tradiție.

Vorbînd de prețuirea pe care trebuie să o acordăm deopotrivă tuturor oamenilor și de respectul ce-l datorăm fiecăruia Mîntuitorul Hristos se adresează omenirii de pretutindeni : «Căutați să nu defăimați pe vreunul dintre aceștia mai mici, căci zic vouă, că îngerii lor în ceruri pururea văd fața Tatălui Meu care este în ceruri» (Matei XVIII, 10).

Iar Sfîntul Apostol Pavel vorbind despre îngerii spune : «Că toți sînt duhuri slujitoare, trimise spre servire pentru cei ce au să moștenească mîntuirea» (Evrei I, 14).

De asemenea psalmistul zice : «că a poruncit îngerilor Săi să te păzească în toate căile tale» (Ps. XC, 11).

Nenumărate rînduri ale Sfîntei Scripturi ne înfățișează cum îngerii s-au arătat oamenilor bineplăcuți lui Dumnezeu.

Patriarhul Iacov a binecuvîntat pe copiii și nepoții lui în numele îngerului care l-a ocrotit ; iar dreptii Vechiului Testament sînt vizitați, apărați și ocrotiți de îngerii Domnului, după cuvîntul Lui : «Iată eu trimit pe îngerul Meu înaintea feții tale».

Tobie este ajutat și ferit de primejdii și necazuri de îngerul Răfail, care în chip de om îl însoțește multe săptămîni. Iar în Noul Testament la începutul predicării, Apostolii sînt scoși din închisoare de un înger al Domnului care peste noapte le-a deschis porțile temniței, i-a scos afară și le-a zis : «Duceți-vă și stînd în Biserică, binevestiți poporului toate aceste cuvinte ale vieții» (Fapte V, 19—20).

La fel Sfîntul Apostol Petru a fost scos din închisoare de un înger în același chip minunat. Întărit în credință după tulburarea provocată de această minune, Apostolul mărturisește : «Acum văd cu adevărat că a trimis Domnul pe îngerul Său și m-a izbăvit de mînia lui Irod» (Fapte XII, 11).

De asemenea, amintindu-ne de slujirea pe care îngerii o închină persoanei Mîntuitorului, îi găsim prezenți la vestirea nașterii Sale. Arhanghelul Gavriil vestește Fecioarei Maria că va naște pe Iisus, ce «se va chema Fiul lui Dumnezeu» (Luca I, 26—38).

La Nașterea Mîntuitorului, un înger al Domnului arată păstorilor uimiți și le binevestește bucuria cea mare, iar apoi ei au văzut împreună cu îngerul mulțime de oaste cerească cîstind și lăudînd pe Dumnezeu» (Luca II, 9—15).

După puține zile, Iosif este înștiințat în vis de îngerul Domnului să «ia pruncul și pe mama lui și să fugă în Egipt» iar după «moartea celor

ce căutau sufletul Pruncului», același înger îi spune să se înapoieze în țara sa (Matei II, 13—21).

După ispitirea Domnului în pustie, «îngerii au venit la El și-L slujeau» (Matei IV, 11).

«În ajunul morții pe cruce, în grădina Ghetsimani când Domnul s-a rugat pînă la asudarea cu sînge, «i s-a arătat un înger din cer, întărindu-L» (Luca XXII, 43).

Mironosițele află de la îngerul Domnului, care ședea deasupra pietrei prăvălită de pe mormint că «Iisus cel răstignit... s-a sculat precum a zis» (Matei XXVIII, 2—6).

Iar la înălțarea Domnului, doi îngeri mîngîie și îmbărbătează pe Apostoli, spunindu-le : «Acest Iisus, care s-a înălțat de la voi la cer, așa va veni, precum l-ați văzut mergînd la cer» (Fapte I, 10—11).

Iar Sfînta Tradiție ne spune felurite și minunate întimplări prin care îngerii au ocrotit și au apărat pe sfinți și pe dreptcredincioși.

Lucrarea îngerilor asupra oamenilor este neîntreruptă, se manifestă în chip diferit și poate fi simțită de fiecare din noi. Sînt atîtea mărturisiri din partea creștinilor care îndreptîndu-și gîndul spre îngerul păzitor, în ezitare au fost îndemnați să facă o faptă bună, în deznădejde au fost întăriți, în supărare și necaz au fost mîngîiați și încurajați. Tot ce este în noi bun, curat, luminat, orice gînd frumos, orice mișcare bună a inimii, rugăciunea, pocăința, faptele bune — toate acestea se nasc în noi și se înfăptuiesc din indemnul îngerului păzitor (Nicolae Mitropolit Krutički, *Cuvîntări bisericesti*, vol. II, București, 1950, p. 44).

Îngerul păzitor apără, păzește și ocrotește, iubește, sfătuieste și îndreptează.

Dar pentru a putea să simțim lucrarea cea folositoare a îngerului nostru păzitor, se cere din partea noastră să fim totdeauna treji și aplecați spre cele duhovnicești. Înriurirea binefăcătoare a îngerului păzitor nu este simțită de cei nepăsători, de cei ce nu-și ațintesc privirile duhului cu încordare în sferile cerești și nu-l imploră ajutorul.

Din partea sa, maica noastră Biserica face totdeauna să nu rămînem întru neștiință despre o ființă atît de însemnată pentru viața și pentru mîntuirea noastră. Sfinții Părinți au întocmit rînduiele deosebite pentru îngerul păzitor în cărțile de cult. Prea frumoasă, înălțătoare și plină de folos pentru suflet este rugăciunea către îngerul păzitor, pe care o află tot creștinul în cîrticica sa de rugăciuni : «*Îngerul lui Hristos, păzitorul meu cel sfînt, acoperitorul sufletului și al trupului meu, iartă-mi toate cîte am greșit în ziua de astăzi și mă izbăvește de toată viclenia vrăjmașului meu cel potrivnic, ca să nu minii cu nici un păcat pe Dumnezeu meu. Roagă-te pentru mine păcătosul și nevrednicul, ca să mă arăt vrednic bunătății și milei preasfîntei Treimi și Maicii Domnului meu Iisus Hristos și tuturor sfinților Săi*».

Acum să încercăm să căutăm care sînt căile prin care putem intra în legătură cu îngerul nostru păzitor.

Neapărat că prima și cea mai aleasă este îndreptarea cît mai deasă a cugetului nostru spre preocupări duhovnicești, dorința sinceră de a auzi prin înălțimile sufletului, glasul îngerului nostru.

Depărtarea noastră de tot ce este păcătos și necurat și trăirea unei vieți în curăție asemănătoare vieții îngeresti este încă o potecă luminoasă prin care ne apropiem de îngerul nostru, pe care ni l-a făgăduit fiecăruia Dumnezeu: «Iată eu trimit pe îngerul Meu înaintea feții tale ca să te păzească pe cale, ca să te ducă în pământul pe care l-am gătit ție. Ia aminte de tine însuși și ascultă de dînsul și nu fii necredincios lui, pentru că nu se va lăsa el după tine, că numele Meu este într-însul» (Eșire XXIII, 20—21).

Îngerul păzitor veghează neconținut asupra credinciosului întreg asupra trupului și asupra sufletului său. Ocrotește mai ales sufletul nostru care este lucrul cel mai de preț. Se bucură nespus de mult îngerul nostru, cînd sufletul este păstrat întreg, cinstit, neîntinat de păcat. Și se întristează cu amar cînd pașii noștri apucă pe calea pierzării.

Mijlocul cel mai prețios prin care ne punem în legătură cu lumea spirituală, cu îngerul păzitor este fără îndoială conștiința noastră, cugetul nostru.

Martor credincios al tuturor faptelor și al tuturor gîndurilor noastre, glasul conștiinței ne va da putința să deosebim binele de rău. Tot acest glas, călăuză fără de greș, aprobă faptele noastre cele bune și condamnă păcatul și urmările lui. Păstrarea trează a conștiinței, curăția sufletească, înfăptuirea binelui, ne procură o adîncă mulțumire și bucurie duhovnicească și ne apropie de îngerul păzitor.

Dimpotrivă, săvîrșirea păcatului, ne umple sufletul de amărăciune, tristețe și întunecare sufletească, depărtează de la noi ajutorul celui de sus și deschide drum larg spre îngerul întunericului, spre vrăjmașul și vicleanul diavol, spre Lucifer și cetele lui care au căzut din cauza mîndriei și care «ca un leu răcnind, umblă căutînd pe cine să înghită» (I Petru VIII, 5). Dar în dragostea Sa cea mare, Dumnezeu milelor și al îndurărilor a pus la îndemîna omului doctoria cea todeauna lecuitoare a rugăciunii, a mărturisirii și a curățirii.

Și cel mai păcătos om dacă se căiește cu adevărat de păcatul ce a săvîrșit și se întoarce către căile Domnului, este primit din nou în starea harului și îngerii se bucură în ceruri de întoarcerea celui rătăcit. Însușirea caracteristică a îngerilor este bucuria, seninătatea, lumina, strălucirea. Se bucură în cer îngerii văzînd pururea fata lui Dumnezeu, se bucură de revenirea în sinul Bisericii a celui pierdut, se bucură de rămîinerea și trăirea în har a tuturor pămîntenilor ocrotiți de ei.

De aceea neîncetat să stăruim și să cerem în rugăciunile noastre, înger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor și trupurilor noastre.

Tendința permanentă a oricărui creștin, care «este cu puțin mai prejos de îngeri», trebuie să fie ajungerea întru asemănare cu viața îngerilor: viață de trăire în lumină și curăție, în slujire și ascultare, în veghere și ajutorare, în iubire și devotament, în deplină pace și desăvîrșită armonie.

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, pre pămînt pace, între oameni bună învoire», este cîntul cel mai sublim care a fost auzit vreodată de

pămînteni. Este cîntul îngerilor. În corul acela divin a cîntat și îngerul meu și al tău, iubite frate și al tuturor oamenilor. Același înger ne îndeamnă în fiecare clipă să trăim în pace și în bună învoire.

Avînd pacea în noi, sub ocrotirea îngerului păzitor, vom putea să luptăm împotriva răului, împotriva nedreptății și împotriva oricărei silnicii.

Pacea din noi va înlătura egoismul, va spori frăția și generozitatea între oameni și între popoare, va înlătura războiul, iar omenirea va trăi în bună învoire o viață liniștită și prosperă. Lupta și strădania neîncetată pentru pacea noastră, a aproapelui și a popoarelor, va fi cel mai ales prinos pe care îl aducem îngerului nostru păzitor.

În climatul acesta, virtuțile creștinești, săvîrșirea faptelor bune, vor înflori în sufletele noastre, vor lumina viața noastră, iar iubirea creștină o va împodobi și înmiresma.

Străduindu-ne mereu pentru desăvîrșirea noastră, îndeplinind datoriile noastre creștinești, trăind în pace cu toată lumea și punînd binele obștesc mai presus de persoana noastră, ne arătăm vrednici de chemarea și viețuirea noastră pe pămînt și demni de comuniunea cu puterile spirituale.

De aceea, împreună cu glasul de veacuri al Bisericii noastre Ortodoxe să strigăm și noi către îngeri, către puterile cerești :

«Mai marilor voievozi ai puterilor îngerești ce stați neîncetat înaintea scaunului stăpînesc, rugați-vă Domnului ca să dăruiască lumii pace, iar sufletelor noastre mare milă» (*Mineiul*, Slava stihoavnei), acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Pr. I. M. STOIAN

G. B. 1969, XXVIII

LA DUMINICA XXVI-a DUPĂ RUSALII

11-12

Despre altruism și egoism

«Să nu caute nimeni numai pe ale sale, ci și pe ale altora» (Filip. II, 4).

Precum ați auzit, Sfînta Evanghelie (Luca XII, 16—21) ne pune înaintea pilda bogatului căruia îi rodise țarina și care, în loc să dea și celor lipsiți din prisosul recoltei sale, se frămînta cu gîndul cum să facă pentru a strînge și a păstra numai pentru sine belșugul bunătăților pămîntești, din care își închipuia, sărmanul, că se va înfrupta mulți ani. Numai că, în planul lui Dumnezeu lucrurile trebuia să se întîmple altfel, pentru că bogatul avea să-și dea în curînd sufletul, fără măcar să guste nimic din cele ce voia să strîngă numai pentru sine cu atîta grijă. Căci

acesta este sfârșitul tuturor celor «care își adună comori, iar în Dumnezeu nu se îmbogățesc» (Luca XII, 21).

Prin dezgustătoarea lui lăcomie, bogatul acesta este o întruchipare vie a viciului pe care îl numim de obicei *egoism*, adică exagerată iubire de sine; aceasta ne dă prilejul să spunem în cele ce urmează câteva cuvinte despre *egoism* și virtutea opusă, adică *altruism* sau dăruirea de sine.

Dumnezeu însuși a spus că nu e bine ca omul să fie singur (Geneză II, 18), iar un mare filozof din antichitate a definit omul ca pe «o ființă socială» (Aristotel). Om fără om nu poate trăi și trebuie să se ajute reciproc, căci viața socială se aseamănă cu o boltă de pietre legate între ele, care s-ar năruși dacă fiecare piatră nu s-ar susține prin celelalte (Seneca). Omul care se izolează de societate și vede numai de ale sale, fără să-i pese de ce este în jurul său, este un *egoist*; el se iubește numai pe sine. Dimpotrivă, cel care se integrează în viața obștei ca o piatră vie, interesându-se și de alții, iubindu-i și ajutându-i la nevoie, dăruind semenilor din rodul agonisitei sale materiale sau intelectuale și făcând tot binele de care este capabil, acela este un *altruist*. Iar societatea umană a progresat numai prin astfel de oameni. Progresul social se reazemă pe iubirea de aproapele, pe puterea de dăruire a oamenilor, pe sacrificiul marilor *altruști*; de aceea, în toate epocile de strălucire și de progres material și spiritual din istoria omenirii, omul se întoarce spre lumea din afară, pe când în cele de scădere și de regres sufletele se preocupă numai de ele însele (Goethe).

Iată de ce în religia creștină virtutea aceasta a *altruismului* este atât de mult recomandată, pe când viciul opus al *egoismului* este combătut și osîndit. De ce? — Pentru că iubirea, care este suprema virtute creștină, se traduce în viață prin *altruism*, prin dăruire de sine. Iubirea de Dumnezeu și de aproapele, care este cea dintâi datorie a fiecărui creștin, este de fapt slujirea aproapelui în duh de dragoste, de smerenie, de colaborare și de pace. Iar dăruirea aceasta poate să meargă uneori pînă la jertfă, adică pînă la sacrificiul de sine. Pilda cea mai înaltă în această privință ne-a dat-o Mîntuitorul însuși, care ne-a mîntuit prin jertfirea Sa pe cruce, acceptată de bunăvoie. Cînd Sfîntul Petru voia să-l sfătuiască pe Învățătorul său iubit să nu se lase dus la moarte. Acesta i-a dat același răspuns pe care îl dăduse diavolului care încercase să-L ispitească în pustie: «Mergi înapoia Mea, satano! Că nu cugești cele ce sînt ale lui Dumnezeu» (Marcu VIII, 31—33). Iar cînd fiii lui Zevedei au cerut Mîntuitorului locurile cele mai de cinste în viitoarea Lui împărăție, Acesta de asemenea i-a dojenit și le-a spus: «Știți că cei ce se socotesc ocîrmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpînesc. Dar între voi nu trebuie să fie așa! Ci cel ce vrea să fie mai mare între voi, acela să fie slujitor al vostru și care va vrea să fie întîiul între voi, să fie tuturor slugă. Căci și Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți» (Marcu X, 42—45 și Luca XXII, 26, 27; comp. și Matei XX, 26).

Așadar, nu stăpînirea oamenilor, nu înrobirea, dominarea și exploatarea lor, ci slujirea în dragoste a semenilor noștri este legea de aur care trebuie să fie respectată în obștea celor ce cred în Hristos. Slujindu-i pe oameni, îl slujim de fapt pe Hristos, Care S-a jertfit pentru mîntuirea lor. La judecata viitoare El ne va întreba dacă am săturat pe cei flămînzi, am adăpat pe cei însetați, am îmbrăcat pe cei goi, am cercetat și am mîngiat pe cei bolnavi și pe cei din temnițe, ș.a.m.d.; căci, spune El, tot ce ați făcut unuia dintre aceștia, Mie însumi Mi-ați făcut (Matei XXV, 44). Prin aceasta, oamenii imită și pe îngeri, care au fost făcuți ca să slujească lui Dumnezeu și oamenilor. Cînd Sfîntul Apostol Pavel vrea să definească pe îngeri, el nu spune altceva despre ei decît că «sînt duhuri slujitoare, trimise ca să slujească celor ce vor să dobîndească mîntuirea» (Evrei I, 14).

Iată de ce adevăratul creștin nu poate fi decît altruist. El nu se gîndește numai la sine ci și la cei din jurul său, se interesează de lipsurile și de nevoile lor, caută să-i ajute și niciodată nu urmărește interesul său în paguba celorlalți. El urmează sfatul Sfîntului Apostol Pavel: «Nimeni să nu caute numai pe ale sale, ci și pe ale altuia!» (Filip. II, 14; comp. și I Cor. X, 24). Adevăratul creștin se poartă totdeauna ca un frate bun al tuturor; el compătămește cu semenii săi, participă și la bucuriile dar și la suferințele și necazurile lor: «Faceți-vă părtași la trebuințele sfinților, iubirea de străini urmînd... Bucurați-vă cu cei ce se bucură, plîngeți cu cei ce plîng. Cugetați același lucru unii pentru alții. Purtați grijă de cele bune pentru toți oamenii...» (Roman XII, 13, 15, 16, 17). Împlinim legea lui Hristos purtîndu-ne sarcinile unii altora (Gal. VI, 2). De aceea sîntem datori «să slujim unul altuia prin iubire. Căci toată legea se cuprinde într-un singur cuvînt, adică: «Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși!» (Gal. V, 13—14). În viața socială, «datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră. Ci fiecare dintre noi să caute să placă aproapelui său, la ce este bine, spre zidire. Că și Hristos n-a căutat plăcerea Sa...» (Romani XV, 1—3). Dimpotrivă, «În aceasta am cunoscut iubirea (Lui): că El și-a pus sufletul pentru noi. Și noi sîntem deci datori să ne punem sufletul pentru frați» (I Ioan III, 16).

De aceea s-a spus că, dacă putem păcătui singuri, de mîntuit nu ne putem mîntui decît prin alții, adică împreună cu frații noștri de credință. Drumul care ne urcă la cer pe fiecare în parte nu urcă direct la Dumnezeu, ci trece prin alții, prin aproapele nostru, prin frații în mijlocul cărora ne-a fost dat să trăim, de care sîntem legați prin numeroasele fibre ale vieții sociale, a cărora viață nu ne poate fi indiferentă și de soarta cărora sîntem fiecare răspunzători, într-un fel sau altul. Ca model de purtare față de aceștia Mîntuitorul ne-a dat pe samarineanul milostiv, care se apleacă cu grijă și dragoste asupra rănilor celui căzut între tilhari, iar nu pe cei ce mai înainte trecuseră nepăsători pe lângă acesta, vîzîndu-și liniștiți de drumul și de interesele lor (Luca X, 30—37).

Egoistul se crede pe sine centrul lumii și ultimul scop al creației; egoiștilor li se pare că lumea a fost făcută numai pentru ei sau că începe cu ei și se va sfîrși cu ei (N. Iorga). Astfel de oameni vîd și cîntăresc

totul în lume numai prin prisma îngustă a propriei persoane și a propriilor interese, dincolo de care ei nu mai văd nimic. Acest tip de om e, fără îndoială, o speță inferioară a omenirii, o supraviețuire a bestiei primare, care vedea în orice străin un dușman (H. Türk). În fruntea păcatelor, numeroase și felurite, de care vor fi plini oamenii din «vremurile de pe urmă», descriși de Sfântul Apostol Pavel, stă iubirea de sine, adică egoismul: «Că (atunci) vor fi oamenii *iubitori de sine*, iubitori de argint, fără cucernicie, trufași, hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără cucernicie, lipsiți de dragoste, neinduplecați, clevetitori, neînfrânați, cruzi...» etc. (II Tim. III, 1—4).

De fapt, dacă ne gândim bine, toate păcatele și urmările lor nefaste în domeniul vieții sociale, izvorăsc din egoism (Th. Carlyle), după cum toate virtuțile decurg din altruism, încît un mare filozof și pedagog a putut spune că nu există decît un singur vîțiu: egoismul, și nu există decît o virtute: lepădarea de sine (Fichte); iar un alt înțelept a spus că «acela care, în mijlocul semenilor săi nu trăiește decît pentru el, luînd totul de la alții și nedînd nimănui nimic, este un monstru social» (Livry).

Sînt egoiștii prin aceasta mai fericiți decît ceilalți oameni? — Sigur că nu! Ei sînt un fel de celule moarte sau bolnave și purtătoare de otravă, ale organismului social. În izolarea sa, egoistul nu poate fi decît un nefericit căci dacă el nu iubește pe nimeni, nici pe el nu îl poate iubi nimeni. Sufletul rece și întunecat al egoiștilor e ca o pivniță unde nu poate răsări floarea delicată a fericirii, care are nevoie de lumina iubirii (Vlahuță). E o mare tristețe să fii inutil, să nu fii folositor nimănui (Descartes), să nu fi făcut nimănui vreun bine în viață și să nu te regrete sau să te plîngă nimeni după moarte. Adevărata fericire e a voi și a putea să faci fericiți pe alții, dăruindu-le tot ce ai mai bun în tine. «Mai fericit este a da decît a lua...» (Fapte XX, 35). De aceea egoiștii au fost întotdeauna odioși și urîți. Nedatorîndu-le nimic, omenirea nu păstrează amintirea acestor monștri sociali decît ca exemple negative pentru viitorime și ea nu înalță altare de pomenire și de cinstire decît celor ce s-au dăruit lumii, sufletelor generoase, nobile și altruiste, singurele în care pot încolți ideile geniale și faptele de eroism, de devotament și de jertfă, care au dus omenirea pe căile progresului material, social și spiritual.

Izolarea și uitarea sau cel mult disprețul și ura din partea oamenilor este soarta egoiștilor în această viață. Cît privește răsplata lor din cealaltă lume, ne-a arătat-o Mîntuitorul însuși, ori de cîte ori a vorbit despre astfel de oameni: bogatul lacom, din pilda evanghelică de astăzi, își va da sufletul în mîinile diavolilor, care «îl vor cere de la el» înainte de a apuca să-și strice jitițele neîncăpătoare și să-și facă altele mai mari (Luca XII, 20); bogatul nemilostiv, care se desfăta zilnic la ospete îmbelșugate, în timp ce sărmanul Lazăr nu putea căpăta nici măcar firimiturile ce cădeau de la mese, după moarte se chinuie în văpăile iadului (Luca XII, 19—31); datornicul nemilostiv, care, după ce stăpînul generos îi iertase o datorie mare, aleargă și sugrumă pe fratele său pentru o sumă mult mai mică pe care acesta i-a datorat, va fi dat chinuitorilor,

pină ce va plăti datoria ce i se iertase (Matei XVIII, 23—35); iar toți cei care nu vor fi avut milă față de săraci, de bolnavi și de cei oropsiți, vor merge «în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și slujitorilor lui» (Matei XXV, 41).

Iată pentru ce «toți sfinții au gonit departe de la dînsii patima iubirii de sine» (*Cazania nouă*, p. 610). Și ca ei au făcut toți adevărații creștini. Și dacă astăzi, ca în toate epocile, sîntem uneori martorii unor acte de sălbatic egoism, care ne mîhnesc și adesea ne îngrozesc, în schimb ne bucură și ne mîngîie fapte de nobil altruism, de generoasă și dezinteresată dăruire de sine în slujba omului și a societății: oameni care se aruncă în valuri sau în flăcări ca să scape pe alții de la moarte, cu riscul propriei lor vieți; familii de muncitori săraci, care, pe lângă numeroșii lor copii, mai primesc și pe alții, orfani, ca să-i crească împreună cu ai lor; medici care își primejduiesc sănătatea și viața lucrînd împotriva bolilor molipsitoare; misionari care răspîndesc cuvîntul Evangheliei printre păgîni; ostași care își apără patria, jertfindu-se pentru ea la nevoie, ș.a.m.d. Asemenea oameni sînt mîndria societății noastre. Le datorăm stimă, admirație, recunoștință și cinstire. Să le urmăm pilda, făcînd și noi semenilor noștri tot binele de care sîntem capabili. Este pentru noi creștinii nu numai o datorie socială, ci și una dintre cele dintîi îndatoriri religioase. Căci numai așa vom împlini porunca «Iubiți-vă unii pe alții!» (Ioan XV, 12), pe care Domnul ne-a lăsat-o ca pe un testament, cu glas de moarte, înainte de pătîmirea și moartea Lui pe cruce, pentru mîntuirea noastră. Amin!

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

DUMINICA A XXX-a DUPĂ POGORÎREA SFÎNTULUI DUH

«Și cine poate să se mintuiască?» (Luca XVIII, 26).

Plin de alese învățături și de îndemnuri frumoase și pilduitoare este cuvîntul lui Dumnezeu pe care sfînta noastră Biserică îl vestește în lume. Căci «Legea Domnului este desăvîrșită, ea întărește sufletele, învățătura Domnului este adevărată, ea înțelepțește pe cei neștiutori», ne încredințează psalmistul (XVIII, 7—8). Bogăția nesfîrșită și măreția neprețuită a învățăturilor și a pildelor ce se desprind de pe fiecare filă a cărților Sfintei Scripturi, oferă credincioșilor cel mai mareț îndreptar pentru credința și viața lor religioasă.

Din cuvintele Sfintei Scripturi va putea oricînd credinciosul să desprindă, nu numai îndemnuri spre o viață curată și neprihănită, dar și

dezlegarea unor probleme mari care-i frământă gândirea. În primul rând învățătura evanghelică prezintă dezlegarea problemei atât de importantă pentru credinciosul creștin, problema mântuirii, arătându-i și îndrumându-l pe calea vieții celei veșnice.

Din cuvîntul Sfintei Evanghelii desprindem constatarea că și pe vremea Mîntuitorului dorința de mîntuire și de obținere a vieții celei veșnice a fost o preocupare care frământă sufletul și cugetarea omului. Și Mîntuitorul pune din nou această problemă atunci cînd un tînăr, venind la El, i se adresează cu întrebarea: «Învățătorule bun, ce să fac ca să moștenez viața veșnică?» (Luca XVIII, 18). În răspunsul Său, Mîntuitorul subliniază cit de grea și de aspră este calea celor ce vor să intre în împărăția lui Dumnezeu. Auzind răspunsul și înțelegînd că nu este atât de ușor, ci destul de anevoie de a obține fericirea veșnică, de a ajunge la desăvîrșire, cei ce erau în jurul Lui îi pun întrebarea: «Și cine poate să se mîntuiască?» (Luca XVIII, 26). Este o întrebare care rămîne totdeauna actuală, fiindcă din răspunsul ei se desprinde pentru fiecare creștin calea pe care trebuie s-o urmeze, condițiile pe care trebuie să le îplinească și strădaniile pe care trebuie să le depună pentru a ajunge la Iisus Hristos. Să ne oprim deci și să vedem ce condiții și ce strădanii se cer credinciosului pentru a ajunge mîntuirea, împărtășindu-se de toate roadele desăvîrșirii sale.

După cuvîntul Mîntuitorului: «Ce va folosi omul de va dobîndi lumea toată, și-și va pierde sufletul? Sau ce va da omul, schimb, pentru sufletul său?» (Marcu VII, 36—37), cea dintîi datorie și cea mai mare grijă a credinciosului creștin este de a se îngriji de mîntuirea sa.

Cu toate că drumul spre mîntuire este greu și anevoios, totuși pentru creștin, mîntuirea nu este imposibilă. Prin întruparea, jertfa și învierea Domnului Iisus Hristos, mîntuirea a devenit posibilă și de ea se poate împărtăși orice credincios, care, ajutat fiind de harul divin și colaborînd cu el, dă dovadă de credință și săvîrșește în viață fapte bune. Întreita înmănunchiere a harului divin cu credința și faptele bune alcătuiește chezașia mîntuirii oricărui credincios creștin.

Acest adevăr este mărturisit de Sfîntul Apostol Pavel în cuvintele: «Căci sînteți mîntuiți din har prin credință... căci sîntem făptură a Lui, zidiți întru Hristos Iisus spre fapte bune» (Efes. II, 8—10). În nemărginita Sa bunătate și dragoste, Dumnezeu «voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și să vină la cunoașterea adevărului» (I Tim. II, 4). Dar calea spre mîntuire, chiar dacă este posibilă nu este însă atât de simplă și ușoară. În afară de cuvîntul rostit în Sfînta Evanghelie de astăzi, Mîntuitorul a subliniat în repetate rînduri că drumul ce duce la viața veșnică este greu, îngust și anevoios, iar poarta prin care poate intra cineva în împărăția cerurilor este strîmtă, încît puțini sînt cei ce o află (Matei VII, 14). «Mulți vor căuta să intre și nu vor izbuti», spune Mîntuitorul, de aceea adresează și îndemnul: «Străduiți-vă să intrați prin poarta cea strîmtă» (Luca XIII, 24).

În strădaniile de a intra pe poarta cea strîmtă a împărăției lui Dumnezeu, credinciosul creștin nu este lăsat singur, nici părăsit cu totul. Cunoscînd slăbiciunea și mărginirea firii omenești, Dumnezeu îi vine în

ajutor. El, care «este iubire», și-a arătat toată dragostea pentru oameni încît «pe Fiul Său cel unul-născut l-a trimis în lume, ca prin El viață să avem» (I Ioan IV, 8—9). Sfîntul Evanghelist Ioan ne încredințează pe deplin că Dumnezeu a revărsat harul Său în lume, prin Iisus Hristos, cînd spune : «Iar harul și adevărul prin Iisus Hristos s-au făcut» (Ioan I, 17). Harul, acea putere divină oferită omului pentru mîntuirea lui ne vine deci ca un ajutor izvorit din bunătatea și dragostea lui Dumnezeu, și prin acest har s-a făcut începutul mîntuirii noastre. «Îndreptîndu-ne în dar, cu harul Lui prin rîscumpărarea cea în Hristos Iisus», mărturisește Sfîntul Apostol Pavel (Romani III, 24). Acest lucru înseamnă că noi primim harul ca pe un dar, oferit nouă ca rod al jertfei Mîntuitorului. Prin jertfa Sa de pe Cruce, Mîntuitorul, plătind prețul rîscumpărării noastre din robia păcatului, a deschis larg porțile prin care se revarsă asupra noastră harul cel binefăcător și sfințitor. Acest har nu face numai începutul mîntuirii, ci în tot timpul îl ajută și-l întărește pe credincios pe calea spre fericire veșnică, întărindu-i și sporindu-i strădaniile lui personale.

Necesitatea harului pentru mîntuire este subliniată de Mîntuitorul în cuvintele : «Eu sînt vița, voi mlădițele. Cine rămîne întru Mine și Eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără de Mine nu puteți face nimic... Dacă rămîneți întru Mine și cuvintele Mele întru voi, cereți orice veți vrea și vi se va da» (Ioan XV, 5—7). Deci harul lui Dumnezeu este pentru credinciosul creștin, ceea ce este pentru mlădiță sucul pe care-l primește de la tulpina din care crește. Creșterea creștinului în procesul de ajungere a vieții cele veșnice depinde deci de colaborarea lui cu harul divin. Numai colaborînd cu harul credinciosul creștin va putea produce acea «roadă multă», care să-l facă vrednic de a ajunge în împărăția lui Dumnezeu.

Dar ca să merite pe deplin mîntuirea, credinciosul trebuie să depună și eforturi personale, dovedind astfel colaborarea lui cu harul. După cuvîntul Sfîntei Scripturi și învățătura cea dreaptă și curată mărturisită de sfînta noastră Biserică, din partea credinciosului creștin se cere credință și fapte bune. De la cel ce vrea să se izbăvească se cere o credință mîntuitoare, adică o credință vrednică de mîntuire. Fără această contribuție a credinciosului, mîntuirea nu poate fi obținută, căci nimănui mîntuirea nu-i vine de-a gata și gratuit.

Sfînții Apostoli, pe care Mîntuitorul îi trimite la propovăduire, le spune : «Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui ; iar cel ce nu va crede se va osindi» (Marcu XVI, 16). Mai tîrziu Sfîntul Apostol Pavel va scrie creștinilor din Roma : «Socotim deci că prin credință se îndreaptă omul» (Romani III, 28) ; iar puțin mai departe, în aceeași epistolă, va sublinia adevărul că unul din mijloacele ce duc la mîntuire este credința în Iisus Hristos : «Că de vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede în inima ta, că Dumnezeu l-a înviat din morți, te vei mîntui» (Romani X, 9). Această credință trebuie să fie deplină, curată, statornică, vie și puternică. Ea trebuie să aibă la bază o convingere deplină, să pornească dintr-o încredere deplină și curată a cugetului și să cuprindă toată învățătura descoperită de Mîntuitorul. În centru ei tre-

buie să stea însuși Mîntuitorul, ca Cel ce este Fiu al Tatălui Ceresc, Dumnezeu și Om adevărat, Cel ce a pățimit și a înviat din morți spre izbăvirea tuturor. «Oricine vede pe Fiul și crede în El va avea viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi», ne asigură Mîntuitorul (Ioan VI, 40).

Dar numai o simplă acceptare a adevărilor de credință nu este suficientă pentru mîntuire. O credință care nu este vie, activă și lucrătoare; o credință care nu se manifestă prin împlinirea faptelor bune, nu are nici o valoare pentru mîntuire. Vorbind mulțimilor despre calea mîntuirii, Mîntuitorul stabilește principiul de bază al vieții creștine vrednice și curate: «Orice pom care nu face roadă bună să taie și în foc se aruncă» (Matei VII, 19). Împotriva unei credințe nerodnice, a unei credințe lipsită de orice manifestare în fapte vrednice de mîntuire, Mîntuitorul rostește sentința: «Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, care este în ceruri» (Matei VII, 21).

Însăși religia creștină nu este numai o simplă învățătură pe care Sfînta Biserică o propovăduiește ca pe un simplu adevăr. Ea este ceva mai mult, este trăire și viață. Adevăturile de credință nu trebuie numai primite și acceptate pentru conținutul lor. Ele trebuie să pătrundă în întreaga ființă a creștinului; să-l transforme și să-l determine la o viață corespunzătoare. La lucrarea mîntuirii sale creștinul trebuie să participe cu întreaga lui ființă, trup și suflet. Dacă sufletul acceptă adevăurile prin credință, de la acest suflet trebuie să pornească și imboldul către trup de a manifesta prin mărturisire și fapte bune ceea ce și-a însușit pe calea credinței. Pentru credinciosul creștin mîntuirea trebuie să fie absolută și totală. O mîntuire parțială la care să participe numai sufletul nu este și nici nu poate fi acceptată de Biserica noastră. În acest scop Sfîntul Iacob, pe cit se exprimă de scurt, pe atît cuvintele lui au un adînc înțeles, cînd spune: «Credința fără de fapte este moartă» (Iacob II, 26).

Dacă Legea lui Iisus Hristos se cere împlinită nu numai în litera ei, ci și în duhul ei; într-o împlinire la care să participe întreaga ființă a credinciosului, în acestea ea trebuie să trezească și să întrețină toate acele virtuți și sentimente, cuvinte și fapte vrednice de un adevărat creștin. Căci nu poate fi cu adevărat creștin acela care-și mărturisește numai prin vorbe credința lui în Iisus Hristos și nu săvîrșește nici o faptă din cele poruncite de învățatura descoperită de El. «Pentru că nu cei ce aud legea sînt drepti la Dumnezeu, ci făcătorii legii se vor îndrepta» ne încredințează Sfîntul Apostol Pavel (Romani II, 13).

Dacă după Sfînta Scriptură, Legea lui Iisus Hristos este denumită drept «Lege a dragostei», căci după cuvintele Apostolului, «dragostea este împlinirea legii» (Romani XIII, 10), înseamnă că credinciosul creștin trebuie să fie călăuzit în viața lui de dragostea pe care trebuie să o arate față de toți. Mîntuitorul, în timpul activității Sale, a subliniat că cea dintîi și cea mai mare poruncă din lege este iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele (Matei XXII, 37—38). Căci, dacă Dumnezeu ne iubește, datori sîntem să-L iubim și noi, și să iubim și pe cei pe care i-a creat, pe semenii noștri. Și dacă dragostea față de Dumnezeu

înseamnă «să păzim poruncile Lui» (I Ioan V, 3), între aceste porunci se află și porunca prin care Mîntuitorul ne cere să iubim pe semenii noștri, chiar și pe cei ce ne-au făcut rău. Această iubire trebuie să fie deplină și dezinteresată, să fie totală, căci trebuie să iubim nu cu cuvîntul, ci cu fapta și cu adevărul» (I Ioan III, 18), nu ca tînărul din Sfînta Evanghelie de astăzi. Dorind să ajungă mîntuirea, acest tînăr a împlinit Legea numai după litera ei și mai puțin după duhul ei. S-a îngrijit numai de sine, nu și de semenii săi, de aceea, atunci cînd Mîntuitorul îi cere să ajute pe cei sărmani și în lipsuri, pleacă cu sufletul mîhnit și supărat, fiindcă n-a înțeles că împlinirea legii se săvîrșește și asupra semenilor săi. El n-a înțeles că din dragoste față de aproapele trebuia să săvîrșească acte de milostenie și îndurare față de cei care se aflau în lipsuri și nevoi, cînd Dumnezeu l-a învrednicit de o stare mai bună.

Dar Legea lui Iisus Hristos este și o «Lege a dreptății» (II Petru II, 21), încît cel ce vrea s-o îplinească trebuie să săvîrșească numai acte de dreptate, respectînd și cinstind munca și toate bunurile semenilor săi și dînd fiecăruia ceea ce i se cuvine. Pe lîngă dragoste, împlinirea dreptății este și trebuie să fie o altă caracteristică a adevăratului creștin. Cel ce «face dreptate este născut din Iisus Hristos», zice Apostolul Ioan (I Ioan II, 29); iar Sfîntul Apostol Pavel mărturisește că în-săși împărăția lui Dumnezeu este «dreptate și pace» (Romani XIV, 17).

După cuvîntul Sfintei Scripturi, Legea Domnului Iisus Hristos este și o «lege a păcii», o cale a bunei înțelegeri dintre oameni (Luca I, 79; Romani III, 17). Și credinciosul creștin care vrea să îplinească această Lege și să ajungă la fericirea cea veșnică, trebuie să fie și un împlinitor al păcii și al bunei înțelegeri. În raporturile sale cu ceilalți oameni, credinciosul creștin trebuie să dea dovadă nu de ură și vrajbă, de minie și discordie, ci de pace și înțelegere deplină. Mîntuitorul însuși a promis celor ce înfăptuiesc pacea în lume că vor moșteni împărăția cerurilor (Matei V, 9). Credinciosul creștin dator este, mai ales astăzi, cînd neamurile și popoarele de pretutindeni depun eforturi tot mai susținute și mai sporite pentru a se ajunge la o pace deplină și durabilă în lume, nu numai să susțină aceste eforturi, ci prin toate mijloacele să contribuie personal la întărirea și extinderea lor. Căci pacea și buna înțelegere dintre oameni înseamnă viață, înseamnă progres, înseamnă sporirea bunurilor materiale și spirituale, înseamnă bunăstare, liniște și fericere. Deosebita valoare pe care o are pacea și buna înțelegere dintre oameni, îl face pe Sfîntul Petru să scrie: «Cine voințe să iubească viața și să vadă zile bune să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască vicleșug, să se ferească de rău și să facă binele, să caute pacea și s-o urmeze» (I Petru III, 10—11).

Iată deci că cel ce vrea să moștenească împărăția lui Dumnezeu, să obțină mîntuirea, trebuie să îplinească Legea Mîntuitorului Iisus Hristos, să îplinească poruncile Lui. «Porunca Tatălui este viața veșnică» (Ioan XII, 50) și El ne poruncește să ne iubim unii pe alții cum ne-a iubit și El pe noi; să împlinim toată dreptatea și adevărul; să fim milostivi și să ajutăm pe cei ce sînt în suferințe și lipsuri; să fim blînzi și

îndurători cu semenii noștri ; să fim împlinitori ai păcii și ai buneii înțelegeri în lume. Faptele noastre, pornite și alimentate de o credință vie și puternică, o credință lucrătoare, ne vor aduce în situația de a ne învrednici de viața cea veșnică. «Purtați sarcinile unul altuia — zice Apostolul — și așa împliniți Legea lui Hristos» (Galateni VI, 2) devenind fii ai lui Dumnezeu și moștenitori ai fericirii celei veșnice. Amin!

Pr. Prof. M. CHIALDA

LA PRAZNICUL SFÎNTULUI NICOLAIE

...Pentru aceasta ai câștigat cu smerenia cele înalte, cu sărăcia cele bogate...

În candelabrul măreț al Ortodoxiei strălucește de aproape 16 veacuri chipul minunat, plin de duioșie și bunătate al Sfintului Ierarh Nicolae, al Mirelor Lichiei, mare făcător de minuni.

Sărbătorit de creștinătatea de pretutindeni, în toate bisericile ortodoxe de pe pământ, acum la început de iarnă praznicul Sfintului Nicolae freamătă întreaga viață creștină încălzindu-i sufletele și, îngenunchind înaintea sfintei icoanei sale îi aduce prinos de laudă și de rugăciune.

De aceea urmînd cuvintele marelui apostol al neamurilor, care ne îndeamnă, să «ne aducem aminte de mai marii noștri, care ne-au predicat cuvîntul lui Dumnezeu», în graiuri minunate slăvește și cîntă astăzi strana sfintei noastre biserici : «Să trîmbițăm, cu trîmbița de cîntări, să sălțăm întru cele de praznic și să dănuim bucurîndu-ne, întru pomenirea cea de peste an a purtătorului de Dumnezeu Părinte Nicolaie. Împărații și Domnii, păstorii și învățătorii să-l laudăm ; cei din boale pe doctorul ; cei din primejdii pe folositorul ; păcătoșii pe izbăvitorul ; săracii vistieria, cei din necazuri pe mîngîietorul. Călătorii pe cel împreună-călător, cei de pe mare pe cîrmuitorul...».

Poate că nici un alt sfînt al Bisericii noastre nu este mai aproape de inima noastră, mai iubit și mai venerat ca Marele Ierarh Nicolaie al Mirei Lichiei. Aceasta numai pentru că chipul lui cel blînd ce se desprinde din icoană ca o mărturie de peste veacuri, urcă de la sentimentul cald al bunătății și al smereniei, pînă la clocotitoarea mărturisire a dumnezeirii lui Hristos. În pași de cadență ce marchează trepte de înalta virtute creștină, cu nuanțe de antiteze sublime, pășește creștinătatea în fața acestei mărețe personalități a secolului al IV-lea și murmură în melodia veacurilor creștine : «Îndreptător al credinței, și chip al blîndețelor, învățător al înfrînării te-ai arătat pe tine turmei tale, adevărul lucrurilor. Pentru aceasta ai câștigat, cu smerenie cele înalte, cu sărăcia cele

bogate, Părinte Nicolaie». Pentru aceasta, îmbrățișind în smerite graiuri desfășurarea vieții sale, nu vom putea trece fără să amintim că Sfântul Nicolaie a văzut lumina vieții din părinți creștini: având un unchi episcop a fost crescut de către acesta în duhul creștin, altoit pe cultura elenistă, Sfântul Nicolaie ia de la vechile filozofii floarea înțelepciunii și a virtuților pe care o așează la picioarele lui Iisus Hristos, Cel Care a statornicit pentru veșnicie principiul dragostei universale zicînd: «*iubiți-vă unii pe alții*». Ales episcop al cetății Mira Lichiei, păstorește turma ca cea cuvîntătoare cu atita bunătațe, blîndețe și milostenie, încît inscrie în cartea vremii și a tradiției bisericii nu numai numele său biruitor, dar și numele cetății sale Mira Lichiei, care a intrat atit de strălucitor în harta sufletului creștin. Pe altarul unde a slujit Sfântul Nicolaie se săvîrșește astăzi liturghie sfîntă. Azi Bizanțul re-trăiește clipa soborului celui dintii de la Niceea, în clipa cînd Sfântul Nicolaie a rușinat pe ereticul Arie, iar bisericile sfinte, închinete în număr atit de mare numelui său, aduc păzitorului și rugătorului lor jertfa mulțumirii și a rugilor fierbinți.

Toată viața sa Sfântul Ierarh Nicolaie a fost o revărsare continuă de bunătațe și de milostenie. Într-o ținută de înaltă și măreață demnitate de credință și de virtute, Sfântul Nicolaie rămîne în viața și tradiția creștină ca un deosebit model. Chiar cînd arianismul a biruit pentru o vreme, după moartea Sfîntului Constantin Împăratul în epoca luptelor de statornicire a doctrinei despre dumnezeirea lui Hristos, Sfântul Nicolaie a rămas ca o stîncă de neabătut în dreapta credință.

Iar din viața sa dacă vom aminti de milosteniile făcute pentru înzestrarea celor trei fete pe care tatăl lor din cauza lipsei și a sărăciei vrea să le dea la pierzare, cînd sfîntul le-a aruncat pe rînd cele trei pungi de bani pe fereastră, sau dacă vom aminti despre salvarea celor trei soldați ce erau condamnați pe nedrept la moarte, nu vom face decît să deschidem o pagină de neuitat din cartea tradiției bisericii noastre.

Dacă vom pomeni despre călătorul căzut în apele mării și care a fost salvat de către Sfîntul Nicolaie, trezindu-se deodată în mijlocul casei sale, nu vom face decît să desfacem vîlul de adîncă evlavie și seculară pietate creștină ce-i purtăm, iar dacă vom aminti că în timpul cînd era ținut închis în temniță de către arieni a fost izbăvit în chip minunat, arătîndu-i-se în vis Mintuitorul Iisus Hristos care i-a dăruit o evanghelie și un omofor, — așa cum apare în iconografia ortodoxă, — nu vom face altceva decît să aducem o mărturisire a credinței și evlaviei noastre.

Păstorînd cu cîinste biserica sa pînă la bătrînețe, Sfîntul Nicolaie moare în scaunul său din Mira la anul 346, lăsînd mare durere în comunitatea sa. Plîns de creștini și de păgîni este înmormîntat în biserica Sfinților Apostoli. Sfintele sale moaște au fost împărțite de către pietetea creștină a veacurilor, fiind risipite cu vremea pretutîndeni. Ca ortodocși romîni avem și noi fericirea să ne bucurăm de dragostea ierarhului Nicolaie, pentru că din cele două mîini ale sale, mîna sa cea dreaptă a lăsat-o Bisericii din România. În Capitala Țării noastre, în biserica Sfîntul Gheorghe Nou, vestita ctitorie a marelui domnitor Constantin Brîncoveanu, — alături de mormîntul său, — se află într-un frumos chivot

de argint mîna sfîntului drag atîtor creștini. Mina care a binecuvîntat copiii și poporul credincios, care a sfințit sfintele daruri, cea care a aruncat cele trei pungi de bani celor trei fete pe care tatăl lor le destinase pierderii, mina care a pîlmuit pe Arie la Sinodul cel dintîi de la Niceea și care a semnat actul sinodal al celor 8 articole din simbolul credinței, o putem venera și săruta în țara noastră.

Astfel, la praznicul pomenirii adormirii Sfîntului Ierarh Nicolaie să medităm adînc asupra valorilor morale ale înaltelor lui virtuți. Să ne amintim că o caracteristică a vieții sale a fost adînc sa smerenie și profunda credință, împletite de o iubire fără de margini pentru oamenii lipsiți, săraci, necăjiți și neajutați. Mergînd cu activitatea sa în duhul marilor înfăptuiri sociale ale Sfîntului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, în spiritul măritelor omilii ale Sfîntului Ioan Gură de Aur și ale întregului secol de aur al creștinătății, prin smerenia, milostivirea și profunda sa iubire de oameni, Sfîntul Ierarh Nicolaie se situează în linia marilor galerii de sfinți modele ale primelor veacuri creștine.

O altă caracteristică a vieții sale a fost puternica sa credință și dragoste față de Hristos Mîntuitorul pe Care L-a propovăduit neținînd seama de pedepse, chinuri și temniță. Așadar, model de mare ierarh plin de credință, de smerenie, de săracie, de bunătate, de iubire pentru aproapele, toate înmănușate în persoana sa — Sfîntul Nicolaie rămîne ajutătorul și rugătorul nostru al tuturor.

Pentru aceasta vine pietatea creștină și îngenunchind înaintea sfinței sale icoane zice cîntînd: *«Bucură-te prea sfințită minte locaș al Treimei, stîlp al bisericii, întărirea credincioșilor și apărătorul celor slabi; steaua cea cu strălucire a rugăciunilor bineprimite, mare păstor prea luminat, izbăvitorule prea gata, păzitorule de mîntuirea tuturor; celor credincioși le folosești acoperindu-i și păzindu-i de tot necazul, tu, acela ce ești prea frumoasă laudă a ierarhilor Nicolaie».*

Privind expresia bunătății sale să ne încălzim sufletele cu căldura binecuvîntării sfinte. Să sorbim din zimbetul blîndeții și profundeii sale smerenii, din marea sa iubire pentru cei mulți, cei slabi și neajutorați, pentru poporul lui Dumnezeu, picurări de îndemn la credință, la iubirea pentru Hristos la milostivire adîncă, la încurajarea în necazuri și nevoi. Modelîndu-ne viața după virtuțile și pildele vieții sale, să ne transformăm în mesageri și înfăptuitori ai iubirii, ai milosteniei, ai binelui și ai moralei, amintîndu-ne de marele adevăr al experienței vieții că numai atît prețuim și atît va rămîne după noii cit bine am săvirșit în viață.

În mare ca și în mic, ca indivizi și ca colectivitate, ca popor și ca umanitate în totalitatea sa, întregul univers uman dorește și se dorește cit mai bine și mai fericit. Este nostalgia aceluia paradis pe care l-am pierdut cîndva; este dorul după un climat al fericirii, al liniștii și al păcii; este dorul după o mare și înaltă desăvirșire, după o pace deplină și netulburată. După această desăvirșire aleargă conștient întreaga fire. Omul slăbit de păcat, singur nu o poate realiza. De aceea apelează la iubirea și la milostivirea lui Dumnezeu, Care lucrează prin aleșii Săi. Și Sfîntul Nicolaie, ca un ecou al calităților sale de mare ajutător, plin

de milostivire a intrat în folclorul popoarelor ortodoxe. În noaptea aceasta a Sfintului Nicolaie, copiii și tinerii așteaptă de la el daruri sfinte și minunate.

Pentru aceasta și noi, asemenea copiilor nevinovați, în puritatea sufletului și a dorurilor noastre majore, să rugăm pe Sfintul Nicolaie să aducă lumii pacea cea mult dorită, ca pe planeta noastră să nu mai fie lupte, să nu mai fie războaie, ci numai pace, iubire și respect pentru fiecare om și fiecare popor, fără nici o deosebire. În aceste gânduri de rugă, ridicînd din nou ochii spre icoana Sfintului Nicolaie să zicem : *«Bucură-te arhieriele al Mirelor Lichiei ; Bucură-te păstorule prea bune; Bucură-te Nicolaie mare făcătorule de minuni»*.

Pr. DAVID POPESCU

LA POMENIREA SFINTEI MUCENIȚE FILOTEIA FECIOARA

În fiecare an, în ziua de 7 decembrie, după rînduiala Bisericii noastre străbune, facem pomenirea Sfintei Mucenițe Filoteia fecioara, ale cărei sfinte moaște se află azi în paraclisul Mînăstirii Curtea de Argeș.

Sfinții sînt îndreptătorii și călăuzitorii noștri, pentru ca noi să devenim imitatorii vieții celei curate și sfinte a Mîntuitorului nostru. Ori de cîte ori sărbătorim amintirea sfinților, inimile noastre se umplu de o mare bucurie și înconjurăm pomenirea lor de mucenici și sfinți cu deosebită iubire și cinstire. Căci mucenicii și sfinții, prin curăția vieții și dragostea lor pentru Domnul Hristos, au arătat cu strălucire întreaga frumusețe a sufletului creștin, care este împodobit cu cele mai alese virtuți : credința, dragostea și nădejdea în Dumnezeu, dătătorul a tot binele.

În trecutul Bisericii noastre, mulți au fost dreptii, cuvioșii, mucenicii și sfinții, multe au fost cuvioasele, mucenițele și sfințele care și-au împodobit sufletul cu sfințele și mîntuitoarele învățături ale Evangheliei Domnului Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Pentru rîvna și nevoințele lor de a străluci prin viață curată și sfîntă și pentru suferințele pe care le-au îndurat din dragoste pentru Domnul Hristos, ei s-au învrednicit să primească cununa cea nevastăjită a fericirii veșnice, veselindu-se în ceruri cu Domnul Hristos, căruia neîncetat se roagă, pentru mîntuirea sufletelor noastre.

Sfînta Filoteia s-a născut în cetatea Tîrnovei, capitala împărăției romanilor și bulgarilor din sudul Dunării, în anul 1206, din părinți dreptcredincioși, oameni simpli și cu inima curată, avînd ocupația de agricultori.

Mama sfintei, după ce a născut această frumoasă și binemirosi-toare floare, a mai trăit cițiva ani. Cînd Sfînta Filoteia s-a deprins cu înțelegerea dumnezeieștilor învățături ale Domnului Hristos, cu face-rea milosteniilor, cu postul și cu rugăciunea zilnică acasă, în fața icoanelor, cu mergerea la biserică, cu săvîrșirea a tot felul de fapte bune, s-a mutat la cele cerești, lăsînd-o în grija tatălui ei. Rămînînd deci Sfînta Filoteia mică și lipsită de mamă, avînd în adîncul inimii ei sădite semînțele credinței și ale faptelor bune, nu s-a dat ca alte tinere de vîrsta ei la petreceri, jocuri, cîntece și desfătări lumești, nu iubea hainele cele scumpe și frumoase, nici podoabele deșarte și amăgitoare, care încîntă încă pe multe tinere. Avînd în minte povețele maicii sale, ea își strunea trupul ei feciorelnic cu postul și cu rugăciunea, își înfrumuseța sufletul cu împlinirea frumoaselor învățături ale sfintelor Evanghelii. În inima ei s-au întipărit cuvintele Domnului Hristos, care a spus : «*Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui*» (Matei V, 7). Sau cuvintele : «*Și oricine va da de băut unuia din aceștia mici numai un pahar de apă rece, în semn de ucenic, adevărat vă spun că nu-și va pierde plata sa*» (Matei X, 42).

Acasă, Sfînta Filoteia muncea cu sirguintă în casa tatălui ei, îndeplinind cele ce făcea mama sa cît trăise. Și cite nu sint de făcut și împlinit, acolo unde lipsește mîna harnică a unei soții pricepute și a unei mame iubitoare de copii și de casa ei.

Sfînta Filoteia s-a pătruns în inima ei de o dragoste atît de mare față de Mîntuitorul, încît gîndea noaptea și ziua cum ar putea ea împlini mai desăvîrșit porunca milosteniei, a iubirii de aproapele și a urmării Domnului Hristos. Căci voia ca nimeni să nu rămînă neajutorat și nemiluit : hrănea pe cei flămînzii, îmbrăca pe cei goi cu hainele sale, adăpa pe cei însetați, învăța pe tinere și pe tineri bunele purtări. Prin asemenea fapte milostive, ea împlinea ceea ce ne învață Domnul Hristos, care va spune tuturor celor ce au împlinit voia lui pe pămînt, cînd va veni întru mărire, la dreapta Lui judecată : «*Veniți binecuvîntații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă, de la întemeierea lumii. Căci flămînd am fost și Mi-ați dat să mîncînc ; însetat am fost și mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine*» (Matei XXV, 34-36).

Dar vrăjmașul mîntuirii neamului omenesc, diavolul, a umplut de mînie pe tatăl ei pentru darurile și milosteniile pe care fiica sa le făcea săracilor. Căci el nu voia să facă parte celor sărmani și lipsiți din bună-tățile pămîntești strînse desigur prin munca lui, dar și cu ajutorul lui Dumnezeu. După moartea soției sale dintii, el s-a recăsătorit cu o femeie rea, nemilostivă și sîrăcită, care a făcut ca tatăl ei să o prigonească și mai mult. Așa a trăit fericita fecioară Filoteia, pe de o parte chinuită de mama ei vitregă, iar pe de altă parte de tatăl ei, a cărui minte fiind întunecată de lăcomia și sîrăcenia care-l cuprinsese, nu mai putea pricepe noblețea sufletească a fiicei sale, care se întrecea în binefaceri și milostenii. Cînd Sfînta Filoteia mergea să ducă merinde tatălui ei la cîmp, adesea ea împărțea săracilor din bucatele ce avea de dus. Păstra

desigur din destul și pentru tatăl ei, dar acesta, fire lacomă și cîrtoare, se plîngea mereu soției sale că nu-i trimite hrană din destul și rămîne flămînd. Iar soția sa îi răspundea: Eu totdeauna am trimis bucate de ajuns, dar știu ei ce face fiică-ta cu ele? Poate că după obiceiul ei le împarte săracilor. Bănuitor cum era, într-o zi, tatăl ei s-a așezat la pîndă. Și văzînd că Sfînta Filoteia împarte săracilor din bucatele trimise, aprins de minie, aruncă cu barda pe care o avea cu el la plug, și a rănit-o grav la picior. Singele s-a scurs din trupul ei plîpînd și feciorulnic, — avea doar doisprezece ani — și a murit pe loc. Iată ce faptă îngrozitoare poate săvîrși un om, și încă un tată, cînd minia pune stăpînire pe el și-i întunecă mintea. De aceea Sfîntul Apostol Iacob ne îndeamnă să fim *«zăbavnici la minie. Căci minia omului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu»* (Iacob I, 19—20).

Tatăl Sfintei Filoteia dindu-și seama de această mare nenorocire, a încercat să ridice trupul fiicei sale, dar n-a putut să se apropie de el. Pe chipul Sfintei Filoteia s-a așternut îndată liniștea și strălucirea măririi dumnezeiești. Cuprins de o mare spaimă, deoarece se făcuse într-un moment de minie ucigașul fiicei sale, el a alergat în grabă la arhiepiscopul cetății Tirnova, spunîndu-i că trupul fiicei sale zace la pămînt, cuprins de o lumină cerească. Atunci arhiepiscopul cetății, împreună cu alți arhieri și clerici, cu dregători și mulțime mare de credincioși au venit cu făclii și tămîie la locul uciderii ei, pentru a ridica cinstitul ei trup. După ce au înălțat cu toții rugăciuni fierbinți către Atotputernicul Dumnezeu, au putut ridica cinstitul ei trup și l-au dus cu mare pompă la catedrala patriarhală din cetatea Tirnovei din apropiere. Cinstitele ei moaște au fost păstrate aci aproape două sute de ani, pînă la 1393, cînd cetatea Tirnova și țara valahilor și bulgarilor din Balcani au fost ocupate de turcii păgîni. Cu puțin timp înainte de ocuparea Tirnovei de către turci, moaștele ei au fost duse în orașul Vidin, în sudul Dunării, unde au rămas doar trei ani, între 1393 și 1396.

Datorită legăturilor de prietenie dintre patriarhul Eftimie al Tirnovei și mitropolitul Antim al Țării Românești, s-a convenit ca moaștele Sfintei Filoteia, pentru a nu cădea sub turci, să fie aduse în Țara Românească. Binecredinciosul voievod al Țării Românești Mircea cel Mare a adus în anul 1396 moaștele Sfintei Filoteia de la Vidin și le-a așezat cu mare solemnitate și cinstire împreună cu mitropoliții, egumenii, clericii și mare mulțime de credincioși, în renumita biserică domnească de la Curtea de Argeș. Momentele principale ale aducerii moaștelor Sfintei Filoteia de la Tirnova la Vidin și de la Vidin la Curtea de Argeș au fost zugrăvite pe coloana de pe latura nordică din fața altarului Bisericii Domnești, unde toți vizitatorii din țară și de peste hotare le pot vedea pînă astăzi. În timpul binecredinciosului voievod Neagoe Basarab, moaștele Sfintei Filoteia au fost mutate din Biserica Domnească și așezate cu mare solemnitate în 1517 în frumoasa lui catedrală, care a dus renumele poporului român și al Țării Românești, aproape în toate țările, datorită vizitatorilor care vin s-o vadă din toate colțurile lumii. În prezent, datorită grijii deosebite a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, moaștele Sfintei Filoteia se păstrează în Paraclisul Mînăs-

tirii Curtea de Argeș, care a trecut sub administrația Sfintei Patriarhii a Bisericii Române.

Numeroși credincioși nu numai din Curtea de Argeș și din satele vecine, ci din toată țara și chiar de peste hotare, vin să se închine cu evlavie și credință la cinstitele ei moaște, rugînd-o fierbinte să mijlocească către Bunul Dumnezeu să le dăruiască diferite tămăduiri de boli și ușurare de griji, nevoi și necazuri. Multe tinere au primit la botez numele de Filoteia, care înseamnă «*iubitoare de Dumnezeu*» și se străduiesc să imite prin virtute, prin fapte bune și prin curăție sufletească și trupească viața cea fără prihană a Sfintei Filoteia.

Moaștele Sfintei Filoteia se află pe pămîntul patriei noastre de aproape șase sute de ani. De-a lungul secolelor grele prin care a trecut țara noastră, neîncetat ea a făcut vindecări minunate, dăruind sănătate celor bolnavi, a eliberat pe cei bintuiți de dureri necurate, dînd ajutor celor ce s-au rugat cu credință în vremuri de molimă, de secetă, de cutremure și alte calamități, a potolit mînia lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, fiind apărătoarea și mijlocitoarea noastră a tuturor către Dumnezeu.

Ne este plăcută și scumpă pomenirea Sfinților noștri, dar amintirea vieții curate și feciorelnice a Sfintei Filoteia, această gingașă fecioară, care a pățimit loviri și ocări și chiar moarte de la cei ce erau datori s-o iubească și s-o ajute, la doisprezece ani, ne cucerește sufletește și ne mișcă pînă azi. Căci Sfinta Filoteia, fecioara și mucenița, s-a îmbogățit cu milostenia, s-a înfrumusețat cu fecioria, a strălucit prin mucenicie făcîndu-se mireasa lui Hristos. Sufletul ei bun, curat și milostiv se veselește în ceruri și se îndulcește de frumusețile și bucuriile cele negrăite ale mirelui Hristos, în care și-a pus toată credința și speranța. Pentru credința și faptele ei bune, Biserica noastră îi aduce nespuse de frumoase cîntări de laude, ca acestea : «*Bucură-te, fericită, cea de fapte bune plină. Bucură-te că prin chinuri te-ai îmbrăcat în lumină*» (*Acatistul sfintei, Icos 1*).

Dintre faptele ei bune săvîrșite în viața pămîntească, acelea care trebuie să rămînă ca un exemplu viu pentru noi toți sînt milosteniile și binefacerile făcute celor lipsiți și bolnavi, celor în suferință și necazuri. Ea a avut mereu în minte cuvintele din înțelepciunea lui Iisus Sirah, care spune : «*Fiule, să nu lași pe cel sărac lipsit de hrană și ochii celor nevoiași nu-i face să aștepte... Pleacă săracului urechea ta și cu blîndețe răspunde-i cele de pace*» (Iisus Sirah IV, 1 și 8). În viața Sfintei Filoteia milostenia n-a cunoscut limite, căci ea a dăruit tot ceea ce avea, pînă și hainele de pe ea. Ea a împlinit cu prisosință ceea ce a spus Mîntuitorul despre văduva cea săracă din Ierusalim, care a aruncat doi bănuți în cutia milelor : «*Adevărat vă spun că această văduvă săracă a aruncat mai mult decît toți. Căci toți aceștia din prisosul lor au aruncat la daruri ; aceasta însă din sărăcia ei, a aruncat tot ce avea pentru viață*» (Luca XXI, 3—4). Sfinta Filoteia a împlinit de asemenea ceea ce ne învață Domnul Hristos despre binefacere : «*Cînd faci prînz sau cină, nu chema pe prietenii tăi, nici pe frații tăi, nici pe rudele tale, nici vecinii bogați... Ci cheamă pe săraci, pe neputincioși, pe șchiopi. Și fericit*

vei fi că nu pot să-ți răsplătească. Căci ți se va răsplăti la învierea dreptilor» (Luca XIV, 12—14).

Într-adevăr pe săraci și pe neputincioși, pe cei goi și flămânzi i-a ajutat Sfânta Filoteia fecioara prin milostivirile ei. De aceea, Biserica noastră, în slujba de astăzi, pe drept o laudă și-i cîntă în troparul alcătuit în cinstea ei: «Întru răbdarea ta, ți-ai agonisit plata ta, fericită Filoteia, întru ispite neîncetat răbdînd, întru bătăi suferind, întru necazuri binevoind, pe săraci miluind și pe flămânzi săturînd, care și acum pe cei bolnavi tămăduiești, roagă-te lui Hristos, bună fecioară, să mințuiască sufletele noastre». Amin.

Pr. Prof. IOAN RĂMURȚANU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(noiembrie-decembrie)

«PACE, DREPTATE ȘI PROGRES» este deviza sub care se va desfășura jubileului O.N.U.

În cadrul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, au avut loc dezbateri pe marginea raportului prezentat de Comitetul de pregătire a sărbătoririi, în anul 1970, a 25 de ani de la înființarea acestui for internațional. În cadrul rezoluției adoptate, s-a exprimat speranța că acest jubileu va constitui un mijloc de întărire a rolului și eficacității O.N.U. Cu același prilej, se va aniversa și împlinirea a 10 ani de la adoptarea «Declarației cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale».

În cadrul aceleiași Adunări Generale a O.N.U. s-a hotărât convocarea unui congres mondial al tineretului. Congresul se va desfășura în luna octombrie 1970, la New York, cu tema *Pace, dreptate și progres*.

Împrejurarea a făcut ca acest congres să sărbătorească totodată și împlinirea a 5 ani de cînd, la Adunarea Generală, a fost adoptată, din inițiativa României, *Declarația cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare*.

ÎN SLUJBA CONSOLIDĂRII PĂCII ȘI A ÎNȚELEGERII ÎNTRE POPOARE. — La 4 noiembrie a.c., s-au împlinit 23 de ani de la ziua în care douăzeci de state membre ale Organizației Națiunilor Unite au semnat actul de constituire a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). Prin acest act se stabileau rolul și funcțiile Organizației în acțiunea de cooperare culturală internațională, de consolidare a păcii și a înțelegerii între popoare.

În cei 23 de ani de au trecut de la înființarea sa, Organizația a cunoscut o deosebită dezvoltare în activitatea de slujire a înaltelor idealuri umane. Iată cîteva din obiectivele fixate în cadrul actului constitutiv: «Cunoașterea și înțelegerea reciprocă între națiuni», imprimarea

unui «ritm viguros educației populare și răspîndirii culturii», să ajute «la menținerea, dezvoltarea și difuzarea științei». Într-un cuvînt, Organizația avea drept sarcină esențială sprijinirea prin toate mijloacele posibile a cooperării culturale pe plan internațional.

În activitatea sa, UNESCO, prin Fondul special al Națiunilor Unite, a dat material concret în «asistența operațională» tuturor statelor ce aveau de rezolvat probleme legate de domeniul activității UNESCO.

Iată numai cîteva dintre acțiunile internaționale organizate și îndeplinite de U.N.E.S.C.O., — acțiuni menite a contribui la emanciparea spirituală a omului prin educație, știință și cultură: lichidarea analfabetismului, acțiuni de sprijinire a educației adulților și tinerilor, interes pentru cooperarea internațională în domeniul științei, proiecte de realizare a schimburilor culturale între țări, în scopul conservării și restaurării bunurilor culturale ale omenirii.

În iulie 1956, România și-a exprimat adevăratul atașament la Actul constitutiv al UNESCO. De atunci a contribuit din plin la acțiunile întreprinse de această organizație și în mod special la cele legate de educația tineretului.

În 1960, România a prezentat Adunării Generale a O.N.U. *Declarația privind educația tineretului, în spiritul idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare*. Pe aceeași temă, a educației tineretului, au avut loc în țara noastră, în anii 1964, 1966 și 1968, colocvii în cadrul programului UNESCO destinat tineretului.

Valorificarea resurselor umane este un alt domeniu în care țara noastră a adus o contribuție de seamă sintetizată în rezoluția prezentată la sesiunea a XV-a a Conferinței Generale UNESCO. În cadrul aceluiași preocupări, din anul 1965, țara noastră organizează cu ajutorul UNESCO un curs internațional postuniversitar de perfecționare a unor tineri cu pregătire superioară, din țări în curs de dezvoltare.

În scopul dezvoltării relațiilor de cooperare pe plan european și a instaurării unui climat de destindere, România a inițiat acțiuni printre care se numără trei întâlniri ale oamenilor de știință și cultură din statele europene, toate avînd loc în 1968. Contribuțiile aduse prin aceste colocvii la stabilirea unui program de cooperare europeană au fost întărite printr-o rezoluție, la cea de a 15-a sesiune a Conferinței Generale UNESCO. Rezoluția prevede, printre altele, desfășurarea în anul 1970 a unor întruniri ca aceea de la București, a rectorilor universităților europene și a unor conferințe a miniștrilor științei și miniștrilor culturii din statele europene membre ale organizației, — conferințe ce vor avea loc la Paris și respectiv Veneția.

AL DOILEA MORATORIU PENTRU VIETNAM. -- La inițiativa comitetului național al moratoriului pentru Vietnam și a organizațiilor pacifiste din Statele Unite, la 12, 13 și 14 noiembrie 1969 s-au desfășurat un șir de manifestații, în cadrul celui de al doilea moratoriu pentru Vietnam, sub lozincă: «Retrageți imediat toate trupele din Vietnam, puneți capăt războiului nejust și lăsați poporul vietnamez să-și hotărască singur destinele».

Elevi și studenți, toți partizanii păcii din Statele Unite, prin manifestații, demonstrații, marșuri, mitinguri și întruniri și-au exprimat protestul împotriva prelungirii războiului și hotărîrea lor de a continua lupta pînă la triumful păcii în Vietnam.

Manifestațiile au culminat cu impunătorul miting de pe cîmpia din jurul Obeliscului Washington din capitala țării. Tot aici a avut loc «Marșul împotriva morții», de la cimitirul național Arlington, la palatul congreselor de la Capitoliu. Fiecare din cei 45.000 de tineri purtau pe piept o diagonală cu numele unui soldat american mort în Vietnam sau al unui sat vietnamez distrus.

În timpul celor trei zile ale moratoriului, în mai multe orașe americane au bătut clopotele în memoria celor căzuți în război.

Indiferent de măsurile luate în scopul intimidării, vocea tineretului american care cere încetarea grabnică a acestui război nejust, răsună cu mai multă putere.

«Marșul împotriva morții» a avut un larg ecou în rîndurile populației americane. Agențiile de presă au caracterizat aceste manifestații ca o «mare manifestație pașnică» împotriva războiului.

«Vom continua să demonstrăm împotriva războiului — au declarat conducătorii Comitetului de organizare, — pînă cînd guvernul american va ordona retragerea trupelor din Vietnamul de sud».

ÎN SPRIJINUL COLABORĂRII INTERNAȚIONALE ȘI A ASIGURĂRII PĂCII ÎN LUME. — Între 10—13 noiembrie 1969, la invitația guvernului Republicii Socialiste România, Primul ministru al Republicii Congo, Comandantul Alfred Raoul, și Ministrul Afacerilor Externe, Charles Assemekang, au făcut o vizită oficială în țara noastră.

Oaspeții au vizitat cu acest prilej unități industriale, agricole și instituții social-culturale din municipiile București și Brașov, fiind înțîmpinați pretutindeni cu căldură, expresia sentimentelor de prietenie ale poporului român, față de poporul congolez.

La convorbirile ce s-au purtat între Primul ministru al Republicii Congo, Comandantul Alfred Raoul, și Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer, au fost abordate probleme referitoare la colaborarea dintre cele două state și la aspecte ale situației internaționale. Acordurile încheiate — apreciază părțile — contribuie la extinderea relațiilor bilaterale între cele două țări, la cauza păcii și cooperării internaționale.

În discuțiile referitoare la problemele internaționale actuale, părțile au subliniat necesitatea intensificării eforturilor pentru menținerea și consolidarea păcii, pentru rezolvarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase. În acest scop, ca primă necesitate, se impune asigurarea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta și de a așeza relațiile dintre state pe principiile respectării suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Cele două părți au subliniat necesitatea înlăturării obstacolelor în calea dezvoltării normale a vieții internaționale, încetarea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării generale.

Această vizită întreprinsă în România de Primul ministru al Republicii Congo — Comandantul Alfred Raoul — se arată în încheierea comunicatului comun dat publicității —, va contribui și mai mult la întărirea prieteniei și colaborării dintre cele două țări.

NOI ACȚIUNI PENTRU PACE ÎN VIETNAM. — În ultima zi al celui de al doilea moratoriu pentru pace în Vietnam, în numeroase orașe ale lumii au avut loc demonstrații de sprijinire a luptei partizanilor păcii din Statele Unite pentru încetarea războiului în Vietnam. La *Stockholm* a avut loc o demonstrație la care au luat parte peste 2.000 persoane.

Manifestații asemănătoare au avut loc și la *Frankfurt*, în *Berlinul occidental* și în alte orașe germane.

La *Roma*, câteva mii de persoane, purtând pancarte cu inscripții anti-războinice, au demonstrat cerind încetarea războiului din Vietnam.

Pe străzile *Londrei*, sute de persoane purtând pe braț banderole negre, au demonstrat și au păstrat câteva minute de reculegere în memoria celor căzuți în Vietnam.

La *Copenhaga*, Comitetul danez pentru Vietnam a organizat o demonstrație la care au luat parte 20.000 persoane.

În *Argentina*, Mișcarea de solidaritate cu Vietnamul a organizat un marș în cadrul căruia demonstrații purtau pancarte pe care se putea citi: «Pace Vietnamului!»

La *Buenos Aires*, în diferite cartiere, au fost împrăștiate manifeste în care se cerea încetarea imediată a războiului din Vietnam.

COOPERAREA ECONOMICĂ ADUCE DESTINDERE ȘI PACE ÎN LUME. — În țara noastră a fost invitată o delegație a Camerei de Comerț din *Londra*, condusă de lordul Errol of Hale, președintele acestei organizații. Cu acest prilej, președintele a făcut unele declarații din care amintim:

Camera de Comerț din *Londra* consideră că «cea mai mare organizație de acest gen din lume», are strânse relații cu majoritatea țărilor lumii și joacă un rol important în rețeaua internațională. În cadrul aceleiași obiectiv, se înscrie și vizita amintită.

Referindu-se la Expoziția realizărilor economiei naționale din România, vorbitorul a declarat: «Mulți dintre noi ne-am aflat pentru prima oară în România și mărturisesc că am fost extrem de plăcut surprinși să descoperim într-o serie de sectoare industriale o tehnică atât de avansată. Iată deci o premisă esențială pentru promovarea și dezvoltarea pe viitor a cooperării economice dintre țările noastre».

Răspunzând la întrebarea referitoare la «efectele pe care le poate avea lărgirea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice, pe baza egalității în drepturi și avantajului reciproc pentru destindere, pentru dezvoltarea relațiilor politice și realizarea securității continentului nostru», vorbitorul a spus printre altele: «Este ferma mea convingere că

cooperarea economică duce la destindere și pace. Nu poate exista pace fără înțelegere și încredere reciprocă și poate nimic nu favorizează mai mult încrederea și înțelegerea ca bunele legături comerciale». Stabilind relații economice, oamenii din diferite țări se cunosc reciproc și leagă prietenie. Acestea duc la slăbirea încordării și micșorarea numărului conflictelor. Desigur că la baza acestor relații trebuie să stea egalitatea și avantajul reciproc.

Stabilind relații economice, se creează drumul care duce la progres și pace în Europa și în întreaga lume.

PENTRU ASIGURAREA PĂCII. — La ședința de luni, 24 noiembrie 1969, luind cuvântul în cadrul Comitetului pentru problemele politice și de securitate ale Adunării Generale O.N.U., ambasadorul României în Statele Unite, Corneliu Bogdan, a subliniat, printre altele : «De realizarea dezarmării generale este legată în mod organic satisfacerea năzuințelor de pace și de dezvoltare ale tuturor națiunilor».

Pentru destinderea internațională, pentru întărirea păcii și progresul general al omenirii, o importanță hotărâtoare o are înfăptuirea dezarmării generale și în primul rând a dezarmării nucleare. Aceasta impune realizarea unui complex de măsuri, între care încetarea producerii de arme nucleare, lichidarea completă a stocurilor existente, garanții pentru statele nenucleare că nu vor fi amenințate de aceste arme, interzicerea experiențelor cu arme nucleare etc.

Preocupată de această problemă, alături de alte state socialiste, România a cerut ca pe ordinea de zi a sesiunii să se înscrie punctul intitulat : «Încheierea unei convenții privind interzicerea perfecționării, fabricării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea lor».

În acest complex, România — a subliniat vorbitorul — sprijină ideea convocării unei conferințe mondiale de dezarmare.

Delegatul român a amintit din nou propunerea României, făcută la 3 aprilie 1969, ca deceniul 1970—1980 să fie declarat deceniu al națiunilor unite pentru dezarmare. După elaborarea într-o primă formă de Comitetul dezarmării, programul acestui deceniu va trebui să fie definitivat la Adunarea Generală prin participarea tuturor membrilor Organizației Națiunilor Unite.

O analiză atentă permite să se tragă concluzia că, în ciuda obstacolelor, ideea păcii și legalității internaționale continuă să capete teren cât mai propice. Din acest punct de vedere, dezarmarea rămâne singura cale ce duce la asigurarea păcii dorită de toate popoarele lumii — a spus în încheiere delegatul țării noastre, C. Bogdan.

ANUL INTERNAȚIONAL AL EDUCAȚIEI. — La Sesiunea din anul 1968, Adunarea Generală a hotărât să desemneze anul 1970 drept «An internațional al educației». Asupra acestei probleme și a pregătirii generale, secretarul general al O.N.U., U. Thant, a prezentat un raport supus debaterilor Comitetului pentru problemele economice ale Adunării Generale.

Comitetul însărcinat cu pregătirea acestei inițiative a prevăzut în programul său acțiuni ca : studii, cercetări, sondaje, simpozioane internaționale pe tema educației și învățămîntului etc.

Referindu-se la această problemă în cadrul dezbaterilor, reprezentanta țării noastre, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, a arătat că «România privește cu interes orice inițiativă a organismelor internaționale competente privind problemele educației, atât la nivel național, cît și internațional».

Delegația României este dornică — s-a precizat în continuare — de a vedea dezvoltarea cooperării internaționale în scopul realizării dorinței de veacuri a omenirii, de pace și de bună înțelegere între oameni și între națiuni.

SUB SEMNUL PRIETENIEI ȘI PĂCII. — În zilele de 24—29 noiembrie 1969, la invitația Primului ministru al Regatului Unit al Mării Britanii și Irlandei de Nord, Harold Wilson, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer a făcut o vizită oficială în Anglia.

În timpul convorbirilor, au avut loc schimburi de păreri referitoare la relațiile dintre cele două țări și la problemele internaționale actuale.

Cei doi primi miniștri au subliniat că relațiile dintre România și Marea Britanie au la bază încrederea și respectul reciproc și că este necesară extinderea acestor relații.

Părțile au afirmat încă o dată convingerea că promovarea unor relații normale între state impune cu necesitate instaurarea unui climat de pace, încredere și colaborare, relații ce trebuie să aibă la bază dreptul fiecărui popor de a acționa conform dorinței și intereselor sale, precum și respectul principiilor independenței naționale, suveranității, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Analizînd aspecte ale cooperării și securității europene, părțile au reafirmat hotărîrea lor de a contribui la instaurarea înțelegerii și cooperării în Europa.

O importanță deosebită, se arată în Comunicatul comun, trebuie acordată măsurilor legate de dezarmare. Din acest punct de vedere, la pacea internațională o contribuție de seamă o aduc măsurile cu caracter regional.

Convorbirile au subliniat necesitatea creșterii rolului Organizației Națiunilor Unite în intensificarea cooperării între state.

La extinderea relațiilor de prietenie și colaborare între popoare își aduce contribuția și această vizită în Anglia a Primului ministru al Republicii Socialiste România, Ion Gheorghe Maurer.

PREOCUPĂRI PENTRU ÎNTĂRIREA PĂCII. — La Viena a început sîmbătă, 29 noiembrie 1969, un Dialog pentru găsirea prin intermediul opiniei publice a căilor de realizare a securității pe continentul european.

Sub numele de «Conferința pentru securitatea și cooperarea europeană», această întîlnire este expresia preocupărilor forțelor sociale favorabile întăririi păcii. Această conferință a fost convocată din iniția-

tiva unui grup de personalități belgiene, sub conducerea lui Maurice Lambilliotte, directorul revistei «Synthès».

În cadrul ședinței de deschidere, s-a exprimat și convingerea ce îi animă pe inițiatorii conferinței: «În contextul principiilor universale de independență, suveranitate și egalitate în drepturi pe baza coexistenței pașnice și cooperării tuturor statelor europene», pot avea loc schimburi de idei între reprezentanți ai opiniei publice din diferite țări, de diferite interese, fără distincție și fără discriminare. Ca expresie a acestei convingeri, la Conferința de la Viena au participat 300 de delegați și observatori din 26 țări europene, printre care oameni politici, parlamentari, sindicalişti, savanți, scriitori și artiști, personalități religioase.

Așa după cum a arătat în cuvîntul său Maurice Lambilliotte, scopul dialogului «este de a ajuta la o mai bună înțelegere mutuală asupra citorva probleme fundamentale, de a scoate în evidență în primul rînd ceea ce-i unește pe oameni».

Documentul final al conferinței intitulat «Declarația de la Viena» afirmă: «După ce a fost focarul a două războaie mondiale, Europa poate și trebuie să devină leagănul unei păci trainice... Viitorul pașnic al Europei este în pragul nostru, dar pentru a-l trăi trebuie să-l cucerim». Aceste cuvinte sînt expresia aspirației popoarelor acestui continent de realizare a securității europene, a dorinței lor de a persevera în unitate, pentru garantarea existenței unui climat de încredere și colaborare internațională.

Adoptînd Declarația de la Viena, participanții s-au despărțit cu convingerea că această conferință constituie numai un început pentru noi acțiuni menite să atragă opinia publică europeană la eforturile întreprinse în scopul întăririi păcii în Europa și în lume.

ADUNAREA GENERALĂ A CONSILIULUI BISERICILOR DIN S.U.A. — Dezbaterile acestei Adunări, care au avut loc la începutul lunii decembrie 1969, au avut ca temă principală încetarea imediată a războiului din Vietnam. Numeroase discursuri ale reprezentanților celor 3.000 de participanți s-au referit la «acest dezumanizator, imoral și interminabil război».

ELIBERAREA OMENIRII DE COȘMARUL NUCLEAR. — Dezbaterile generale asupra problemelor dezarmării începute în Comitetul pentru problemele politice și de securitate ale Adunării Generale la data de 17 noiembrie 1969 au luat sfîrșit.

În cuvîntul lor, majoritatea vorbitorilor au subliniat necesitatea începerii «unor tratative serioase de dezarmare pentru eliberarea omenirii de coșmarul nuclear». La întocmirea programului concret de dezarmare generală și totală, trebuie să se aibă în vedere în primul rînd dezarmarea nucleară.

În cadrul discuțiilor, o atenție deosebită s-a dat unor măsuri care ar putea înlesni progresul tratativelor pentru dezarmare: crearea de noi zone denuclearizate, încetarea experiențelor nucleare și suspendarea perfecționării acestor arme.

În încheierea dezbaterilor, s-a ajuns la concluzia că «a sosit de mult timpul începerii unor negocieri serioase și că tergiversarea realizării unor acorduri concrete asupra acestei probleme majore a contemporaneității nu poate decît să îngreuneze și mai mult rezolvarea ei în viitor».

«VREM PACE ȘI O CEREM ACUM». — 31 de soldați dintr-o divizie de desant, care iau parte la războiul din Vietnam, au adresat Congresului S.U.A o scrisoare în care se spune printre altele: «Noi ne pronunțăm cu hotărîre pentru pace în Vietnam și retragerea cît mai grabnică a trupelor americane din Vietnamul de Sud». Cerînd Congresului să asculte dorința soldaților americani care luptă în Vietnam, în scrisoare se spune mai departe: «Vrem pace și o cerem acum. America trebuie să plece din Vietnam».

SOLIDARITATE DEPLINĂ CU LUPTA POPORULUI VIETNAMEZ. — Din inițiativa a 120 personalități și 33 organizații naționale din Franța, la Paris au avut loc lucrările «Conferinței naționale pentru Vietnam». În rezoluția finală a Conferinței, delegații au exprimat deplina lor solidaritate cu lupta poporului vietnamez, necesitatea respectării dreptului poporului vietnamez de a-și hotărî singur soarta. În apelul lor, participanții au propus ca, în scopul intensificării luptei în sprijinul poporului vietnamez, în primăvara anului 1970, la Paris, să se organizeze o serie de acțiuni ale luptătorilor pentru pace.

«UN APEL MUT». — În localitatea Trondheim din Norvegia, în clasa unei școli, pomul amenajat cu prilejul sărbătorilor de iarnă a atras în mod deosebit atenția, prin originalitatea sa. În locul globulețelor multicolore, a bomboanelor și cadourilor, crengile lui au fost împodobite cu mască de gaze, avioane, revolve — armamente ce simbolizau războaiele și suferințele ce au adus acestea oamenilor. Pomul a fost denumit «un apel mut», adresat lumii întregi la intensificarea eforturilor depuse în scopul rezolvării pe cale pașnică a marilor probleme ale societății contemporane.

IDEILE PĂCII, DESTINDERII ȘI COLABORĂRII INTERNAȚIONALE. — Cea de a 25-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. a avut ca principale puncte înscrise pe ordinea de zi «cele 4 D» — dezarmarea, denuclearizarea, decolonizarea și dezvoltarea.

Un număr tot mai mare de state și-au exprimat în cadrul sesiunii preocuparea de a găsi noi căi și mijloace menite să contribuie la întărirea securității internaționale, la stingerea focarelor de război, la lărgirea cooperării între toate popoarele lumii. Aceste probleme nu pot fi rezolvate decît prin contribuția tuturor statelor mari sau mici și de rezolvarea lor depinde soarta păcii generale. Ca expresie a acestor preocupări stă faptul că cele peste 130 rezoluții ale sesiunii au fost opera colectivă a multor state.

Numeroși delegați au exprimat necesitatea ca, în scopul creșterii și eficienței O.N.U., este necesară realizarea universalității sale.

O altă problemă ce a fost dezbătută în cadrul sesiunii s-a referit la necesitatea respectării principiilor Chartei și dreptului internațional de

către fiecare stat. Atita timp cit aceste principii nu sint respectate, vor avea loc conflicte care pun în pericol pacea lumii. Aceasta este situația în Vietnam, unde singura condiție de restabilire a păcii este aceea a respectării de către Statele Unite a dreptului poporului vietnamez de a-și hotări singur soarta.

În dezbaterile sesiunii s-a subliniat faptul că instaurarea unui climat de pace și securitate în lume nu poate avea loc în condițiile escaladării cursei înarmărilor nucleare, a dominației colonialiste și neocolonialiste. Printre rezoluțiile adoptate la sesiune se include și aceea referitoare la programul viitorului «Deceniu al Națiunilor Unite pentru dezarmare», ce se va desfășura paralele cu «Cel de al doilea deceniu al O.N.U. pentru dezvoltare».

Sărbătorirea apropiată a unui sfert de veac de activitate a Națiunilor Unite și-a pus amprenta asupra lucrărilor sesiunii în care s-au purtat discuții referitoare la rolul și locul O.N.U. în viața internațională, posibilitățile sale de a-și îndeplini mandatul încredințat de popoarele lumii, de a veghia asupra menținerii păcii în lume.

Sesiunea a exprimat încă o dată hotărîrea majorității statelor de a contribui la soluționarea pe calea tratativelor a tuturor conflictelor actuale, de a respecta în cadrul relațiilor internaționale principiul dreptului și eticii.

Ca membră a O.N.U., România și-a adus contribuția importantă la sesiune, situîndu-se consecvent în rîndurile țarilor iubitoare de pace. Ca expresie a acestei activități, delegația României a figurat în calitate de coautoare pe 20 proiecte și rezoluții de amendamente, referitoare la probleme ca : denuclearizarea teritoriilor submarine, interzicerea fabricării, perfecționării și stocării armelor chimice și bacteriologice, dezvoltarea principiilor relațiilor prietenești și de colaborare între state. De subliniat faptul că țării noastre îi aparține și ideea proclamării unui deceniu al dezarmării. Sprijinul de care s-au bucurat inițiativele delegației române exprimă încă o dată prețuirea acordată activității ei de rezolvarea problemelor O.N.U.

ANUL INTERNAȚIONAL AL EDUCAȚIEI. — Noul an 1970 a fost proclamat «Anul internațional al educației». Cu acest prilej, René Maheu, directorul general al UNESCO, a adresat un mesaj în care invită toate țările lumii «să facă totul ca anul 1970 să fie marcat de progrese importante, atit calitative, cit și cantitative în acest domeniu». Una din cele mai grave plăgi ale omenirii — s-a subliniat în mesaj — o constituie analfabetismul.

Declarînd deschis Anul internațional al educației, directorul general al UNESCO a chemat popoarele ca în baza chemării fiecărui om la educație, să se desfășoare o întrecere și cooperare binefăcătoare între state, în scopul asigurării succesului deplin al acestei acțiuni de înlăturare a analfabetismului.

ACȚIUNI DE PACE ÎNTEPRINSE DE OAMENII DE ȘTIINȚĂ. --- Ca expresie a preocupărilor oamenilor de știință pentru pacea în întreaga lume a apărut ideea inițierii unei «Conferințe internaționale în problemele

științei și relațiilor internaționale». Denumită și Conferința Pugwash, această mișcare internațională s-a întrunit pentru prima dată în luna iulie a anului 1957, în localitatea canadiană Pugwash.

Inițiată de un grup de savanți, printre care și renumitul filozof și om de știință englez Bertrand Russell, și organizată de militantul pentru pace canadian Cyrus Eaton, această mișcare este expresia convingerii oamenilor de știință că au datoria de a acționa în scopul rezolvării pe cale pașnică a tuturor litigiilor internaționale, al instaurării atmosferei de prietenie și colaborare între popoare, al consolidării păcii.

La sfârșitul lunii octombrie a avut loc la Soci, în U.R.S.S. cea de a 19-a Conferință Pugwash, la care au fost prezenți peste 100 fizicieni, chimiști, biologi, sociologi și reprezentanți ai unor organizații internaționale.

Prezența la această conferință a lui Ralph Bunche, secretar general adjunct cu problemele politicii speciale a O.N.U., precum și a unor observatori din partea UNESCO, O.M.S., F.A.O., exprimă prestigiul acestei mișcări a oamenilor de știință pe plan internațional.

Tematica acestei conferințe, arăta Prof. Univ. Cornel Penescu, membru corespondent al Academiei, secretar general al Asociației oamenilor de știință, care a luat parte la lucrări, s-a referit la «securitate internațională, dezarmare, dezvoltare». Cele cinci grupe de lucru au dezvoltat următoarele probleme: 1. Măsuri pentru terminarea conflictelor militare în curs și pentru menținerea păcii; 2. Securitate în Europa; 3. Reducerea și eliminarea armamentelor nucleare și a sistemelor de transportare a acestor arme; 4. Dezarmarea convențională, problema dezarmării complete; 5. Știința modernă și țările în curs de dezvoltare.

Participând intens la discuții, membrii delegației române și-au adus contribuția în mod special în problema securității europene și a lărgirii colaborării internaționale. În acest sens delegația s-a pronunțat pentru organizarea de conferințe europene care să aibă la bază principiile suveranității, independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și al avantajului reciproc, precum și ideea renunțării în cadrul relațiilor între state, la forță și amenințare.

S-a exprimat totodată necesitatea lărgii acestor legături și contacte între oamenii de știință din diferite țări.

RASPUNDEREA FAȚA DE PACEA LUMII. — În noaptea Anului Nou, tineri și vîrstnici, indiferent de credințele și convingerile lor, își urează năzuința lor cea mai fierbinte de *pace* și *progres*. Aceste cuvinte exprimă dorința fierbinte a poporului român și pentru realizarea lor a activat neconținut țara noastră.

Pe plan internațional, activitatea României este expresia intereselor majore ale poporului român, a eforturilor neabătute pentru promovarea păcii, pentru stingerea tuturor focarelor de încordare și crearea unei atmosfere care să permită popoarelor să meargă pe calea progresului material și spiritual.

Această activitate s-a oglindit de-a lungul anului ce a trecut în toate întâlnirile reprezentanților țării noastre cu reprezentanți din alte țări ale lumii.

Intensificarea acestor relații diplomatice, economice și culturale, tehnice și științifice cu celelalte state, indiferent de organizarea lor social-politică, reprezintă singura cale de asigurare a păcii, de înlăturare a oricăror animozități și suspiciuni, de instaurare a unui climat de încredere și securitate. În acest context se înscriu vizitele Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, în Turcia, Iran și India, ale Președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, în Belgia și Anglia, și alte vizite ale delegațiilor guvernamentale române în diferite țări ale lumii.

La rîndul său România a primit numeroși oaspeți, printre care Președintele Statelor Unite ale Americii, Președinții Finlandei și Austriei, Premierii Suediei, Olandei și Republicii Congo (Brazaville) etc.

Tratatul și contactele directe prilejuite de aceste întâlniri au adus o contribuție de seamă la îmbunătățirea climatului general internațional.

O problemă care a preocupat România în mod deosebit a fost aceea a destinderii și securității pe continentul european.

Dacă forțele păcii vor acționa cu aceeași fermitate pe această cale, anul 1970 va aduce desigur realizări importante în îmbunătățirea climatului european.

Și în acest an, alături de celelalte popoare, România s-a preocupat de probleme internaționale care amenință pacea lumii: agresiunea S.U.A. în Vietnam, conflictul din Orientul Apropiat și lupta popoarelor din Asia și America latină pentru eliberarea națională.

Activitatea României pe plan internațional s-a intensificat ca urmare a convingerii că la instaurarea păcii în lume trebuie să contribuie toate statele, mari sau mici, prin inițiative concrete.

Așa cum evoluează în prezent relațiile internaționale, se poate trage concluzia că forțele progresului și ale păcii sînt în măsură din ce în ce mai mare de a zădărnici orice încercare de agresiune și de a deschide noi căi în asigurarea și menținerea păcii.

România se înscrie și ea în rîndurile acestor forțe care merg pe drumul păcii și progresului.

REDACȚIA

ȘTIRI ECUMENICE

— Pastoralele date în 1969 de ierarhii Bisericii Vechi-Catolice se ocupă îndeosebi de «Innoirea Bisericii». Astfel, de pildă, în pastorala ierarhilor olandezi se spune: «Inima Bisericii nu-i activitatea noastră, ci lucrarea lui Dumnezeu care îi cheamă pe oameni la comunitatea Sa: Biserica. Inițiativa nu-i de partea oamenilor care vin, ci de partea Domnului care cheamă. Nu-i vorba de o adunare pe teme de trebuințe și interese umane, ci de un popor adunat de Duhul lui Dumnezeu pe temeiul cuvîntului și faptelor Sale. Oamenii sînt chemați la serviciul divin al Bisericii pentru a asculta cuvîntul și a-și aminti de fapte. Și nu-i vorba de un fapt din trecut, fără importanță pentru timpul de azi, ci de a asculta și prăznuii ceva ce «cum a fost la început, așa este și azi și va fi totdeauna».

— Abbé A. H. Bekkens, conducătorul Misiunii Vechi-Catolice din Franța (Paris) afirmă în «pastorala» dată: «Biserica este o mișcare, chemată la viață de însuși Hristos, pentru a înfăptui împărăția Sa, a propovădui principiile acesteia și a oferi mijloacele pentru împlinirea acestora. Și fiindcă e vorba de o mișcare cu o origine îndepărtată, trebuie cercetat dacă ea a rămas credincioasă ființei ei originare, dacă n-a înregistrat devieri grave, dacă a rămas intactă autenticitatea ei. Iar cu privire la Biserică trebuie examinat cum a păstrat ea și cum predă ea credința apostolilor, — dacă n-a lăsat ceva din ea și nu i-a adăugat ceva, dacă Sfintele Taine se împărlășesc și primesc după cuviință» (AKID, 156/57, 1969).

— Patriarhul ecumenic din Constantinopol, Atenagora, într-o scrisoare personală adresată conducătorului biroului de informație asupra Bisericilor Ortodoxe al presei catolice a afirmat că și înainte de sciziunea dintre Biserica din Răsărit și cea din Apus au existat deosebiri teologice în «Biserica cea una, sfîntă, catolică și apostolică». Aceste deosebire teologice de înțelegere n-ar trebui să constituie azi un impediment pentru restabilirea unității între cele două Biserici. La reunire nu poate fi vorba de supunerea unei Biserici față de cealaltă, nici că «o Biserică vine la cealaltă», ci că «toate Bisericile vin împreună la Hristos».

Între Biserica răsăriteană și cea apuseană ar rămîne, ca și înainte, «anumite păreri teologice deosebite», dar «puterea lor ar dispărea în fața Soarelui iubirii». Cele două Biserici au ajuns acum la convingerea veche că «mărturisim aceeași religie a lui Hristos». În străduințele după restabilirea unității depline trebuie să ne dăm seama că «n-am fost despărțiți prin hotărîrea Papei sau a conciliilor, ci prin fapte, deci tot prin ele trebuie să ne reunim odată».

— Patriarhul Alexandriei și al Africii întregi, Nicolae VI, a vizitat Biserica Ortodoxă din Grecia. La primirea sa la Facultatea de teologie din Atena, profesorul Dr. I. Karmiris, în cuvîntarea rostită, a afirmat că astăzi preocupările cele mai urgente ale teologiei ortodoxe trebuie să privească reunirea cu Bisericile Vechi-Orientale și dialogul cu Biserica Veche-Catolică.

— «Eclesiologia Ortodoxă astăzi» a fost tema generală a unui simpozion susținut la Atena de Prof. Dr. I. Karmiris («Relația Ortodoxiei cu Vechi-Catolicismul»), Prof. Dr. St. Papadopoulos («Conceptul bisericesc roman și reformat») și Prof. Dr. Tsakonas («Probleme fundamentale ale ecumenismului»).

— Biserica Veche-Catolică va sărbători în 1970 jubileul de 100 de ani de la despărțirea ei de Biserica Romano-Catolică în urma proclamării «dogmei papae» de către primul conciliu Vatican. Tema generală a congresului vechi-catolic internațional organizat cu acest prilej este intitulată: «Biserica în libertate și angajament». Patru secțiuni de lucru vor analiza acest subiect prin referatele: 1) «Credința în libertate și responsabilitate»; 2) «Urmarea lui Hristos, astăzi»; 3) «Serviciul divin viu»; 4) «Creștini majori». — Conferința de deschidere va trata subiectul: «Unitate în Hristos».

— Dr. Joseph Pascher, profesor la Universitatea romano-catolică din München (R.F. a Germaniei), într-un interviu acordat unei reviste teologice vechi-catolice opinează ca, în mărturisirea de credință apostolică a tuturor confesiunilor din spațiul limbii germane, termenul de «Biserica cea catolică» să fie tradus cu «Biserica atotcuprinzătoare». Termenul «catolic» a fost introdus în titulatura Bisericilor în limba germană la mijlocul veacului trecut și păstrarea lui «fiind un cuvînt străin» n-are rost. — Episcopul vechi-catolic din Bonn, Josef Brinkhues opinează însă pentru păstrarea termenului «catolic», fiindcă nici o traducere nu-i poate reda deplin sensul. Și apoi adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor ținut la Upsala a subliniat însemnătatea «catolicității» Bisericii.

— Consiliul mitropolitan vechi-catolic din Utrecht a acordat preoților anglicani I. A. Burley din Clacton-Sea (Essex) și I. R. Satterthwaite din Londra titlul de «canonici onorifici» pentru «meritele lor în problema întăririi comunității dintre Biserica Anglicană și Biserica Veche-Catolică». Pentru prima dată s-a acordat acest titlu onorific unor străini (AKID, 158/1969).

— Sfîntul Sinod al Patriarhiei ecumenice a decis înființarea a două noi mitropoli ortodoxe pentru țările Benelux și Scandinavia, modificînd, în consecință și teritoriile vechilor sale mitropoli europene. Astăzi, Mitropolia al Belgiei, Olandei și Luxemburgului, cu sediul în Bruxelles, a fost numit Mitropolitul de Seleucia, Emilian; Mitropolit al Suediei, Norvegiei și Danemarcei, cu sediul în Stockholm, Mitropolitul de Helopolis, Polieuct; Mitropolit al Germaniei, cu sediul în Bonn, Mitropolitul de Philadelphia, Iacob; Arhiepiscop al Thyatirei și Angliei cu sediul în Londra, este Arhiepiscopul Atenagora; Mitropolit al Franței, Spaniei și Portugaliei, cu sediul la Paris, este Meletie și Hrisostom este Mitropolit al Austriei, Italiei și Elveției, cu sediul în Viena. Arhiepiscop al Australiei și Nezeelandei, cu sediul în Sydney, este Iezehiil (AKID, 162/63, 1969).

— Preotul vechi-catolic Edgar Nickel din Freiburg (R.F. a Germaniei) a vizitat, ca invitat, Biserica Ortodoxă Română.

— Biserica Romano-Catolică din Danemarca și-a ținut primul său sinod pe care-l pregătește de doi ani, Sinodul s-a ținut în localitatea Nyborg și au participat

110 mireni, 25 monahi și 65 preoți. Două treimi de membri au fost alese liber, iar o treime numită de singurul Episcop al Danemarcei, H. L. Lartensen. Temele sinodului priveau reforma structurală, probleme liturgice, de pastorație, de natură ecumenică privitoare la căsătoriile mixte. Majoritatea membrilor a propus ca la preoție să fie admiși și candidații care nu fac făgăduința celibatului, iar monahii după ieșirea din mănăstiri să poată să se căsătorească și să slujească la parohie ca preoți căsătoriți.

— La Taizé (Franța) s-a ținut a treia întâlnire internațională a tineretului. Au participat 1.500 tineri — chiar și necreștini — din 30 de țări. Tema generală a fost: nădejdea. S-au ținut meditații, reculegeri tacite, servicii divine, — evident, tinerii s-au împărtășit și cu Sfintele Taine. S-a practicat și intercomuniunea, dar neintenționată.

— Conferința episcopilor romano-catolici din Brazilia, prezidată de Cardinalul A. Rossi s-a pronunțat cu majoritate de voturi pentru căsătoria preoților.

— Biserica Kimbangu-Kongo (Kinshasa), având 3 milioane de credincioși, a fost primită în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Această Biserică s-a înființat în anul 1921 în urma unei întâmplări. Misionarul baptist Simon Kimbangu a vindecat o femeie bolnavă, care, drept recunoștință, l-a denunțat pentru vrăjitorie. S. Kimbangu a fost îndală proclamat mintuitor și profet. Autoritățile l-au arestat însă și condamnat la moarte, apoi grațiat la închisoare pe viață. A murit în 1951. Unul dintre fiii săi i-a continuat mișcarea religioasă, reușind ca, după declararea independenței statului Kongo, aceasta să fie recunoscută cu numele «Biserica lui Hristos pe pământ». Biserica și-a elaborat un statut, o mărturisire de credință hristocentrică, are conducere ierarhică, săvârșește diferite servicii divine și a înființat diferite școli (*H. Korr.*, 10/1969).

— Prea Fericitul Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sârbe a făcut o vizită oficială centrului ecumenic de la Geneva și primatului anglican de la Canterbury

— Preotul din Praga, Dr. Milos Josef Pulec, a întreprins — ca trimis al episcopului vechi-catolic din Cehoslovacia, Dr. Augustin Podolák — o călătorie la centrele ortodoxe din Atena, Ierusalim, Mănăstirea Sinai și Constantinopol. Rostul călătoriei în țara sfântă a fost studierea posibilităților și premiselor pentru înființarea unei reprezentanțe vechi-catolice permanente în Ierusalim, așa cum cu aproape toate Bisericile creștine. Indirect este reprezentată acum Biserica Veche-Catolică din Cehoslovacia în Ierusalim prin profesorul Dr. Werrar Küppers, membru al Consiliului academic al Institutului ecumenic din Ierusalim, aflat în stadiu de înființare.

Cu ocazia vizitei făcute la Constantinopol Patriarhului ecumenic, Atenagora I, trimisul cehoslovac a cercetat în Arhiva Patriarhiei ecumenice documentele privitoare la tratativele unionale duse în 1936 între preotul vechi-catolic Votroc din Cehoslovacia și exarhul patriarhiei ecumenice în Cehoslovacia, Savaty. Documentele originale din Praga s-au pierdut în timpul războiului.

— Dr. Andreus Rinkel, Arhiepiscop de Utrecht și primat onorific al Comunității Bisericilor Vechi-Catolice a fost ales unul dintre cei trei vicepreședinți ai misiunii anglicane din Ierusalim și Orient. Pentru prima dată a fost ales un neanglican în această funcțiune. Alegerea s-a făcut ca expresie a îndelungatei relații existente între Ierusalim și Biserica Veche-Catolică. Președintele misiunii este Dr. George Appleton, arhiepiscopul anglican din Ierusalim. Misiunea a fost înființată în 1888 pentru a sprijini activitatea duhovnicească și financiară a Arhiepiscopiei din Ierusalim, ajutând, după posibilități, și Bisericile Ortodoxe din regiune.

— Ultima Biserică intrată în Consiliul ecumenic al Bisericilor este Biserica Veche-Catolică a Mariaviților din Polonia, având 24.000 de credincioși, trei eparhii 34 de parohii, 4 episcopi și 32 preoți. Succesiunea apostolică a primit-o această Biserică de la Biserica Veche-Catolică în anul 1909. Până în 1924, Biserica Mariavită făcea parte din Uniunea de la Utrecht a Bisericilor Vechi-Catolice. În acest an însă, Conferința Episcopilor vechi-catolici a hotărât să întrerupă relațiile cu Biserica Mariavită pentru anumite abateri ale acesteia. Relațiile nu sîna reluate nici azi, deși în 1935 Biserica Mariavită a înlăturat abaterile în cauză.

— Biserica Veche-Catolică din Elveția a instituit în 1957 o comisiune pentru elaborarea unui nou catehism vechi-catolic, care a fost acceptat de sinodul național al Bisericii Vechi-Catolice ținut la Geneva în iunie 1969. Catehismul a fost elaborat în vederea tratatelor unionale cu Bisericile Ortodoxe (AKID, 160—161, 1969).

— Pater Michael Arrauz-Lorenzo, S. J., profesor de liturgică la Institutul Oriental «Propaganda Fidei» (Vatican) a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă. Asemenea și un grup de studenți în teologie de la Universitatea Leiden (Olanda).

— «Liga anglicană veche-catolică a tineretului» s-a întrunit în sesiune anuală la St. Pölten (Austria). Au participat tinerii din Austria, Olanda, Germania, Anglia și Scoția. S-au discutat temele: «Biserica Veche și reformă nouă»; «Credința este posibilă?»; «Biserică și Autoritate»; «Serviciul divin astăzi»; «Angajamentul politic al creștinismului»; «Muzica bisericească modernă».

— Alianța Bisericilor evanghelice din Columbia s-a adresat Dr. Eugen Carson Blake, secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor ca să intervină la Papa Paul VI pentru desființarea Concordatului încheiat în anul 1887 între Columbia și Vatican, precum și pentru desființarea tratatului încheiat în 1953 privitor la misiuni. Prin concordat se declarase Romano-Catolicismul drept religia oficială a Columbiei, iar tratatul despre misiuni dădea anumite privilegii Bisericii Romano-Catolice. În adresa trimisă Dr. E. C. Blake se subliniază că împrejurările de azi nu mai corespund împrejurărilor care au dus la semnarea celor două tratate și nu este drept ca cetățenii din Columbia să stea sub stăpînirea a două «documente depășite». În plus, cele două tratate nici nu au fost ratificate de Congresul țării în limita timpului fixat. Dr. Carson Blake a comunicat Alianței că problema va fi studiată.

— După tratative care au durat doi ani, «Biserica Evanghelică Protestantă» din Belgia s-a unit cu «Biserica Metodistă» din Belgia. Limbile liturgice ale noii Biserici vor fi: franceza, flamană, germana, engleza și maghiara. Președintele noii Biserici este Dr. Andre I. Pieters, profesor la Seminarul teologic metodist din Belgia.

— «Biserica creștină misionară» din Belgia, în sinodul său ținut la Mons (Belgia) a hotărît să-și schimbe numele în «Biserica Reformată» din Belgia. La același sinod s-a mai discutat și despre relația acestei Biserici cu Biserica Romano-Catolică, în urma schimbărilor intervenite după al doilea Conciliu Vatican, constatîndu-se că în privința «căsătoriilor confesionale mixte», legislația romano-catolică nu s-a modificat în măsura așteptată.

— Romano-catolicii și protestanții din Japonia au organizat împreună o conferință pentru a discuta posibilitatea intensificării cultivării din partea lor a «progresului dreptății și păcii». Această conferință este primul pas mai însemnat în relațiile dintre cele două Biserici în Asia.

— Profesorul protestant Rudolf Bultmann, cunoscut prin teologia sa despre «de-mitologizare», a fost numit urmaș al decedatului profesor romano-catolic Romano Guardini în «Clasa păcii: Pour le Mérite» (*P.P.D.*, 23/1969).

— Consiliul ecumenic al Bisericilor a numit noi membri în «Grupa de lucru comună» (înființată în 1965) pentru discuțiile cu Biserica Romano-Catolică. Au fost numiți: Dr. Appel, secretarul General al Alianței Luterane Mondiale și D-na Liselotte Nold; Dr. Miguez Bonino (Biserica Metodistă), canonicul anglican David Paton și Mitropolitul Ortodox Partenios-Aris, din Cartagina. «Grupa de lucru comună» cuprinde 12 membri din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor și 12 membri din partea Bisericii Romano-Catolice.

— «Comisiunea comună de traducere», protestantă și romano-catolică, a publicat în nouă traducere textele de la Luca II, 1—20 și Tit III, 4—7. Comisiunea nu și-a propus să traducă întreaga Biblie, ci numai «pericopele vechi bisericești», adică textele scripturistice citite în primele veacuri creștine la serviciile divine și pe care Luther le-a introdus în serviciul divin protestant. Este vorba de 140 de pasaje din Noul Testament și 100 psalmi din Vechiul Testament.

— Comitetul Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor l-a numit pe D. Hans Thimme (președintele Bisericii Evanghelice din Westfalen R. F. a Germaniei) președinte al Comitetului pentru «ajutorul reciproc și ajutorarea refugiaților» (*Z. d. Z.*, 5/1969).

— Pastorul Dr. Vaclav Keyr a fost ales senior sinodal (președinte) al Bisericii Evanghelice «Frații Boemi» din Cehoslovacia. Dr. Keyr este urmașul Dr. Viktor Hajek, decedat anul trecut. Dr. Jan Pokorny din Brno a fost ales locțiitor al seniorului sinodal (*Z.d.Z.*, 6/1969).

— Protestanții spanioli au sărbătorit jubileul de 100 ani de la «A doua Reformație din Spania». Este vorba de anul 1869, când li s-a acordat mai multe libertăți religioase.

— «Despărțire bisericească și comunitate bisericească» este titlul temei discutate de un grup de teologi luterani reformați la o întrunire ținută la Neuenburg (Basel-Elveția). Au participat 30 teologi din 14 țări europene. S-au prezentat 4 referate, care au analizat ființa comunității bisericești, limitele ei, impedimentele restabilirii comunității bisericești și mijloacele prin care ar putea fi ele înlăturate (*Z.d.Z.*, 7—8, 1969).

— Încercarea de a reuni, după 185 ani de separare Bisericile Anglicană și Metodistă a eșuat. Totuși, vor continua străduințele pentru revenirea lor.

— În simpozionul episcopilor romano-catolici ținut recent la Chur (Elveția) au participat 113 episcopi între care 14 cardinali și un număr impozant de preoți din diferite țări europene. Tema conferinței a fost: «Preotul astăzi». Cardinalul L. J. Suenens, Arhiepiscop de Mecheln-Brussel, a accentuat în referatul susținut, că trebuie construită o punte de înțelegere și de mai multă colegialitate între episcopi și preoți. Episcopii trebuie să-i primească pe preoți ca «prieteni și frați».

— Conferința episcopilor romano-catolici, din Elveția, a hotărât ca să organizeze «sinoade diecezane» cu participarea mirenilor, așa cum se obișnuiește și în alte țări, organizându-se și un «sinod național» cu reprezentanți ai tuturor «sinoadelor diecezane». Conferința a hotărât și formarea unei «comisiuni teologice» care să lămurească diferite probleme teologice și bisericești, ce intră în preocuparea conferințelor episcopale (*Chr. Kat. Kb.*, 15, 1969).

— Un grup de «cercuri de tineret» din regiunea Lausanne (Elveția) a format o «parohie» ecumenică de tineret. Îndemnul a venit de la participarea la «săptămîna ecumenică de rugăciune pentru unitatea creștinilor 1969», iar scopul urmărit, practicarea în viața cotidiană a trăirilor din săptămîna de rugăciune. Dar dorința tinerilor (de diferite confesiuni) de a săvîrși concomitent într-o biserică Sfînta Euharistie nu a fost împlinită de autoritățile bisericești romano-catolice și protestante, pentru motive dogmatice și pastorale, pentru a nu se produce «confuzii în credință». Lucru explicabil.

— Comitetele executive ale Alianței luterane Mondiale și consiliul congregațional internațional au hotărît în Conferința comună de la Beirut (Liban) să reia dialogul cu Biserica Romano-Catolică, iar Papa Paul VI a aprobat formarea unei comisii comune de discuții, care să înceapă în primăvara anului 1970. Prima temă de discuție va fi: «Relația lui Hristos cu Biserica».

— Preotul vechi-catolic, Dr. Jan Visser, ține de la 1 septembrie 1969 cursuri la Facultatea teologică romano-catolică, din Nimwegen (Olanda).

— Recent, s-a ținut la Bonn (R.F. a Germaniei), sub președinția Arhiepiscopului de Utrecht (Olanda), Dr. Andreas Rinkel, o conferință internațională a episcopilor vechi-catolici. Au participat episcopi din Olanda, Germania, Elveția, Austria, Cehoslovacia, America și Canada. Menționăm că la Conferință s-a discutat și invitația Patriarhului ecumenic de Constantinopol, Athenagoras, de a intensifica discuțiile cu Bisericile ortodoxe orientale.

— Concomitent s-a ținut și o conferință internațională a teologilor vechi-catolici, avînd ca temă generală: autoritatea bisericească. Conferința a aprobat cu unanimitate șapte «teze despre primat», în care se expun elemente ale vechii învățături bisericești despre această problemă. Teologii vechi-catolici recunosc «primatul istoric al episcopului Romei», cu referire la situația fruntașă a lui Petru, probată în Noul Testament, și care are însemnătate pentru Biserică, exprimată istoric în primatul episcopului Romei. Dar din situația specială a lui Petru nu se desprind consecințe juridice și dogmatice. Dogmatizarea în privința aceasta, făcută de Consiliul Vatican I nu are temelie în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție. În situația ecumenică de azi însă, un primat roman interpretat în sensul inițial, ca «slujirea Bisericii» ar avea «importanța cuprinzătoare», determinată de obligația de a avea inițiative în situații decisive, ceea ce ar permite totalității Bisericii să se decidă să-și exprime credința și să prezinte vizibil unitatea ei.

La această conferință a teologilor vechi-catolici (au participat din Olanda, Germania, Elveția, Austria, Cehoslovacia și America) profesorul Dr. Wernes Küäfers, directorul seminarului vechi-catolic de la Universitatea din Bonn, a susținut referatul intitulat: «Funcțiunea lui Petru și Biserica Vechi-Catolică». Furnizînd material pentru tezele aprobate, profesorul Dr. Kurt Stalder de la Facultatea teologică Vechi-Catolică din Berna (Elveția) a vorbit despre «Ființa autorității» și episcopul din Deventer (Olanda), despre «Autoritatea episcopului, a adunării episcopilor și a conferinței internaționale a episcopilor vechi-catolici», spunînd că autoritatea bisericească se cuprinde în responsabilitatea preotească pentru fidelă păstrare și transmitere a credinței (*Chr. Kat. Kb.* 20/1969).

Comitetul Central al «Consiliului ecumenic al Bisericilor» și-a ținut sesiunea anuală la Canterbury. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, membru în Comitetul central,

Dintre problemele discutate menționăm: extinderea colaborării actuale în Mișcarea Ecumenică; în relațiile dintre Biserici trebuie trecut de la dialog la comuniune prin conciliaritate, apoi problema dezvoltării țărilor subdezvoltate, problema misiunilor și a dialogului cu cei de alte credințe, problema rasismului ș. a. Trebuie subliniat că Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a intervenit în repetate rânduri în discuții, lămurind o serie de probleme. Astfel, a atras atenția asupra confuziei ce se face între «Comuniune și Împărtășanie», sau între uzul agapei și al împărtășaniei pentru a înlesni o împărtășanie comună, asemenea asupra confuziei între Învierea Domnului și Rusalii, apoi în privința informării asupra situației din Biserica Greacă. Toate lămuririle date de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin au fost acceptate.

— «Comisiunea pentru problemele internaționale a Bisericilor», în sesiunea recentă de la Cambridge (Anglia) și-a ales noul comitet executiv, cuprinzând 15 membri de confesiune și naționalitate diferite și din toate continentele. În noul comitet executiv a fost ales și Diac. Dr. Nicolae Nicolaescu, rectorul Institutului teologic universitar din București.

— În vîrstă de 82 ani, a decedat, la Atena, profesorul de teologie (Drept bisericesc) Dr. Amilcar Alivizatos, președinte al Academiei elene și membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Profesorul Alivizatos a fost unul dintre primii pionieri ai Mișcării Ecumenice și a participat activ la toate manifestările ei. Prin lucrările sale teologice substanțiale și prin bogata sa activitate bisericească era binecunoscut pe plan teologic interconfesional.

— Dr. Andreas Rinkel, Arhiepiscop de Utrecht și Primal onorific al Bisericii Vechi-Catolice și-a exprimat dorința de a se retrage din activitate. Arhiepiscopul Rinkel, în vîrstă de 81 ani, are 32 de ani de episcopat și o frumoasă activitate în domeniul dogmatic, liturgic, muzical-bisericesc și pastoral.

— Episcopii romano-catolici din Elveția s-au întrunit în conferință extraordinară în localitatea Lugano. Tema de discuție: noile servicii liturgice, oferirea Sfintei Euharistii în anumite cazuri și de către mireni. Trebuie menționate și discuțiile în legătură cu «Sinodul extraordinar al Episcopilor» convocat la Roma, cu tema: «Relațiile Conferințelor episcopilor cu Scaunul apostolic și relațiile Conferințelor episcopilor întreolaltă». În această privință Conferința de la Lugano a afirmat că «Conferințele episcopilor» vor conlucra cu Papa în toate problemele bisericești însemnate, revenindu-le și responsabilitatea respectivă (*Christ. Kath. Ku.*, 21/1969).

— «Secretariatul Vatican pentru unitatea creștină» pregătește o «liturghie pentru unitatea creștinilor», care va fi integrată în «Missale Romanum». «Actuala liturghie, datînd din secolul al XV-lea, — a spus Pater Jérôme — și fiind orientată împotriva schismei, cuprinde unele texte nepotrivite cu situația ecumenică de astăzi și de aici necesitatea de a compune o nouă liturghie».

— La Universitatea olandeză din Utrecht se organizează un «studiu teologic ecumenic», în sensul că Facultatea teologică romano-catolică se va transfera în complexul universitar al Facultății teologice protestante și se vor ține anumite cursuri comune. Un grup de profesori romano-catolici vor deveni membri ai Facultății teologice protestante. (*O.P.D.*, 33/1969).

— «Colegiul științific» al teologilor catolici mireni (are 45 de membri) cere ca teologii mireni să se poată habilita pentru orice disciplină teologică.

— Comisiunea mixtă de studii, instituită de «Alianța luterană mondială» și «Secretariatul pentru unitate» de la Vatican. În ședințele sale recente a avut ca temă generală: «Evanghelia și Biserica».

— Consiliul preoților și prezidiul Acțiunii Catolice din Arhiepiscopia (romano-catolică) Salzburg (Austria) și-au exprimat anumite doleanțe privitoare la alegerea noului Arhiepiscop, în urma retragerii Arhiepiscopului Rohrer. Astfel s-a spus ca noul arhiepiscop să se bucure de încrederea majorității preoților; să aibă prestigiu social; să se distingă prin colegialitate față de preoți și credincioși, să dispună de bogată experiență pastorală; să fie bine pregătit pentru dialog cu celelalte Biserici creștine; să cultive apostolatul laic și peste tot să îngrijească bine dieceza sa. — Doleanțe foarte firești (Seelsorger, 4/1969).

— «Educație pentru solidaritate într-o lume în curs de dezvoltare» este tema discutată de conferința tineretului european ecumenic, ținută la Lingvallen (Suedia) și la care au participat peste 150 de elevi și studenți din state europene, apusene, și răsăritene, precum și un grup de studenți din Bolivia, India și S.U.A., care studiază în Europa.

— A decedat la Soest (R.F.G.), în vârstă de 84 ani, Prof. D. Friedrich Siegmund-Schultze, unul dintre pionierii Mișcării ecumenice și pentru pace. În preajma primului război mondial făcea parte din rândul întemeietorilor Alianței mondiale pentru prietenie între Biserici iar imediat după izbucnirea războiului a înființat, cu pastorul englez (quaker) H. Hodgkin, «Alianța mondială pentru împăcare». După război a participat activ la toate conferințele interconfesionale, militând pentru apropierea între Biserici și pentru pace (N. Z., 179/1969).

— La invitația Facultăților de teologie de pe lângă Universitățile din Kopenhaga și Aarhus (Danemarca), Părintele Diac. Dr. Nicolae Balca profesor la Institutul teologic de grad universitar din București, a ținut o serie de conferințe și anume: la Kopenhaga despre: 1) «Organizația actuală a Bisericii Ortodoxe Române»; 2) «Concepția despre om în teologia ortodoxă»; la Aarhus despre: 1) «Concepția despre om în teologia ortodoxă», 2) «Valoarea catehetică a Liturghiei ortodoxe». Și la invitația «Asociației pastorilor protestanți danezi» a conferențiat la Niborg despre: «Contribuția Bisericii Ortodoxe Române în Mișcarea Ecumenică».

— La invitația Comitetului regional din R.D.G. al Conferinței Creștine pentru Pace, unele organe ale acesteia s-au întrunit în sesiuni de lucru, în a doua jumătate a lunii octombrie, în diferite localități din R.D.G. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului, la lucrările Comitetului de lucru întrunit la Buchow lângă Frankfurt pe Oder și Pr. Ilie Georgescu, inspector patriarhal, la lucrările Comisiei pentru structură, întrunite la Ferch lângă Potsdam, precum și la lucrările reuniunii Comitetelor regionale și Bisericilor membre în localitatea Eisenach. Comitetul de lucru s-a ocupat, pe lângă chestiuni de ordin intern, de războiul din Vietnam, luându-se hotărârea ca să se adreseze un apel întregii creștinătăți cu invitația de a ține ziua de 15 noiembrie ca zi de «rugăciune și solidaritate» cu poporul vietnamez, iar la 15 decembrie să se facă și o colectă pentru ajutorarea victimelor războiului. S-a mai hotărât ca o comisie să studieze la fața locului conflictul din Orientul Apropiat, de asemenea să se insiste pentru organizarea unei conferințe bisericești care să se ocupe de securitatea europeană și să se participe la Conferința de la Viena, organizată de Consiliul Mondial al Păcii. S-a stabilit programul C.C.P. pentru anul viitor. Tema viitoare sesiuni a Comitetului pentru continuarea lucrărilor (AFA) va fi: «Lupta comună pentru

o societate mai dreaptă», avînd ca text biblic: «Credincioșia răsare pe pămînt, iar dreptatea privește de la înălțimea cerului» (Psalm LXXXIV, 12). — Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au participat activ la toate lucrările.

— Profesorul Marinus Kok a fost ales vicar al Arhiepiscopiei Vechi-Catolice de Utrecht, cu dreptul de succesiune.

— Născut la 8 februarie 1916 în Leiden (Olanda), a făcut studii teologice la Seminarul vechi-catolic din Amersfoort; în 1941 a fost hirotonit preot pentru Den Haag și în 1958 este numit protoiereu (decan) la Rhisi-Delfand. În 1949 a înființat «Frăția pentru acțiunea veche-catolică Sf. Willibrord al cărei rector este și astăzi. Profesorul Kok este membru al Consiliului Bisericilor din Olanda și președintele Comisiunii episcopale oficiale Roma-Utrecht, membru al Consiliului sinodal al Arhiepiscopiei de Utrecht, din 1967 canonic al capitolului mitropolitan din Utrecht și din 1968 președinte al Seminarului vechi-catolic din Amersfoort, al cărui profesor de drept bisericesc, istorie bisericească și patristică este din 1944. Dintre lucrările nou alesului vicar menționăm: «Roma și Utrecht», «Uniunea de Utrecht, astăzi», «Vincențiu de Lerini și Commonitorul său», «Privire retrospectivă asupra schismei Roma-Utrecht», «Regretabila schismă Roma-Utrecht» ș. a.

— Sub patronajul Dr. Andreas Rinkel, Arhiepiscop de Utrecht și primat onorific al comunității bisericești vechi-catolice, al Episcopului romano-catolic de Breda, H. Ernst și al profesorului evanghelic din Leiden, Dr. H. Berkhof, s-a întrunit la Breda (Olanda) a doua Adunare generală a «Comunității Ecumenice Internaționale», avînd ca temă generală «Prezența lui Dumnezeu între credincioși». Tema a fost tratată sub trei aspecte. Astfel, Mitropolitul Emiliano Timiadis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice la Consiliul Ecumenic de la Geneva a tratat despre «Prezența sau absența lui Dumnezeu»; Prof. Dr. Horst Bürckle (München), sub forma unui dialog teologic-misionar cu lumea religiilor necreștine, a încercat să răspundă întrebării: «Prezența lui Dumnezeu între credincioșii săi — la ce servește această prezență» și profesorul olandez Dr. I. F. Leseramwael membru al comisiunii teologice papale a referat despre «Prezența lui Dumnezeu — cum se prezintă ea?» — «Comunitatea Ecumenică Internațională» (G. E. F.) s-a dezvoltat din «Liga internațională pentru doctrina apostolică și constituția bisericească», adunarea de constituire ținîndu-se în octombrie 1968 la Gwatt (Elveția). Ea urmărește să încurajeze comunitățile bisericești și persoanele singulare să-și cunoască reciproc viața religioasă și îndeosebi să facă cunoscută Apusul bogata tradiție a Bisericilor ortodoxe. Apoi IEF voiește să lărgescă relațiile dintre comunitățile creștine și alianțele ecumenice existente și totodată să organizeze o «Grupă de cercetare teologică» pentru un dialog între preoții și mireni.

— Se știe că în 1966 Mitropolitul Iacob (New York), exarhul Patriarhiei Ecumenice pentru America de Nord și de Sud s-a pronunțat pentru posibilitatea admiterii căsătoriei episcopilor, menționînd că și Patriarhul ecumenic Atenagora I, ar fi de aceeași părere. Acum Patriarhul de Alexandria și al întregii Africi, Prea Fericitul Nicolae VI, s-a pronunțat pentru suprimarea celibatului ca condiție pentru episcopat. Faptul, se menționează, ar înlesni tratativele unionale dintre ortodocși și vechi-catolici, întrucît la aceștia și preoții și episcopii sînt căsătoriți, ceea ce le reproșează însă ortodocșii. Se mai menționează că Conferința unională ortodoxă — veche-catolică, ținută la Bonn în 1931, a hotărît în unanimitate că problema aceasta este un «adiaphoron» (AKID, 164—165/1969).

— Mitropolitul Nicodim al Leningradului și Novgorodului a fost primit în audiență particulară de Papa Paul VI.

— Mitropolitul Damaschin Grdeniki din Zagreb (Jugoslav:ia), membru al Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe, a decedat în vîrstă de 77 de ani.

— Universitatea Lojola din Chicago l-a distins cu titlul de «doctor honoris causa» în drept pe George H. Dunne S. J., secretarul «Comitetului comun pentru societate, dezvoltare și pace» (Sodepax) al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și Vaticanului.

— Cu ocazia comemorării a 100 de ani de la nașterea lui Mahatma Ghandi, în localitatea Suva din insula Fidji, un grup de creștini, hinduși și moslemi a hotărât ca «după pilda apostolului indian să slujească împăcării în toate domeniile vieții sociale», înființînd, în acest scop, «Societatea Ghandi».

— Ca pregătire pentru discuții cu Biserica romano-catolică, un grup de teologi luterani și reformați s-a întrunit la Cartigny (Elveția), avînd ca temă generală de discuții: «Teologia căsătoriei și problema căsătoriilor mixte sub aspect confesional». S-au prezentat referatele: «Indisolubilitatea căsătoriei ca problemă teologică» și «Aspecte psihologice și sociologice ale căsătoriei de azi».

— Bisericile luterane din S. U. A. n-au acceptat pînă acum pastori feminini. Problema va fi însă discutată în proximele adunări generale. Dar sinodul Bisericii-Missouri a hotărât recent să acorde femeilor dreptul de alegere și să fie trimise ca delegațe în diferite comitete și comisii bisericești, accentuînd totodată că femeilor nu li se acordă funcția de pastori precum și nici o «autoritate asupra bărbatului».

— Într-o conferință cu tema: «Cele trei dimensiuni ale unei societăți mondiale responsabile», ținută la «Institutul pentru studii internaționale» din Geneva, Dr. W. A. Visser't Hooft a spus între altele: «Consensul moral este temeliea unei societăți pluraliste, în care fiecare trebuie să participe la organizarea vieții sociale. Această societate trebuie să se știe responsabilă față de toți membrii, ceea ce înseamnă că ea trebuie să se sprijine pe principiul solidarității» (O. P. D., 37/1969).

— După noua «ordine liturgică», stabilită în cadrul reformei generale a liturghiei, anul bisericesc va începe în Biserica Romano-Catolică o dată cu anul civil, deci la 1 ianuarie. Împărțirea duminicilor «după Rusalii», după «Paști», etc. este înlăturată, ele fiind simplu «duminicile anului». Numărul sfinților a fost considerabil micșorat prin ștergerea multor sîrbători. În calendarul sfinților figurează acum 126 sfinți europeni, 14 asiatici, 8 africani, 4 americani și 1 oceanic. Sfinții vor fi sîrbătoriți în ziua nașterii lor.

— Prin «Ordo baptismi parvulorum» s-a introdus în Biserica Romano-Catolică un nou ritual pentru botezul copiilor, dîndu-i-se acestuia o formă mai impresionantă. În considerații introductive se expune învățătura despre botez și importanța acestuia în viața creștină, se dau îndrumări referitoare la cel care se botează, la nași, la timpul și locul botezului, precum și texte și ritualuri pentru șapte forme diferite de botez și anume: 1) botezul mai multor copii, 2) a unui singur copil, 3) a unui număr mai mare de copii, 4) ritualul prescurtat la un botez, 5) botezul la primejdie de moarte, 6) botezul săvîrșit de un mirean și 7) completarea ritualului unui botez săvîrșit de urgență. Noul ritual cuprinde patru părți: 1) primirea copilului și a rudelor la ușa bisericii, 2) enunțarea însemnătății botezului, urmată de o rugăciune comună pentru cel ce se botează, 3) ritualul propriu-zis al botezului, 4) rostirea în comun în fața sfîntului altar a rugăciunii «Tatăl nostru», urmată de binecuvîntarea

de către preot a copilului, părinților săi și a tuturor celor prezenți. Noul ritual va fi pus în aplicare la 29 martie 1970 (*Th. Pr. Gn.*, 4/1969).

Prof. O. BUCEVSCHI

— NOI IERARHI ORTODOCȘI PENTRU EUROPA OCCIDENTALĂ. — Sfântul Sinod al Patriarhiei ecumenice din Constantinopole a numit recent mai mulți ierarhi pentru ortodoxii greci ce viețuiesc în Europa occidentală. Așa mitropolitul Iacovos, bine cunoscut la noi prin vizitele făcute, a devenit mitropolit al Germaniei. La Adunarea C.E.B. de la New-Delhi (1961) acesta a fost ales membru al Comitetului executiv. În 1964, în momentul în care tensiunea dintre guvernul turc și patriarhul ecumenic a ajuns la maximum, mitropolitul Iacovos s-a văzut lipsit de cetățenia turcă și a fost expulzat din țară. El a plecat atunci în Statele Unite și a lucrat la Universitatea din Harvard. În pofida eforturilor continue și insistente ale Consiliului ecumenic, el n-a putut să primească autorizația de a se întoarce în Turcia. În 1968, a fost numit locțiitorul arhiepiscopului Australiei și Noii-Zeelande.

Noul mitropolit al Belgiei și Luxemburgului este mitropolitul *Emilianos de Cilicia* (Timiades) care de asemenea a fost lipsit de cetățenie și expulzat din Turcia, în același timp cu mitropolitul Iacovos.

În sfârșit, mitropolitul *Polyefotos* de Hierapolis și Tir, fost mitropolit al Germaniei, a devenit mitropolit al Suediei și întregii Scandinavii (*Service Oecuménique de Presse et d'Information*, nr. 12/18 sept., 1969, p. 12).

— NOUL ARHIEPISCOPI AL DUBLINULUI. — Episcopul de Clogher, Alan Alexander Buchanan în vârstă de 62 de ani a fost ales arhiepiscop de Dublin și primat al Irlandei. El urmează lui George Simms care a fost numit arhiepiscop de Armagh și primat al întregii Irlande.

După editorialul lui «Irish Times», Mgr Buchanan a încurajat toată viața sa mișcarea ecumenică și a declarat: că va face totul pentru a promova bune relații între credincioșii tuturor Bisericilor.

Episcopul Buchanan a fost designat pentru acest post la 10 septembrie 1969, în cursul reuniunii de la Dublin a Colegiului electoral episcopal al Provinciei de Sud a Bisericii Irlandeze. Hotărîrea trebuia să fie ratificată de Camera Episcopilor, care se va întâlni la 13 octombrie. Născut la Fintona, ținutul Tyrone, episcopul Buchanan și-a făcut studiile la Universitatea din Dublin. El a împlinit cea mai mare parte a ministerului său în Irlanda de Nord, în parohiile Belfast, Inver (Larne) și Bangor. El este episcop de Clogher din 1958 și președinte al Consiliului Irlandez al Bisericilor. — (*Ibidem*).

— REUNIUNEA DE LA ABIDJAN. — Între 1—12 septembrie 1969 s-au adunat la Universitatea din Abidjan (Coasta de Fildeș) 233 de delegați și observatori din 72 de Biserici ale Africii, avînd ca temă de discuție: «*La lucru cu Hristos în Africa și astăzi*».

Cea de a doua Adunare Generală a Bisericilor din toată Africa creată în 1963, reunită la Abidjan, care s-a și numit Abidjan 69, a reușit turul de forță de a aborda problemele proprii Africii de astăzi și totodată problemele esențiale care se pun ansamblului creștinătății. Temele celor trei subsecții ne dau posibilitatea să ne facem o idee de conținutul discuțiilor: 1) La lucru cu Hristos, în situația socială, economică și politică contemporană în Africa; 2) La lucru cu Hristos în revoluția culturală; 3) La lucru cu Hristos pentru reînnoirea Bisericii.

În afară de delegații oficiali au luat parte patru observatori romano-catolici între care preotul Th. Strausky din Secretariatul pentru unitate (Roma) și Mgr Amissah din Ghana; 65 observatori din diferite Biserici africane și cinci observatori din Biserica Kimbanguistă (Congo-Kinshasa) membră a Consiliului ecumenic al Bisericilor de la reuniunea Comitetului central din august anul prezent la Canterbury (Anglia).

Biserica și cultura africană. În secția a II-a subiectul revoluția culturală a fost tratat de Dl. Eteki Mbumka din Biserica evanghelică cameruneză, licențiat în drept de la Universitatea din Paris, fost ministru al Educației în țara sa. În vîrstă de 35 de ani el este actualmente președinte al celei de a XV-a Sesiuni a Adunării Generale UNESCO și membru în biroul politic provizoriu al partidului Uniunii Naționale cameruneze.

Raportul final al celei de a doua Secții insistă mai ales asupra necesității «unei expresii africane a teologiei» și recomandă a se stimula reflexia teologilor africani.

«Cînd vorbim de o «teologie africană» indică raportul, noi înțelegem o teologie care se fondează pe credința biblică și vorbește sufletului african (care se raportează la Africa). Ea se exprimă în categorii de gîndire care-și au izvorul în filozofia poporului african. Aceasta nu înseamnă în mod necesar că punctul său de vedere este îngust sau sincretist. Accentul este pus fundamental pe teologia creștină, care ar putea să se exprime prin gîndirea și cultura africană».

Responsabilitatea creștinilor în dezvoltarea socială, economică și politică. În expozezul său asupra acestei teme Dl. Jean Marc Ekoh, ministrul gabonez al agriculturii, a subliniat enormul efort «de transformare mintală și spirituală» ce cere din partea africanilor actuala răsturnare pe care o cunoaște Africa. În această situație revoluționară, creștinii trebuie să fie oameni activi și lucizi, gata să soluționeze toate problemele pe care le ridică irupția lumii științifice și tehnice în lumea africană.

Printr-o participare activă în stînul organizațiilor politice și sindicale, cu frații necredincioși, creștinul va căuta, în funcție de credința sa, să contribuie «la evoluția, promovarea socială și ameliorarea nivelului de viață a concetățenilor săi».

În căutarea unei căi africane de dezvoltare, creștinul trebuie să fie, «un element motor» pentru ca această dezvoltare să nu producă un «european negru», ci salvînd patrimoniul tradițional al Africii, el să știe să adapteze aporturile culturale sau tehnologice exterioare la civilizația africană.

«Trebuie recunoscut că cu toate că Evanghelia se adresează tuturor oamenilor, creștinii au o sarcină cu totul particulară pe lângă cei oprimați și pe lângă cei ce sînt la discreția celor puternici. Creștinii trebuie să lucreze pentru pace. Ei trebuie să examineze și să elimine cauzele de violență și să încerce să reunească cu scopul unor negocieri pașnice, pe cei ce sînt în luptă. Bisericile trebuie să vegheze a nu se identifica greșit cu una din părțile în cauză».

Mesajul final al Adunării, către toate Bisericile, precizează că creștinii din mai mult de 30 de confesiuni, reprezentînd mai mult de 130 Biserici și Consilii creștine din 42 de țări din Africa, reuniți la Abidjan, îndeamnă Biserica lui Hristos la o reînnoire în ascultarea lui Iisus Hristos. După ce amintește că Biserica din Africa face parte din Biserica universală care depășește corpurile confesionale istorice stabilite, mesajul pune accent pe misiunea pe care Domnul Bisericii i-o dă de «a merge în lumea întregă» a elibera poporul, a combate și îndepărta nedreptatea și a împăca pe toți oamenii în El (*Ibidem*, p. 2—5).

— COLOCVII ÎNTRE REFORMAȚI ȘI ROMANO-CATOLICI. — Comitetele executive ale Alianței reformate mondiale (ARM) și Consiliul congregaționist internațional care au avut o primă întâlnire la Beyrut în august 1969, au acceptat în unanimitate să angajeze dialogul cu Biserica Romano-Catolică.

Într-un mesaj adresat la Beyrut, Cardinalul Jan Willebrands, directorul Secretariatului Vaticanului pentru Unitatea creștină, s-a exprimat în acești termeni: «Papa Paul al VI-lea și-a dat acordul său pentru instituirea unei Comisii mixte de studiu din partea ARM și a Bisericii Romano-Catolice».

O dată cu consultațiile preliminare cu reprezentanții Vaticanului s-a hotărât, între altele, că ar trebui să se definească în mod clar și să se limiteze durata discuțiilor. S-a propus o perioadă de trei ani, care va începe printr-o primă ședință în primăvara anului 1970. (*Ibidem*, p. 9).

— CREAREA APROPIATĂ A UNUI CONSILIU SCANDINAV AL BISERICILOR. — După un interviu al pastorului Lars Thumberg, directorul Institutului ecumenic din Sigtun (Suedia), publicat recent în «Bergens Tidende», crearea unui Consiliu Scandinau al Bisericilor este iminentă. Acest nou Consiliu ar fi alcătuit din Biserici care sînt deja membre ale Consiliului ecumenic al Bisericilor, a declarat Thumberg. Dacă toate vor face parte, se va ajunge la un total de șapte Biserici repartizate cum urmează: Norvegia 1; Suedia 2; Danemarca 2; Finlanda 1; plus metodiștii din aceste țări.

Nici o mențiune n-a fost făcută despre Biserica Romano-Catolică. Notăm, cu toate acestea, că în Finlanda Biserica Romano-Catolică este membră, cu toate drepturile și datoriile, a Consiliului ecumenic finlandez. (*Ibidem* p. 12).

— VIZITA PAPII ÎN JAPONIA? — Unele jurnale au anunțat recent că Papa Paul al VI-lea s-ar pregăti pentru a întreprinde o călătorie în Japonia. *L'Osservatore romano*, ediția franceză din 5 septembrie 1969, precizează că șeful Bisericii Romano-Catolice n-a fost invitat în mod oficial de către autoritățile competente ale acestei țări, dar de mai multe ori i s-a exprimat dorința de a-l primi în vizită la Hiroshima.

— COMISIE MIXTĂ DE STUDIU ÎNTRE BISERICA CATOLICĂ ȘI ALIANȚA MONDIALĂ PRESBITERIANĂ. — După un comunicat al Secretariatului pentru Unitatea Creștinilor s-a hotărât să se instituie o Comisie de studiu Mixtă între Biserica Romano-Catolică și Alianța mondială presbiteriană pentru punerea în acțiune a unui dialog bilateral, așa cum s-a făcut cu Federația Luterană mondială și cu Comuniunea Anglicană.

Se prevăd contacte pentru instituirea Comisiei în chestiune (*L'Osservatore Romano* ed. franceză, 12 sept., 1969).

— PREMIU PENTRU PACE. — Secția spaniolă «Pax Christi» a atribuit premiul său anual, «în memoria Papii Ioan al XXIII-lea», profesorului Genovese, autorul unei cărți cu titlul: «Omul între război și pace». Profesorul Genovese este un antropolog spaniol care predă cursuri actualmente la Universitatea din Mexico. (*Ibidem*, p. 5).

— O MÎNĂSTIRE ATHONITĂ SALVATĂ DE LA FLĂCĂRI. — Grație intervenției a peste 2000 de soldați, jandarmi și numeroși monahi și țărani a fost salvată de la picire cunoscuta mănăstire atonită Pantocrator (Secolul al XIV-lea), aflată în imediata apropiere a unei păduri incendiate. Icoanele prețioase ca și cele mai importante manuscrise care fuseseră transferate, la apropierea pericolului, în loc sigur au fost readuse și așezate la locurile lor obișnuite. Flăcările au devastat peste 400 hectare (*Ibidem*, p. 5).

— **MĂSURI ECUMENICE CONTRA RASISMULUI.** — Mai mult de patru ore au fost necesare Consiliului ecumenic al Bisericilor pentru a adopta în cele din urmă, cele șapte pagini ale «planului de program ecumenic pentru combaterea rasismului» care cuprind mai ales crearea unui fond special de 500.000 de dolari în favoarea luptei pentru emanciparea economică, socială și politică a grupelor rasiale oprimate, a căror obiective nu sînt contrarii scopurilor generale ale Consiliului ecumenic al Bisericilor (*SOEPI*, 28 aug. 1969, p. 5).

— **CHESTIUNEA ACCESULUI LA MUNTELE ATOS.** — La începutul lucrărilor Comitetului central al Consiliului ecumenic al Bisericilor (*Canterbury*), S. Sa Alexei Patriarhul Moscovei a adresat o scrisoare tuturor membrilor pentru a semnala între altele, că ministerul Afacerilor Externe al Greciei a redus numărul pelerinilor la Sfîntul Munte Alos la cinci și a refuzat viza de intrare I.P.S. Mitropolit Nicodim al Leningradului și Novgorodului, membru în Comitetul Central.

Cu ocazia unei ședințe plene (21 aug. 1969), delegații Comitetului central au acceptat recomandarea Comisiei de examen a directivelor care cerea ca această chestiune să fie deferită Secretariatului General C.E.B. pentru răspuns și acțiune aferentă, ținînd seama de următoarele fapte :

«1. Patriarhul ecumenic a acordat o autorizație bisericească deplină și integrală de pelerinaj la Muntele Alos, și nu există nici o problemă de ordin bisericesc printre Bisericile noastre membre ;

2. Problema eliberării vizelor de călre guverne este de resortul fiecăruia dintre ele individual, dar în acest caz, ca o manieră generală, C.E.B. va încuraja libertatea de circulație internațională ce mai mare cu putință pentru a permite oamenilor Bisericii să-și îndeplinească activitățile creștine și ecumenice» (*Ibidem*, p. 10).

— **HOTĂRÎRI ALE COMITETULUI CENTRAL AL C.E.B.** — În ședința din 22 august Comitetul central al Consiliului ecumenic al Bisericilor a luat un număr de decizii privitoare la rapoartele Diviziunilor și Comitetelor care i-au fost prezentate.

Relații cu Biserica romano-catolică. Comitetul central a aprobat decizia Grupului mixt de lucru de a examina, în primul rînd, posibilitatea Bisericii Romano-Catolice de adeziune ca membră al C.E.B., și nu crearea unei noi asociații de un alt gen pentru a ușura adeziunea acestei Biserici. Se insistă, într-adevăr asupra caracterului de comunitate de Biserică al C.E.B. Episcopul Medina din Chile, unul din cei doi observatori oficiali ai Bisericii Catolice romane, a spus că nu se pot emite judecăți asupra rezultatului, dificultățile existente fiind departe de a fi rezolvate.

Noua structură a C.E.B. Este încă prea devreme pentru ca Comitetul Structurilor să fi ajuns la concluzii definitive. Cu toate acestea Comitetul central reafirmă că «natura fundamentală a C.E.B. ca atare trebuie menținută, iar «Baza trebuie să rămînă fără schimbare». Pe de altă parte «cu toate că este perfect evident că o structură este indispensabilă pentru împlinirea lucrului Consiliului, indică raportul asupra structurilor, aceasta trebuie creată în așa fel ca ea să aibă maximum de supletă».

Scrisoarea către Bisericile membre. Comitetul central al C.E.B., în cursul ultimei întrîlniri de la Universitatea din Kent (*Anglia*), a adoptat textul unei scrisori adresat tuturor Bisericilor. Această scrisoare are drept scop să angajeze un dialog cu Bisericile membre asupra preocupărilor comune ale Comitetului și ale Bisericilor.

Textul afirmă din nou că C.E.B. nu se interesează mai mult de dreptatea socială și politică decît de căutarea unității. «Este același Hristos — se poate citi — care pe

de-o parte ne conduce către unitatea Bisericii Sale, iar pe de-alta vrea să se servească de noi pentru a făuri unitatea omenirii».

Dar pentru cât timp «vom putea încă aprofunda comuniunea care deja este a noastră, fără însă ca ea să se poată împlini în taina unității?»

Trecînd în revistă toate deciziile luate de Comitetul central textul subliniază mai ales că dezvoltarea «nu trebuie concepută numai în termeni economici și tehnologici, ci să aibă drept obiect o existență deplină umană pentru toți și o societate responsabilă în care libertatea și demnitatea omului, creatura lui Dumnezeu, vor fi respectate în întregime».

Scrisoarea semnalează în continuare domeniile în care progresele au fost nefavorabile: unitatea creștină, apărarea drepturilor omului, susținerea grupurilor oprimate.

Textul se continuă cu un număr de îndemnuri către Biserici, cerîndu-le mai ales să se consacre unității tuturor creștinilor, luptei împotriva rasismului, dezvoltării.

Scrisoarea se termină printr-un citat al Sfîntului Pavel din epistola către Romani XII, 2: «Să vă schimbați prin înnoirea minții, ca să fiți în stare să deosebiți care este voia lui Dumnezeu, ce este bun, plăcut, desăvîrșit».

Apropiata reuniune a Comitetului Central al C.E.B. la Addis-Abeba. Comitetul Central al C.E.B. a acceptat cu recunoștință invitația Prea Fericirii Sale Abuna Theofilos, în numele Bisericii Ortodoxe din Etiopia, ca apropiata reuniune să aibă loc la Addis-Abeba de la 9 la 21 ianuarie 1971.

— CONSILIUL ECUMENIC A TRIMIS UN MESAJ MUFTIULUI DE LA IERUSALIM. — Pastorul Eugen C. Blake, Secretar General al Consiliului ecumenic al Bisericilor a trimis la 26 august 1969 un mesaj Muftiului de Ierusalim Sa'ad Eddine El Alami, în urma distrugerii prin foc a moscheii Al Aksa, loc sfînt al musulmanilor. Iată textul telegrammei: «Foarte preocupat și mîhnit de catastrofa întâmplată la locul Dvs. Sfînt, amintindu-mi de conversația noastră frățească de la Ierusalim, Vă asigur de simpatie și de rugăciunile Consiliului ecumenic al Bisericilor. Comitetul nostru Central reunit la Canterbury săptămîna trecută a recomandat, înainte de această catastrofă, ca Departamentul ad hoc al C.E.B. să înfățișeze în mod serios stabilirea discuțiilor cu creștinii, evreei și musulmanii, asupra problemelor pazei locurilor sfînte și a statutului Ierusalimului și a locuitorilor orașului. Rămîn la dispoziția Dvs. și a locuitorilor orașului.

Eugen Carson Blake Secretar General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor».

În cursul călătoriei în Orientul Apropiat (1—12 martie) pastorul E. C. Blake a avut ocazia să se întretină mai ales cu Muftiul de Ierusalim. (*Ibidem*, p. 15).

— CĂLĂTORIILE PAPEI PAUL AL VI-lea. — Spre deosebire de toți papii anteriori Papa Paul al VI-lea călătorește foarte mult în străinătate. Iată lista celor opt călătorii, făcute pînă acum: 1. Țara Sfîntă 1964; 2. Bombay 1965; 3. New York 1965; 4. Falima 1967; 5. Turcia 1967; 6. Bogota 1968; 7. Geneva 1969 și 8. Uganda 1969. Pentru detalii «*La Documentation Catholique*» nr. 7, 1969 p. 763 sq.

— OPERELE SFÎNTULUI IOAN HRISOSTOM TIPĂRITE ÎN 1503. — În biblioteca presbiteriului parohiei St. Martin din Vitré (Franța) s-a descoperit o ediție din primele timpuri ale imprimeriei ei: un in-folio, în mai multe volume, cu titluri gotice, text latin, numeroase adnotații marginale manuscrise, conținînd operele Sfîntului Ioan Hrisostomul tipărite la Veneția în 1503 de către teascurile lui Bernardin Stagini (*Doc. Cath.*, 7/1969, p. 790).

— RELIGIILE AFRICII. — Populația totală a Africii este în momentul de față de aproximativ 317.500.000 de locuitori. Din aceștia sînt catolici 31.781.816; protestanți 22.248.000; creștini de răsărit 11.642.000; musulmani 125.164.000; evrei 281.000; adepții altor religii în special ai animismului păgîn 126.428.000 (După *Doc. Cath.*, 7/1969, p. 797—798).

— PASTORUL BLAKE VA PREDICA LA CANTERBURY. — Pastorul Eugen C. Blake, Secretar General al Consiliului ecumenic al Bisericilor, a fost invitat de către decanul capitolului catedralei din Canterbury să predice în catedrală la 24 ianuarie viitor, în cursul serviciului religios, care va încheia săptămîna de rugăciune pentru unitatea creștinilor (*SOEPI*, nr. 33/25 sept. 1969, p. 2).

— CONSILIUL AUSTRALIAN AL BISERICILOR ÎMPOTRIVA ARMELOR NUCLEARE. — Comitetul Executiv al Consiliului Australian al Bisericilor a cerut guvernului să înlăture posibilitatea achiziționării sau producerii de arme nucleare. Acesta și-a manifestat dorința ca publicul să primească orice informație utilă asupra tratatului de neproliferarea armelor nucleare permițînd în felul acesta o discuție serioasă a problemei.

Consiliul este compus din 11 Biserici anglicane, protestante și ortodoxe din Australia (*Ibidem*, p. 4).

— O SĂPTĂMINĂ DE PACE INTERCONFESIONALĂ. — Consiliul interbisericesc din Țările de Jos pentru pace din care fac parte Biserica Romano-Catolică, Biserica Veche Catolică și cea mai mare parte a Bisericilor protestante, organizează între 21—28 septembrie a.c. săptămîna anuală de pace. Este vorba de a sensibiliza creștinii față de această problemă. În timpul acestei săptămîni, circa 150 de grupuri organizează în diferite parohii seri de studii, campanii de informare și propun proiecte cu privire la dezvoltare și pace. (*Ibidem*, p. 5).

— O MEDIERE A BISERICILOR ELVEȚIENE ÎN IRLANDA? — La sfîrșitul lunii august 1969, un pastor irlandez care locuiește în Elveția a publicat un articol în care propunea trimiterea în Irlanda de Nord a unei delegații protestante elvețiene pentru a le aduce la cunoștință închietudinea și dezamăgirea protestanților din Elveția, cu privire la evenimentele din Irlanda de Nord.

Consiliul Federației Bisericilor protestante din Elveția a examinat această propunere și a ajuns la concluzia că o delegație de acest gen ar trebui să fie constituită din reprezentanți ai comunităților catolice și protestante. Pentru aceea au fost stabilite contacte cu «Conferința episcopilor catolici romani», care este prezidată de Mgr. Vonderach, episcop de Coire.

Acesta a dat un răspuns afirmativ. Consiliul Federației Bisericilor protestante din Elveția a trimis o scrisoare la 15 sept., Consiliului Bisericii presbiteriene de la Belfast — Irlanda, pentru a întreba dacă «un asemenea demers ecumenic ar putea să contribuie la restabilirea păcii». În caz de răspuns afirmativ, Consiliul se declară dispus să lucreze foarte repede (*Ibidem*, p. 7).

— SĂRBĂTORIREA CELEI DE A 750-A ANIVERSARE A BISERICII ORTODOXE SÎRBE. — Cu ocazia celei de a 750-a aniversări a întemeierii Bisericii Ortodoxe Sîrbe, P. F. Patriarh Gherman a oficiat duminică 14 sept., 1969 un serviciu religios în biserica Sf. Marcu din Belgrad în prezența tuturor ierarhilor Bisericii Ortodoxe, a Președintelui Comisiei federale pentru culte, a corpului diplomatic și a numeroși reprezentanți ai vieții culturale.

Apoi s-a citit un mesaj al P. F. Patriarh Gherman subliniind locul important pe care-l ocupă Biserica Ortodoxă Sirbă în istoria poporului respectiv și făcând elogiul Sfințitului Sava, care a fondat Biserica Ortodoxă Sirbă în 1219.

La ieșirea din biserică P. F. Patriarh Gherman a fost obiectul unor puternice ovații (*Ibidem*, p. 8).

— UNITATEA NU ESTE UN SCOP ÎN SINE DECLARĂ UN DOCUMENT AL FEDERAȚIEI LUTERANE MONDIALE. — Unitatea nu este un scop în sine ci un mijloc de a împlini porunca Bisericii de a împăca oamenii cu Dumnezeu și oamenii între ei. Aceasta este afirmația centrală a unui document intitulat «Mai mult decât unitatea Bisericilor», care a fost elaborat pentru cea de a cincea Adunare Generală a Federației luterane mondiale (FLM) la Porto Alegre (Brazilia) din 1970.

Acest document asupra unității a fost redactat vara aceasta cu ocazia reuniunii Comisiei teologice a FLM la Moshi (Tanzania). El a fost revizuit și va fi publicat în numărul pe ianuarie a lui «Lutheran World».

Angajamentul ecumenic este una din temele celor trei Secții ale Adunării Generale. Celelalte privesc misiunea și responsabilitatea socială. (*Ibidem*, p. 11).

— O BISERICĂ PENTRU ȘAPTE CONFESIUNI. — În orașul Columbia din Statele Unite este pe cale să fie construită o biserică destinată la șapte confesiuni religioase: catolică, mozaică, metodistă, presbiteriană, luterană, baptistă și unitariană. Scopul acestora este de a economisi banii de cărămidă și var și a-i destina serviciilor sociale. Edificiul va avea patru locuri de cult și alte încăperi pentru desfășurarea programelor comune. («NUOVI TEMPI», 21 sept. 1969, p. 3).

AL. I. CI.

ARTICOLE ȘI STUDII

COLEGIALITATEA EPISCOPALĂ ȘI PRIMATUL PAPAL

«Timpurile noi impun Bisericii Romano-Catolice restabilirea sinodalității. Dar pînă acum Vaticanul vrea să se sustragă de sub imperativ cu o sinodalitate aparentă». Astfel se termină nota *Rostul și poziția «Sinodului episcopilor» între celelalte instituții ale Bisericii Romano-Catolice* (publicată în revista «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 4, p. 624—625.

Intr-adevăr problema episcopatului a devenit de multă vreme «problema dureroasă» a catolicității, în special din vremea Conciliului I de la Vatican, care a supraestimat autoritatea papală și, în comparație cu aceasta, a subestimat autoritatea episcopală. Dacă aceasta a fost și a rămas o problemă internă a Bisericii Romano-Catolice atîta vreme cît Biserica Romano-Catolică s-a păstrat în izolarea sa, în schimb în vremea noastră — caracterizată, atît sub aspect social, cît și religios printr-o tendință vie spre unitatea lumii și a Bisericilor —, cînd Mișcarea ecumenică a făcut ca Biserica Romano-Catolică să nu mai poată rămîne în izolare, problema raporturilor între poziția papalității și poziția episcopatului catolic nu mai poate rămîne o problemă internă a Bisericii Catolice, ci ea a devenit o problemă asupra căreia au datoria să se pronunțe toate celelalte Biserici creștine care se preocupă de unitatea creștină.

Vom aminti în legătură cu acest aspect al problemei punctul de vedere ortodox și punctul de vedere anglican, pentru ca apoi să redăm atitudinea de apropiere de aceste puncte de vedere pe care o manifestă astăzi teologia romano-catolică.

Biserica Ortodoxă recunoaște de totdeauna sobornicitatea ca temelie obligatorie a vieții bisericești, înăuntrul fiecărei Biserici creștine, ca și în raporturile dintre ele, îndeosebi cînd este vorba de purtarea dialogului în vederea unității creștine. De aceea «în dialogul dintre Bisericile creștine nu este suficientă participarea din partea catolică numai a papii — oricît de înaltă, de largă și de realistă ar fi concepția lui personală» despre raporturile între Biserici. Ci este nevoie ca «Glasul episcopilor catolici să fie și va fi, în mod neîndoielnic, auzit într-un astfel de dialog. Pentru aceasta ortodocșii văd o legătură directă și vitală între rezolvarea problemei colegialității episcopale în Biserica Romano-Catolică

și purtarea cu succes a dialogului la care papa intenționează să participe» (Alexandr Kazem-Bek, *După a treia sesiune a Conciliului al II-lea de la Vatican. Papa Paul al VI-lea, colegialitatea episcopatului și primatul papal*, traducere de Ion Georgescu, publicată în revista «Mitropolia Olteniei», XVII (1965), nr. 5—6, p. 480).

Înfăptuirea acestui lucru în Biserica Romano-Catolică necesită o înnoire în concepția despre sobornicitate, printr-o apropiere de principiile ecleziologice ale Bisericii celei vechi și nedespărțite, căci «în domeniul ecleziologiei orice «înnoire» poate și trebuie să se sfârșească doar prin întoarcerea la izvoare» (*Ibidem*, p. 481).

Iar Conferința a zecea de la Lambeth din 1968 preciza că chiar dacă papalitatea este o realitate istorică ale cărei revendicări trebuie să cîntărească greu în orice plan de reunire pentru întreaga creștinătate, «sensul reînnoit al colegialității episcopatului este cu deosebire important într-o perioadă în care planurile pentru unitate se dezvoltă la nivel național, pentru că colegialitatea episcopatului ajută sublinierea caracterului universal al Bisericii. Colegialitatea episcopală trebuie să fie principiul director în dezvoltarea relațiilor între Bisericile creștine».

«Noi nu putem accepta acest învățămînt așa cum el este înțeles astăzi în privința relațiilor dintre papă și colegii episcopali — al cărui membru papa este — cu toate că aceste relații sînt în curs de clarificare și constituie subiect de dezvoltare». De aceea Conferința a recomandat ca «principiul colegialității» să devină principiul director în dezvoltarea relațiilor între Bisericile creștine.

În sînul catolicismului însuși ideea necesității unei înnoiri în raporturile dintre papalitate și sobornicitate s-a făcut din ce în ce mai evident simțită și manifestată. Astfel «mulți teologi și gînditori catolici afirmau că Conciliul al II-lea de la Vatican este chemat să completeze Conciliul I de la Vatican. Acest lucru era socotit inevitabil. Și în multe privințe așa s-a și întimplat. Însă mulți observatori ortodocși și protestanți, fie că au asistat la Conciliul al II-lea de la Vatican, fie că l-au studiat din afară, au precizat că este nevoie nu atît de completarea, cît de rectificarea Conciliului I de la Vatican. Se poate presupune că în sînul majorității părinților conciliari nu puțini sînt cei care, în sufletul lor sînt de acord cu aceste raționamente. Chiar și participanții cei mai de seamă ai Conciliului s-au pronunțat de nenumărate ori pentru necesitatea de a rectifica pe calea completărilor unilateralitatea Conciliului I de la Vatican, care a dus la înclinarea corăbiei Bisericii Romane» (Al. Kazem-Bek, *op. cit.*, p. 484).

Desigur este greu de crezut că Întîistătătorul Bisericii Romano-Catolice va fi de acord să pornească la sfărîmarea pozițiilor fundamentale, pe care ecleziologia catolică se întemeiază de 1 500 de ani. Însă întrucit în această situație se cuprind toate greutățile care întunecă raporturile între romano-catolici și ceilalți creștini era de așteptat ca, peste punctul de vedere tradiționalist al Vaticanului, să se manifeste din ce în ce mai viu în rindurile episcopilor, clerului și teologilor curentul care pretinde înnoirea, adaptarea la condițiile actuale a Bisericii Romano-Catolice, în

cadru al celui «aggiornamento», care a constituit lozinca sub care s-au desfășurat lucrările Conciliului al II-lea de la Vatican.

În puținii ani care s-au scurs de la terminarea lucrărilor Conciliului al II-lea de la Vatican și ale primului Sinod al episcopatului catolic, în sînul Bisericii Romano-Catolice au devenit evidente semnele unei furtuni care amenință să zdruncine adînc edificiul sprijinit de veacuri pe principii care se cer înnoite.

Mișcarea de contestare la diferite nivele, atitudinile mai mult sau mai puțin categorice luate de unii membri ai clerului, părerile critice exprimate în cadrul lucrărilor diferitor Conferințe episcopale ori ale Congreselor catolice naționale, pozițiile critice susținute de unii teologi de seamă în chip individual ori, uneori, în chip colectiv au devenit fapte la ordinea zilei în viața bisericească romano-catolică.

Semnălăm că îndeosebi atitudinea teologilor romano-catolici care pretind înnoirea structurilor în viața Bisericii Romano-Catolice, s-a dovedit dureroasă pentru forurile superioare catolice, după cum se poate constata din nota oficioasă publicată în «L'Osservatore romano» (31 ianuarie 1969) a unei «note oficioase» care deplînge faptul că teologi «bine-cunoscuți și renumiți» s-au asociat «declarației» care emana de la revista internațională «Concilium» revendicînd libertatea muncii teologice. Teologii semnatari ai declarației înaintate Papii Paul al VI-lea sub formă de petiție făceau propuneri pentru o reformă radicală a Congregației pentru doctrina credinței. Declarația a fost, după 18 decembrie 1968, larg răspîndită.

«Nota oficioasă» precizează: «Avînd în vedere propagația organizată în jurul acestei declarații, socotim oportun de a releva că alături de unele poziții plauzibile și de exprimarea unor cereri care sînt deja în curs de înlăptuire sau sînt studiate de către autoritățile competente ale Curiei romane, textul declarației conține și unele criterii și propuneri care provoacă rezerve asupra a ceea ce constituie funcția teologilor și a studiilor teologice, în cadrul doctrinei catolice și asupra raporturilor teologilor cu magisteriul bisericesc».

Nota continuă afirmînd: «trebuie de altfel să deplîngem faptul că prin difuzarea acestui document — destinat autorităților competente și responsabile, un grup de teologi bine cunoscuți și renumiți, fără a ține seama de regulile oricărui dialog legitim, se găsește implicat sub forma unei publicații care ia caracter de contestație și de presiune, ceea ce îndeosebi în împrejurările actuale nu facilitează aplicarea proiectelor privitoare la cererile formulate în declarație și nu aduce nici un folos nici prestigiului revistei în chestiune și cu atît mai mult nici Bisericii».

Dintre manifestările individuale dar de mare răsunset ale teologilor romano-catolici ne oprim pe larg asupra articolului scris de teologul Hans Küng, pentru că cuprinsul lui constituie într-o bună măsură o sinteză nu numai a acțiunii teologilor, dar și a acțiunii înnoitoare

întreprinse de Cardinalul Leon-Joseph Suenens, Primatul Belgiei, prin interviul său care agită de mai multe luni lumea catolică.

*

Între marii teologi romano-catolici contemporani, teologul elvețian Hans Küng deține un loc de seamă alături de Karl Rahner și de E. Schillebeeckx. Și dacă teologul olandez E. Schillebeeckx a constituit obiectul unui «proces» inițiat de Congregația pentru doctrina credinței; dacă teologul german Karl Rahner a trebuit să depună în acest proces în calitate de «apropiat» al lui E. Schillebeeckx, teologul elvețian a trebuit să fie suspectat pentru faptul că lucrarea sa *L'Eglise* (în care «milita» pentru o reformă adâncă a structurilor Bisericii Romano-Catolice după principiile unei reînnoiri întemeiate pe Noul Testament și pe Tradiție) a fost publicată și difuzată (de editura Desclée de Brouwer) împotriva indicației dată de Vatican.

După ce s-a stins indignarea Curiei romane în legătură cu lucrarea teologului Hans Küng și după ce cu greu s-au liniștit lucrurile în legătură cu intenționatul proces împotriva teologului E. Schillebeeckx sfătuitorul Cardinalului Alfrink, în lumea catolică a izbucnit un nou «scandal», de astă dată avînd ca autor nu un teolog, ci un cardinal: Leon Joseph Suenens, Primatul Belgiei. Acesta a acordat un interviu revistei «Informations catholiques internationales», care a constituit obiectul unor largi analize și dezbateri în presa catolică de toate nuanțele. Cardinalul Suenens a demonstrat, în diferite forme (chiar de la tribuna simpozionului episcopatului catolic european, care a avut loc în Elveția) că în fond problemele puse de el în interviul amintit constituie manifestarea unei preocupări de reînnoirea pozitivă impusă astăzi în viața Bisericii Romano-Catolice.

Nu ne vom opri asupra conținutului interviului Cardinalului Suenens, întrucît acest conținut este redat în esența lui în cuprinsul articolului *Portretul papii* publicat de teologul elvețian Hans Küng care vede în interviul Cardinalului Suenens «un program» al reformelor pe care el însuși le preconizează, program care ar putea constitui baza lucrărilor Sinodului episcopal catolic ce urmează să aibă loc în octombrie 1969.

În continuare redăm părțile esențiale ale articolului teologului elvețian Hans Küng, *Portretul papii* (scris în limba germană, tradus de H. Rochais în limba franceză și publicat în «Le Monde», nr. 7644/12 aug. 1969, nr. 1, 12).

*

La început, teologul Hans Küng, semnalează ecurile pozitive pe care le-a avut «interviul curajos, limpede și măsurat» al Cardinalului Leon-Joseph Suenens, Primat al Belgiei în toată lumea catolică. Despre reacțiunea față de acest interviu el afirma că s-a limitat în fond la «unele medii ale Curiei și la unele cercuri mici cunoscute prin tradiționalismul lor».

În realitate s-a înțeles că un om angajat în chip pozitiv în viața Bisericii «pretindea reforme de foarte mult timp amîinate, dar devenite

în prezent de o necesitate vitală pentru Biserica Romano-Catolică», fiind convins că pe altă cale nu putea atrage atenția asupra acestei necesități. În legătură cu această atitudine a Cardinalului Suenens, Hans Küng socotește că dacă teologul Karl Fahner a explicat (într-un articol publicat în «Publik») în chip convingător că «critica publică poate fi legitimă și deci necesară, chiar când angajează pe papa», Cardinalul Suenens nu mai are nevoie de nici o apărare a ortodoxiei catolice a doctrinei expuse și a comportamentului său. «Interviul său istoric se înscrie în marea tradiție a criticii publice, loiale și frățești la adresa Sfântului Apostol Scaun — «așa cum a făcut Sfântul Apostol Pavel față de Sfântul Apostol Petru, Fericitul Ieronim față de papa Damasus, Sfântul Bernard de Clairveaux față de papa Eugen al III-lea... și alți sfinți canonizați» de Biserica Romano-Catolică față de diferiți papi.

Hans Küng își manifestă convingerea că prelatul belgian «a dat Bisericii Catolice postconciliare un strălucit semn de speranță» care îndreptățește pe oricine să nădăjduiască în reînnoirea Bisericii Romano-Catolice. Hans Küng socotește că în numele acelei «Biserici a tăcerii», lipsite de conducători, Cardinalul Suenens a acționat «în chip eficace împotriva crizei de încredere, care începe să facă simțite pretutindeni efectele sale cu o repeziune crescândă și neliniștitoare criză de neîncredere nu numai între papă și Biserică, ci și între episcopi și Biserică. Totodată el subliniază faptul că în fața diferitelor reacțiuni la care a dat naștere interviul său, Cardinalul Suenens nu și-a atenuat critica, ci dimpotrivă «a menținut-o integral și a accentuat-o», dovedind o tenacitate «rar întâlnită în rangurile superioare ale Bisericii».

După aceasta Hans Küng demonstrează că prin acțiunea sa Cardinalul Suenens «s-a dovedit un mai bun apologet al slujirii lui Petru în Biserică, decît toți tradiționaliștii care apără o formă perimată a acestei slujiri și a propriilor lor poziții de putere în sistemul roman». În continuare, teologul elvețian face — printr-o succesiune de întrebări — evident caracterul retrograd al «tradiționaliștilor» din Curia romană :

«Cine a adus un mai mare serviciu : cei care în timpul Reformei au cerut o reformă serioasă a papalității prin renunțarea la forma sa medievală, sau cei care — invocînd textul din Matei XVI, 18 și dreptul canonic — au militat pentru păstrarea acelu «statu quo ante» din epoca medievală ?

Cine a sfătuit mai bine pe papă din secolul al XIX-lea : cei care cu primejdia excomunicării au cerut renunțarea la Statutul Bisericii, sau cei care — invocînd același text din Matei XVI, 18 și dreptul canonic — au apărat existența unui stat bisericesc dar de fapt istoric, deja perimat ?

Cine aduce astăzi un sprijin mai eficace papii în împlinirea sarcinii sale dificile: cei care pretind o reformă radicală a papalității după Evanghelia lui Iisus Hristos, sau cei care, după Conciliul al II-lea de la Vatîcan, vor să readucă Biserica și pe papa însuși la poziția Conciliului I de la Vatican, ori cei care socotesc că pot reduce reforma papalității la numirea cîtorva cardinali zis «progresiști» și la crearea unei co-

misii de teologi pe care Congregația doctrinei pentru credință — din ce în ce mai inchizitorială să-i poată manevra în largă măsură ?»

Cine a așuz mai mare serviciu papii : Conferințele episcopale care au luat atitudine pentru libertatea de conștiință, sau episcopii din America de Nord care au încercat să suspende pe preoții care nu au fost de acord cu unele măsuri papale, episcopi care s-au făcut vinovați de faptul că zeci de preoți au părăsit slujirea clericală ?

Îndată după expunerea acestor întrebări grăitoare de multe lucruri, Hans Küng precizează că «papa și un mic număr de prieteni sinceri ai reformei — care există chiar în sinul Curiei romane — socotesc că au nevoie de timp, fără a ține seama că datorită «lipsei de încredere în conducătorii supremi ai Bisericii», clerul și poporul credincios primește cu neîncredere îndemnurile și chiar enciclicile și decretele papale, ceea ce dovedește că «în această stare, pe care Roma n-o mai poate schimba, papa nu mai este urmat în foarte largi cercuri bisericesti — nu numai între laici, ci chiar între clerici și nu numai în clerul de jos și tînăr, ci chiar printre episcopi».

Un model, nu o persoană. — Speranța imensă la care a dat naștere interviul Cardinalului Suenens constă, după teologul Hans Küng în faptul că «fără nici un fel de atac și fără cel mai neînsemnat resentiment față de actualul deținător al slujirii lui Petru, un episcop cu sarcini pastorale în Biserica noastră și nu un simplu teolog, înfățișează *portretul papii așa cum el ar putea fi*», portret care devine limpede adunînd la un loc trăsăturile răspîndite în cuprinsul interviului.

Hans Küng socotește că nu este nimic ireal în faptul că «Ioan al XXIII-lea, după Pius al XII-lea, a lăsat să se întrevadă — în chip mai degrabă spontan decît organizat, mai degrabă simbolic decît sistematic — măcar trăsăturile fundamentale ale acestui portret. Și nu este nimic ireal în faptul că actualul Papă — împotriva «mărturisirii sale de credință», a enciclicelor sale asupra celibatului și controlului nașterilor, împotriva unei reforme a Curiei, reformă abandonată în începuturile sale și a statutului nunțiaturilor» — vrea cu bună intenție «să se degajeze de trecut și să dea slujirii sale o formă nouă».

Chipul papii, după interviul Cardinalului Suenens, nu ar putea fi socotit ca un portret în contrast cu realitatea și nici ca o judecată definitivă asupra unei persoane, pentru că nu este vorba de o persoană, ci de un *model*. Însă pentru a scoate în evidență acest model este nevoie de sublinierea contrastelor. «Cum ar putea fi deci papa model ?»

«Un papă model ar trebui să fie pătruns de o concepție autentic evanghelică a Bisericii, și nu de o perspectivă juridică, formalistă, statică și birocratică a Bisericii. El ar trebui să vadă misterul Bisericii pornind de la Evanghelie, în lumina Noului Testament nu ca pe o unitate administrativă centralizată, în care episcopii nu sînt decît delegații sau organele de execuție ale papii, ci ca pe o Biserică care se realizează autentic în Bisericile locale (comunități, orașe, dieceze, țări) luate individual, care pretutindeni, în calitate de Biserică unică a lui Dumnezeu constituie o singură comuniune și care pot fi legate în acest chip de Biserica Romei ca de centrul unității lor.

Acest papă model nu ar vedea într-o descentralizare a puterilor preludiul periculos al unei schisme posibile. Departe de a împiedica o legitimă diversitate, el ar favoriza-o în domeniile spiritualității, liturghiei, teologiei, dreptului canonic și pastoralei. Scopul activității unui astfel de papă nu ar fi să concentreze puterea într-un singur punct, ci scopul lui ar fi să slujească fără pretenții acea bogată diversitate de Biserici locale în sînul Bisericii unice; scopul lui nu ar fi să suprime pluralismul diverselor teologii prin măsuri de constrîngere inchiziționale ca în secolele trecute, ci scopul papii model ar fi să încurajeze libertatea lor și slujirea pe care ei o aduc Bisericii; scopul lui ar fi ca — neprevalîndu-se de deplinele sale puteri, de prerogativele și de exercitarea unei autorități înțeleasă ca sub vechiul regim, ci prevalîndu-se de o autoritate a slujirii în spiritul Noului Testament și ținînd seama de nevoile timpului prezent — să instaureze cooperarea frățească între egali, dialogul, consultarea și colaborarea în primul rînd cu episcopii și cu teologii Bisericii universale, precum și participarea la luarea de hotărîri a persoanelor competente și invitarea lor la coresponsabilitate».

Impotriva juridismului se intitulează paragraful următor al articolului în care Hans Küng, pornind de la poziția că, după trăsăturile portretului model, papa «ar trebui să considere funcția sa ca o funcție a Bisericii», devenind «un papă nu *deasupra* sau *în afara* Bisericii, ci un papă *în* Biserică, *cu* Biserica și *pentru* Biserică». În acest fel s-ar evita izolaționismul și caracterul triumfalist al papalității, papa «intrînd într-o unitate cu Biserica, unitate căutată și înfăptuită într-un fel cu totul nou: «pentru toate hotărîrile importante papa și-ar asigura colaborarea episcopatului, a celor mai buni teologi și laici, pe care nu i-ar dezavua niciodată». Iar în cazurile cînd ar trebui să acționeze de *unul singur*, el ar trebui să nu facă aceasta «aparte», separîndu-se de Biserică și de colegiul său episcopal, ci ar trebui «să acționeze în comuniune spirituală și în solidaritate inefectibilă cu Biserica universală». În acest caz «el ar trebui să conceapă asistența făgăduită lui Petru nu ca o inspirație personală, ci ca pe un sprijin special al Sfintului Duh acordat și făgăduit totalității Bisericii, în cadrul deliberării și al cooperării cu Biserica».

În astfel de papă, continuă teologul Hans Küng, «ar stăvilii aparatul administrativ al Curiei și ar neutraliza tendința ei spre hegemonie» și ar întreprinde în acest sens o reformă adîncă a sistemului Curiei cu ajutorul teologilor și specialiștilor în sociologie, reformă întemeiată pe criterii obiective și publice și care să constituie o reinnoire lipsită de bănuiala arbitrariului. În acest fel papa ar activa «nu împotriva dreptului, ci împotriva juridismului; nu contra legii ci contra ilegalismului; nu împotriva ordinii, ci împotriva imobilismului, nu contra autorității, ci contra autoritarismului; nu împotriva unității ci împotriva uniformității».

Acest papă model nu ar mai fi «ales de un colegiu de cardinali dominat de un grup național oarecare, ci va fi ales de un organ reprezentativ al Bisericii universale, pe baza calităților sale, nu datorită naționalității sale». Acest papă model ar trebui «să renunțe la puterea căre-i

revine din titlurile sale secundare și extrinsece («mitropolit al provinciei bisericești a Romei», Primat al Italiei», «Patriarh al Occidentului» și «Suveran al Statului Vatican»), și să se restrângă la sarcina sa pastorală pentru Biserica universală și pentru dioceza romană».

La sfârșitul acestor perspective asupra portretului papii model, teologul Hans Küng concludă că : «în acest fel, papa ar putea căpăta o concepție nouă despre funcția sa în Biserică și în societatea de astăzi».

În această concepție nouă papa ar trebui «să slujească comunitatea bisericească și unitatea ei în de comun acord cu episcopii, dînd viață muncii misionare a Bisericii în lume și dedicîndu-și cu un credit sporit eforturile acțiunii pentru pace, dezarmare, ameliorarea condițiilor sociale ale popoarelor și a raselor», ca și în cadrul «oikumenei» creștine.

Un primat al slujirii. — Teologul Hans Küng începe acest ultim paragraf al articolului său cu precizarea că acest «portret al papii așa cum el putea fi» — așa cum l-a văzut Cardinalul Suenens și alții — nu este în contradicție cu Conciliul al II-lea de la Vatican. «Dacă însă acest «portret al papii așa cum el ar trebui să fie» este în contradicție cu Conciliul I de la Vatican, atunci va trebui completat și corijat Conciliul I de la Vatican în lumina Evangheliei, — și aceasta n-a fost cea din urmă intenție a Conciliului al II-lea de la Vatican.

În orice caz, categoriile juridice ale Conciliului I de la Vatican nu sînt de ajuns pentru a defini cum, plecînd de la Sfînta Scriptură, s-ar putea vedea în slujirea lui Petru o *slujire pentru Biserica universală*, un *primat al slujirii* în sensul biblic deplin al cuvîntului — și aceasta cu totul independent de o justificare exegetică și istorică a succesiunii episcopului Romei, care pentru mulți constituie o chestiune cu totul secundară».

În continuare Hans Küng demonstrează că «primatul slujirii» este mai important decît «primatul de onoare», pentru că acest «primat de onoare» prin pasivitatea sa nu poate veni în ajutorul nimănui în activitatea unei Biserici a slujirii. Că de asemenea «primatul slujirii» este mai important decît «primatul de jurisdicție», care trece total sub tăcere — în chip logic de altfel — ceea ce este esențial : «slujirea». Pentru că, în înțelesul său biblic «slujirea lui Petru» nu poate fi decît un «primat pastoral», — adică o slujire pastorală pentru Biserica universală.

Oprindu-se îndeosebi asupra «primatului slujirii» Hans Küng afirmă că acest primat, fiind «acoperit» efectiv de Noul Testament, independent de toate problemele legate de succesiune, ar putea fi astăzi de o mare utilitate pentru întreaga creștinătate.

Teologul elvețian Hans Küng trece la raportul între papă și episcopat și, pornind de la părerea despre interviul Cardinalului Suenens, a teologului Karl Rahner, care vede în acest interviu «un program pentru viitorul sinod episcopal și chiar pentru mai multe sinoade episcopale», afirmă că «Roma are alte planuri în legătură cu viitorul Sinod episcopal, care «trebuie să slujească întărirea sistemului roman», adînc zdruncinat de mișcarea de contestare ce se desfășoară în ultima vreme în Biserica Romano-Catolică».

Într-adevăr la Sinodul episcopal catolic ce va avea loc în octombrie 1969, numit «extraordinar, sînt invitați doar președinții Conferințelor episcopale, ceea ce va face ca «numărul mic de președinți progresiști de Conferințe episcopale din Europa Centrală, să fie la discreția nu numai a aparatului puterii unei Curii larg reprezentate, ci și la discreția majorității zdrobitoare a președinților Conferințelor episcopale din țările afro-asiatice, cunoscuți ca extrem de conservatori». Pe de altă parte, Hans Küng subliniază faptul că Curia a pregătit pentru discutarea în Sinod un document secret, intitulat «Schema elaborată după observațiile Conferințelor episcopale», în care se tinde insistent spre uniformitate. Acest document culmină cu următoarea exigență: «Conferințele episcopale, înainte de a face o declarație într-o problemă importantă, se vor interesa în timp util de avizul Scaunului apostolic» (u: episcoporum conferentiae ante edendam declarationem de re gravi apostolicae sedis mentem opportuno tempore explorent).

În lumina acestei dovezi a stăruinței Curiei romane de a înfățișa prin orice mijloace o falsă unitate și o falsă colegialitate în jurul chipului «papii așa cum el nu trebuie să fie», teologul Hans Küng încheie reflecțiile sale despre «portretul papii așa cum ar trebui să fie» cu declarația că programul înfățișat de Cardinalul Suenens în interviul său constituie un program de lungă durată, a cărui realizare cere răbdare și hotărîre neabătută. «Singura problemă care se pune în legătură cu înfăptuirea acestui program este ca el să nu fie realizat prea tîrziu și prin aceasta să se facă cu prea multe pierderi».

Pr. POPESCU M. ARISTIDE

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL CELOR DOUĂ BISERICI DIN COMUNA VOINEȘTI JUDEȚUL DIMBOVIȚA

În comuna Voinești, județul Dimbovița, sînt două biserici, deși comuna nu este așa de mare și populată, cum sînt altele, în care este suficientă o singură biserică.

Dacă cercetăm cauza acestui fapt, vom descoperi lucruri foarte importante atît din punct de vedere al religiozității oamenilor din trecut, cît și din punct de vedere al trecutului istoric al comunei.

Mai întîi aflăm că această comună a fost pe vremuri o așezare moșnenească. Cum s-a format ea la început această așezare de oameni aici, n-avem nici un document care să ne lămurească. O veche legendă ne spune că pe vremuri foarte îndepărtate, cînd locuitorii acestei țări, se ocupau în marea lor majoritate cu păstoritul, au fost 2 ciobani, sau 2 baci, cum am spune mai corect, venind prin părțile acestea pe cursul apei Dimbovița, și s-au oprit aci cîm pe la poalele dealurilor și anume pe la capul unui pisc al unei coame de deal, ce pornește din culmea Leaota și se termină aci, la vărsarea Riului-Alb în Dimbovița.

Ei au văzut aci valea rîului Dimbovița ceva mai lătită, formînd o luncă ispititoare și coasta cu livezi de pășunat și și-au adus oițele și mai apoi și familiile lor, și s-au așezat, unul pe malul stîng al rîului Dimbovița, și celălalt pe malul drept. Cel așezat în stînga rîului se chema Voinea și cel din dreapta Cîndea. Voinea a format așezarea oamenilor numiți Voinești, iar Cîndea a format așezarea oamenilor numiți Cîndești.

Că realitatea va fi fost chiar așa, sau că această legendă s-a creat din cauză că multe așezări de oameni în țara noastră s-au format în acest fel, și atunci oamenii și-au zis că și aici trebuie să se fi petrecut lucrurile în același fel, nu putem ști.

Cert este că prin secolul XVI și XVII — precum se vede din documentele ce se găsesc — au început să se producă diferite acte din care rezultă că unii locuitori moșneni, și-au vîndut drepturile lor de proprietate din moșia Voinești unor mari boieri din acel timp: Hrizea și Crețulescu.

Desigur că pe de o parte, moșia Voinești, așezată numai la 28 km mai sus de Tirgoviște, pe malul rîului Dimbovița, unde putea să fie vad de moară, avînd teren și de luncă și livezi și ceva pădure la capătul dinspre culmea dealului spre Pietrari, cum și la o poziție de ușoară circulație pe drumul cel mare ce mergea de la Tirgoviște spre Cîmpulung-Muscel, sau prin Dragoslăvele și Rucăr la pasul Bran care era mare trecătoare spre Ardeal, la Brașov etc., era destul de ispititoare spre a încerca cineva dintre marii boieri să-și facă acolo o așezare rurală.

Pe de altă parte se impune să înțelegem că trebuie să fi trecut multă vreme de la așezarea primului sau primilor voineșteni aici, pînă la această dată, cînd înmulțindu-se, să fi început a vinde dintre ei, drepturile lor de proprietate, într-un număr destul de mare, așa ca să se poată forma cite o proprietate deluroasă, demnă de numele cumpărătorilor, care erau marii boieri Hrizea și Crețulescu¹.

În același timp însă, avînd în vedere că în această epocă, asemenea vînzări în Țara Românească, nu s-au petrecut numai aici în Voinești, ci și în foarte multe loca-

1. Vel vornic Hrizea și Postelnicu Crețulescu.

lități, încît sînt pline condicele domnești, cu acte de întărire a cumpărăturilor făcute, ne face să înțelegem că în acest interval de timp trebuie să fi trecut țara printr-o mare criză economică, și oamenii nemaipulînd să ducă poverile ce apăsau asupra proprietății lor, s-au hotărît să vînză altora mai cu dare de mîină, iar ei să-și găsească posibilitățile de existență în vreo altă ocupațiune; ba unii și-au vîndut nu numai proprietatea ci și independența lor, rămîbind șerbi pe propriul lor teren acum vîndut.

De altfel această situație nu este confirmată și de istorie: «Cînd nu se băjănesc, țărani liberi se vind ca rumâni sau vecini, boierilor atolputernici cărora le sacrifică, pe lingă ocinele lor, libertatea și brațele de muncă pentru a li se asigura în schimb un biet trai»².

Cum în acest fel trebuie să se fi întîmplat lucrurile și la moșia Voinești.

Dar alegerea unor drepturi, într-o devălmășie, cum erau proprietățile moșnești și stăpînirile cumpărate prin asemenea acte, se împiedecau de foarte multe dificultăți din partea celorlalți colocationari, și atunci cumpărătorii acestia, și mai ales urmașii lor, uneori se lipseau de a-și mai căuta și stabili drepturile de proprietate și, fie în semn de răzbuț, fie, găsind că e mai bine să facă un gest de pietate, donau către vreunele mînăstiri sau biserici proprietățile lor cumpărate în acest fel, după zapisele ce aveau.

Printre cele mai însemnate din aceste unități religioase, în Muntenia erau Mînăstirea Radu Vodă, Mitropolia, mînăstirea (biserica) Sfîntul Gheorghe etc.

Mai apoi asemenea închinări au început a fi făcute către mînăstirile de la Sfîntul Munte (Atos) în Grecia, și ajunseseră ca vechilii trimiși de cele mînăstiri aici — precum se știe — să ducă mare luptă și multe judecăți cu moșnenii, făcîndu-le multe neajunsuri, și ei folosindu-se de autoritatea religioasă a unității ce i-a trimis, se dedau la multe abuzuri.

De aceea, o dată cu Unirea Principatelor, avînd acum țara, o organizație mai hotărîtă pentru buna sa administrare, iar sentimentul național impunîndu-se mai cu tărie, s-a recurs la acel act de mare curaj (pe acele vremuri) dar și de înălțător sentiment de independență economică națională, care a fost secularizarea averilor mînăstirești prin legea de la 11 decembrie 1863, sub Domnitorul Cuza, avînd în fruntea guvernului pe omul de mare prestigiu Mihail Kogălniceanu.

În acest fel, oamenii din localitățile în care au fost asemenea închinări, au răsuflat ușurați după aceea.

Acum trecînd la speța care ne interesează, acești 2 boieri cumpărători la Voinești, ori fi stăpînit ei cîtva timp ceea ce au cumpărat, dar nu după multă vreme, urmașii lui Hrizea au donat drepturile lor de proprietate de aci, Mînăstirii Radu Vodă din București, avînd hramul Sfintei Treimi, «ca să fie sfintei mînăstiri de folos, iar nouă pentru veșnică pomenire»³ etc. — cum se spune în acte —, iar urmașii Crețulescului, au donat drepturile lor de proprietate «Sfintei Mitropolii, de asemenea ca să fie sfintei Mitropolii de ajutor» etc.⁴.

Pentru alegerea drepturilor lor, aceste unități bisericesti au făcut cerere la Domnie, și s-a numit o comisie de boieri hotarnici, care au procedat la alegerea acestor drepturi, după zapisele ce aveau, înlocmîndu-se cuvenitele cărți de hotărnicie⁵ la anul 1750.

În acest fel s-a creat în hotarul Voineștilor — pe lingă celelalte sfiori de moșie ale moșnenilor, moșia Mînăstirii Radu-Vodă și moșia Sfintei Mitropolii, care au fost stăpînite de ele pînă la secularizare.

Totuși biserica cea din partea de din sus a satului Voinești a fost ridicată la 1796 de către boierul jupin Radu Țir, vătaf, și alți cîțiva, iar biserica din partea de din jos a satului Voinești a fost ridicată la 1857, de către Logofătul Mihail Radu Diță și alți cîțiva.

2. *Istoria României*, Editura de Stat 1947, p. 225.

3. La 22 martie 1631, act de danie al jupînesci Margarita, prin care închină toată partea sa de proprietate Mînăstirii Radu-Vodă.

4. La 29 noiembrie 1746 Cartea de danie a Zojei Crețulescu, prin care dăruiește Mitropoliei moșia sa Voinești, și la 1 decembrie 1746 Cartea Saftei Brîncoveancăi, soția lui Iordache Crețulescu, *idem*.

5. Cartea de hotărnicie de la 30 decembrie, leat 7258 adică 1750 e semnată de Ianachi Hall-penschi, vel vornic, și alți 6 boieri hotarnici. — Academia Republicii Socialiste România, pachet 41, nr. 20 Mitropolie.

Și dacă ținem seama că prin tabela de împroprietărire litera A de la 1864, se constată că pe moșiile Mănăstirii Radu-Vodă și Mitropoliei au fost un număr de clăcași de 3 ori mai mare decât cei de pe moșiile Radu Țir și Mihai Radu Diță, se poate constata că nu atât necesitățile de îmbisericire ale oamenilor lor, au determinat pe acești ctitori să înalțe aceste biserici, cât credința lor și religiozitatea lor i-a determinat să ridice locaș de închinare pentru ei și familiile lor și pentru oamenii lor de pe moșie, dar și pentru alții din sat, și de oriunde ar fi cîți vor voi să vină să se închine în aceste biserici, căci așa a fost și este dorința adevăraților creștini.

Dar de pe altă parte dacă ne gândim că atât Mănăstirea Radu-Vodă cât și Mitropolia au fost puse în posesia moșiilor lor, prin hotărnicie la 1750, și totdeodată că din caietul de detalii al hărții militare austriace din 1790, se constată că în locul unde trebuia să se arate în caiet existența bisericii cum și mențiunea dacă era de lemn sau de zid, în formularul ce privește comuna Voinești, la rubrica cu biserica este trecută o linie orizontală ⁶, ceea ce înseamnă că în acel moment nu avea salul bisericii, ci de abia la 1796 se ridică biserica de din sus de către Radu Țir, după cum se vede din pisanie. Pînă atunci înseamnă că salul cel puțin 6 ani a stat fără biserică.

De aceea este cu atât mai mare meritul ctitorilor celor două biserici din Voinești, care au dovedit prin aceste ctitorii, dragostea și zelul lor pentru credință.

Cu ocazia facerii hotărniciiilor sus menționate, de la 1750, reclamantele, au prezentat fiecare, toate actele de cumpărare pe care își întemeiau cererile lor.

Atunci au ieșit la iveală și s-au înregistrat, o multime de acte de vânzare, cu nume de oameni moșneni, de care nu s-ar fi știut dacă nu s-ar fi prezentat aceste zapise.

Desigur că și între moșneni s-au mai produs pe acele vremuri, diferite acte de înstrăinare ale proprietăților lor, fie parțial, fie total. Însă la moșneni actele nu s-au putut păstra așa de bine ca să ajungă pînă în timpurile noastre. Dar Mitropolia și mănăstirile, cărora le-au fost închinat asemenea proprietăți și-au păstrat în arhivele lor, nu numai actele lor de donație, dar și pe acelea pe care la rîndul lor donatorii le avuseseră eventual de la vînzătorii lor.

De aceea din aceste hotărnicii și acte am putut afla și despre viața și trecutul locatarilor acestei așezări cu numele de Voinești, și mai ales a ctitorilor care au ridicat bisericile existente azi, și sînt trecuți în pisaniiile acestor biserici.

Cea mai veche din cele 2 biserici actuale, este cea care se află în partea de din sus a satului, avînd următoarea pisanie :

«Cu vrerea Tatălui și ajutorul Fiului și cu îndemnarea Duhului Sfînt, ridicatu-s-a această sfîntă și dumnezeiască biserică ce se cinstește cu hramul Sfinților Voievozi și a Bunevestiri, și a Cuvioasei Paraschiva, în zilele prea luminatului Domn, Io Alexandru Moruzi-Vodă, fiind Mitropolit Chiriu Chir Doso'tei, și s-au zidit din teme-

6. Ceea ce arată harta austriacă de la 1790 ca mențiune mai importantă pentru comuna Voinești, este : «se află așezată la Șoseaua mare și este stațiune de poștă». — (*Liegt an der Landstrasse und ist eise Poststation*). Se știe că pe atunci nu exista cale ferată, și circulația publică se făcea cu căruța poștei (de acolo și cuvîntul poștalion) cu care se expedia și corespondența. Această poștă circula pe drumurile cele mari, și din distanță în distanță erau organizate stațiuni de poștă, unde se făcea și schimbul de corespondență, dar se urcau și se coborau călătorii, care voiau să călătorească cu poșta. Aceasta înseamnă că era aci un oficiu poștal care primea și dădea corespondența existentă, dar de obicei avea și o cameră de așteptare pentru călători. Or, pentru o hartă militară, acesta era un punct interesant de semnalat, mai ales că pe aci era drumul cel mare pe care se circula spre Ardeal trecînd prin Dragoslavele, Rucăr, Pasul Bran care era punct de mare trecătoare.

Printr-o intervenție la Administrația liniei ferate Ploiești-Vălenii de Munte — linie fostă pe atunci a județului Frahova — s-a propus din partea jud. Dimbovița la 1921 să se formeze, în loc de această singură linie — o rețea de linii ferate care pe lângă linia existentă să mai cuprindă și linia Ploiești-Tîrgoviște, cum și în continuare, linia Tîrgoviște-Rucăr, pe valea Dimboviței în sus, cu tendința de a face legătură cu Ardealul pe la Zărnești (Făgăraș). Atunci ar fi avut și localitatea Voinești linie ferată, trecînd pe acolo.

Propunerea a fost admisă, dar evenimentele nestatornice au permis să se realizeze numai linia Ploiești-Tîrgoviște, și aceasta după multe peripeții și reluări de lucru. De aceea linia ferată Tîrgoviște-Rucăr nu s-a putut realiza. Vezi și broșura *Tîrgoviștea, simbol a Măririi Românești* editura Institutul de Arte Grafice, «Marvan», SAR, București, 1942, p. 7.

lie prin osteneala dumnealui jupin Radu Țir (vătaf), Neacșa, Dragomir, Dima sin ego, C-tin și Staimata, ca să fie în veci pomană, 1796—26 Iulie».

Cum se vede această biserică are ctitori principal pe jupin Radu Țir (vătaf) pe lângă care s-au mai alăturat cu ajutoare și ceilalți. Așa se explică și faptul că biserica are de hram 3 sărbători, probabil mai având și ceilalți din ctitori cîte o preferință.

Iar Radu Țir, intitulîndu-se «jupin», înseamnă că avea un titlu de boierie, și se arată în pisanie, că era vătaf. În adevăr, dregătoria de vătaf nu era o boierie din cele mari, ci una din cele mici, dar oricum era boier, iar funcția de vătaf însemna mai marele slujbașilor unei mănăstiri, sau vătaf de plai, conducător al vătafilor de plăieși, dintr-un plai etc.

În hotărnicia de la 1825 se vorbește de virful lui Radu Țir, adică pe culmea dinspre Pietrari, era un virf, numit al lui Radu Țir. Probabil pe acolo își avea el sfoara lui de proprietate. Astăzi, adică după 173 ani, printre localnicii din Voinești nu se mai știe nimic despre Radu Țir, și nu se știe, nici dacă a lăsat vreun urmaș. Dacă n-ar fi pisania bisericii, și nu s-ar găsi numele Radu Țir, în hotărnicia în care se vorbește de virful care-i poartă numele ca punct de reper la hotărnicie, nu s-ar mai vorbi nimic despre acest nume.

De asemenea nici ce s-a făcut cu proprietatea pe care a avut-o el în Voinești, nu se știe nimic; dacă a ridicat această biserică, trebuie să fi avut și clăcași pe ea. Pe vremea aceea titlul de boier îl avea numai acel care avea pămînt cu clăcași pe el. Aceasta era caracteristica titlului de boier, încă de cînd numele acesta fusese împrumutat de la slavi, care veniseră — spune istoria — «cu o pătură conducătoare, avînd în fruntea ei un cneaz». Or, boierul făcea parte din pătura conducătoare, fiind mai mare peste un grup de oameni, așa cum a rămas și mai tîrziu cînd s-a încheiat formarea Principatelor Române. Atît în Muntenia cît și în Moldova, se știe că Domnul avea în jurul său cea pătură conducătoare, compusă din boieri. La rîndul său, fiecare boier avea pe moșia sa, un număr de oameni, muncitori de pămînt, zîși rumâni sau vecini, sau șerbi și mai tîrziu numiți clăcași. Și mai la început, în caz de război, boierul își înarma oamenii pe care-i avea pe moșie și pleca cu ei la război, ca să-și apere moșia din care trăiau cu toții, cum și credința lor, după cum era cazul⁷. Din aceștia erau boierii cei mari, sau divaniți, adică făceau parte din Divanul țării.

În același timp însă cert este că alți boierii cît și poporul erau creștini, și alți pentru credința lor, cît și pentru satisfacerea cerințelor spirituale ale oamenilor lor, boierii, ca unii ce dispuneau de mijloace mai mari, ridicau biserică satului, bineînțeles și cu ajutorul manual al oamenilor, biserica în care se adunau cu toții în timpul sărbătorilor creștinești, spre a asculta învățăturile religiei creștine.

Așa a fost desigur și cu jupin Radu Țir, care împreună cu ceilalți, ce s-au asociat la această ctitorie, au ridicat la 1796 biserica în partea de din sus la Voinești.

*

În curtea acestei biserici însă, se află o cruce de piatră, avînd următoarea inscripție: «Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu îndemnul Sfîntului Duh, ridicatu-s-au această cinstită Cruce pe hramul Sfintei Usepenie bogorodite (născătoarea de Dumnezeu) și odihnește oasele robului lui Dumnezeu Gavril și a Radu. Și au ridicat această cruce jupin Stamate, frate-său, fecior jupinului Dinu, și sa-u ridicat în zilele Măriei Sale Io Constantin Vorvod, cînd a fost leatu 721 (1713) februarie 28»⁸ (Const. Brîncoveanu).

Cuprînsul acestei inscripții de pe cruce, ne dă posibilitate să înțelegem mai multe lucruri: 1. că, dacă biserica actuală este ridicată la 1794, înseamnă că înaintea sa, trebuie să fi fost pe acest loc o altă biserică, în curtea căreia desigur s-a ridicat sus menționata cruce. Această concluzie se confirmă și prin mențiunea ce am găsit în hotărnicia de la 1750, avînd următorul conținut: «din hotarul Radului-Vodă în jos pînă lângă crucea lui Neagoe Mocanu, ce este lângă o vilcea de din sus de biserică, stînjeni 478» etc. Prin urmare la 1750, deci mai înainte de 1796, exista o altă biserică în acest punct, în curtea căreia se afla și crucea cu data de 1713.

7. *Istoria României*, editura de Stat, 1947, cap. *Rolul bisericii ortodoxe în întemeierea Munteniei*, p. 99. Vezi și cap. *Basarab I și războiul cu Carol Robert*, p. 96. De asemenea același caracter au avut și luptele contra turcilor. (Mîrcea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul etc.).

8. Academia Republicii Socialiste Romînia, Niculae Iorga, *Diiferite inscripții*, vol. II.

2. În inscripția de pe cruce sînt menționate unele nume cu titlul de jupîn^o cînd zice: «jupîn Stamate, fecior jupînului Dinu». Prin urmare erau și pe acea vreme, la 1713, în această comună unii boieri. S-ar putea ca acești boieri să fi fost chiar ctitorii acelei biserici în curtea căreia s-a așezat această cruce. Și se mai poate să fi fost chiar înaintașii jupînului Radu Țir, care a făcut biserica la 1794 pe același loc, în curtea unde era crucea cu numele acelor boieri, iar biserica cea veche fiind poate prea veche a fost acum refăcută din temelie.

3. În tot cazul se poate înțelege că în această localitate își aveau așezarea persoane de oarecare însemnătate, ceea ce explică și dorința boierului vel vornic Hrizea sau a postelnicului Crețulescu, de a cumpăra drepturi de proprietate de pe la moșnenii de aici, cu dorința de a înțemeia și ei o gospodărie cu venit bun în aceeași localitate.

4. Din cuprinsul textului cucernic, în care este redactată inscripția de pe cruce, — ca și cum ar fi al unei pisanii de biserică — mai putem înțelege spiritul de profundă religiozitate, de care erau cuprinși acești boieri, față de datinele creștinești, cum și dragostea de frate cu care jupîn Stamate ridică această cruce pentru fratele său Gavriil, care probabil va fi murit fără urmași, și atunci, el îndeplinește ca frate, gestul de pietate ce ar fi trebuit făcut de către fiii săi, dacă i-ar fi avut.

*

La câteva sute de metri, mai la sud de prima biserică, s-a ridicat mai tîrziu a doua biserică, numită biserica de la vale, avînd următoarea pisanie: «Cu vrerea Tatălui, a Fiului, și cu îndemnarea Duhului Sfînt, ridicatu-s-a această sfinție și dumnezeiască biserică, ce se cinstește cu hramul Adormirii Maicii Domnului, a Sfinților Voevozi, a Sfîntului Nicolae, și a muceniciului Haralambie, în zilele prea înălțatului nostru prinț Alexandru D. Ghica, caimacanul țării, fiind mitropolit Kiriu Neofit, și cu blagoslovenia prea sfinției sale protopopului Moscu, s-au zidit din temelie și s-au înfrumusețat cu zugrăveală, precum se vede, la anul de la Hristos 1857, prin osteneală și cheltuiala dumnealui (D. A.) boier de neam, logofăt Mihai Radu Diță și Stanca soția sa, boieru Năstase, Maria soția sa, Ioan Bănescu și Ana soția sa».

Precum se vede, la această biserică este ctitor principal, dumnealui boier de neam Logofătul Mihai Radu Diță, și Stanca soția sa, la care s-au raliat ca ajutori și ceilalți. Această raliere are aparență că s-au făcut — precum am văzut și la cealaltă biserică — mai mult din dorința acestor raliați de a lua și ei parte la săvîrșirea unui asemenea mare act, — cum este construirea unei biserici — iar ctitorii principali, cu spirit de frățietate creștinească au admis bucuroși, văzînd că la frumoasa lor inițiativă, se mai alătură și alți credincioși. Așa este creștinește!

Acum să vedem cine este și de unde este acest Mihai Radu Diță, și ce-l determină pe el să zidească această nouă biserică, numai la câteva sute de metri depărtare dea cealaltă, și de care, am putea spune că, nu avea satul neapărată nevoie.

După numele pe care-l poartă, se arată că Mihai este fiul lui Radu Diță iar din hotărnicia din 1825, în care se spune că au fost aduși la fața locului și moșneni, printre care arată că era și Radu Diță, înseamnă că el era un moșnean din Voinești, dar care ajunsese să aibă un rang oarecare de boierie, deoarece în acte este numit jupîn Radu Diță. De aceea probabil se intitulează și fiul său Mihai, ca fiind boier de neam.

Acest Radu Diță avea acum drepturile sale de proprietate de moșnean și avea și drepturile cumpărate de la Jon Jinga, căci cu ocazia hotărniciei ajungîndu-se cu măsurătoarea pînă la hotarul lui Ioan Jinga, se spune mai departe «cumpărător Radu Diță».

Dar începînd de la 1819, prin actele de vînzare de la 18 nov. 1819, 21 febr. 1820, 2 nov. 1821 și 18 aug. 1825, un număr de 23 moșneni numiți Pirvani și Găgești, care locuiesc în satul Păcureți Sud Saac (jud. Prahova) printre care este și Tudor boier de neam, vînd drepturile lor de proprietate ce le au ca moșneni în hotarul moșiei Voinești, jud. Dîmbovița, lui jupîn Radu Diță din Voinești.

9. Titlu dat în evul mediu, în Țările Române, celor mai de seamă boieri și dregători. Vezi *Dicționarul enciclopedic român*, vol. II, p. 9361. De asemenea *Dicționarul limbii române moderne*, spune: jupân = titlu dat în trecut boierilor români (în limba slavonă).

Iar la 5 octombrie 1825 Niculae Andronescu, hotarnic, dă carte de hotărnicie pentru alegerea și stabilirea hotarelor părților de moșie cumpărate de către jupin Radu Diță.

Cu ceea ce mai avea el ca moșnean și cu ceea ce mai cumpărase de la Ion Jinga și cu ceea ce a cumpărat acum de la Pîrvani și Găgești, jupin Radu Diță își formează o proprietate importantă. Zic importantă fiind vorba de proprietate de deal unde se pot face și plantații de pomi fructiferi.

Prin urmare, jupin Radu Diță, ca și boierii Radu și fiul său postelnicul Iordache Crețulescu, cum de asemenea ca și vel vornicul Hrizea a cumpărat și el drepturi de proprietate în hotarul moșiei Voinești, însă mult mai târziu decât ei, fiind acum în locul lor Mitropolia și Mănăstirea Radu Vodă, și într-o vreme când se schimbase situația economică a țării, în urma tratatului de la Kuciuk-Kainargi, după care turcii trebuie să cumpere și ei acum la locmeală, ceea ce le trebuie, căci nu mai aveau monopolul cumpărăturilor din Țara Românească, ci se putea vinde și la alte națiuni.

Din această cauză, în general, oamenii încep să se ocupe mai de aproape de proprietățile agricole pe care le au, ceea ce face și pe moșnenii Pîrvu și Găgești — care deși aveau importante drepturi de proprietate în moșia Voinești, totuși ei locuind acum la Păcureți în jud. Prahova, le erau cam peste mână, și neputându-se ocupa îndeaproape de ele, au hotărât să le vîndă, spre a se ocupa mai cu folos de afacerile lor de la Păcureți.

De altfel, o veche vorbă românească printre agricultorii a fost că pămîntul își schimbă el stăpînul cînd acesta nu-și vede de el. Așa s-a întîmplat și în cazul de față. Dovedindu-se că jupin Radu Diță din Voinești, este un bun gospodar, pămîntul acesta s-a dus la el, căci îl îngrijea mai de-aproape.

Cînd și din ce cauză s-or fi dus ei acești moșneni Pîrvani și Găgești din Voinești la Păcureți, nu se știe. Dar se pare că oamenii aceștia, Pîrvanii și Găgeștii erau cunoscuți de aproape cu jupin Radu Diță, căci au venit toți în bloc cei de la Păcureți, de i-au vîndut drepturile lor din Voinești. Și bun gospodar cum era Radu Diță a întemeiat aci o gospodărie frumoasă.

*

Jupin Radu Diță a avut un singur fiu, pe Mihai, ctitorul bisericii mai sus menționate, care s-a numit Logofătul Mihai Radu Diță.

Desigur avînd un singur fiu, boierul Radu Diță, trebuie să fi căutat a-i da o educație deosebită, și precum era obiceiul pe atunci, credeam că l-a dat pe lîngă curtea domnească, întrucît numai așa a putut el să fie înălțat la rangul de logofăt. Se știe că aceste titluri de boierie se dobîndeau numai în urma unei ucenicii pe lîngă curtea domnească, dîndu-i-se candidatului mai întîi o dregătorie mai mică, și apoi era înălțat din treaptă în treaptă potrivit pregătirii ce dobîndea.

El, precum se vede, a ajuns pînă la gradul de logofăt, ceea ce înseamnă că devenise unul din oamenii de aproape ai Domnului.

Mai târziu, rămas în urma tatălui său, el se ocupă cu treburile proprietății din Voinești, avînd moară, vite, zahara etc., după cum rezultă din diferite acte. În același timp, el își lărgește proprietatea prin actele din 11 apr. 1846, 10 mai 1857 și 31 martie 1859, cumpărînd fâșia Suduleni, de pe lîngă proprietatea sa¹⁰.

În toate aceste acte el apare cu numele de Logofătul Mihai Radu Diță. Primul act precum se vede mai sus, este datat la 11 aprilie 1846. Or, la această dată era Domnitor Gg. Bibescu (1842—1848), ceea ce înseamnă că a fost logofăt pe lîngă acest Domnitor, și poate că chiar în timpul acestei domnii va fi fost el înălțat la acest grad.

Dar el se menține cu titlul de logofăt și în timpul domnitorului Barbu Știrbei. Tineretea este întotdeauna generoasă, și nu se poate ca el — român moșnean — din regiunea de munte — adică din categoria care se presupune că reprezintă cea mai pură rasă daco-romană — la tineretea lui, să nu fie și el influențat și entuziasmat de acele nobile idei naționale ale timpului în care trăia, adică mișcarea națională de la 1848 și pregătirea Unirii. Apoi faptul că armatele străine părăsesc țara la 1851, și faptul că Domnitorul Barbu Știrbei — al căruia unul din cei doi logofeți ai săi, era

¹⁰. Toate acestea se constată din actele aflate la Academia Republicii Socialiste România, Dos. Cr. P., 2683.

Mihai Radu Diță — manifesta stăruitor dorința de unire a Principatelor Române, materializată prin cele două memorii, unul la 1854 către Austria, și celălalt la 1856 către Franța; acestea îi umple sufletul lui Mihai de atîta dorință și speranță, încît deși nu era nevoie absolută de încă o biserică în satul Voinești, totuși ca o expresie a unei calde și de mai concretă rugăciune, ca o jertfă, către Pronia Cerească, de a ajuta să se împlinească această fierbinte năzuință a poporului român, pornește el la zidirea acestei biserici, și o desăvîrșește, precum am văzut din pisania arătată mai sus.

Așa a făcut întotdeauna românul la vremuri de răscruce, a împletit căldura credinței cu dragostea de neam, și a răzbit, încît urmînd mereu așa, a ajuns poporul român să fie azi, popor cu cinste văzut.

După Unire — mulțumit — el mai trăiește cu credința că în curînd România va scutura definitiv și jugul suzeranității turcești.

În orice caz el are parte să-și vadă visul împlinit și să trăiască în România Unită, cu credința că poate să zică fără greș, împreună cu poetul Dimitrie Bolintineanu care i-a fost contemporan :

*Viitor de aur Tara noastră are
Și prevăd prin secolii a ei înălțare*

Logofătul Mihai Radu Diță moare în anul 1876, la vîrsta de 80 ani, și este înmormîntat cu soția sa în curtea bisericii pe care a zidit-o, și despre care eveniment vorbește și crucea de la căpătîiul lor.

Mai vorbesc și portretele familiei zugrăvite în interiorul bisericii, la locul destinat cliților. Caracteristic este faptul că toți sînt îmbrăcați în costume naționale așa cum s-au purtat în toată viața, nevoind să schimbe cu anteriorul levantin și cucă, portul național pe care-l purta și tatăl său, chiar dacă a ajuns la rangul de logofăt; și tot astfel s-au purtat și fiii săi, pînă au murit.

În cadrul manifestărilor sale cu caracter religios și național din timpul vieții, credem că putem să relevăm că la 1838 sub domniitorul regulamentar Alexandru Ghica, cînd s-a introdus în mod oficial școala la sate, la noi în țară — eveniment despre care am scris mai detaliat un articol tot în această revistă, însă cu nr. 3—4 (martie-aprilie) 1969 —, el fiind proprietarul moșiei Voinești, a dat lemnăria necesară și s-a construit prima școală primară pe un loc care fusese de la moșnenii Pîrvani.

Pe urma sa rămîn 8 copii, care au mers în viață pe urmele credinței și dorințelor tatălui lor, și au făcut ca această comună să devină un centru important, dînd teren pentru construirea spitalului existent, a noii școli primare, a primăriei cum și a imobilului ce a servit de judecătorie de ocol, și cu locuință pentru judecător, cum și al administrației de plasă și locuință pentru administrator.

Este corect și deci necesar să arăt că planul școlii celei noi fiind mai mare decît ceea ce mai rămăsese în urma plasării celorlalte imobile arătate mai sus, s-a apelat și la moșneanul de alături Ioan Nițescu, din neamul Voiculesților, tatăl învățătorului de mai tîrziu Ioachim Nițescu, și a mai dat și el o porțiune de teren, așa că imobilul să se poată construi conform planului, precum s-a și construit.

În plus, cel mai mic dintre fii, el și urmașii lui, au contribuit pentru folosul locuitorilor la înființarea unei bănci populare, prin care s-a ridicat în mijlocul comunei un mare local, servind de sediu al băncii, sală de spectacol și reuniuni culturale, cum și în urmă a căminului cultural existent.

Astăzi lunca Voineștilor, constituie cîmpul de cercetare și experimentare al Institutului de Cercetări Agronomice (I.C.A.R.), avînd ca nucleu vechea proprietate a lui Mihai Radu Diță.

La 1876 comuna Voinești era formată din satele Voinești și Gemenea, așa cum se află și azi în urma noii reforme administrative.

IANCU ANASTASESCU

UN PREOT CĂRTURAR ȘI DIPLOMAT

La începutul acestui secol, N. Iorqa publica «Sate și preoți din Ardeal» (1901), lucrare prin care demonstra că Ardealul a rămas în ciuda tuturor vicisitudinilor, românesc, — datorită în bună parte altor generații de anonimi preoți de sate, păstori sufletești ai poporului păstrător al limbii, al credinței lui religioase și a altor alte forme culturale, privind arta și literatura populară.

Preoți ai satelor ardeleni, îndrumători ai țăranilor liberi și iobagi, apărători ai drepturilor mereu siluite de mai marii pământurilor — «majores terrae», — amestecați în răscoalele celor mulți și năpăstuiți, de atâtea ori îi aflăm printre cei prigoniți, persecutați ca martiri ai cauzei poporului românesc, din vechi timpuri și până în preajma zilelor ce le-a trăit generația de dinaintea noastră.

Din întreaga țară a Ardealului, Țara Birsei a avut un rol cu totul interesant din punctul de vedere al vieții religioase și culturale, datorită tradiției ce de timpuri s-a format în jurul Bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, centru de pregătire cărturărească a preoților din regiune. Sint de notat bunele raporturi pe care le aflăm de multe ori între autoritățile orășenești ale sașilor din Brașov și conducătorii bisericii românești din Schei, — «die Obere Vorstadt», cum spun sașii.

Mai mult chiar, aflăm din arhivele Brașovului că senatul săsesc brașovean își culegea informațiunile, privind diferitele știri politice și militare din Turcia și Țara Românească, informațiuni ce-i erau necesare, fie pentru stabilirea bunelor raporturi de care aveau nevoie negustorii Brașovului, fie însăși curții regale ungurești, amenințată tot mai mult de osmanlîii de la Dunăre, prin românii Rîșnovului vecin, ba chiar prin preoții acestui ținut. Un asemenea caz, îl întâlnim în cursul lunii mai din anul 1508, cînd — după cum vorbesc registrele săsești brașovene — «*papa in Rosnaw*» (preotul din Rîșnov) a primit însemnata sumă de 21 aspri, pentru informațiunile aduse din țara Românească (...*quod profectus fuit ad partes transalpinas*)¹. Misiunea preotului «explorator» — căci așa erau numiți cei ce îndeplineau asemenea sarcini — o bănuim, dacă ținem seama de data cînd a avut loc călătoria «exploratorului». În luna aprilie 1508, murise jubitorul de cultură domn Radu cel Mare (1495—1508), fiul lui Vlad Călugărul și turcii numiră în locu-i pe Mihnea cel Rău, fiul lui Vlad Tepeș, chiar în cursul lunii aprilie sau la începutul lunii mai 1508. «*Papa in Rosnaw*» — numele unor asemenea oameni se ținea de obicei secret, așa se explică faptul că numele preotului nu este trecut în scriptele orașului — cetate — făcuse călătoria spre sfîrșitul lunii mai (o asemenea vizită nu dura mai mult de 4—5 zile), sosind la Brașov în ultima zi a lunii, adică la 31 mai.

«Exploratorul» aducea știri, bănuim, despre instalarea noului domn, atmosfera creată în țară de eveniment, atitudinea boierilor, numărul turcilor ce însoțeau pe noul domn și probabila atitudine politică a noului domn față de cetatea Brașovului, cu care fiecare domn înnoia vechile tratate comerciale și stabilea relații de bună vecinătate. Interesul brașovenilor era deosebit de important, deoarece noul domn, Mihnea cel Rău, fusese un vechi dușman al domnului decedat, și, într-o vreme, adăpostit la Brașov a fost silit să-și caute adăpost aiurea, brașovenii punîndu-i în vedere să pără-

1. *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, vol. I, p. 122.

sească ținutul lor pentru a înlătura represaliile lui Radu cel Mare². Importanța misiunii, din punctul de vedere al intereselor săsești, o înțelegem de altfel din suma plătită aceluia «Popa in Rosnaw».

Dacă misiunea anonimului preot din Rîșnov a prezentat o importanță pentru brașoveni, în legătură cu schimbările ce aveau loc în Țara Românească la începutul secolului al XVI-lea, găsim la sfîrșitul aceluiași secol un alt preot, de data aceasta cunoscut ca om de cultură, de deosebită prestață și de mare încredere chiar pentru «domnii din consiliu» (— ...«bei den Herren des Rates»³), al căror reprezentant a fost la 1599 pe lângă Mihai Viteazul, iar mai tirziu (1604) pe lângă Radu Vodă Șerban.

Este vorba de celebrul «popa Miha» sau «Mihai sin popei Dobre, protopop în besearca din Schei»⁴.

Popa Dobre — și el o personalitate în rîndul preoților cărturari de la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului — a servit ca preot din anul 1541, alături de unchiul său «popa Toma», căruia murindu-i preteasa a trecut în Țara Românească (1547) și s-a călugărit «în mănăstirea din Rîncaciog» (Rîncăciiov), unde a rămas pînă la moarte (1572)⁵.

După călugărirea unchiului său (1547), «popa Dobre» a rămas preot la biserica din Schei, iar de la 1566 pînă la moartea sa, întimplată în 1572 (cînd moare și monahul, fostul «popa Toma», de la Rîncăciiov), a purtat cu cinste demnitatea de protopop⁶, demnitate pe care o vor purta încă trei din succesorii săi: Mihai fiul lui Dobre, Constantin fiul mai mare al lui Mihai și nepot popii Dobre și, în sfîrșit, Vasile, cărturarul cronicar, al doilea fiu al lui Mihai și frate cu Constantin.

«Popa Miha sau Mihai», căci el ne interesează în însemnările de față, a făcut studii de slavonie și teologie în «Țara Sîrbească», de unde s-a întors la Brașov (între 1572—1576), pe vremea cînd în biserica Sf. Nicolae slujeau preoții Voicu și Iane. Și cum... «n-au încăput la besearcă, căci n-au vrut să facă gîlceavă între oameni și între preoți, ce au așteplat vreme de la Dumnezeu»⁷.

Și iată că nu după multă vreme — era în anul 1576 — a sosit venind de la Rîșnov o delegație («Au venit scheii de la Rîșnov»⁸), care l-au cerut sfatului și preoților de la biserica Sf. Nicolae ca să le fie preot bisericii lor. Primindu-li-se cererea, Mihai («sin popei Dobre» a fost trimis pe cheltuiala rîșovenilor «în Țara Muntenească de l-au preoit»). Intorcîndu-se, așa cum se hotărîseră lucrurile de sfatul preoților din Schei, a plecat... «și au fost preot la Rîșnov un an și cîteva săplămîni»⁹.

În 1578, popa Voicu de la biserica Sf. Nicolae moare («S-au prîstăvit popa Voicu») și popa Iane fiind numit protopop, a adus pe popa Mihai de la Rîșnov în calitate de «preot mai mic», în locul decedatului Voicu.

Prietenia și colaborarea pe tărîm cultural bisericesc a popei Iane și a popei Mihai este bine cunoscută. Cronicar notează — pentru anul 1580 — că «În zilele bunului creștin Herjel Lucaci (recte, Hirscher Lucas), județul cetății Brașovului și ale acestor preoți (sublinierea este a noastră), multe cărți s-au tipărit și pe limba rumânească și pe limba slavonească»¹⁰.

În cronică «popei Vassilie» (al doilea fiu al preotului Mihai), vorbind de tipări-turile făcute în timpul păstoririi popei Iane și Mihai, se spune că ele au fost tipărite în limba românească și sîrbească, nu slavonească («...Viele Bücher in Wallachischer und Serbischer Sprach gedrokt worden»).

În adevăr, în anul 1581, în tipografia lui Coresi de pe lângă biserica Sf. Nicolae din Schei, apărea vestita *Evanghelie cu Invățătura* (Cazanie), tradusă «den cartea sîrbească pe limba românească, împreună și cu preuții de la besearca Șcheailor de lângă cetatea Brașovului, anume popa Iane și popa Mihai». Credem că cel ce a lucrat

2. I. Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească*, București, 1905, p. 215—216. 3. *Quellen zur Geschichte*, op. cit., vol. V, p. I.

4. Radu Tempea, *Istoria Sfintei besereci a Scheilor Brașovului*, București, 1969, p. 59.

5. *Op. cit.*, p. 48. 6. Fr. W. Seraphin, în *Quellen...*, op. cit., vol. V, p. 1.

7. Radu Tempea, *op. cit.*, p. 58.

8. «Die Bälger von Rosenau» (Radu Tempea, *op. cit.*, p. 188 — traducere exactă «Șcheii din Rîșnov» și nu «pîrgarii din Rîșnov» (*Idem*, p. 195), cum este tradus textul german citat mai sus.

9. Radu Tempea, *op. cit.*, p. 58.

10. *Op. cit.*, p. 59 și 189 (*Chronik von Pope Vassilie*, reproducă și în *Quellen zur Geschichte der Kronstadt*, vol. V, p. 1, șu.

mai mult la această Cazanie a fost popa Mihai, ca cel mai înrădăcit și cel ce venise de la învățătură din Țara Sirbească — după cum am văzut mai sus — și că trecerea numelui lui Iane înaintea numelui lui Mihai s-a făcut din considerente de vîrstă și de ierarhie bisericească, Iane fiind protopop.

Un alt merit al acestor doi harnici și buni gospodari preoți, Iane și Mihai, a fost stăruința depusă de ei pe lângă noul Domn al Țării Românești, Petru Vodă Cercel (1583—1585), prin a cărui cheltuială s-au adus multe îmbunătățiri bisericii din Schei: s-a zidit tinda bisericii, s-a făcut pictura și s-a înzestrat biserica cu multe cărți de ritual¹¹.

La moartea preotului Iane (1591), «popa Mihai, sin popei Dobre» a devenit protopop «în besereca din Schei»¹², funcțiune pe care o va păstra în restul vieții sale (moare în 1605).

Dar, în afara meritor de cărturar și priceput administrator al bisericii, *popa Mihai* a fost și un diplomat, a cărui autoritățile șasești brașovene i-au acordat toată încrederea lor, ca unul ce se bucura de multă autoritate și prestigiu nu numai printre ai săi.

Era în toamna anului 1599. Mihai Vodă Viteazul, domnul Țării Românești, își pornise armatele împotriva voievodului Ardealului, prințul Andrei Bathori, care făcea politică de bună înțelegere cu turcii, primejduind astfel poziția Țării Românești. Știri îngrijorătoare soseau la Brașov, anunțind că armatele domnului muntean au trecut munții și că au aprins satele.

În legătură cu aceste mari evenimente, cronica «popei Vassilie» scrie: «cînd a fost cursul anilor de la Hristos 1599... Mihai Vodă s-a ridicat din Valahia, a trecut munții și a aprins satele; atunci înțeleptul domn jude Cyrillus Greissing (Țervis, — la Radu Tempea, n.n.) împreună cu popa Mihai i-au ieșit întru întîmpinare, au multumit pe Mihai Vodă și au încheiat un tratat, ca ținutul Țării Bîrsei să nu fie vătămat»¹³.

În legătură cu acest eveniment, mai tirziu (la începutul secolului nostru), un istoric sas din Brașov, Friedrich Wilhelm Seraphin (m. 1909), care a editat și a făcut o introducere a cronicei «popei Vassilie» (al doilea fiu al «popei Mihai», cum am arătat mai sus) în volumul al V-lea din vestitele *Quellen zur Gheschichte der Kronstadt* (Izvoarele istoriei Brașovului) scrie: «Popa Vasile se trage dintr-un neam care a dat bisericii românești Sf. Nicolae din Scheii Brașovului nu mai puțin de patru protopopi. Chiar bunicul său Dobre purtase această demnitate între 1566—1572. Fiul acestuia *Miha sau Mihai* (tatăl autorului nostru) a fost mai înfrînt (de la 1576) popă (preot) în Rîșnovul din vecinătate, a fost preot ajutător la 1578, protopop la 1591 în Brașov și a murit ca alare în 1605. A fost un bărbat de mare vază în oraș în fața domnilor din sfat. Cînd în 1599, voievodul român Mihail a năvălit în țară (a Bîrsei, n.n.), a mers ca interpret pe lângă judele orașului Cyrillus Greissing întru înlîmpinarea celui atît de temut (Mihai Viteazul, n.n.) și a obținut de la el asigurarea că Țara Bîrsei va fi cruțată. Însă nu și-a ținut de loc promisiunea»¹⁴. Era în adevăr greu să menții ordinea în timp de război, într-o țară ocupată, mai cu seamă cînd e vorba și de ostași mercenari. O explicație și o scuză a lui Mihai, în legătură cu aceste împrejurări o menționează cronica preotului Massa din Rîșnov¹⁵.

O întrebare firească, în legătură cu aceste evenimente, este: de ce judele Brașovului a luat ca «interpret» la întrevvedere cu Mihai Vodă tocmai pe «popa

11. Radu Tempea, *op. cit.*, p. 59: «Și mult s-au nevoit acești păstori cu turma lui Hristos și cu besereca și au îndemnat pre Io Petru Voievod Dimitrie Cercel, fiul Pătrașcului Vodă, domnul muntenesc, de au ridicat tinda bisericii de piatră cu voia sfatului; și au înfrumusețat oltariul și besereca cea veche cu toate chipurile sfinților și cu podoabe, în anul 1583 (7092)... Și multe cărți au cîștigat acești preoți beserecei». Petru Cercel nu e domn al Moldovei, cum scrie Octavian Șchian și L. Bot (R. Tempea) *op. cit.*, p. 25. 12. *Ibidem*.

13. «Chronik von Pope Vassilie» în Radu Tempea, *op. cit.*, p. 193: «... als der Lauf der Jahr-Zeitungen gewesen Anna Christi 1599. ... hat sich Michael Waida aus der Wallachei aufgemacht, ist über die Gebirge kommen und die Dörfer angezündet, so hat sich damals der Weise-Herr Richter Herr Cyrillus Greissing zusamml dem Popa Micha hinausgegeben, den Michay Waida befriediget und einen solchen Vertrag mit ihm getroffen, das er Burtzländischen District nicht verderben sollte». 14. F. W. Seraphin în *Quellen...* *op. cit.*, vol. V, p. 1.

15. *Quellen...* *op. cit.*, p. 283—284 și *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, I, p. 147 (apud J. Gross, *Die Rosenauer Burg*, Wien, 1896, p. 19, nota 2).

Mihai)? Oare nu erau în Brașov sași intelectuali care să cunoască limba română și în care autoritățile săsești să aibe chiar mai multă încredere decât într-un «popă valah»?

Răspunsul îl găsim în prestigiul, autoritatea morală, pregătirea intelectuală, inteligența, multe lui cunoștințe, dar mai presus de orice faptul că era — în calitatea sa de protopop al bisericii românești din Schei —, exponentul românilor din Țara Birsei, al celui neam, căruia aparținea însuși cel ce venea de peste munți ca să cucerească Transilvania românească «Popa Mihai» mergea alături de judele Brașovului, nu ca un simplu interpret — de care poate Cyrillus Greissing n-ar fi avut nevoie, — ci ca un consilier diplomatic, care putea vorbi altfel cu marele domn al Țării Românești, în numele poporului pe care-l reprezenta.

Așadar, este cert că în afara misiunii sale de interpret pe lângă judele Brașovului, în audiența avută de Mihai Viteazul — după cât se pare, la Codlea — «popa Mihai» a vorbit în calitatea sa de păstor sufletească al românilor din Țara Birsei, pentru care cerea crufare și ocrotire.

Că nu s-a obținut totul, de asta nu putem acuza nici pe domnul român și cu atât mai mult pe «popa Mihai».

Pentru serviciile pe care oricum le adusese brașovenilor, sfatul Brașovului l-a apreciat și mai mult — popa Mihai bucurându-se de stima contemporanilor săi, în chip deosebit.

*

Peste câțiva ani a avut loc a doua misiune diplomatică a «popei Mihai».

În vremurile tulburi abătute asupra Transilvaniei, după uciderea mișelească din Cîmpia Turzi (1601), cînd neînțelegerile și luptele dintre George Basta, general imperial, și Moise Secuul, reprezentantul nobilimii maghiare antihabsburgice, puneau în nesiguranță situația principalului de peste munți, anunțînd vreme de restriște, Țara Birsei și Brașovul se simteau direct amenințate.

Sași din Brașov simpatizau cu George Basta, care — la 1603 — avea să primească ajutoare muntenești, conduse chiar de Radu Vodă Șerban (1602—1611), continuator al politicii imperiale creștine, inaugurată de Mihai Viteazul.

La 1603, în lupta de lângă Brașov — de la «moara de hîrtie» (fabrica de hîrtie) a lui Benkner — Moise Secuul a fost învins, iar el și-a pierdut viața. Basta rămînea astfel prinț al Transilvaniei, prin ajutoarele primite de la domnul Țării Românești. Radu Vodă Șerban era arbitru situației politice din Ardeal.

În anul care a urmat — la 1604 — «cinstitul sfat al Brașovului» a socotit, pentru interesele sale negustorești, să intre în legătură cu «biruitorul» domn de la Tîrgoviște.

Și de data aceasta, brașovenii au trimis ca reprezentant diplomatic al lor pe același capabil «popă Mihai», cu misiunea de a discuta condițiile unui tratat de amiciție, în vederea încheierii căruia, Radu Vodă Șerban era invitat să le facă cinstea de a vizita cetatea.

Este limpede că «popa Mihai» a avut rolul de diplomat, în sensul complet al cuvîntului, servind interesele Brașovului pe lângă domnul Țării Românești.

Cronica «Popei Vasile» notează aceste întîmplări după cum urmează: «Iar cînd se număra anul de la Hristos 1604, cinstitul sfat al Coroanei (Brașovului, n.n.) a trimis pe popa Miha în chip de sol în Valahia, la Șerban Vodă, care a fost întîmpinat cu deplină fidelitate și cu multă cinste în orașul regal Brassovia. Și după aceea Șerban Vodă a făcut un legămint puternic cu domnia sfatului («Rats Herren»). S-a întors apoi în scaunul său de la Tîrgoviște, după o despărțire onorabilă și multă bucurie»¹⁶.

De asemenea, istoricul profesor F. W. Seraphin spune: «După cinci ani, orașul (Brașov, n.n.) a trimis pe protopopul Mihai ca ambasador (als Gesandten) la voievodul Șerban în Valahia (Țara Românească, n.n.), ca să-l invite să facă o vizită la Brașov. Și a venit, zăbovind aici la Brașov de la 12—15 martie și atunci au fost încheiate primele legături pentru o strînsă alianță de mai tirziu a orașului cu Șerban»¹⁷.

Iar în anul care a urmat (1605), în dimineața zilei de 25 iulie «înainte de răsăritul soarelui, popa Miha, fiul popei Dobre, a părăsit lumea aceasta, a ajuns în liniștea cerească și cu mare cinste a fost îngropat în biserică»¹⁸.

16. Radu Tempea, *op. cit.*, p. 190.

17. Seraphin în *Quellen...*, *op. cit.*, V, p. I.

18. *Chronik von Pope Vassilie*, în Radu Tempea, *op. cit.*, p. 190.

După aceea, au urmat câțiva ani de liniște în Țara Birsei și de prosperitate pentru Brașov, fiind după alti șase ani (1611), aventurierul prinț Gabriel Bathori, minat de nebane visuri politice, a adus ani grei, de groază și mizerie pentru întreaga Țară a Birsei.

Visa tânărul prinț al Transilvaniei ca, prin ajutorul turcilor, să supună Țara Românească și Moldova, care unite cu Ardealul să refacă vechea Dacie¹⁹ și apoi, mergând pe urmele marelui său înaintaș (cu care, ca inteligentă și simț politic, nu avea nimic comun, în afara numelui), Ștefan Bathori, să se încoroneze și rege al Poloniei.

Pentru realizarea acestei himere, Andrei Bathori trebuia ca în primul rînd să desființeze autonomiile orașelor săsești — deci și pe a Brașovului — și să cucerească Țara Românească, alungînd pe domnul de aici, Radu Vodă Șerban.

Atacînd prin surprindere, norocul părea că-i surîde, ceea ce-i dădu prințului o mare încredere în sine. Curînd însă, totul s-a năruit în urma celei de a doua lupte desfășurată tot în apropierea Brașovului, la «moara de hîrtie» (1611), unde Andrei Bathori a scăpat cu fuga, în chip rușinos, pierzîndu-și mîndra lui armată, decimată de ostile lui Radu Vodă Șerban.

Din nou, în aceste împrejurări nenorocite și prin aceste locuri greu încercate, satele și oamenii avuseseră de îndurat silnicii de tot felul, jafuri, distrugerii și umiliri din partea armatelor prințului Bathori. După înfrîngerea și alungarea rămășițelor armatei princiare din Țara Birsei, aceasta rămînea pentru scurt timp la dispoziția ostilor românești, care, după mărturiile contemporane și mai tîrziu, săsești, au cruțat Brașovul, desigur tocmai pe baza alianței realizată în 1604, prin stăruința papei Mihai²⁰.

Înțeleptul «popă Mihai» trecuse în lumea dreptilor de șase ani de zile; dar ceea ce se legase prin sfaturile și stăruințele lui pe lângă domnul Țării Românești era respectat — acum la 1611 — și Brașovul era cruțat de jafurile armatelor mercenare, venite de peste munți, și așa de greu de stăpînit în vreme de război pe teritoriul străin!

Acolo, la mormîntul lui din biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, vor fi tresărit mulțumite oasele «papei Mihai», a cărui activitate diplomatică și creștinească avusese darul de a feri de nenorocirile războiului cetatea în care trăise și lucrase între ai săi, pentru ridicarea neamului românesc și pacea tuturor concetățenilor brașoveni...

Iar tu, călătorule, care vei peregrina pe meleagurile pe unde a călcat și a predicat vrednicul «popă Mihai», pleacă-ți genunchii în fața mormîntului lui din biserica în care a slujit lui Dumnezeu cu smerenie și iubire, și rostește pentru marele lui suflet de preot, de cărturar, de diplomat în spiritul învățăturii lui Hristos și de bun român o scurtă rugăciune.

REMUS ILIE

19. Un plan politic similar avusese și Iacob Eraclid Despotul (Despot Vodă); domn al Moldovei (1561—63), un alt aventurier cu planuri politice nesăbuite.

20. Seraphin, în *Quellen...*, op. cit., V, p. 1: ... «und damals wurden die ersten Pläden geknüpft zum spätern engen Bündnis der Stadt mit Schorban, dass ihr dann nachher in ihrem (die Kronstadt, n.n.) Kämpfe mit Gabriel Bathori gute Dienste leisten sollte».

COMEMORĂRI

SCYTHIA MINOR, PRIMA MITROPOLIE DE PE TERITORIUL ȚĂRII NOASTRE

Scythia Minor, prin vechile sale porturi, era în strînse legături cu partea orientală a Mediteranei, astfel că de timpuriu creștinismul a început să se răspîndească pe aceste meleaguri prin intermediul negustorilor și trupelor de origine orientală. Tot aici, după tradiție, a predicat Sfîntul Apostol Andrei. Astfel se explică numărul mare de măriți din aceste locuri, în comparație cu dimensiunile reduse ale provinciei¹.

Ei sînt amintiți în toată provincia, la Tomis, Halmyris, Axiopolis, Dinogetia și Noviodunum, la sfîrșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea².

Proclamarea libertății de cult prin edictul de la Milano din 313 va face să crească rapid numărul credincioșilor din Scythia Minor, ca de altfel din întregul imperiu roman. În fiecare provincie în metropola ei și în orașele principale se formează episcopii ca-nuclee de organizare bisericească superioară³. Episcopul din metropola provinciei devine reprezentantul principal bisericesc al acesteia și poartă titlu de «episcopus metropolitanus», adică în terminologia actuală, corespunde celui de arhiepiscop sau mitropolit.

Scythia Minor din cauza atacurilor popoarelor migratoare și a suprafeței mai mici a acesteia rămîne multă vreme organizată mai unitar cu un singur episcop puternic la Tomis și bine cunoscut la Constantinopol. La începutul secolului al V-lea Sozomen confirmă această stare de lucruri⁴.

Creștinismul devenind mai lirziu religie de stat, numărul episcopilor se mărește cu creșterea numărului de credincioși. Pentru o bună organizare în imperiu a ierarhiei bisericești, împăratul Zenon (476—491, a doua domnie) hotărăște printr-o lege, cuprinsă în codul lui Iustinian, ca fiecare oraș (polis, civitas), care reprezenta în acel timp unitatea administrativă a unei provincii, să-și aibă episcopul propriu⁵. Se recunosc deci vechile episcopii și se mai înființează unele noi în orașele unde nu existau pînă atunci. Aceeași lege are la sfîrșit o completare care amintește că în Scythia Minor, din cauza condițiilor precare, episcopul de Tomis se va ocupa de treburile religioase a întregii provincii. Acest adaus a făcut pe majoritatea cercetătorilor să

1. I. Barnea. *A propos des origines du christianisme en Scythie Mineure*, «Dacia», N.S., XII, 1968, p. 417—420.

2. R. Netzhammer. *Die christlichen Allerlumer der Dobrudscha*, București, 1918, p. 15—18, 22—23, 122—123, 138.

3. V. Părvan. *Contribuți epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 47—49, 73.

4. R. Vulpe, I. Barnea. *Din istoria Dobrogei. Romanii la Dunărea de Jos*, v. II, București, 1968, p. 398, 457.

5. *Codex Iustinianus*, «Corpus Iuris Civilis», v. II, (ed. P. Krueger), Berlin, 1954, p. 23—24.

se îndoiască de existența altor episcopii în Scythia Minor și să admită că era una singură la Tomis⁶.

V. Pârvan, bazat pe Notitia Episcopatum publicată în 1890⁷ și pe câteva texte istorice, a admis cu unele rezerve că au putut să fie mai multe episcopii în această provincie⁸. I. Barnea, care a cercetat în amănunt numeroasele monumente creștine din aceste locuri, de asemenea admite posibilitatea existenței acestor episcopii⁹.

Documentele istorice ajunse pînă la noi sînt puține, însă suficiente, cum vom vedea, spre a confirma faptul că în secolul al VI-lea, alături de Tomis, s-au înființat o serie de episcopii.

Legea lui Zenon era valabilă pentru întreg imperiul roman de răsărit și singura excepție, amintită de altfel, o forma un oraș din Isauria. Adaosul în legătură cu Scythia Minor reprezenta numai o măsură tranzitorie, căci altfel ar fi însemnat că orașele unei provincii să fie lipsite de niște drepturi, general recunoscute, și care s-ar fi putut obține oricînd sub un alt împărat ce ar fi urmat. Adaosul indică clar că, din cauza condițiilor precare, se admite în mod excepțional, ca această provincie să rămînă cu modul de organizare anterior.

Deci în momentul apariției legii condițiile slabe economice nu permiteau orașelor să-și susțină un episcop propriu, din care cauză au primit această derogare de la hotărîrea luată. Sub Anastasius I (491—518) imperiul se reface economic¹⁰ și probabil orașele își organizează episcopiile, întrucît la începutul domniei lui Iustin I (518—527), textele istorice ne vor indica acest lucru ca fiind îndeplinit.

Astfel într-o scrisoare din anul 519 se vorbește de Paternus, episcopul de Tomis, care era în fruntea celorlalți episcopi din provincie și se găsea în opoziție cu călugărul «sciți»¹¹. În anul următor 520, Paternus semnează actele sinodului din Constantinopol cu titlul de «episcopos metropolitanus»¹², deci existau și alte episcopii în celelalte orașe ale provinciei. Avînd în vedere faptul că episcopiile, nou înființate în toate provinciile, nu se bucurau încă de renume, în concilii și sinoduri continuă să fie prezenți episcopii din vechile centre religioase, a căror concepții și experiență erau bine cunoscute.

Notitia Episcopatum, datată în secolul al VIII-lea, dar care redă situația de la sfîrșitul secolului al VI-lea, ne-a transmis lista tuturor episcopilor din imperiul roman de răsărit, dar include pentru Scythia Minor patru denumiri redată deformat.

Întrucît din secolul al VI-lea ni s-a păstrat lucrarea geografică a lui Hierocles, care enumeră orașele (polis) din imperiul roman de răsărit¹³, lista episcopiilor se poate reface ușor, după cum a propus mai demult R. Vulpe¹⁴. Lista începe cu Tomis, care ca metropolă era în frunte, și apoi sînt enumerate celelalte episcopii: Ax'opolis (Hinog), Capidava (Capidava), Casium (Hîrșova), Troesmis (Iglița), Noviodunum (Isaccea), Aegyssus (Tulcea), Salsovia (Mehmudia), Halmiris (Zaporojeni), Tropaeum Traiani (Adamclisi), Zaldapa (probabil Abtaat-Kalessi), Dionysopolis (Balcic), Callatis (Manqalia), Histria (Istria) și Constantiana (localizare incertă)¹⁵.

6. N. Torga, *Histoire des Roumains et de la Romanité orientale*, v. II, București, 1957, p. 323; S. Reli, *Istoria vieții bisericești a Românilor*, v. I, Cernăuți, 19'2, p. 34; *L'église orthodoxe roumaine*, București, 1962, p. 9; N. Bălan, *Biserica ortodoxă română una și aceeași în toate timpurile*, Sibiu, 1968, p. 9; R. Netzhammer, *op. cit.*, p. 37—38.

7. C. de Boor, *Nachträge zu den Notitiae Episcopatum*, II, «Zeitschrift für Kirchengeschichte», XII, 1890, 3—4, p. 520—534.

8. V. Pârvan, *Nuove considerazioni sul vescovato della Scizia Minore*, «Atti della Pontificia Accademia Romana di Archeologia» Rendiconti, ser. III, v. II, 1924, p. 117—135.

9. R. Vulpe, I. Barnea, *op. cit.*, p. 458—459.

10. R. Vulpe, I. Barnea, *op. cit.*, p. 400—451.

11. R. Netzhammer, *op. cit.*, p. 59 (nota 1).

12. R. Vulpe, I. Barnea, *op. cit.*, p. 458.

13. Hierocles, *Synecdemus* (ed. A. Burckhardt), Leipzig, 1893, p. 3—4.

14. R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, București, 1938, p. 340—311

15. R. Vulpe, I. Barnea, *op. cit.*, harta V.

Săpăturile arheologice au scos la lumină în Scythia Minor vestigiile a numeroase biserici printre care desigur și a celor episcopale.

După mărime, detaliile constructive și plasarea în partea centrală a orașului, se poate presupune că au fost descoperite bisericile episcopale la: Tomis 48,10 × 23,43 m), Tropaeum Traiani (33,80 × 13,70 m), Histria (21 × 12,50 m), Troesmis (30 × 14 m), Axiopolis¹⁶.

Toate faptele amintite duc la concluzia că prima organizație bisericească sub formă unei mitropolii a luat naștere în țara noastră în Scythia Minor la sfârșitul secolului al V-lea sau începutul secolului al VI-lea și a dăinuit pînă la începutul secolului al VII-lea.

A. A. BOLȘACOV-GHIMPU

16. I. Barnea, *Nouvelles considérations sur les basiliques chrétiennes de Dobroudja*, «Dacia», XI—XII, 1945—1947, p. 221—241; I. Barnea, *Roman-byzantine basilicae discovered in Dobrogea between 1948—1958*, «Dacia», N.S., II, 1958, p. 331—349; R. Vulpe, I. Barnea, *op. cit.*, p. 466.

GAVRIIL MUNTEANU, PRIMUL DIRECTOR AL SEMINARULUI TEOLOGIC DIN BUZĂU

(Cu prilejul comemorării a 100 ani de la moarte)

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, numeroși intelectuali români ardeleni, stabiliți în Țara Românească și Moldova, au adus o însemnată contribuție la dezvoltarea culturii românești. În Țara Românească, alături de Gheorghe Lazăr, A. Treboniu Laurian, Aron Florian, Al. Papiu Ilarian, Ion Maiorescu, tatăl lui Titu Maiorescu figurează și numele lui Gavriil Munteanu, care a făcut operă de pionierat în școala românească publică de la Buzău, cu începuturile abia din al patrulea deceniu al acestui secol.

Prima școală medie din acest oraș a fost seminarul teologic, care și-a început cursurile la 15 august 1836. Dacă pentru buna desfășurare a cursurilor, episcopul Chesarie începuse zidirea unui spațios local, socotit de un francez — Felix Colson — «una palat măreț», pentru buna organizare, dorind să dea o deosebită strălucire noii școli, numește ca director pe vârul lui Aron Florian, Gavriil Munteanu, care era prefect de studii la Colegiul Sfântul Sava, deci cu oarecare experiență pedagogică, dublată de o temeinică pregătire intelectuală umanistă. Și iată-l, astfel, pe linărul ardelen — avea numai 24 de ani — care poposise cu doi ani în urmă în capitală din Vingardul Alba Iuliei, profesor și director al acestei nou înființate școli buzoiene.

Dacă programa școlară era stabilită printr-un regulament, problemele organizatorice și administrative erau lăsate la latitudinea inspectorului, cum se numea atunci directorul. Documente care să ne dezvăluie în mod direct munca didactică și pedagogică a directorului Munteanu, nu s-au păstrat. În schimb, examenul anual, care se ținea într-un cadru sărbătoresc, atestau în mod public frumoasele roade ale activității didactice desfășurate de entuziastul director. Astfel, din presa vremii, luăm cunoștință că la examenul din anul 1838 «toate răspunsurile lor (ale seminaristilor — n.n.) cele potrivite cu științele la care se cercetau, dovedeau silința cea neobosită ce d. profesor G. Munteanu are în cele ce privesc la împlinirea ostensicioasei slujbe ce ocupă»¹. O relatare de mai târziu — 1842 — sublinia că «tinerii seminaristi au răspuns cât se poate de bine și potrivit la toate întrebările ce li s-au propus, alți la învățătura teologică, cit și la celelalte cursuri ce au urmat, precum: gramatica, caligrafia, aritmetica, geografia, ritorica și cântări religioase, carii au pricinuit o desăvârșită plăcere și mulțumire ascultătorilor și au dat dovezi de osirdia ce a întrebuițat d. profesor Munteanu, cel care prin a sa lăudată silință la învățătura seminaristilor, se sîrgește a răspunde la păstor adîncă rîvnă ce are prea sfîntiitul domnul domn Chesarie și asupra acestui așezămînt»².

Că aceste aprecieri publice nu erau gratuite o dovedesc pregătirea celor două serii de absolvenți, care l-au avut director pe Gavriil Munteanu, din care unii au ieșit profesori cu renume. Din rîndurile acestora amintim pe academicianul I. C. Massim, autorul cunoscutului glosar și dicționar al Academiei, D. Racoviță, cu studii la Facul-

1. I. Ionașcu, *Material documentar privitor la istoria seminarului din Buzău*, București, 1937, p. 33, doc. 53. 2. *Ibidem*, p. 42, doc. 67.

atea de teologie din Atena și C. Protopopescu, profesori ai seminarului, Vasile Caloian, profesor cu reputație la Craiova, I. D. Petrescu, directorul seminarului în timpul revoluției de la 1848, a cărei cauză a îmbrățișat-o cu căldură, traducătorul din 1863 al lui Ilie Miniati, preotul brăilean Cozma Moșescu și mitropolitul Moldovei, Iosif Naniescu.

Ca unul care își făcuse studiile în limba latină, G. Munteanu introdusese, în mod facultativ, studiul limbii latine și se pare că și pe cel al limbii franceze, pentru că numai așa se explică cum un elev seminarist, Nicu Deșliu, în anul 1840, traducea și i se tipărea în tipografia episcopiei «Biserița din mijlocul pădurii».

Că elevii seminaristi erau antrenați, susținuți și încurajați în «ceaurile de odihnă» la munci intelectuale extrascolare o dovedește afirmația aceluiași elev, făcută în prefața amintitei broșuri, închinată conșcolarilor săi, care dovedeau «o neobosită rivnă la învățătură»³; iar temeinicia studiilor din seminarul buzoian o ilustrează pregnant elevul D. Racoviță, care, între 1845—1848, a studiat ca bursier al episcopiei, la Facultatea de teologie din Atena «cu cel mai mare zel și asiduitate lecțiile predate (...) și a terminat perioada sa de studiu într-un chip cu totul meritos». Mai mult, paralel cu cursurile Facultății de teologie, D. Racoviță a audiat, după cum o dovedește atestatele, și cursuri de literatura elină, filologie, filozofie⁴ etc. Ori, toate acestea n-ar fi fost posibile, dacă elevii seminaristi ar fi studiat numai materiile prevăzute de programa analitică, care avea ca scop ca pe lângă pregătirea profesională să dea elevilor și noțiuni prin care să poată fi de folos societății de atunci⁵.

Născut în februarie 1812 în satul Vingard din județul Alba Iulia, Gavriil Munteanu a dobândit o sănătoasă educație religioasă de la tatăl său, dascăl de biserică și de școală, încât la 6 ani citea Apostolul în biserică iar la 10 ani, Cazania⁶.

Inițierea în tainele scrisului și ale cititului le-a luat de la tatăl său, învățând «la ceaslov și la psaltire», pînă la vârsta de 12 ani, după care perioadă, între 1822—1825 a făcut cele trei clase începătoare în limba germană și maghiară din Alba Iulia. După aceea, de la 1825 la 1830 a urmat «gimnaziul chesaro-crăiesc din cetatea Bălgrad», unde a absolvit trei clase de gramatică și două «de umanitate», inițindu-se în acest timp la «învățătura de religie, aritmetică, geografie politică și astronomică, istoria ecleziastică și a patriei, cezarologia, mitologia, arta poeziei și retorica, toate în limba latină».

După absolvirea respectivei școli, cu acest variat program școlar de cunoștințe umanistice, între anii 1830—1834, ca bursier al fostului episcop Vasile Moga, a studiat la Cluj «filosoficeștile și juridiceștile științe: psihologia, istoria universală, fizica, matematica, dreptul natural și a neamurilor, dreptul civil roman, economia cimpeană» etc., discipline care i-au format un vast bagaj de cultură enciclopedică.

«Silit de asprimea Legilor Transilvaniei, după care nici un român de lege grecească a bisericii răsăritului nu poate aspira la vreo altă dregătorie a patriei decât nu-și va lăsa legea, fără numai la post de popă sau de avocat», după propria-i mă-

3. *Ibidem*, p. 36, doc. 59. 4. *Ibidem*, p. 63, doc. 94.

5. Seminaristilor li se da cunoștințe «de măsurătoarea locurilor și de legiurile ce sînt întru atribuțiile juraților satului. Printr-aceste cunoștințe, preotul ca unul ce este, firește, învățitorul cel mai de aproape al lăcuiitorilor du prin sate, poate să fie împăciitorul lor la prigonirile sau nedomeririle ce vor avea», spunea articolul al IV-lea din Regulamentul seminarilor. Articolul al VI-lea mai prevedea ca elevii să se deprindă «în corespondența enoriașilor și țineră registrelor ce privescu la această slujbă. Osebit de aceasta, școlarii vor urma într-aceiaș clas (al 2-lea) cîteva învățături de fizică populară și știință de vaccinație, de medicină veterinară, care curs se va face de dohtorul orașului.

Învățătura vaccinației este de neapărată trebuință preoților, ca să scape prunci(i) du prin sate de o molimă prin care numai din neîngrijire se dă omenirea pradă morții.

Prin cunoștința în medicina veterinară, preotul iarăși va putea da țaranilor o oarecare mijlocire economică, de a scăpa vitele lor de boale ce se pot lesne vindeca. Prin idei în fizica populară, preotul care trebuie să se străduiască a îmbunătăți obiceiurile enoriașilor săi, va face să le easă din cap prejudecățile de fermece, năluciri și alte păreri deșarte, făcîndu-le talmăciră de pricina fenomenelor ce-i aduc la rătăcire» (I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 14).

6. *Orașunea funebrăle fînută la înmormîntarea dir(ectorului) Gavriile I. Munteanu de d. prot. I. Petricu*, în «Gazeta Transilvaniei» 1870, nr. 100.

turisiră, în septembrie 1834, a trecut în Țara Românească, unde, din noiembrie aceluși an și pînă la 1 iunie 1836, cînd a fost numit director al seminarului teologic din Buzău, G. Munteanu a funcționat ca «*maître d'étude*» la Colegiul Sfîntul Sava⁷.

Deși a studiat ani de zile în limba germană, maghiară și latină la școli catolice, G. Munteanu, datorită temeiniciei educației religioase primită în familie, n-a suferit nici o influență asupra credinței, ba, mai mult, nici a limbii, care, spre surprinderea celor ce făcuseră cunoștință cu ea, este în curaj grai muntenesc cum o dovedește cu prisosință cuvîntarea ținută la deschiderea cursurilor seminarului, 15 august 1836.

Socotind întemeierea școlilor un produs al unui înalt patriotism de care erau animați conducătorii politici de atunci, G. Munteanu, în cuvîntul său inaugural, începe prin a face o paralelă între egoismul brutal și patriotismul, ai cărei adepți «binelui de obște jertfesc iubirea de sine».

Dacă în trecutul nostru, poate nu toate lăcașurile bisericești au jertfit «ceva și pentru îmbunătățirea națională prin deosebite faceri de bine» — spunea el — sînt însă atîtea dovezi «că Țara Românească nu numai felurimi de produse a putut să producă cu îmbelșugare, ci și bărbați iubitori de binele de obște, bărbați patrioți plini de virtute, care au știut să se povățuiască de această sfință maximă: «Că fieștecare în parte numai atunci poate fi fericit, dacă totul întreg este fericit, pentru că este cu neputință, ca fiind trupul întreg bolnav să nu pătimească și cel mai mic mădular al lui».

Exemplificînd afirmația de mai sus, G. Munteanu, ilustrînd epoca de renaștere națională, ținea să sublinieze că acum «ne bucurăm de o oblauduire națională; că pe scumpul tron strămoșesc șade un prinț din sînul nostru; avem și noi școale în limba patriei, militia și alte așezămînturi obștești naționale, fără de care nu poate fi o nație».

Conștient de rolul seminarului în viața preoțimii, cît și de consecințele practice sociale ale unui cler luminat, directorul Munteanu, în continuarea cuvîntării, ținea să sublinieze că prin acest «sfinț și trebuincios așezămînt», «se deschide o nouă epocă». E sfinț acest așezămînt — adăuga el — că pentru că aici «se va semăna, atît cuvîntul lui Dumnezeu, cît și moralul nostru creștinesc», care ne învață, printre altele, să ne jertfim «pentru binele de obște ca izbăvitorul lumii pentru neamul omenesc». «Cu o vorbă, moralul, goana înținericului, izvorul de lumină și comoara fericirii se va preda în acest așezămînt trebuincios». Și e trebuincios — zicea el — pentru cultivarea clerului. Căci «ca să fie cineva preot, nu este îndestul a citi și a scri numai, ba ce zic? la cîți dintre preoți și înlesnirea aceasta le lipsește! ca să fie cineva ministrul evangheliei, părinte vrednic de numele care îl poartă și de sfința) sa chemare, nu este îndestul ca să rostească Sfînta evanghelie ca un automat fără de a o înțelege, ci trebuie să fie pătruns de adîncile adevărului, de care sînt pline toate stihurile ei, pentru a putea domiri de acelea turma lui încredințată. Nu este îndestul preotului, dacă va să fie adevărat ucenic al lui Hristos, să boteze numai, ci trebuie să și învețe după cuvîntul Domnului...». «Așa dar, ce trebuie să deosebească pe preot de norod este învățătura și faptele sale cele bune, iar nu singurele semne preoțești ce le poartă — Ei! Dar cine poate să dea, fără de a avea el însuși? Cine poate să învețe pe altul, fără de a fi învățat el însuși?» conchide luminatul și progresistul director.

În continuare, după ce face un cald apel pentru a se da clerului «o creștere cuviincioasă», ca astfel «să pregătească o viitorime mai fericită pentru următorii noștri, fiindcă o generație naște pe alta», G. Munteanu încheia cu apelul: «Să dăm mină de ajutor bărbaților acelor patrioți, cari prin astfel de mijloace sînte, vor ca să deștepte nația românească din amorfirea ei, și să-i însufle vie energie, pentru a pune stavilă nenorocirilor acelor, ce poate viitorimea, în sînul său cel nepătruns, le păstrează încă pentru noi».

Adresîndu-se apoi elevilor, îi îndemna: «Siliți-vă ca nădejdeea ce a pus prea sfinția sa în voi, să nu fie în deșert; siliți-vă a crește în înțelepciune și frica Domnului, ca patriei să fiți spre folos, părinților voștri spre bucurie, vouă spre bine, și seminarului acestuia spre cinste»⁸.

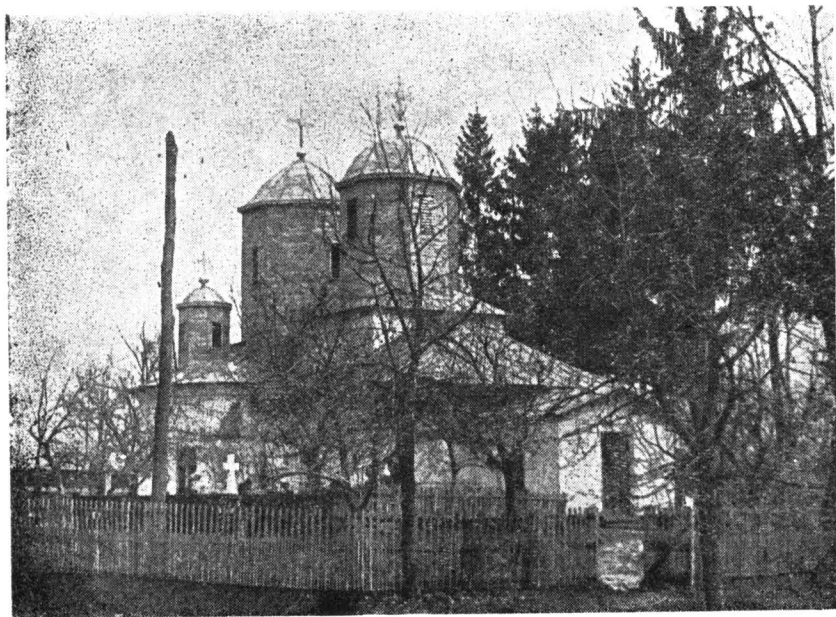
Animat în continuu de sentimente naționale, așa cum o demonstrează și cuvîntarea de mai sus, G. Munteanu căuta să însufle și în elevii săi dragostea de patrie

7. Autobiografia a fost publicată de C. N. M., *Acte și scrisori din trecut*, în «Cuvîntul Adevărului», Rîmnicu Vilcii, anul VI (1907), nr. 16, 1 decembrie, p. 141—142.

8. «Biserica Ortodoxă Română», XL (1916), p. 12569; I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 22—25.

Fig. 3. — Tabloul votiv reprezentînd pe clitorul Mihai Radu Diță și soția sa Stanca, de la biserica de din jos a satului Voinesti, județul Dîmbovița

**Fig. 1. — Biserica din Voinesti, județul Dâmbovița,
din partea de din sus a satului**

**Fig. 2. — Biserica din Voinesti, județul Dâmbovița
din partea de din sus a satului**

și să le deștepte sentimentul național care pînă atunci, datorită epocii fanariote, fusese amorțit. În acest spirit, la o cuvîntare ținută la un examen public, el arăta că «vremea care nimicește și strică tot, n-are nici o putere asupra numelui bun care se cîștigă prin fapte patrioticești, de care avem destuie dovezi și în patria noastră, alți vechi și noi»⁹.

Că elevii seminariștilor erau educați într-un înalt spirit patriotic și că se căuta să li se dea o cultură generală, o dovedesc și următoarele titluri de cărți ce figurează în inventarul bibliotecii seminarului în anul 1840: *Istoria Românilor* de Petru Maior, *Mărimea Romanilor*, *Mitologie*, *Anticile Romanilor*, *Manual de Istoria Țării Românești* «Tomul al doilea Cantemir», *Pedagogie*, precum și «*Vocabularul Chelegiului*» și «*Vocabularul lui Valian*», franțuzești¹⁰.

Pe lângă această muncă depusă cu pasiune, într-un timp fiind singur profesor și director, G. Munteanu a desfășurat în cei opt ani că a stat la Buzău și o susținută activitate publicistică, traducînd și tipăriind «*Suferințele junelui Werther*», Băcușeni, 1842, cu o scurtă dar frumoasă prefață, surprinzătoare prin limbajul său și două volume de *Meditații*. În afară de activitatea de traducător, în anii 1839 și 1840, împreună cu un alt ardelean, ierodiaconul Dionisie Romano ce era învățător «național» în Buzău, a redactat și editat prima gazetă religioasă din țară, *Vestitorul Bisericesc*, tipărit în tipografia Episcopiei.

Ostenește în fruntea seminarului pînă la 1 septembrie 1844, cînd, dorind să funcționeze la Seminarul Central din București, și-a dat dimisia, obținînd de la episcopul eparhial un atestat în care se menționează «bunele și cinstele dumisale purtări cît și silința și rîvna, ce cu prisos a arătat la învățătura și moralitatea seminariștilor, marțore fiind examenele particulare și publice făcute în acest curs de vreme de opt ani»¹¹.

La 1 decembrie 1845, îl întîlnim profesor și director la seminarul Episcopiei Rîmniceului¹², unde stă pînă la revoluția din 1848. Destituit pentru îmbrățișarea cauzei revoluției, la doi ani după consumarea evenimentului, în anul 1850, la plîngerea adresată domnitorului Știrbei, prin care solicită să i se plătească salariul pe acel timp, justifică astfel adeziunea sa la cauza revoluției: «Istoricul este cu mult prea aproape de evenimentele anului 1848 din Țara Românească, ca să-și poată da ultima sa judecată. Ce se poate zice acum este: că acelea au avut funeste urmări pentru mulți și că partea triumfătoare și-a descărcat toată mînia asupra profesorilor și cu deosebire asupra celor cu origină transilvană, ca (și) cînd aceștia ar fi provocat și ar fi urzit revoluția din Țara Românească. Nu Prea Înălțate Doamne! puținii profesori de origină transilvană, nici au provocat, nici au urzit revoluția, ci ei, puși între două alternative amîndouă rele, au primit revoluția ca răul cel mai mic»¹³.

Dacă în perioada 1836—1848, cînd G. Munteanu și-a desfășurat activitatea de profesor și director de seminar, au rămas foarte puține documente, care să ne releve în special concepțiile și metodele sale pedagogice, în schimb, din intervalul 1850—1869, cînd a condus cu destoinicie liceul ortodox Andrei Șaguna din Brașov, documentele abundă în a-i ilustra activitatea de prețuit pedagog, filolog afirmat și fervent luptător pentru unitatea limbii românești, numele său înscriindu-se cu cinste în galeria luptătorilor pentru îndeplinirea imperativului național de atunci: de la unitatea limbii, la unitatea politică a poporului românesc. În același timp, G. Munteanu s-a afirmat și ca un apreciat autor de manuale școlare, din care cele mai cunoscute sînt: gramatica română, gramatica latină, călătulul dicționar german-român, în colaborare cu Gh. Barișiu sau mult apreciată Carte de lectură românească, ajunsă la cîteva ediții.

Aprig luptător pentru unitatea limbii române, redactează Gramatica română, în anul 1860, cu ortografia Eforiei Școalelor din București. Actul acesta, destul de temerar pentru un ardelean, dar cu un vădit caracter progresist și patriotic, constituie un pas mare spre unitatea limbii, fapt ce a fost relevat imediat de presa moldoveană, ca «*Ateneul român*» din Iași, care își exprima speranța că în curînd se va scrie în același

9. I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 33, doc. 53. 10. I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 56, doc. 89.

11. *Ibidem*, p. 48, doc. 75. 12. *Ibidem*, p. 55, doc. 87.

13. Arh. St. Buc., Min. Instrucțiunii, dos. 1720/851, f. 1.

mod peste Milcov ca și la Brașov»¹⁴. Și într-adevăr, roadele acestui act progresist n-au întârziat să apară, pentru că în anul 1869, profesorul St. Neagoe tipărea la Bârlad o gramatică pentru «uzul școalelor primare elaborată de T. Cipariu și G. Munteanu».

Mare animator și susținător al linerimii studioase, el deplîngea lipsa unei universități românești în trecut. «Că noi n-am avut școală, de cînd au început a avea și alții, e păcatul spiritului timpilor trecuți», afirma el constatativ, ca apoi să continue: «Dacă bătrîniții noștri excelenți în evlavie, întemeietorii altor minăstiri sfinte, ar fi ridicat ei, după exemplul altor popoare, măcar numai o universitate, cerul nostru ar fi mai senin»¹⁵ își exprima el această amărăciune încă din anul 1850.

Socotind profesoratul o misiune, nu o căpătuire, «căci dascălia și averea sînt două concepte opuse», el arăta că profesorul trebuie să aspire doar la «mîngîierea sufletească, cea mulțumire ce o simte în conștiința sa tot bărbatul care face tot ce poate în sfera activității sale, fie cît de mărginită, pentru progresul și binele fraților săi de un sînge»¹⁶. Pe aceeași linie progresistă, de care G. Munteanu a fost animat ca profesor, rolul limbii materne în învățămînt îl aprecia în termeni care merită și azi cea mai serioasă luare-amine.

Preocupările sale lingvistice i-au adus înaltul titlu de academician, din prima ședință a Societății literare¹⁷, iar cînd s-a pus în discuție adoptarea unui sistem unic de scriere, s-a luat ca bază de discuție proiectul său etimologic moderat, «elaborat cu multă grijă» care a fost publicat de Academie sub titlul «Operat asupra ortografiei».

Activitatea «deosebit de zeloasă și binefăcătoare» desfășurată la Brașov i-a atras aprecierea episcopului Șaguna, care-l caracteriza ca «un bărbat harnic, procopsit, înțelept și străduitor în dregătoria sa»¹⁸.

În 1860, găsind prilej să felicite pe episcopul Șaguna pentru tipărirea Istoriei bisericii ortodoxe, Gavriil Munteanu își exprima — cu o viziune dovedită profetică — caracterizarea cezaropapismului în Transilvania care «cu tendințele sale de monarhie universală spirituală a căsunat bisericii noastre cea mai mare îngustare și stricăciune». Și referindu-se la rolul acestei cărți, adăuga: «Am cuvînt să sper, că în urma lățirii acestei cărți, acei români amăgiți sau amăgitori cari din bună sau rea credință cerca să facă să credem că pentru nația română întreagă nu este mîntuire afară de unire cu Roma, se vor convinge în fine și ei: că universalismul papal după natura lui călă să fie antinațional; că prin urmare interesele naționale ale popoarelor tocmai așa sunt necompatibile cu interesele și tendințele aceluși universalism precum nu se poate uni focu cu apă, că cu o vorbă universalismul papal sub pedeapsa de a nu mai exista cată să bată biserica națională, naționalitate și tot ce e național în popoarele

14. «*Ateneulul romanu*». Iasi, 22 septembrie, 1860, I, nr. 2, la rubrica «Curierul literariu» prezenta astfel Gramatica română: «Spiritul în care este redactată gramatica române a D-lui Munteanu, este foarte de lăudă. D-lui au inteles bine de cîtă importanță este pentru români și pentru literile lor ca să inceteze cit mal repede orice diferențe și neînțelegeri în scrierea cu litere, și deci, în loc de a adnota pentru gramatica sa vre o noua ortografie, în loc de a perpelua și a îmulți sistemele de ortografie încă în desbaterca filologilor au făcut cum ar trebui să facem noi și ori ce proviencie română, au adoptat pe cit mai mult ortografia eforiei Școalelor din București și astfel curînd se va scrie în acelaș mod peste Milcov ca și la Brașov. Eată un pas mare».

15. Din însemnările autobiografice ale lui G. Munteanu, la Aurel A. Mureșanu, *Școalele naționale centrale și liceul «Andrei Șaguna» din Brașov*, în «Boabe de griu», IV (1933), nr. 4, p. 202.

16. *Ibidem*, p. 203.

17. Dan Berindei, *Înființarea societății literare (academice) (1866) și sesiunea din 1867*, în «Studii», Revista de istorie, anul IX -- 1959, nr. 5, p. 32. Cînd G. Munteanu sosea la Ploiești în anul 1867 pentru a lua parte la prima sesiune a Academiei a fost salutat de «muzica municipală», iar «din mijlocul Junimii și a poporului, ce poartă facile și sub executarea celor mai frumoase arii naționale», poetul Antonescu a dat citire unei ode (*Ibidem*).

18. Dr. I. Lupaș, *O sută de ani de la nașterea directorului Gavriil Munteanu*, în «Luceafărul» (Sibiu), anul XI (1912), nr. 13, p. 263.

de sub *thiara Fomei*¹⁹. Istoria i-a adevărit această surprinzătoare intuiție, încît nu mai e nevoie de nici un comentariu.

În întreaga-i viață, recunoșteau cei ce au fost alături de el, G. Munteanu s-a străduit să formeze în tineret caractere și spirite luminate, ca astfel să ajungă fii demni ai națiunii²⁰, moralitatea și religiozitatea, cultivate de el în viață, fiind model viu, alături pentru elevi, cît și pentru profesori²¹.

Ca unul care a fost alături ani director de seminar, el vedea scopul învățării, în contextul epocii sale, în formarea inimii și luminarea minții. «Inima, afirma el, se formează prin cunoștința religiei cu deosebire în biserică, iar mințile se luminează prin cultivarea științelor în școală». «Sfînta biserică ne învață să fim buni, să fim drepti. Școala ne învață să fim și înțelepți».

Ca unul care își făcuse studiile în limba latină, G. Munteanu a tradus și publicat din Suetoniu, Horațiu, iar opera completă a lui Tacit, după tipărirea în viață a «Germaniei», a rămas în manuscris, tipărită postum de către Academia Română, pentru că «prima traducțiune a celui mai greu autor clasic latin merită toată lauda»²².

Moare în vîrstă de 57 ani, la 17 decembrie 1869. Secretarul Academiei Române, anunțîndu-i în ședință publică dispariția, afirma că unul din confracții «cei bine meritați pentru literatura română, Gabriel Munteanu, după lungi suferințe, a părăsit viața pămîntească, lăsînd însă o memorie frumoasă și scumpă la toți Românii cei adevărați»²³.

«Călăuzit de principii pedagogice sănătoase și luminate», G. Munteanu «a fost unul dintre cei mai de valoare scriitori și bărbați de școală ai epocii lui Șaguna», afirma unul din istoricii noștri²⁴. De aceea, la moartea sa prematură, i s-a adus «ultimul tribut al onoarei și recunoștinței pentru binefăcările și sacrificiile ce le-a adus pe altarul națiunii cu viața sa cea activă pe cîmpul literaturii și al culturii tinerimei române». «Familia» arăta că «a fost un om care iubea învățătura și pe cei învățați, iar «Gazeta Transilvaniei»²⁵ sublinia, printre altele, că a fost «un tezaur ales al națiunii», «odor, fala și mîndria noastră» care în viață «a asudat alături de mult pentru desgroparea și reînvierea națiunii sale din mormîntul ignorării și a-l letargiei».

Pr. GABRIEL COCORA

19. M. Scorobei, *O scrisoare a directorului Gavriil Munteanu către episcopul Șaguna*, în «Mitropolia Ardealului», anul VI, 1965, nr. 4-6, p. 312-3.4.

20. «*Înmormîntarea repositului director gimnaziului Gabriel I. Munteanu*» în «Gazeta Transilvaniei», anul LII, 1870, nr. 99. 21. *Ibidem*.

22. *Analele Societății Academice pe anul 1870*, p. 127. 23. *Ibidem*, p. 116.

24. Dr. I. Lupaș, *O sută de ani de la nașterea directorului Gavriil Munteanu*, în «Luceafărul», anul XI, 1912, nr. 13, p. 261.

25. Anul XXXII, nr. 99, 1870, sub titlul «*Înmormîntarea repositului director gimnaziului I. Munteanu*».

ANTON PANN

(Cu prilejul aniversării morții sale)

S-au împlinit la 2 noiembrie 1969, 115 ani de la moartea lui Anton Pann, «finul Pepei», cel isteț ca un proverb¹ — cum îl caracterizează în poezia Epigonii marele nostru Eminescu.

În persoana lui Anton Pann s-au întâlnit calitățile necesare unui cîntăreț de biserică, reformator al muzicii liturgice, poet, culegător de folclor literar și muzical, popularizator de teorie muzicală, compozitor și tipograf². Sînt tot altele motive ce ne îndeamnă să reamintim cîteva date din viața și activitatea sa, acum, la această aniversare.

Anton Pann s-a născut în orașul Sliven din R. P. Bulgaria, în anul 1794, după părerea unora, sau 1796, după părerea altora. Tatăl său Pantoleon sau Pandele Petroveanu, era român de origină iar mama sa, Tomaida, de origină grecească. Spre deosebire de ceilalți frați ai săi, Anton, cu o minte așezată și voce minunată, a apucat pe calea învățării de carte. Cu un dascăl de la o biserică din Sliven va învăța scris-cititul și muzica psaltică.

Cînd, în 1806, Tomaida rămîne văduvă, își ia cei trei băieți, trece Dunărea, străbate Țara Românească și se stabilește la Chișinău. Anton va continua să învețe aici meșteșugul muzicii bisericești, în calitate de sopran în corul catedralei.

În 1812, rămas numai cu mama sa, Anton se va muta la București unde intră ca paracliser la biserica Olari și apoi psalt la biserica «cu Sfinți». Se înscrie totodată ca auditor la școala de muzică a lui Dionisie Fotino unde învață doi ani. În 1816 trece la renumita școală a lui Petre Efesiu, de la biserica Sfîntul Nicolae Șelari, printre ai cărei elevi figura și ieromonahul Macarie³, autorul lucrării *Teoreticon sau Privire cuprinzătoare a meșteșugului muziciei bisericești după așezămîntul sistemei noi*, și cu care Anton Pann va colabora în acțiunea de răspîndire a noii reforme muzicale.

În 1820 Anton Pann se căsătorește cu Zamfira Agurezan. În anul următor găsește adăpost și serviciu la biserica Sfîntul Nicolae din Șchei — Brașov. Există indicii că acum, în timpul revoluției lui Tudor Vladimirescu, Pann s-ar fi refugiat în Transilvania cu care prilej se pare că a cunoscut activitatea cărturarilor ardeleni de prelucrare și tipărire a cărților populare⁴. Aici va fi simțit poate un prim imbold de a deveni folclorist.

Revenit la București, se ocupă intens de «românirea»⁴ cîntărilor bisericești, silindu-se să prefacă unele cîntări pe «ifosul vechi românesc». Lucrează la *Bazul*

1 Zeno Vancea, *Creația muzicală românească, sec. XIX—XX*, vol. I, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. S. România, București, 1968, p. 78.

2 Petre Brîncuși, *Istoria muzicii românești, compendiu*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. S. România, București, 1963, p. 85.

3 Ovidiu Papadima, *Anton Pann. «Cîntecile de lume» și folclorul «Bucureștilor*, Editura Academiei R. P. R., 1963, p. 72.

4 «Românirea» consta în scurtarea cîntărilor (Lungimea era elementul ce caracteriza linia melodică grecească).

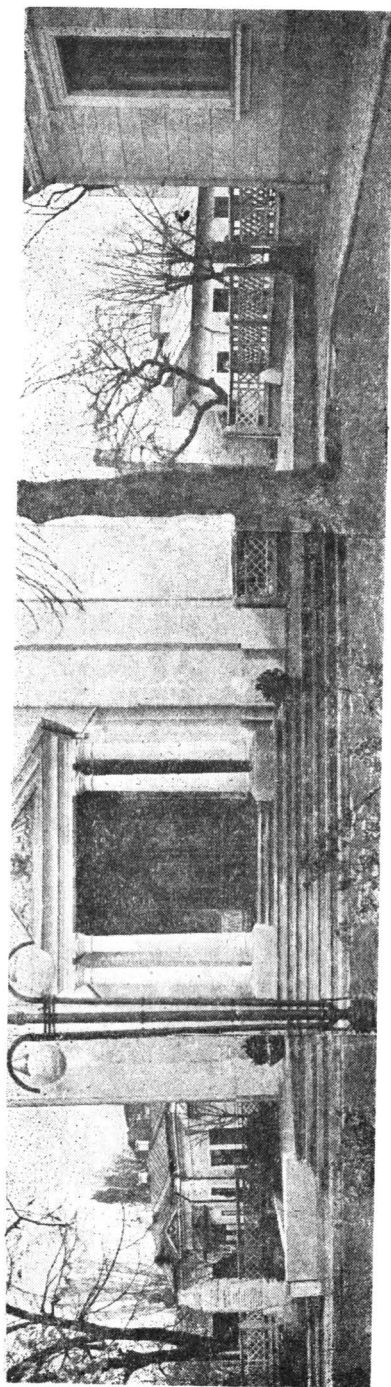

Fig. 1. — Bustul lui Anton Pann de la biserica Lucaci din București

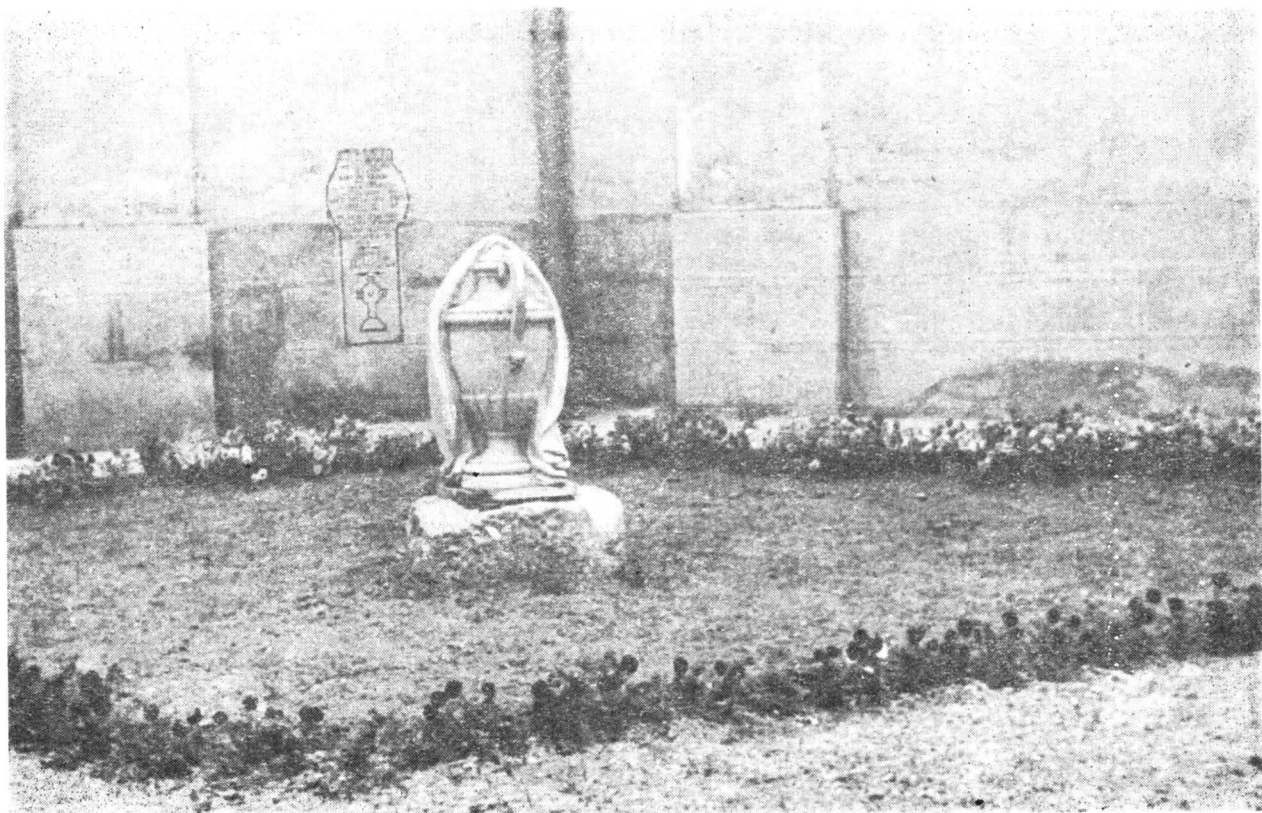

Fig. 2. — Cripta lui Anton Pann

teoretic și practic al muzicii bisericești (întocmit pe sistemul octavei împărțită în 22 părți egale) și la alte cărți de muzică. De la «românirea» cîntării bisericești, a trecut la «românirea» cîntecului de lume. Dă la lumină pe această linie, *Spitalul Amorului* sau *Cîntătorul dorului*. Intră profesor de muzică, la școala de pe Podul Mogoșoaiei, apoi, psalt și cîntăreț de «inimă albastră».

În anul 1826 (după afirmațiile unor biografi) sau 1827 (cum susțin alții) se desparte de prima soție, Zamfira Agurezan. Părăsește Bucureștiul pentru a se duce la Rîmnicu-Vilcea profesor de «muzichie» la școala de cîntăreți bisericești și cantor la biserica Maica Domnului. Tot acum este chemat de stăreța Platonida să predea lecții de muzică maicilor și surorilor de la Mînăstirea Dintr-un Lemn din apropierea Govorei. Din această perioadă datează lucrările sale: *Stihurile Paștilor românești*, *Doxologii și Floarea Cîntărilor* în manuscris la Mînăstirea Tismana.

Încîntat de frumusețea tinerei sore Anica, nepoata stăreței, în 1828 o ia din mînăstire și pleacă împreună la Brașov. Aici va fi psalt la biserica Sfîntul Nicolae din Schei. În același an revine la București și ocupă posturile de psalt la Biserica Albă și de profesor de muzică la Școala Națională. Cu Anica conviețuiește 10 ani și au avut o fiică, Ecaterina, care a locuit la Rîmnicu-Vilcea și a murit în anul 1873. A fost îngropată la Mînăstirea Dintr-un Lemn⁵.

Activitatea publicistică a lui Anton Pann se intensifică. Apar pe rînd: *Calendarul lui Bonifatie Setosul* (1829), tradus în românește, *Versuri muzicești, cîntece de stea, cîntece politicești și Adaos* (1930), *Poezii deosebite sau Cîntece de lume și Îndreptarul beșivilor* (1831), *Hristoșia sau Școala moralului care învață toate obiceiurile și năruvirile cele bune* (1834). Ca rezultat al străduinței sale de a culege creații populare românești apare, în 1837, a doua ediție de *Poezii deosebite sau Cîntece de lume* la care adaugă și cîntece de haiducie. În același an tipărește în limba română *Noul Eratoclit* — poemă medievală în 5 volume, 15.000 versuri.

Părăsit de Anica, în 1837, Anton Pann este înțilnit cantor la Rîmnicu-Vilcea. În 1838 moare buna sa mamă Tomăida. Doi ani mai tîrziu, Anton Pann se căsătorește cu o tînră orfană, Ecaterina (Tinca).

Din anul 1841, profesor al unei tipografii în curtea bisericii Lucaci, Anton Pann scoate de sub teascurile ei o nouă serie de lucrări. Printre acestea se numără: *Noul Doxastar* al lui Dionisie Folino, *Basul teoretic și practic al muzicii bisericești* sau *Gramatica melodică*. Era acum profesor de muzică la Seminarul Mitropolitan.

În perioada anilor 1824—1843 face o serie de incursiuni la Vilcea în scopul plasării acestor cărți. În Arhivele Statului din Rîmnicu-Vilcea se găsește astăzi o scrisoare a lui Anton Pann, din care aflăm că a trimis spre vînzare *Doxastare*⁶. Mărturisiri despre această activitate ca și despre opera sa s-au găsit și în însemnările unora dintre foștii săi elevi (G. Ucenescu, I. Păunescu etc.).

În 1846 dă la lumină: *Poezii populare, Calendar pe 1847, Irmologhiu* sau *Catavasier, Epitalul și versuri muzicești*. În 1847 scoate 11 volume între care: *Rînduiala Sfîntei Liturghii, Prescurtarea din Bazul muzicii bisericești și din Anastasimatar, Parermier, Heruvico-Kinonicar, Fabule și istorioare, Calendar și Culegere de proverburile sau Povestea vorbii*. În orașul București se înalță un mare foc. Ard 12 parohii și 13 mahalale — lucru pe care Anton Pann îl arată în lucrarea: *Memoria focului mare, înfîmplat la București, în ziua de Paști, anul 1847, martie 23*. În 1848 tipărește, la Brașov *Dialog în trei limbi* (rusește, românește și turcește).

Furtunosul an 1848 îl găsește la Rîmnic. Cu prilejul depunerii jurămîntului pe noua constituție, corul organizat de el cînta în parcul Zăvoi, pentru prima oară în țară, imnul «Deșteaptă-te române», pe versurile cîntecului «Din sînul maicii mele» de Grigore Alexandrescu. După afirmațiile unora, melodia cîntecului ar fi fost compusă de Anton Pann, inspirat de o veche melodie populară românească. Tot aici, la Vilcea, Pann a scris și poezia *La Rîmnic* a cărei unică valoare constă în faptul că descrie biserica cu hramul Maicii Domnului, dealul Capela, Cetățuia, Oltul și Înăteștii⁷.

În 1849, fiind bolnav, Anton face prima adiață (testament) soției sale Catinca, pe ziua de 21 februarie. Însănătoșindu-se dă la lumină: *Pocăința omului desmierdat și Înțeleptul Arghir, cu nepotul său Anadan*. În anii 1849—1852, scrie operele capitale

5. Ion Grigorescu, *Casa memorială «Anton Pann»*, art. în Revista Muzeelor, nr. 5, 1969, p. 428.

6. *Ibidem*.

7. *Ibidem*.

ale vieții : *O șezătoare la țară* și *Povestea vorbil*, realizări care-i vor înscrie numele definitiv în istoria literaturii române.

În 1850 tipărește *Spitalul Amorului* sau *Cîntătorul Dorului*, iar în 1853 o *Culegere de proverbiuri* sau *Povestea Vorbii*, în trei volume despre care V. Alecsandri zice că «e o operă națională de un foarte mare preț». În cele din urmă ajunge psall la biserica Lucaci — lucru menționat de soția sa Ecaterina în actul de danie, din 5 decembrie 1854.

Fostul elev al lui Anton Pann, G. Ucenescu l-a ajutat foarte mult la răspîndirea cărților tipărite. În anii 1849—1852, Pann scoate : *Tipic Bisericesc, Proshinitar sau Închinător*. În 1853—1854 scoate : *Antifoanele, Noul Anastasimatar, Sf. Liturghie a marelui Vasile, Năzdrăvăniile lui Nasratin Hogea sau Povești bufoane de ris și O șezătoare la țară* sau *Călătoria lui Moș Albu*, care s-a tipărit din nou. Ultima cartică a lui Anton Pann a fost *Culegere de Povestiri și Anecdote*, 1854. El locuia acum în strada Taurului. Casa avea o cămăruță modestă, cu terasă și flori, unde el scria și cînta.

În 1854 reface testamentul din 1849 și lasă fiului său preotul Lazăr, ca singură avere, «măica tipografie». În toamna anului 1854 vine la Rîureni, la lîrg, să-și vîndă cărțile. Îmbolnăvindu-se de tifos, se reîntoarce la București și moare la 2 noiembrie. Dorința lui a fost să fie înmormîntat la Schitul Poșoara ; ploile și drumul greu nu au permis realizarea acestui lucru. La 4 noiembrie, fostele lui soții (Zamfira, Anica și Tinca), cei doi copii (Ecaterina și Lazăr) și toți cei ce ascultaseră cu încîntare «poveștile» și «cîntecele de lume», culesse ori «românite» de el, l-au condus pe ultimul său drum, la biserica Lucaci unde a fost înmormîntat.

În 1890, pe modesta lespede de piatră de pe mormîntul său a fost gravat epitaful pe care și-l scrisese singur în ultima «adiată» :

«Aici s-a mutat cu jale
În cel mai din urmă an,
Cel ce în cărțile sale
Se subscrise Anton Pann.
Acum mîna-i incetează
Ce la scris mereu ședea :
Nopti întregi nu mai lucrează
La lumină cărți să dea.
Împlinindu-și datorii
Și talentul neîngropînd,
Și-a făcut călătoria
Dînd în lume altor rînd.»

*

În cel de al doilea sfert al secolului al XIX-lea Tările Române cunosc profunde transformări economico-sociale. Perioada dintre 1821—1848 este plină de acțiuni ale forțelor progresiste împotriva feudalismului, acțiuni ce culminează cu revoluția de la 1848. Cum este și firesc, aceste frămîntări au influențat puternic viața culturală. Se desfășoară o intensă activitate pentru dezvoltarea școlii de limbă națională, a presei și teatrului în limba română etc.

O trăsătură caracteristică epocii este și preocuparea intensă pentru producțiile populare. Mării scriitori ai vremii (Alec Russo, M. Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri etc.) își manifestă tot mai mult interesul și dragostea pentru folclor. În acest context își desfășoară Anton Pann activitatea de culegere și prelucrare a folclorului.

Anton Pann a fost în primul rînd culegător și tipăritor de creații folclorice. În prefața la tipăritura sa *Cherovicon-Chinonicon* își va defini singur crezul cultural :

«Cîntă măi frate române pe graiul și limba ta,
Și lasă cele străine ei de a și le cînta.
Caută să înțelege și însuși și cîți la tine ascult.
Cinstești ca fie-și-care limba și neamu-ți mai mult.

Mai de mult aveai dreptate să te pocеști vrînd ne-vrînd
 Cu pronunția străină lălmăcire neavînd.
 Acum însă îmbrățișează pe-aceste românești
 Pe limba tatii și a mamei pe care o și vorbești»⁸.

Să nu se înțeleagă însă că Anton Pann a fost un simplu tipăritor de literatură populară. Lucrările de colportaj tipărite de el (*Cîntări de stea, Înțeleptul Arghir și nepotul său Anadan, Năstrăvăniile lui Nastratin Hadgea, Istoria lui Bertoldin, Noul Eratocrit*) sînt prelucrate și șlefuite cu multă măiestrie.

Ca poet, Pann publică prima colecție de poezii lirice în broșura *Versuri mușcești* (1830), versuri însoțite de muzică. Se găsesc aici un grup de poezii «laice», cum le numește autorul spre a le deosebi de cele religioase ce se aflau în cea mai mare parte a lucrării. Poeziile sînt în realitate meditații personale asupra omului și rostului său în lume. Această linie este părăsită prin publicarea broșurii *Poesii deosebite* (1831) sau «diferite», ce poate fi considerată o colecție de «cîntece de lume». Oricît de atent ar fi cercetat poeziile de aici, nu se poate dezvălui în ce măsură ele aparțin lui Anton Pann sau altor contemporani ai săi. De altfel niciuna dintre ele nu au vreo semnătură. Culegerea nu s-a bucurat de succesul așteptat.

Anton Pann nu este toluși un poet liric. În sprijinul acestei afirmații vîd poeziile sale din *Spitalul amorului* sau *Cîntătorul dorului* — poezii lipsite de căldura interioară a poetului.

În versuri pline de ironie el urmărește în primul rînd să dea la iveală trăsăturile negative de caracter ale altora.

Spitalul amorului (1850—1852) este o culegere de 174 de melodii pe notație psaltică pe texte în limba română. Referindu-se la cuprinsul colecției, autorul îl sintetizează în motto :

«Cîntece vechi populare,
 După orice întimplare ;
 Pe care junii le cîntă
 Și babele le descîntă.
 Însă
 Pe lîngă cele sătene,
 S-a pus și din orășene.

Apar aici creații personale de influență orientală și bisericească pe versurile unor poeți ca Cezar Bolliac, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, arii din opere, operete, vodeviluri, cîntece de dragoste și melodii țărănești ca : *Mugur, mugurel, Iancu Jianu, Sub poale de codru verde*, etc.⁹. Specifică acestei broșuri, ca de altfel majorității lucrărilor lui Anton Pann, este diversitatea de modalități de exprimare poetică ale unor autori cunoscuți sau anonimi, diversitatea de moduri de a gîndi și a simți.

Meritul deosebit al lui Anton Pann constă în respingerea simplei transcrieri a acestor melodii și texte. Acolo unde a crezut de cuviință, el a modificat versurile sau le-a scris «pe note bisericești, ca să rîn înă neuitate modurile lor după veacuri»¹⁰.

Succesul culegerii este deplin. Acum, în jurul anului 1852, cîntecele de lume erau cu mult mai răspîndite în rîndul maselor. Și apoi, broșura nu conținea, asemenea celeia d'n 1831, numai cîntece de lume de tip vechi, greu accesibile¹¹.

Chiar dacă Anton Pann nu ar fi desfășurat această activitate de culegător și răspînditor de folclor, numele său tot ar fi fost înscris în literatura română datorită capodoperelor sale *Povestea vorbii* și *O șezătoare la țară*. S-a spus și de data aceasta că tradiția grupării tematice a unor proverbe intercalate cu povestiri adevărate exista la noi de două secole și că multe dintre proverbele și snoavele înserate circulau deja în repertoriul popular¹².

În *Povestea vorbii*, Anton Pann a știut ca nimeni altul să îmbine proverbele, snoavele și povestirile morale într-un tot atrăgător ; să le grupeze pe capitole (*Despre*

8. Zeno Vancea, *Op. cit.*, p. 79.

9. Petre Brîncuși, *op. cit.*, p. 11.

10. Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 80.

11. Ovidiu Papadima, *op. cit.*, p. 59.

12. *Idem*, p. 8.

prostie, Despre sărăcie, Despre stăpni și slugi, Despre negoț și tovărășie, Despre pri-cini și judecăți, Despre căsătorie) ce reflectă fiecare, în mod critic, moravurile sociale din prima jumătate a secolului trecut. Toate au ca notă predominantă umorul. Efectul umoristic, încântarea sînt amplificate și de elementul nou adus de Anton Pann: prezentarea temelor folclorice sub formă de versuri. Afirmația că «cele două scrieri ale sale sînt pentru literatura noastră puncte culminante în tradiția acestui gen aparte»¹³ este deci cu totul îndreptățită. Ele sînt rezultat al procesului de îmbogățire și transformare ce a avut loc de-a lungul secolelor prin circulația orală a creațiilor populare.

Anton Pann a fost însă în primul rînd un muzician, și rolul său în acest domeniu a fost destul de important. În peregrinările prin diferite colțuri de țară a cules numeroase cîntece populare și le-a publicat contribuind la răspîndirea lor. S-a afirmat și ca talentat cîntăreț în strană.

Ca profesor de muzică și autor de lucrări de teorie muzicală a simplificat și adaptat melodii liturgice grecești la texte românești contribuind astfel la «românizarea melodiilor laice și bisericești, deformate de cîntăreții de strană greci»¹⁴. Se înscrie pe această linie, alături de Macarie Ieromonahul și Panaiot Enghiurliu.

Printre lucrările sale de specialitate se numără: *Axion, Cîntări liturgice, Noul doxastar, Basul teoretic și practic și Kalofonicul*. Cea mai importantă dintre ele, *Basul teoretic și practic al muzicii bisericești*, a apărut în anul 1845. El este alcătuit pe sistemul octavei împărțite în 22 părți egale, fiind considerat ca lucrarea «cea mai de seamă în domeniul răspîndirii reformei lui Hrisant în țara noastră»¹⁵.

Cîntecele și melodiile ce apar în celelalte lucrări sînt culese din folclor, ori de alți autori, adaptate și modificate de Pann. Aceasta nu exclude, după cum am mai spus, existența unor texte și melodii proprii ca cele din colecția *Poesii deosebite sau cîntece de lume*, de exemplu¹⁶.

Originale sau prelucrate, aceste melodii, prin caracterul național imprimat de Anton Pann, au contribuit îndeosebi la formarea și educarea gustului muzical al masei. Importanța lor este cu atât mai mare cu cît Pann nu s-a mărginit să publice numai texte ci și melodiile lor «în notația psaltică», dovadă a apariției dorinței iubitorilor de muzică de a deprinde corect melodiile și nu «după ureche», a tendinței de formare a unei culturi muzicale propriie orășenilor și țîrgoveților.

Opera lui Anton Pann este vastă și diversă, așa cum a fost însăși viața acestui om — plină de împliniri, de peregrinări și greutate — cu o cultură obținută la «școala vieții»¹⁷.

Lucrările sale, prin valoarea lor literară, și-au găsit aprecierea cuvenită: majoritatea au servit ca sursă de inspirație pentru o seamă de personalități marcante ale culturii românești: I. L. Caragiale, Ion Creangă, George Coșbuc, Tudor Arghezi, Constantin Brăiloiu, George Enescu etc.

Rîndurile de față au fost scrise ca un smerit omagiu adus celui ce a îmbogățit cîntarea noastră bisericească și a înfrumusețat prin vocea sa melodioasă slujbele religioase la care a participat și în special cele de la biserica Lucaci din București, unde își doarme somnul de veac.

Pr. MIHAI IANCU

13. *Ibidem*. 14. Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 79. 15. Petre Brîncuși, *op. cit.*, p. 101.

16. Unele sînt atestate chiar de elevul său, Ucenescu. Vezi, Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 80.

17. În prefața la *Fabule și is'orioare*, apărută în 1841, Anton Pann mărturisește: «... eu altele n-am învățat decît, din mica copilăria mea, mi-am bătut capul să ajung desăvîrșit în meșteșugul muzicii bisericești. În care am și izbutit». Apud Elisabeta Dolinescu, *Anton Pann. Viața în imagini*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R. S. R., București, 1967, p. 7.

DOCUMENTARE

DATE INEDITE PRIVITOARE LA VIAȚA ȘI OPERA SCRITORULUI ION CREANGĂ

Începînd din anul 1926, am studiat neîncetat viața și opera marelui nostru povestitor.

Cercetările efectuate în Iași (la Arhivele Statului, la Arhiva Mitropoliei și la Arhiva fostei Primării) și în București (la Secția de manuscrise a Academiei Republicii Socialiste România) — ne-au dus la descoperirea unui vast și interesant material documentar inedit; cercetările făcute la biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, la biblioteca «V. A. Urechiă» din Galați și la alte biblioteci, ca și la particulari ne-au furnizat de asemenea un interesant material — tipărit, ce-i drept —, totuși necunoscut istoricilor literari.

Clasînd acest vast material inedit, manuscritic și tipărit, în ordine cronologică, am reușit să dăm un istoric amănunțit al familiilor Creangă și Ciobotariu și o biografie, aproape completă, a marelui povestitor, care a fost Ion Creangă.

Vom urmări, deci, acest material descoperit, în ordine cronologică, începînd cu genealogia familiilor Creangă și Ciobotariu și terminînd cu moartea marelui povestitor.

Cît privește contribuția pe care o vom aduce, în studiul de față, la opera literară și didactică a lui Ion Creangă și a fiului său Constantin Creangă, ea se referă nu alît la materialul scriptologic descoperit, ci la cel tipărit, prin descoperirea de noi opere didactice și prin precizarea făcută operelor literare mai mult sau mai puțin cunoscute.

FAMILIILE CREANGĂ ȘI CIOBOTARIU

Genealogia familiilor Creangă și Ciobotariu, din care descinde cel mai mare povestitor al nostru, este puțin cunoscută istoriei literare. Ceea ce se cunoaște, se datorește numai *Amintirilor din copilărie*, dar și aceste date nu se ridică mai sus de bunicul după tată al scriitorului — Petrea Ciobotariu — și mai sus de bunicul după mamă al scriitorului — David Creangă.

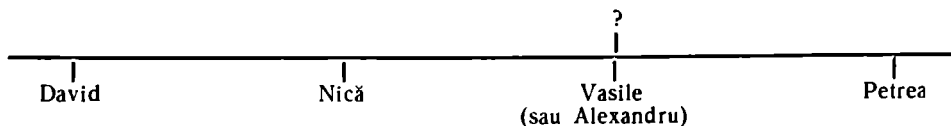
În urma unor cercetări la Arhivele Statului din Iași, am găsit numeroase date asupra ambelor familii, date care vin nu numai să întregescă și să completeze unele din ramurile spiței cunoscute pînă acum, dar chiar ridică arborele genealogic pînă mai departe decît este cunoscut.

*

Spune David Creangă — prin până lui Creangă — în *Amintirile I*: «Când am venit eu cu tata (?) și cu frații mea Petrea și Vasile (a se reține că în *Amintirile* publicate în «Convorbiri Literare» slă scris Alexandru, nu Vasile) și Nică din Ardeal în Pipirig, acum șasezeci de ani trecuți...» Alut se cunoaște.

Prin cercetările noastre vom arăta: cine era tatăl lui David (căruia Ion Creangă îi uitase numele), cine erau unchiul după tată ai lui David și cine erau frații lui David și descendenții acestora.

Din *amintiri* reiese următoarea spiță:

Iată și ceea ce am descoperit noi:

Pe tatăl lui David îl chema Ioan («David sîn (= fiul) Ion Creangă», glăsuiește *catagrafia*, vezi nota) și apare în 1820 ca «fruntaș» în satul Pipirig (Arh. Stat., Iași, *Catagrafia jud. Neamț pe 1820*, Tr. 166, op. 184, nr. 8). Ioan apare după unsprezece ani (1831) ca bătrîn, căci este trecut în acel an ca «nevolnic» (= fără putere) și «iertat de sat» (= de bir), fiind «trecut ca vîrstă» (Arh. Stat., Iași, *Visteria*, tr. 644, op. 708, nr. 33). După 1831 izbucnește ciuma în Moldova, omorînd mulți oameni. Din această cauză, satul Pipirig scăzuse în venitul din biruri (prin moartea provocată de teribila boală) și se face o nouă *Catagrafie*, la 1832, în care se trec ca birnici și mulți din «nevolnicii» de mai înainte. Așa că și Ion Creangă este supus la bir și trecut «încă în putere» (*Visteria cit.*, nr. 39, f. 67).

Acest Ioan avea doi frați: 1. — Gheorghe, care apare în 1820 numai ca «mijloc» în satul Pipirig (*Catagrafia cit.*) și în 1831 ca birnic (*Visteria cit.*, nr. 33); 2. — Ștefan, care moare la 8 ianuarie 1855, în Pipirig, în vîrstă de 84 ani, «de moare bună» (= de bătrînețe) (Arh. Stat., Iași, *Mitrice*, Neamț — Pipirig, vol. I, nr. 5199, «morți» pe 1855). Deci, Ștefan se născuse la 1771. Acest Ștefan apare la 1831 ca «holtei» și birnic (*Visteria cit.*, nr. 33). În sfîrșit, David — bunicul scriitorului — apare la 1820 ca «fruntaș» în Pipirig (*Catagrafia cit.*).

Așadar, familia Creangă descălicase aproape toată din Ardeal în Moldova, în Pipirig și ajunsese conducătoarea satului. Am spus «aproape», pentru că am întîlnit un Ioan Creangă în satul Hangu (*Catagrafia cit.*) tot din județul Neamț, despre a cărei înrudire cu ceilalți Creangă din Pipirig nu pot preciza nimic.

Dar să urmărim spița de unde am lăsat-o.

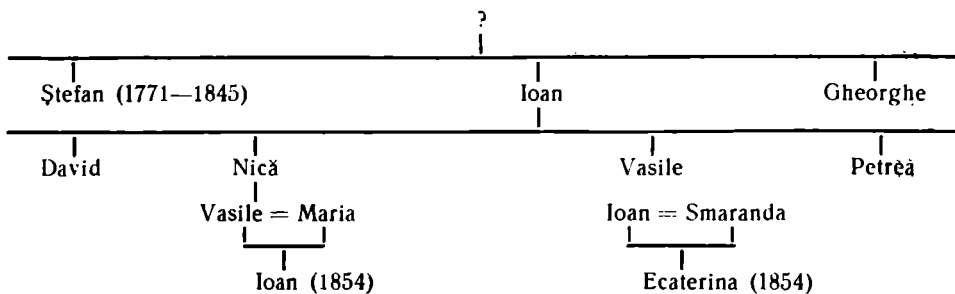
Amintirile lui Ion Creangă povestesc despre trei frați ai lui David: Nică, Petrea și Vasile (sau Alexandru).

În cercetările noastre n-am întîlnit decît doi din ei: pe Nică și Vasile. De asemenea, am mai întîlnit pe David. Și iată ce am aflat: David apare birnic în Pipirig la 1831 (*Visteria cit.*, nr. 33).

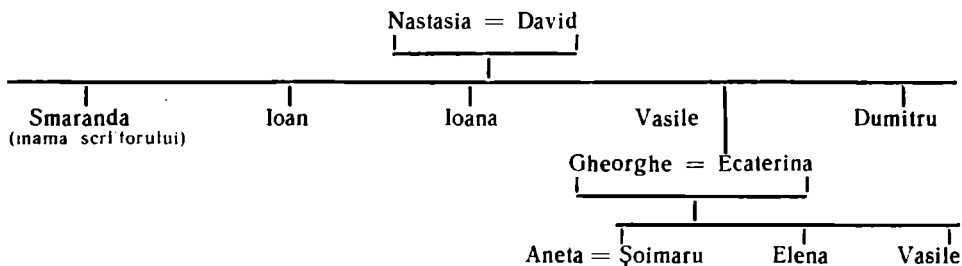
Nică — apare de asemenea ca birnic în 1831 (*Visteria cit.*, nr. 33; tot aci: «Ion sîn Ioan Creangă»); a avut un copil, Vasile («Vasile sîn Nică Creangă», glăsuiește nota următoare). Iar Vasile, căsătorindu-se cu Maria, are un copil la 12 februarie 1854, numit Ioan. Vasile era «lucrător de pămînt», deci plugar în Pipirig (*Mitrice cit.*, nr. 495, «nașteri» pe 1854).

Celălalt frate al lui David, Vasile, — care de asemenea apare la 1831 ca birnic în Pipirig (*Visteria cit.*, nr. 33; tot aci «Vasile sîn Ioan Creangă») — (iar nu Alexandru!), are un fiu, Ioan («Ioan sîn Ioan Creangă», glăsuiește nota următoare). Acest Ioan, căsătorindu-se cu Smaranda, are un copil, Ecaterina, la 1 septembrie 1854. Ioan este tot «lucrător de pămînt» în Pipirig (*Mitrice cit.*, nr. 495, «nașteri» pe 1854).

Așadar, spița din *Amintiri* se completează acum astfel :

Din *Amintirile* lui Ion Creangă și din informațiile numeroase care s-au scris, rezultă — din căsătoria lui David cu Nastasia a lui Grigore Ciubuc Clopotariul — următoarea spiță genealogică :

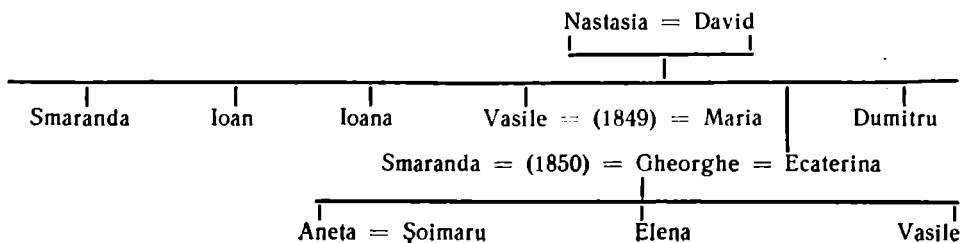

Despre Ioan și Ioana nu se știe nimic; asupra celorlalți, puțin; asupra lui Gheorghe se știe mai mult.

Din cercetările noastre am aflat că Ioan este cu adevărat fiul lui David, că era în Pipirig la 1854 (*Mitrice*, nr. 495, «nașteri», pe 1854; tot aci: «Ioan» (sîn) David Creangă).

Despre Vasile («Vasile sîn David Creangă», glăsuiește nota următoare) aflăm că face cununia la 26 ianuarie 1849 cu Maria, fiica preotului Ioan din Borca. Vasile apare birnic în Pipirig (*Mitrice*, nr. 4249, «căsătorii» pe 1849). Despre Gheorghe, preotul de la Mănăstirea Neamțu, știm că s-a căsătorit cu Ecaterina. Acum am aflat că prima dată s-a căsătorit la 10 iulie 1850, cu Smaranda, fiica lui Grigoraș Vasile din Pipirig. Înainte de a fi preot, Gheorghe apare tot în Pipirig (*Mitrice*, nr. 4362, «căsătorii» pe 1850). Acest Gheorghe va fi întâlnit apoi ca preot. Deci, putem preciza că la 1850 s-a căsătorit cu scopul de a putea fi hirotonit. Așadar, vom hotărî intrarea lui în diaconie la 1850, sau, cel mai târziu, la 1851. În scrisorile către acesta, povestitorul Ion Creangă nu i se adresează cu cuvântul de «moș» (= unchi) după cum ar fi trebuit, — ci cu «bădîie», ceea ce a făcut să se presupună că diferența de vîrstă dintre ei nu-i mare. Se pare deci, că Gheorghe s-a născut pe la 1829—1830 (iar povestitorul s-a născut în 1837).

Anexînd descoperirile de mai sus, descendenții lui David sînt :

Aci se termină izvorul cercetărilor de la Arhivele din Iași privitoare la familia Creangă.

Familia Creangă, cunoscută din 1771, când s-a născut Ștefan Creangă în Ardeal, a trecut Carpații cu puțin înainte de 1800 și a poposit în satul Pipirig din județul Neamț. Aci s-a stabilit și unii au ajuns fruntași, alții mijlocași ai satului. Familia Creangă a continuat să rămână în Pipirig, cu concepția lui Gheorghe și a Smarandei, numai că au ajuns din fruntași, plugari.

*

Înainte de a trece la familia Ciobotariu, trebuie să semnalez cîțiva Creangă pe care — ca și la Ion Hangu din prima spiță — nu-i pot îngloba în spița genealogică de mai sus. Anume, apar :

La 1 ianuarie 1850 se naște în Pipirig, Vasile, din Dumitru Creangă și Safta (*Mitrice*, nr. 4362, «nașteri» pe 1850). Nu poate fi vorba despre fiul lui David căci acel Dumitru e «fratele mamei cel mai mic» și a fost dat la școală o dată cu scriitorul, — spune I. Creangă în *Amintiri I*. Deci, Dumitru, fiul lui David, s-a născut cam între 1830 și 1837. Dar, alt argument : la 1835 (*Mitrice*, nr. 4362, «morți» pe 1850) sau la 1842 (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 (nr. 280)); tot aci : «Safta sîn Dumitru Creangă») Dumitru, găsit de noi, are o fată, Safta, care moare de tînără, la 1850, 10 martie, în Pipirig (*Mitrice*, vol. I, nr. 4362 «morți» pe 1850).

Nu mai încapе îndoiială că Dumitru, găsit de noi, nu poate fi fiul lui David. El nu poate fi nici frate cu Gheorghe, Ștefan și Ioan — deci unchiul lui David —, deoarece nu apare de loc la 1820 cu ceilalți, dar chiar îl aflăm la 1831 încă tînăr, birnic și holtei în Pipirig (*Visteria cit.*, nr. 33). Dar cine poate fi, că nicăieri nu este trecut cu sîn ?

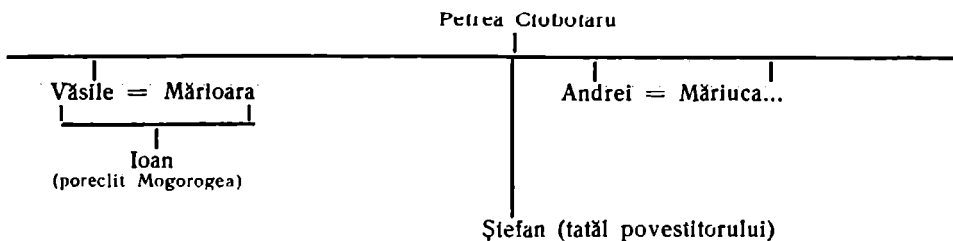
Mai apare un Coman Creangă, la 1831, birnic în Pipirig (*Visteria cit.*, nr. 33), al cărui fiu, Ioan, se căsătorește la 31 mai 1851 în Pipirig cu Anastasia, fiica lui Grigore «lucrător de pămînt», tot din Pipirig (*Mitrice*, vol. I, nr. 4437, «cununăți» pe 1851). Coman mai are o fiică, Ana, care se mărită la 1855 (9 mai) cu Toader, fiul lui Iftimi Dolhăscul, tot din Pipirig. Coman apare «lucrător de pămînt» (*Mitrice*, vol. I, nr. 5199, «cununăți» pe 1855).

Să trecem acum la familia Ciobotariu.

*

Asupra familiei Ciobotariu, datele descoperite de noi sînt tot atît de numeroase ca și asupra familiei Creangă. Ciobotari am găsit mai mulți decît Creangă, totuși ei nu pot fi luați în seamă atîta timp cît nu apar în satul Humulești — leagănul Ciobotarilor lui Ion Creangă —, căci denumirea de Ciobotariu se dădea la mulți drept poreclă a meseriei lor.

În *Amintirile (II, III, IV)* lui Creangă sînt numai pomeniți cîțiva membri ai familiei Ciobotariu și din care reiese spița genealogiei următoare :

Este de observat că despre Petrea Ciobotariu aflăm numai din intitulatura pe care povestitorul o dă tatălui său : «Ștefan al lui Petrea Ciobotariu».

În urma descoperirilor de la Arhivele Statului din Iași, ca și la familia Creangă, nu numai că vom arăta cine erau Petrea, Vasile și Andrei, dar vom arăta și cine era tatăl lui Petrea, și vom ramifica descendenții lui Vasile și Andrei. Tatăl lui Petrea Cio-

botariu (adică străbunicul povestitorului) este Ioniță, care a murit în Humulești la 1831 (vezi jalba de mai jos). Acest Ioniță era bogat, avînd oi, pe care le ducea la iernat, în județul Iași, fiului său, Luca (vezi jalba).

Petrea Ciobotariu s-a născut la 1786 (unde, nu știm!) și a murit la 10 ianuarie 1846 la Humulești, «de bătrînețe», fiind «lucrător de pămînt» (*Mitrice*, vol. I, nr. 3825, «morți» pe 1846). La 1831 Petrea apăruse tot în Humulești, scutit de bir (*Visteria cit.*, nr. 33). El sărăcise atunci — pare-se — căci în 1820 avusese, tot în Humulești, o stare mai bună, fiind «mijlocăși» pe moșia lui Aga Balș (*Catagrafia cit.*).

Petre are un frate, pe Luca. Ambii sînt fiii lui Ioniță de mai sus («Luca sîn Ioniță Ciobotariu»; vezi jalba de mai jos).

Luca, «lucrător de pămînt», are un fiu, pe Cosma («Cosma sîn Luca Ciobotariu», glăsuiește nota următoare), care se însoară de două ori: prima dată în 1846 (31 ianuarie) cu Ecaterina, fiica lui Ioan Buzatu, «lucrător de pămînt» din Humulești (*Mitrice*, vol. I, nr. 3825, «cununăți» pe 1846); a doua oară cu Maria, de la care are o fiică, pe Safta, la 1849 (4 aprilie). (*Mitrice*, vol. I, nr. 41178, «nașteri» pe 1849).

Asupra lui Luca mai aflăm următoarele amănunte din jalba de mai jos:

«Jalbă

Către Cînst. Departament (al) Finansului (= finanțelor) a(l) Prințipatului Moldovei.

Luca sîn Ioniță Ciobotariu din satul Humulești, Ținut. Neamțului.

Fiindcă în vremea facerii Catagrafiei, a așezării birului după noul așezămînt al reglementului («Regulamentul Organic») mă aflam venit la satul Humulești cu puține oi ce am la ernatic pe moșia Tăuteștii din ținutul Eșii, unde și pînă astăzi mă aflu, m'au trecut în două locuri ca să dau bir, adică și la satul de unde sânt, și unde mă aflu venit la ernatic precum am zis. De care locuri apucat, silit am fost de am și plătit în două locuri, cîte două ceferturi (= sferturi), adică pe pomenita moșie Tăuteștii de burlac, și la Humulești de gospodar în locul tăi-ni-meu ce acum nu de mult, în anul 1831, au murit.

Pentru care plecat rog ca să fiu șters din Catagrafia satului Tăuteștii din ținutul Eșii, și să rămîn cu dare la satul Humuleștii din ținutul Neamțului, unde îmi este așezarea și va rămîne vecinică pomenire.

1832, April 3.

Luca sîn Ioniță Ciobotariu».

La această Jalbă se pune rezoluția:

«Luca sîn Ioniță Ciobotariu din satul Humuleștii de la ținut. Neamț au făcut arătare, că el fiind trecut și în satul Humuleștii, în spre locuitorii birnici, și în satul Tăuteștii la acel ținut cu dare întru oamenii fără căpălău, el apucă a plăti două dări. De aceea, după sprafca (= plîngerea) făcută, fiindcă numitul cu adevărat s'au trecut în două locuri, se scrie acelei is.(prăvnicii) ca pe numitul să-l scadă dară de la acea dare de la ținutul Ieșii (*Visteria cit.*, nr. 39, p. 261—262).

Este de observat că Jalba de mai sus, scrisă de însăși mina lui Luca, este scrisă frumos și corect, ceea ce arată că Luca era un bun cărturar din acea vreme.

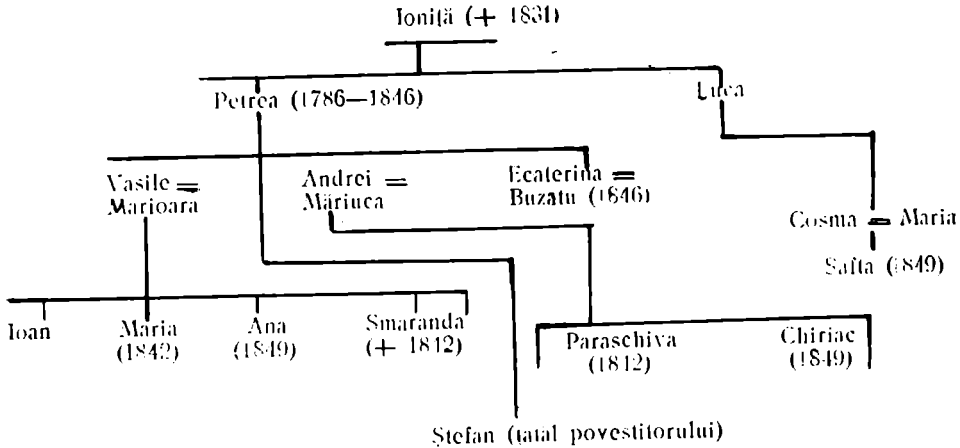
*

Să trecem acum la descendenții lui Petrea Ciobotariu. Vasile, fiul lui Petrea, apare în 1831 în Humulești ca scutit de bir (*Visteria cit.*, nr. 33; tot aci: «Vasile sîn Petre Ciobotariu»). El se însoară cu Mărioara, de la care are patru copii: Ioan, despre care pomenesc *Amintirile*, și alți trei descoperiți de noi: Maria, născută la 1842 în Boișta (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 (nr. 245)); tot aci: «Maria sîn Vasile Ciobotariu»; Ana, născută la 1849 (20 ianuarie) în Humulești (*Mitrice*, vol. I, nr. 4178, «așcuți» pe 1849; tot aci «Vasile a(l) lui Petre Ciobotariu și Maria soț.(ia) (lui Vasile); Smaranda decedată în 1842 în Humulești (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 (nr. 115)); tot aci: «Smaranda sîn Vasile Ciobotariu»).

Andrei, al doilea fiu al lui Petrea, căsătorit cu Măriuca, a avut doi copii: Paraschiva, născută la 1842 în Fundul Bicazului (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 (nr. 141)); tot aci: «Paraschiva sîn Andrieș Ciobotariu», și Chiriac, născut la 1849 (15 ianuarie)

în Humulești (*Mitrice*, vol. I, nr. 4178, «nașteri» pe 1849; tot aci «Andrei a(l) Petrii Ciobotariu și Maria soția» (lui Andrei).

Din rezultatele de pînă acum, vechea spiță a familiei Ciobotariu s-a completat astfel:

Ca și familia Creangă, ne-au rămas cîțiva Ciobotari pe care nu i-am putut identifica. Iată-i:

Chiriac, care apare la 1849 ca naș la botezul lui Chiriac al lui Andrei Ciobotariu (*Mitrice*, vol. I, nr. 4178, «nașteri» pe 1849), Safta, decedată «de nădușală» (= uberculoză) la 1846 (29 februarie) în Humulești (*Mitrice*, vol. I, nr. 3825, «morti» pe 1846).

Grigore, căruia la 1842 îi mor doi copii: Chița, în Piatra Neamț (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 nr. 8) și Maria, în Humulești (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 nr. 114).

Diaconul Grigore (altul), care are un copil, pe Andrei; acesta d'n urmă, căsătorindu-se cu Maria, are de asemenea un copil; Scarlat, la 20 noiembrie 1845, în Humulești (*Mitrice*, vol. III, nr. 16749, «născuți» pe 1845).

În sfîrșit, Ioan, care apare ca naș, în 1849, la botezul Safta lui Cosma. Ioan are un copil, decedat în 1842 la Minăstirea Bistrița și numit tot Ioan (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 nr. 16).

*

A mai rămas să clarificăm doi frați ai scriitorului Ion Creangă.

Acesta spune într-o însemnare: «șapte copii, toți mai mici decît mine, au avut părinții mei»¹. Deci, cu scriitorul, erau opt copii. Dintre aceștia, numai cinci ne sînt cunoscuți: Ileana, Măria, Catrina, Zahet și Ion (povestitorul).

Prin cercetările de la Arhivele Statului d'n Iași, am identificat doi din cei trei copii necunoscuți. Anume: pe unul îl chema Ioan și s-a născut la 1842 în Humulești (*Mitrice*, vol. III, nr. 16726 nr. 177); tot aci: «Ioan sîn Ștefan Ciobotariu»; pe celălalt îl chema Petre și a decedat în Humulești la 30 noiembrie 1845 în vîrstă de doi ani (*Mitrice*, vol. III, nr. 16749, «morti» pe 1845).

DESPRE ION CREANGĂ ȘI RUDELE SALE

Pe vremuri, în 1914, econ. D. Furlună, adîncul cunoscător al lui Ion Creangă, publicase o broșură în *Biblioteca pentru toți* (și în ediția de lux) intitulată: *Cuvinte și mărturii despre I. Creangă*. În ea, autorul reproducea — pe lîngă dezbaterile cunoscutului proces clerical de excludere a lui Creangă din diaconie — și niște scrisori ale lui Const. I. Creangă și ale altora — adresate povestitorului Creangă. Aceste

1. T. Kirileanu, *Asupra vieții lui I. Creangă*, «Șezătoarea», XI, vol. VIII, 1904, nr. 10—11, p. 162.

scrisori se află și astăzi în colecția de manuscrise ale Academiei Române, înregistrate la nr. 3757.

Deoarece însă D. Furtună a extras din aceste scrisori numai unele părți, neglijând altele care au o deosebită valoare, în rindurile de mai jos vom completa golurile lăsate de econom. D. Furtună. Scrisorile în cauză cuprind date nu numai asupra lui Const. I. Creangă (căci scrisorile — în majoritatea lor — sînt ale acestuia, adresate tatălui său, povestitorului Creangă), dar și asupra povestitorului și asupra altor membri ai familiei Creangă.

Iată dar ce am extras asupra fiecărui Creangă :

ASUPRA LUI CONSTANTIN I. CREANGĂ

Acesta este fiul unic al povestitorului. El a dus o viață aventuroasă, așa că între el și severitatea tatălui său (povestitorul), s-a angajat un permanent război, după cum vom vedea mai jos.

Din scrisorile amintite reies următoarele amănunte noi asupra lui Constantin I. Creangă.

Data nașterii lui este cunoscută : 19 decembrie 1860. Scrisorile vîn s-o întărească : într-una, din ianuarie 1885, C. Creangă spune că «am împlinit 24 ani» (f. 102); sau într-o altă scrisoare din mai 1885: «unui crier de 25 ani» (f. 131). Constantin Creangă a învățat școala militară la Iași (f. 119). Leșind sublocotenent, a intrat în marină și a plecat la Triest. Arma aceasta părfidu-i-se nesigură, stăruie să fie mutat la geniu (în 1880) (f. 114 și verso și f. 4). Dar, abia după doi ani, e mutat la regim. I de geniu din București (f. 25).

Dintr-o scrisoare din 1880 aflăm despre prima dragoste a lui Constantin Creangă. Se înamorasese, tînărul de 20 ani, de Natalia, fiica d-nei Cristodulo Alexandri (f. 3). Dar, cu tot focul ce cuprinsese pe tînăr (vezi f. 4, verso), tatăl său nu vrea să-i dea consimțămîntul. Focul se stinge și se aprinde iar, de data aceasta după Elena (f. 6). Acum însă dragostea durează mai mult; povestitorul — în chibzuința sa de om încercat și cu judecăli — nu-i acordă consimțămîntul și — între ei — se va naște un grav conflict, pe care-l vom vedea mai jos, cînd vom vorbi despre raporturile dintre Constantin și tatăl său.

Dintr-o scrisoare din noiembrie 1880, aflăm că tînărul Constantin intenționează să urmeze la Facultatea de drept din București (f. 15). Se pare că numai proiect a rămas.

În iulie 1883, Constantin e făcut locotenent (f. 46).

Constantin se îndrăgostește pentru a treia oară. Despre această dragoste știm ceva. Scrisorile de față vîn s-o completeze.

La sfîrșitul lunii decembrie 1884 aflăm prima dată despre a treia dragoste. Anume: o cheamă Olga și este unica fiică a lui Neculai Petru, angrosist de coloniale din Brăila. Olga are zestre 25.000 galbeni; iar Petru posedă o avere de peste un milion de lei. Olga a împlinit, la 12 decembrie 1884, vîrsta de 16 ani. Dar condițional: Petru nu-i dă fiica decît atunci cînd Constantin se va face căpitan. Și Constantin adaugă (în scrisoarea către tatăl său): «Ia, așa zic și eu înșurătoare, dar nu c-aceea deacu 4 ani, că mi-i și rușine să-mi mai aduc aminte» (f. 91 și 92 verso).

În altă scrisoare, Constantin completează informațiile asupra familiei viitoarei sale soții: N. Petru sau Petcu, «afară de magazia centrală din portul Brăila, are filialele: 2 în Brăila și alte vreo 4 sau 5 prin Călărași, Oltenița, etc. Se vorbește despre el c-ar fi avînd la 1—2 milioane» (f. 113), (verso).

Dar, în scrisorile următoare, Constantin va mai micșora — cu mult regret — făbuloasa avere a viitorului socru; totuși, va fi mulțumit că Olga are zestre bună, deși nu după cum s-ar fi așteptat.

În sfîrșit, în iunie 1886, se căsătoresc (f. 152), deși abia la începutul lui august același an Constantin va termina școala de geniu de la Viena (unde urma din 1883), pentru că după aceea, să fie înaintat la gradul de căpitan.

OPERELE LUI CONSTANTIN CREANGĂ

A tipărit mai multe broșuri. Din scrisorile în cauză aflăm despre alte lucrări ale lui, rămase însă în manuscris și care s-au pierdut.

În 1882, Constantin scrie tatălui: «încerc o scriere asupra Dobrogei; cînd voi ajunge să isprăvesc întîia parte, și-o voi trimite pentru corijare. Peste o săptămînă,

poate, vei primi pachetul ce va conține lucrarea mea» (f. 27). Dar, întâlnindu-l pe M. Eminescu, i-o arată. Poetul o citește și «l-a umplut de admirare, cerindu-mi să-i trimit o copie pe care să o citească d-lui M.(aiorescu)» (f. 28). În mai 1882, însă, Constantin se plînge tatălui că n-a primit — de două luni — nici un răspuns de la Eminescu, deși i-a trimis lucrarea promisă (Dobrogea) (f. 33).

În 1855, Constantin anunță alte două lucrări :

1. «*Notițe critice asupra războiului Ruso-Turc din 77—78*, după Krahmer, maior în statul major Prusian. Cu voia autorului. — Să iasă de la tipar cel mult pînă la 15 iulie».

2. «Un articol sau o mică broșură, cuprinzînd mici principii de Economie politică și o dare de seamă asupra micii industrii, cuprinzîndu-se și cea casnică, din străinătate, mai ales Austria».

Pe lângă acestea, Constantin mai anunță două invenții mecanice (f. 129, verso), dintre care una fusese plămădită cu cîțiva ani mai înainte.

Dar, se pare, că nimic nu s-a realizat.

Tot în 1885, Constantin anunță o nouă lucrare relativă la «trecerea rîurilor din punct de vedere tactic» (f. 146).

ION CREANGĂ ȘI FIUL SĂU

Raporturile dintre povestitorul Ion Creangă și unicul său fiu, Constantin, au fost totdeauna foarte încordate. Cauza trebuie căutată în opunerea a două temperamente și mentalități: Constantin, fire aventuroasă, de petreceri, plin de iluzii, necunoscător al lumii, trebuia să se ciocnească de judecata bătrînească plină de experiență și — poate — cu prejudecăți a povestitorului.

Nu era scrisoare adresată tatălui în care Constantin să nu ceară bani ca să-și plătească datoriile pe la cămătări (f. 3) și petrecerile eventuale în care să nu anunțe o nouă «invenție», pentru care-i trebuia tot bani.

Așa că povestitorul pierduse încrederea în orice acțiune a fiului său, fie ea laudabilă la prima vedere, deoarece nu-l credea în stare să ducă la bun sfîrșit. «Îmi pare rău — scria Constantin către tatăl său — că tocmai d-ta, părintele meu, te îndoiești de sinceritatea aspirațiilor mele» (f. 2, verso).

Sau: «ajunge destul (sic), ai lovit și totuși, recunoscîndu-ți scopul, m-am refîntors în brațele tale; ai milă de astădată și curmă îndoiala (pe) care mi-o figuram (sic) despre ideea că nu mă iubești...». Și, puțin mai jos, pe aceeași pagină de scrisoare: «Trimite-mi dar suma de 200 lei» (f. 3, verso). Se pare că nu prea sincere erau declarațiile de iubire feciorească ale lui Constantin!

Am spus mai sus că acest Constantin se îndrăgostește pentru a doua oară de o Elenă. Povestitorul nevrind în ruptul capului să dea consimțămîntul căsătoriei, Constantin îl amenință astfel: «Nu tocmai ușor ț-ar veni cînd ai auzi că fiul tău unic a murit, că rezultatul muncii tale de 20 ani a perit prin singura întîmplare că, nereușind a lua de soție pe aceea ce iubește, s-a împușcat. Tatăl, pe amorul meu, pe tine singurul meu părinte, dacă în 7 zile nu-mi trimiți un rezultat favorabil, gloanțele celui dintîi revolver îmi vor spulbera creierii» (f. 10, verso).

Dar tatăl, cu toate amenințările, cunoscîndu-și fiul, nu s-a speriat de loc.

În sfîrșit, în altă scrisoare: «D-ta de ce mă disprețuiești?» (f. 15). Dacă-l disprețuia, povestitorul avea dreptate.

*

Povestitorul, spre sfîrșitul vieții sale, a fost într-una bolnav, boală ce i-a adus deznodămîntul fatal. Din scrisorile de față aflăm cîteva date noi asupra cursului boalei lui. La 14 noiembrie 1883, Constantin Creangă scrie tatălui său: «Știu că din ce în ce îți merge mai bine» (f. 15). La 26 februarie 1885, Constantin Creangă îi scrie: «Îmi spui că miercuri ai căzut din nou în școală» (f. 112). «Din nou» se referă la alt caz, cînd căzuse tot în clasă, la 1884, cu care ocazie ziarele i-au făcut necrolog, crezîndu-l mort. Creangă suferea de epilepsie.

ION CREANGĂ AUTODIDACT

N. Timiraș, în articolul *Creangă autodidact* (în «Adevărul» din 10 septembrie 1931), dovedește, după diferite cărți și dicționare franțuzești și nemțești găsite într-o ladă a povestitorului, cărți care conțineau exerciții scrise de I. Creangă asupra limbii

respectiv a manualului — că acesta cunoștea suficient limbile franceză și germană.

Din scrisorile de față reiese același lucru.

Scrie Constantin, la 1882, tatălui: «Trimit-mi cu împrumut vreo câteva dicționare: românești-franțuzești, viceversa și nemțești» (f. 24, verso).

Sau: «Îți scrisesem să-mi trimiți ceva dicționare, fie în orice limbă» (f. 25, verso).

În altă scrisoare, din 1884, Constantin, transcriind o rezoluție, în franțuzește, asupra unei invenții a sa, nu traduce rezoluția în românește (f. 75, verso, 76), ceea ce înseamnă că povestitorul cunoștea limba.

Tot din aceste scrisori extragem următoarele rînduri: «Îți scrisesem să-mi trimiți... și geografia Ieșului cu harta lui» (f. 25, verso). Aceste rînduri rectifică ceea ce a spus subsemnatul cîndva și clarifică o chestiune importantă din opera didactică a lui I. Creangă. Anume: în art. *Manualele didactice ale lui I. Creangă* (din «Vremea școlii» (Iași), IV, 1931, nr. 5, p. 150) arătăm că ediția II a *Geografiei* lui Creangă, pe care nu o posedăm, trebuie s-o datăm la 1882, sau cel mult la 1881. Constantin, cerînd la 2 februarie 1882 tatălui să-i trimită geografia, rezultă că atunci, în 1882, apăruse. De prima ediție nu poate fi vorba căci aceasta ieșise la 1879.

Cît privește «harta», despre ea am spus în articolul citat, p. 150 și 152, că a apărut anexată la primele două ediții ale geografiei și că, apoi, harta nu s-a mai tipărit decît la 1892, cînd a apărut izolată de geografie și s-a vîndut aparte.

Din indiciul de mai sus, pe care ni-l furnizează scrisorile, putem deduce că Harta a apărut aparte de geografie, chiar de la ediția II-a a acesteia din urmă, de la 1882. Dacă, pe urmă Harta s-a mai tipărit concomitent cu ulterioarele ediții ale geografiei, nu pot să știu. În articolul meu, am arătat însă că Harta apare tipărită aparte în 1892.

ION CREANGĂ ȘI MIHAI EMINESCU

Între Ion Creangă și Mihai Eminescu s-a legat o strînsă prietenie din 1875, care nu numai că nu s-a rupt de loc, dar vremea a și accentuat-o. Ion Creangă avea o admirație neîfărmurită pentru cultura și talentul lui Eminescu. Așa că, atunci cînd supărările vieții i-au lovit pe poet, și Creangă s-a mîhnit. Iar cînd poetul a fost lovit de năpraznica boală a minții, mult l-a îndurerat pe Creangă.

Această adorare pentru Eminescu, Creangă a transmis-o și a cultivat-o și în sufletul fiului său, Constantin. O dată cu tatăl său, Constantin se interesa și deplîngea soarta poetului.

Despre grija pe care o purta Constantin lui Eminescu avem următoarele dovezi în scrisorile în cauză (nu le mai redau pe cele trecute în *Cuvintele* lui D. Furtună): 3 decembrie 1884: «Cum îi mai este d-lui Eminescu? Spune-i că-i doresc sănătate și că-l îmbrățișez cu drag. Sărută-l din parte-mi» (f. 83); la 10 decembrie 1884: «Spune-mi ceva despre Eminescu» (f. 86, verso); la 18 decembrie 1884: «Multe salutări d-lui Eminescu, căruia din inimă îi urez însănătoșire cît se poate de grăbită» (f. 89); la 25 februarie 1885: «Ce s-a făcut cu Domnul Eminescu?» (f. 110, verso).

DESPRE ALȚI CREANGĂ

Tot din scrisorile de la Academie mai reies date și asupra altor membri ai familiei Creangă, date inedite.

Constantin Creangă pomeneste deseori despre «Duduca Tinon» și «cucoana Ruc-sanda» (f. 3, verso). E vorba despre Ecaterina, întreținuta lui Ion Creangă, și mama ei, care — deși în casa povestitorului avea un rol nu prea sociabil — totuși erau respectate de Constantin. Același respect le acordau și altele rude ale povestitorului, ca Elena Creangă și Aneta Șoimaru (verișoare) care se adresau Ecaterinei cu termenul de *Țîțacă Tincă*, sau ca Elena (soră), care le numea *Țîțacă Tincă* și *Cocoană Ruc-sanda* (f. 173). Ba, mai mult: toată Elena (sora lui Ion Creangă) scrie o scrisoare Ecaterinei, punînd adresa: «D-lui Ioan Creangă, profesor, pentru Ecaterina Creangă» (f. 173). După moartea povestitorului, Ecaterina trăiește cu un oarecare Deliu. În iulie 1903 o găsim cununată cu acesta (f. 183).

De altminteri, același respect exista între toți membrii familiei Creangă. Ecaterina Vasiliu (soră de-a povestitorului) se adresa sorei sale mai mari: *Țîțacă Maria* (f. 177).

*

Aceste date necunoscute ne-au fost furnizate de scrisorile din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România.

Cauza că econ. D. Furtună n-a reprodus, în 1914, toate amănuntele de mai sus, care reies din scrisorile de față, e cit se poate de plauzibilă. Pe atunci, Constantin I. Creangă trăia (el a murit în 1913). Așa că D. Furtună se scuză astfel: «Constantin I. Creangă, care nu ne va lua în nume de rău că răscolim corespondența de la Academia Română» (p. 10). Deci, conchide D. Furtună, «deocamdată răsfoim puțin corespondența amintită, din care vom scoate la iveală numai ceea ce nu alunge pe nimeni din cei în viață» (p. 11).

Greșala econ. D. Furtună a fost că acel «deocamdată» s-a transformat în «niciodată».

Însă, deși circumstanțele arătate mai sus îl determinau pe D. Furtună să păstreze pentru mai târziu unele amănunte intime din scrisori, totuși cu nimic n-a fost justificat atunci când, ca să acopere un adevăr, că adică acest Constantin Creangă era un risipitor și lipsit de voință în acțiunile sale, a aruncat toată vina certei, între fiu și tată, asupra lui Ion Creangă, falsificind astfel un adevăr și săvârșind o impietate Căci, altfel nu ne putem explica următoarele rânduri ale lui D. Furtună: «Din toate scrisorile reies greutățile (?) cu care luptă fiul său — un om merituos (?) — și din toate reiese asprimea (?) tatălui» (p. 12).

FIUL LUI CREANGĂ, ZIARIST

În monografia în două volume pe care am scris-o despre Ion Creangă, am rezervat un capitol căpitanului Constantin Creangă (vol. I, p. 22—27), unicul copil al marelui povestitor.

Fost căpitan în armata română, Constantin Creangă, spirit veșnic nestabil, a trecut de la ofițerie la negustorie. Însurat cu Olga, fata unui bogătaș din Brăila, Constantin Creangă s-a aruncat în afaceri mari, a investit sume enorme într-o fabrică de țoite de țigară, și, la urmă, a ieșit cu un răsunător faliment, pe care a trebuit să-l acopere socrul de la Brăila.

Altfel în timpul carierei de militar, cât și în aceea de negustor, Constantin Creangă a publicat diferite cărți, broșuri și ziare, fie din domeniul strategiei militare, fie servind interesele sale negustorești.

Printre ziarele scoase de Constantin Creangă — și pe care am omis a-l semnala în monografia pomenită — este și *Tribuna*. Ne vom opri la descrierea acestui ziar.

*

La 8 iulie 1895 iese la București organul «independent, economic și național», *Tribuna*. Apariția ziarului este săptăminală și «proprietarul-director» e Constantin I. Creangă.

În articolul-program, intitulat: *Ce vrem și iscălit* «*Tribuna*», se arată că ziarul își propune crearea unei solidarități între negustori, pentru a combate criza.

În același număr mai găsim articolele: *Revista exterioară* de Constantin I. Creangă și *Biografia lui I. Creangă*, de G. I. Alexandrescu (la foileton).

Ceea ce interesează îndeosebi în acest ziar sînt trei lucruri: un articol umoristic, un răspuns lui Ion Nădejde și reclamele.

Articolușul umoristic (deși nu prea!), este iscălit de Constantin I. Creangă, cu pseudonimul «Pipiriq», probabil în amintirea locurilor copilăriei tatălui său.

În sfîrșit, al treilea lucru de reținut din numărul I al *Tribunei* (și poate cel mai important, ca informație biografică), sînt reclamele ce le face Constantin Creangă produselor sale comerciale.

Alo! Alo!

Osebit de cărticele de hîrtie de țigară «Creangă» de 10 și de 5 bari deja intrate în gustul publicului fumător!

Direcțiunea hîrtiei de țigară «Creangă», obținind cu mari sacrificii *Concesia* tuturor hîrtiilor.

Abadie

Va pune în curînd în consumațiune și caete format «Job» a 150 foite; veritabilul «Riz-Abadie», cu prețul dela debitanți de 25 de bani bucata,

(ss) Soții Olga și căp. C. I. Creangă

Fabrica Calea Moșilor 241.

În sfârșit, pe ultima pagină (p. 4) rezervată reclamelor, se citește :

Ori	fumați	Creangă	ori
dați	dracului	tutunul	!

Cu nr. 2 din 16 iulie, *Tribuna* apare în același format și cu aceeași materie, numai că titlului ziarului i se adaugă cuvântul *liberă*.

Gr. I. Alexandrescu conține *Biografia lui I. Creangă*, iar Const. Creangă, *Revista exterioară*. Nu lipsește nici *Nota satirică*, iscălită «Pipiriș — negustor de hirtie de țigări» și nici reclama dintr-o chenare.

În Nr. 3 din 13 august, după care ziarul încetează să mai apară, găsim continuarea articolului lui Alexandrescu și două articole iscălite de C. I. Creangă: *Sal lără de ciini și Răspuns*.

Tot aci reclama cu *Alo! Alo!* din nr. 1.

*

Deși ziarul își motivase apariția pentru a sluji interesele negustorilor, de fapt el slujea pe acele intime și negustorești ale lui Constantin Creangă.

De aceea nici nu s-a vîndut și a fost nevoit să-și înceteze apariția după trei numere

DATA NAȘTERII LUI ION CREANGĂ

Data nașterii povestitorului Creangă este neprecisă. El afirmă de cîteva ori date care se contrazic. Astfel, în *Fragmentul de biografie* spune că el s-a născut la 1 martie 1837; aceeași dată o pune și în condica de intrare în societatea «Junimea»². Totuși, în actul său de căsătorie din 23 august 1859, Creangă afirmă că are 23 ani³. Deci, că s-ar fi născut la 1836. Ba mai mult: în cererea din 19 decembrie 1859 de numire în diaconie, Creangă precizează că este de 24 ani trecut⁴. Deci, cam 1835. Iar în condica școlii normale preparande «Vasile Lupu» din Iași, Creangă este trecut ca născut la 2 aprilie 1837⁵.

Data din 1837 reiese și din condica civilă a morților, unde Creangă este trecut în vîrstă de 52 de ani († 1889—52 = 1837)⁶.

*

Așadar, în privința anului nașterii lui Creangă, datele se mai nimeresc, precizînd anul 1837; în ceea ce privește luna și mai cu seamă ziua nașterii, datele nu coincid de loc.

Cercetînd activitatea diaconească a lui Creangă prin dosarele Arhivei Mitropoliei din Iași, am găsit o Atestație antecedată de o petițiune⁷, în care se lămurește cu

2. Vezi Sever Zotta, *La cîmărașul lui V. Alexandri*, Iași, 1921, p. 90.

3. Anonim, *Dosarul lui I. Creangă*, «Șezatoarea», XXXVI, 1928, nr. 1, p. 16; Ichim, *Documente*, «Ion Neculce», fasc. 7, 1928, p. 243 (cf. Jean Baulière, *La vie et l'oeuvre de I. Creangă*, Paris, 1930, p. 32, facsimilul).

4. Eeon. D. Furtună, *Cuvinte și mărturii despre I. Creangă*, B.P.T., nr. 960, p. 41 (cf. *ibidem*, în ed. de lux, București, «Minerva»).

5. G. Polcovnicu, *I. Creangă preparand la Institutul «Vasile Lupu»*, «Revista critică» (Iași), 11: 1928, nr. 2, p. 115.

6. Tr. Ichim, *op. cit.*, p. 243—244. (cf. J. Baulière, *op. cit.*, p. 48; cf. A. C. Cuza, *De-ale lui Creangă*, «Păi-Frumos», V, 1930, nr. 1, p. 13).

7. Arhivele Mitropoliei Iași, *Dos. 6027/1865*.

precizie și cu lux de amănunte, nu numai data precisă a nașterii povestitorului, dar și data și locul botezului lui.

Iată petiția lui Creangă :

Înaltu prea Sfințite Stăpâne !⁸.

Diaconul Ioan Creangă

PETIȚIUNE

Avendu necesitate de acte mitricale pentru subsemnatul și pentru frații mei ; și anume: Theodor, Helena și Zachei, pe temeiul atestațiilor alăturate, plecatu vinu a Ve ruga pe Înaltu prea Sf. Voastră, a regula eliberarea unor asemenea acte.

D.(iacon) I. Creangă

Iată și atestația :

ATESTAȚIE

Prin această subscrișii atestăm pentru Sf. sa Diaconul Ion Creangă, că este fiul legitim Dlor Seale D. Ștefan sin (= fiul) Petrea Ciobotariul, și legitima sa consoartă Smaranda născută David Creangă, acum răposată ; ambii de națiune română și religie ortodoxă. Domiciliat (I. Creangă) în Iași, desp. III-a carele s'a născut la 1837, Martie 2, și la 7-a a acelei luni s'a luminat cu Sf. Botez în biserica cu patronul Sf. Ierarh Nicolai din comuna Humulești, districtul Neamțul, plasa de sus. Botezul s'a citit de Sf. Sa Preotul Ion Nemțeanu, fostul paroh atunci citatei biserici (acum răposat).

Naș i-a fost d-lui D. Ion Cojocăreanu.

(Urmează șapte iscălituri, care nu interesează).

*

Din atestația aceasta aflăm :

În adevăr, după cum afirmase de două ori Ion Creangă — în Fragmentul de biografie și în condica «Junimei» — el s-a născut la 1 martie 1837. Că în atestația de mai sus afirmă că s-a născut la 2 martie, n-are importanță, deoarece diferența de o zi poate însemna sau că s-a născut noaptea, cînd nu se poate preciza dacă este trecut de ora 12, sau că nașterea a fost semnalată la primărie a doua zi.

Din atestație mai aflăm alte lucruri, care nu erau cunoscute pînă acum : Ion Creangă a fost botezat la 7 martie, în Biserica Sfîntul Neculai din Humulești de către preotul acelei biserici, Ion Nemțeanu ; iar naș i-a fost Ion Cojocăreanu.

În urma acestui lux de amănunte și precizii, nu mai rămîne nici o îndoială că atestația spune adevărul. Rămîne dar hotărît că Ion Creangă s-a născut la 1 martie 1837.

Între Artur Gorovei și Neculai Timiraș s-a iscat o polemică pe chestiunea : cine a fost profesorul-catihet al povestitorului Ion Creangă la Fălticeni.

Să reconstituim, în puține cuvinte, istoricul polemicii între cei doi buni cunosători ai lui Creangă.

A. Gorovei (în *Convorbiri literare* pe decembrie 1931) reproduce mai întîi un pasaj din *Amintirile III* ale lui Creangă, pasaj care e încurcat și a provocat poemica pomenită.

Iată-l :

«Peste cîteva zile după asta, auzim că Nică Oșlobanu s'a dus să învețe la școala catihetică din Folticeni, vorvă să fie. Văru-meu Ion Mogorogea, Gătlan, Trăsnea și alți cunoscuți ai mei, se dusesse tot acolo mai de mult ; bine înțeles pe socoteală pungi părinților lor. Și eu, rămînînd fără tovarăși de ispravă, și mai dându-mi și

8. Petiția fiind scrisă de mîna lui Creangă, voi respecta stilul întocmal.

părintele Isaia un pui de bătaie, așa din senin, cihăiam pe mama, să se puie pe lângă lata, că doar m'a da și pe mine la catihet; măcar că eram un *ghibirdic și jumătate*.

Galbeni, stupi, oi, cai, boi și alte bagateluri dealde aceste, p̄refăcute în parale, trebuia să ducă descălii plocon catihetului dela fabrica de popi din Folticeni; s'apoi lasă-te în *Conta* sfinției sale, că te scoate poponeț ca din cutie... Pentru mine însă numai două merțe de orz și două de ovăz a dat tata cui se cuvine, *de am fost primit în Folticeni*, căci școala era numai de mântuială; boii să iasă... *Ajungînd acolo toamna târziu*, m-am așezat în gazdă la Pavăl ciubotariu din ulița Rădășanii, unde erau și ceilalți tovarăși ai mei. Catihetul, care făceau ziua noapte și noaptea zi, *jucînd stos*, rar venia pe la școală. Noi, dacă vedeam așa, ne duceam și mai rar.

Din acest pasaj reiese că la Fălticeni Creangă a avut catihet pe un *Conta*. Lucrul ar fi fost clarificat, dacă n-ar fi intervenit un articol al lui M. Lupescu (din «I. Creangă», 1914, p. 290), care să afirme că preotul Vasile Grigorescu ar fi mărturisit că el a fost catihetul lui Ion Creangă, cînd acesta din urmă a urmat la Folticeni, *din toamnă pînă în Paști*. În fața acestor date contradictorii, A. Gorovei caută să aducă două argumente în susținerea de catihet a lui *Conta*, și anume: 1. în nici un caz nu poate fi preotul V. Grigorescu acela care să fi făcut «ziua noapte și noaptea zi, jucînd stos», deoarece — spunea A. Gorovei — eu l-am cunoscut foarte bine, (mi-a botezat copiii, m'a cununat, etc.) și-l știu drept un om serios... 2. al doilea argument al lui A. Gorovei constă într-o însemnare din 9 septembrie 1853, unde apare un I. *Conta* catihet.

Pe lângă faptul că primul argument, de ordin sentimental, nu poate fi luat în serios, dar și al doilea argument, vom vedea, este inutil.

N. Timiraș (în *Adevărul* din 26 februarie 1932) intră în discuție, combate just pe A. Gorovei și aduce multe clarificări; dar și el comite cîteva erori și lipsuri, care l-au împiedicat să soluționeze definitiv problema.

Ar fi nepractic, pentru înțelegerea cititorilor nefamiliarizați cu istoria literară, să umplu coloane zadarnice pentru gustul de a combate pe A. Gorovei și N. Timiraș. Voi expune așadar numai rezultatul cercetărilor mele, provocate de polemica în cauză; voi expune, cu alte cuvinte, viața lui Creangă din epoca catihetului de la Folticeni, așa cum eu am putut-o clarifica.

Amintirile III spun următoarele: la 1852, Creangă e înscris la școala domnească «Ghica Vodă» din Tîrgu-Neamț, sub numele de Ștefănescu Ioan (cauza schimbării numelui e necunoscută). Aici stă puțin timp, căci, mîncînd bătaie «din senin» de la profesorul-preot Isaia Duhu (Teodorescu), fuge acasă la Humulești. *Amintirile* mai spun că nici acasă nu stă multă vreme, ci, stăruind pe lângă părinții lui, Creangă este dat la catihetul din Folticeni, unde accesul era ușor alîta timp cît aduceai ceva plocoane «sfinției sale *Conta*». Și mai spun *Amintirile* că, atunci cînd a intrat la Folticeni, Creangă era «un ghibirdic și jumătate».

Aici *Amintirile III* omit o parte din școlăria lui Creangă: anume, omit că povestitorul, după ieșirea din catihet, revine la școala «Ghica Vodă», ca, apoi, să intre iar în catihetul din Folticeni. Așa că *Amintirile* combină prima intrare a lui Creangă în catihet cu cea de a doua, după cum vom vedea mai explicit.

Prin urmare, reluînd firul vieții lui Creangă, acesta, fugind de la «Ghica Vodă», intră imediat în catihetul din Folticeni, unde domina și profesa un *Conta*. Iată acel veritabil *Conta* căutat de d-nii A. Gorovei și N. Timiraș. Cînd intră în catihet? *La 17 iunie 1852*, și tot cu numele de Ștefănescu Ioan (dovedește documentar N. Timiraș, în *Adevărul* din 17 iulie 1931).

Cît timp a stat la Folticeni nu se știe. Dar, în iulie 1854, Creangă este înțîlnit iar în cataloagele școllei «Ghica Vodă» din Tg. Neamț, în clasa III, tot cu numele de Ștefănescu Ioan și avînd profesor pe preotul Gr. *Conta* («I. Creangă», 1909, p. 330—331). Mai mult: un fost coleg de-al povestitorului la «Ghica Vodă» (seria 1854) spune într-o biografie: după 1854, Creangă, «s-a dus la Folticeni la școala catihetică, cu Zaharia Simionescu tot din Humulești și cu Oșlobanu pe care nu i-am văzut eu de loc prin școală din Tîrgu-Neamțului. Dela Folticeni, Creangă s-a dus la seminarul Socola» (1855) («I. Creangă», 1909, p. 331).

Amintirile III spun că povestitorul a avut colegi la «Ghica Vodă» pe Oșlăbanu, Zahar'a etc.; biografia colegului de mai sus fi neagă. Așadar, și de aci rezultă că Ion Creangă a fost de două ori pe la «Ghica Vodă». Din biografia colegului lui Ion Creangă mai rezultă că acesta, de la «Ghica Vodă», din 1854 (iunie), s-a dus iar la Folticeni și de acolo la Seminarul Socola.

Prin urmare, Creangă a fost de două ori la «Ghica Vodă» din Tq. Neamț (la 1852 și 1854) și de două ori la catihetul din Folticeni (la 17 iunie 1852 și 1854).

Data intrării a doua oară în catihetul din Folticeni este arătată și de *Amintirile III*. Am spus mai sus că acestea fac o trecere bruscă de la primul (1852) la al doilea catihet (1854), trecînd cu vederea că Ion Creangă s-a reîntors (în 1854) la «Ghica Vodă» deci, *Amintirile unifică* cele două faze din catiheticul povestitorului.

În adevăr, iată argumentele: *Amintirile afirmă* că Ion Creangă a intrat în catihet: «toamna Iirziu». Or, am arătat că N. Timiraș a dovedit documentar (o însemnare *proprio manu* a lui Creangă) că povestitorul a intrat în catihet în iunie (1852). Deci, datele nu coincid. În schimb, data de «toamna Iirziu» coincide cu data anunțată de V. Grigorescu, că Ion Creangă i-ar fi fost elev din toamnă (cînd a intrat în catihet) pînă în Paști.

Așadar, se vede cît colo că sînt fraze distincte.

Mai mult, *Amintirile* mai narează despre nebuniile pe care le făcea Creangă în catihet, cu chefuri și dragoste după o crișmăriță. Or, epoca aceasta de *maturitate*, de chefuri, nu poate fi identificată cu epoca intrării lui Creangă în catihet, povestită tot de *Amintiri*, cînd acesta era «un ghibirdic și jumătate», și cînd, cu puțin timp mai înainte, mîncase o bătaie de la Popa Duhu.

Dar să reluăm cursul vieții lui Creangă. Acesta intră a doua oară în catihet în «toamna» anului 1854. Aci stă pînă în Paștile lui 1855, după cum afirmă Vasile Grigorescu, care i-a fost profesor.

În sfîrșit, *Amintirile III* afirmă că, de la Folticeni, Creangă vine acasă, unde stă pînă în toamna lui 1855, cînd pleacă la Seminarul de la Socola.

*

În concluzie, cei doi profesori catihetici, preoții Conta și V. Grigorescu, pe care A. Gorovei și N. Timiraș îi substituie unul altuia, au fost *amîndoi* catiheticii lui Creangă, dar unul la 1852 (Conta) și altul la 1854 (V. Grigorescu). Cît privește pe I. Conta din 1853, al lui A. Gorovei, acela nu are nici o legătură cu catiheticul lui Creangă după cum nu are nici o legătură și «iconomul Conta», descoperit de N. Timiraș în 1855. În schimb, Gr. Conta, pe care N. Timiraș îl contestă lui Jean Boutière, a existat, iar nu catihet, ci ca profesor la 1854 la «Ghica Vodă».

•

Povestitorul Ion Creangă nu se putea face diacon pînă nu se însura. Și el se însoară în 1859 cu Ileana, fata preotului Ion Grigoriu; iar în decembrie același an, este hirolonit diacon.

Dar, deși Ileana era «îfnără, gingașă, frumoasă și cu un caracter din cele mai dulci» și deși «cu glasul-i blînd, ea căuta todeauna să înlătore furtunile»⁹ din căsnicie, Creangă nu se putea împăca cu noua situație și în 1873 intențează divorț.

Din dezbaterile procesului, vom constata că, departe ca frumoasele calități fizice și morale ale Ileanei să fi fost motive de durabilitate în căsnicie, ele au fost — dimpotrivă — motive puternice de despărțire.

•

9. N. A. Bogdan, *I. Creangă*, «Familia», XXVI, 1890, nr. 9, p. 105 (cf. *ibidem*, în *Povești și anecdote din popor*, Iași, Saraga (f. an), p. 251.

În Arhivele Statului din Iași se găsește dosarul divorțului lui Creangă¹⁰. Din acest dosar, răposatul arhivist Traian Ichim o procurat lui Jean Boulière numai cererea lui Creangă de divorț, fără a mai da atenție restului de foi din el.

În adevăr, Jean Boulière¹¹ publică petiția de divorț a lui Creangă, din 25 februarie 1873, în care acesta spune că vrea să divorțeze pe motivele: 1. — «*Abandonarea domiciliului de șase ani de zile (de către Ileana), care urmare din partea-i se consideră ca cea mai gravă insultă conform art. 212 Codul Civilu; și alu doilea alte insulte totu alături de grave, pe care la timpul le voui proba prin martori*».

Cercetând restul dosarului cu pricina, printre alte amănunte, am aflat în ce constau «alte insulte tot atât de grave».

În urma cererii de divorț a lui Creangă, din 25 februarie, tribunalul, în prima ședință din 20 martie, face prima încercare de împăcare. Creangă, însă, refuză. La 2 mai, tribunalul aduce pe ambii soți în a doua ședință, când Ileana «*declarat că cele susținute de soțul său sunt adevărate*» (adică punctele de acuzație din cererea de la 25 februarie).

Așadar, Ileana recunoaște «sua culpa», dorind și ea să divorțeze.

La 30 mai, tribunalul cere lui Creangă probarea cu martori a acuzațiilor din petiția de la 25 februarie. La 19 iunie se ascultă martorii, care declară: preotul Ilie Grigoriu «*să știe că soția d-lui Creangă a declarat în prezența sa, când a fost chemat să-i împace, că nu voiește să trăiască cu d-l Creangă, fără însă a spune motivele*». Iconom V. Pompilian «*a arătat că, acum vreo șase ani, ducându-se cu d. Creangă la rudele sale la Neamț, soția sa rămânând în Iași, pe cât a auzit sfînția sa, ar li abuzat de încrederea soțului său; că, întorcându-se d. Creangă și auzind despre acestea, a chemat pe sfînția sa și pe martorul de mai sus ca să-i împace. D-na Creangă, în prezența sa și a celorlalți, a afirmat cele ce i se impută, declarînd totodată că nu voiește a trăi cu d. Creangă. Asemenea a declarat martorul, că știe că d-na Creangă a părăsit casa soțului său de mai mult timp și că nu s-a mai întors*». Iconomul D. Marțarov «*a arătat că sfînția sa a împăcat odată pe d-na Creangă cu soțul său, că la a doua ocazie când a mai fost chemat împreună cu martorii de mai sus ca să-i împace, d-na Creangă a declarat că nu voiește a mai trăi nici o zi cu soțul său, fără a arăta motivele. Pe cât își aduce aminte, d-na Creangă, chiar din ziua când a fost s'o împace cu soțul său, părăsind casa d-lui Creangă, nu s'a mai întors, și că de atunci sunt mai mulți ani. Martorul a adaus că știe că, atunci când d. Creangă s'a dus la M-reă Neamț, a invitat pe soția sa să miargă împreună și d-na Creangă a zis că nu merge*».

La 5 septembrie 1873, tribunalul trebuie să pronunțe sentința. Acum Creangă declară că «*din căsătorie există un copil care se află în îngrijirea d-sale*» (E vorba de Constantin Creangă, născut la 1860). Tribunalul hotărăște divorțul, iar «*copilul născut din această căsătorie va rămânea în îngrijirea d-lui Creangă*».

Ileana n-a mai făcut apel.

*

Însurat la 23 august 1859, Creangă viețuiește cu soția sa pînă la 1867, iar la 5 septembrie 1873 divorțează. Cu toate că și Ileana dorea divorțul, totuși n-a apelat și ea la puncte de acuzații contra lui Creangă — și ar fi avut multe, între care și chestia întreținutei lui Creangă, Ecaterina Vartic — și s-a mulțumit cu acuzațiile lui Creangă contra ei, pe care le-a recunoscut întocmai, adică de părăsirea domiciliului conjugal și de înșelare.

Cauza adevărată a acestui divorț e greu de găsit. În orice caz, Ileana, cînd s-a măritat, avea numai cincisprezece ani — pe cînd Creangă avea douăzeci și doi de ani, — cînd a părăsit căminul conjugal avea douăzeci și trei de ani, — pe cînd Creangă treizeci de ani.

10. Tribunalul Iași: Sect. II, tr. 1797, op. 2056, nr. 7253.

11. În opera «*La vie et l'œuvre de I. Creangă*», Paris, 1930, p. 208, facsimil.

Pe lângă acestea, Ileana — am văzut mai sus — era frumoașă, gingașă, bună. Circumstanțe atenuante existau.

•

Asupra diaconiei lui Creangă s-a scris mult. Dar istoricii literari au scris numai despre hirotonisirea în diaconie și numai despre excluderea lui din tagma preotască. În special, de cel de al doilea punct s-a ocupat intens și a dat o lucrare de mare valoare economistul D. Furtună, în broșura *Cuvinte și mărturii despre I. Creangă*. Economistul D. Furtună s-a ocupat de perioada de timp de la 1868 pînă la 1872, cînd Creangă intrase în conflict cu autoritățile bisericești și fusese exclus din cler.

Asupra intervalului de timp de la 1859, decembrie, — cînd Creangă fusese hirotonisit diacon — și pînă la 1868, ultimul an cînd a mai slujit altarului, nu s-a scris nimic. Adică nu s-a scris asupra bisericilor unde a slujit.

Din această perioadă obscură — 1859—1868 — au rămas două indicii: unul al lui Creangă și altul al economistului D. Furtună.

Din propriile mărturii ale lui Creangă rezultă că: făcut diacon (1859, dec. 26), el slujește *întîi* la biserica «Patruzeci de sfinți» timp de patru ani, «trîind într-o casă în care», — spune povestitorul, — «mă răzbia ploaia și mă orbia fumul și femeia»¹².

Că Ion Creangă, cît timp a fost diacon, a trăit în mizerie, vom vedea mai jos că așa a fost. Dacă informația lui Gr. Alexandrescu (vezi nota mai jos) se va dovedi adevărată, în schimb informația economistului Furtună — care vrea să fie mai completă și mai precisă — este greșită.

Spune economistul Furtună că — imediat după hirotonisire — Creangă ar fi slujit la bisericile: Pantelimon, Bărboiu, Galata și în *special* la Golia¹³. Cît este de precisă informația economistului Furtună, se vede din însăși expresia «în special».

Controlînd dosarele Arhivelor Statului din Iași, ale Mitropoliei din Iași și ale Primăriei din Iași, care privesc pe slujitorii bisericilor din Iași în intervalul 1859—1868 am putut constata că Ion Creangă n-a slujit în toate bisericile înșirate și nici în ordinea dată de economistul Furtună.

•

Cum a fost hirotonit, Creangă a slujit la «Patruzeci de Sfinți» timp de patru ani, cu leafa de 700 lei pe an, care — se plîngea Creangă — nu-i erau suficienți pentru trai, pe lângă că nu-i primea regulat. În consecință, cere mitropolitului, la 22 martie 1863, mutarea la biserica Bărboiu, unde făcuse «contract» de slujire cu arhimandritul acelei biserici, la 23 martie 1863, cu leafă de 48 galbeni cesaro-austrieci pe an, rumărați în două rate de 24 galbeni, la Sfîntul Gheorghe și la Sfîntul Dumitru. Pe lângă aceasta, egumenul Bărboiului îi mai da un stîljen de lemne pentru foc pe an și locuință în curtea bisericii.

Întîi cororia și contractul în cauză (după Arhiva Mitropoliei din Iași, dosar 1707, pe anul 1863):

«Înaltu prea Sfințite Stăpîne!

Diaconul Ion Creangă servitoru(l) Bisericii Sfinților 40 Martiri din acest orașu,

Cerere!

Fiîndcă pînă astăzi am servit ca Diacon la Biserica Sfinților 40 Martiri unu timpu de patru ani, cu leafă de 700 lei pe an, ce nu'm este de ajuns măcar pentru zilnicul nutrimantul ca familiaru; ne dându-mi-se nici chiaru regulatu de cătră această Onorabilă Epitropie, ce'm datorește încă pe o lună și mai bine, vin a ruga pe înaltu prea Sfinția Voastră, ca prin Spirituala Binecuvîntare să bine voiți a-m' elibera o

12. Gr. Alexandrescu, *Biografia lui Creangă*, în «Tribuna» din 8 iulie—15 august 1895. Și în *opera I. Creangă. Amintiri*, ed. Goldner, Iași, 1890 I, p. 12 (cf. și Const. I. Creangă, *Lupta pentru existență*, București, 1899, p. 18). 13. D. Furtună, *Cuvinte*, p. 42—43.

carte de mutare, pe Monastirea Barboiul, la care m-am alcatuit, precum dovedește contractul ce Vi se reprezintă, sub propria subscriere a Cuvioșiei sale Arhimandritului Chiril, Egumenul acelei Sfinte Monastiri.

D(iacon) I. Creangă

1863, Martie 22.

Contract,

Prin care subscrisul Arhimandritul Chiril, Egumenul M-rei Bărboiul din acest oraș, face cunoscut că am alcătuit pe Sf. sa Diaconul Ion Creangă, spre a funcționa în serviciul de diacon la menționata biserică, începând de astăzi, 23 Martie 1863, cu leafă de 48 galbeni cesare-austriaci pe an, care i se vor număra în două chistiuri (rale) adică 24 la Sf. Gheorghe și restul la Sf. Dimitrie; un stângen de lemne de foc pentru fiecare an, date din vreme, și casă pentru locuință în ograda bisericii...

1863, Mart. 23.

*

Se pare că Mitropolitul a incuviințat mutarea lui Creangă la Bărboiul, căci la 19 și 30 aprilie 1863 este trecut în statele slujitorilor Bărboiului, cu leafă de 1 500 lei pe an și «fără alte înlesniri»¹⁴. Prin «înlesniri» se înțelegea locuința la biserică. Așadar, Creangă rapuse contractul de mai sus, sau poate egumenul nu-l respectase.

Într-o foaie de «calități»¹⁵ ale slujitorilor bisericii Bărboiu pe 1863, Creangă este trecut în vîrstă de 25 ani (la 1863) — ceea ce nu coincide cu anul nașterii lui, 1837 — cu onestă purtare», dar «aplecat la beție!» (De altminteri, în dreptul tuturor preoților și diaconilor din foaia de calitate era trecut «aplecat la beție!»). De acum, Creangă începe să fugă de la o biserică la alta. Neconvenindu-i să slujească la Bărboiu fără locuință, trece iar la «Patruzeci de Sfinți»; cînd? Nu știu. În orice caz, în iunie 1864 trece din nou la Bărboiu¹⁶, cînd va avea locuința la biserică. Cu alte cuvinte, ceea ce-l determina să treacă de la o biserică la alta era locuința gratuită.

Dar nu capătă liniștea sufletească nici acum. Într-o suplică din aprilie 1865 către mitropolit, Creangă se plînge că a fost dat afară din locuința bisericii Bărboiu de cîntărețul acelei biserici. În aceeași suplică mai aflăm că povestitorul de mai tirziu servea ca diacon fără leafă, mulțumindu-se numai cu locuința și că ducea mizerie, avînd familie grea.

Creangă cere mitropolitului «cu lacrimi» să-l lase să stea la Bărboiu măcar pînă va termina școala preparandă «Vasile Lupu»; se știe că povestitorul a urmat școala menționată de la 8 ianuarie 1864 pînă la 10 iunie 1868 cînd obține diploma de absolvire. Prin urmare, cînd cerea îngăduirea din suplică, Creangă era pe pragul absolvirii acelei școli.

Dar rezoluția la suplica lui Creangă este cît se poate de dureroasă. Creangă nu era dat afară numai din locuința bisericii, dar și exclus din slujba de la Bărboiu, «fiind postul de diacon suprimat», — glăsuiește rezoluția.

Iată acea suplică; ea, împreună cu rezoluția, se află în arhiva Mitropoliei, dosarul nr. 2043 din 1863:

Înaltu Prea Sfinte Stăpîne !
Diaconul Ion Creangă.

PETIȚIUNE

Aflîndu-mă pînă acum în ograda Bisericii Bărboiul, din Ordinul Înaltu prea Sf. Voastre, amu servit cîntăreții Bisericii fără de nici un salariu; mulțumit cu grație ce ați avu-t de a-mi lăsa casa în carea ședemu, ca adăpostu familiei mele, pînă cînd voi termina măcar cursul începutu în școala normală Vasiliană.

Dar cînd (eram) aproape Înaltu prea Sf. Stăpîne de a-mi dobîndi rezultatul doritu, mă vădu încalcatu de cătră unul din cîntăreții acestei Biserici, careau cu o

14. *Arhivele Statului Iași*, Pref. Pol. Iași, 1862, tr. 1792, op. 2043, nr. 821, f. 14, și 31.

15. *Arhivele Mitropoliei*, dos. 1911/1863.

16. Trecurile acestea desc le-am dedus fiindcă-l găsim în iunie 1864 mutat de la «40 de Sfinți» la Bărboiu (*Ark. Mitr.*, dos. 2245/1864).

manieră arbi trară'mi aruncă lucrurile din casă, acum cînd toată lumea s'a închipuit, unde să șază până la Sf. Dimitrie.

În această împrejurare vinu a Vă ruga cu lacrimi, să vă milostiviți, ca măcar până la finirea cursului meu de învățătură, a ocoli sub milostivitoarele aripi, familia prea plecatului și supusului Înaltu prea Sf. Voastre servu!

D.(iacon) I. CREANGĂ

26 April 1865 (data rezoluției).

*

Dat afară de la Bărboiu, Creangă ajunge slujitor la biserica Sfintul Pantelimon, unde-l găsim trecut în statele de prezență ale acelei biserici de la 23 aprilie pînă la 26 octombrie 1863. Acum, el are leafă de 600 lei pe tot intervalul de timp menționat.

Creangă, după alungarea de la Bărboiu, trecuse la Sfintul Pantelimon chiar la 23 aprilie, căci înainte de această dată, în locul lui era trecut un alt diacon.

Mai mult, de la 26 octombrie 1865¹⁷, Creangă nu mai apare în statele bisericii Sfintul Pantelimon, fiind înlocuit cu alt diacon.

Deci, a slujit la Pantelimon numai între 23 aprilie și 26 octombrie 1863.

Rămas iar pe dinafară, cere — abia la 27 ianuarie 1866 — să fie numit iar la Bărboiu, de unde, în aprilie 1863, fusese exclus.

Înaltu prea Sf. Stăpâne!

PETIȚIUNE

Însciuțindu-mă că Biserica pro-numită Bărboiului, prin generoasele Înalt prea Sf. Voastre stăruinți, este numerală între acelea de gradulu antei, avându-și servitorii sei în complexu ca și mai n'ainte; cu respectu culezu a Ve ruga Înaltu prea sf. Stăpâne să binevoiți a me recunoaște careși la postul de ierod'acon, a mai sus menționatei Biserici, de la care fuii remasu în dispon'ibilitate.

Iero-diacon I. CREANGA

27 Ianuarie, 1866, Iassi.

Se vede că Mitropolia n-a găsit de cuviință să-l numească la Bărboiu. Așa încit Creangă, apelînd direct la egumenul bisericii Golia, acesta cere — la 23 februarie 1866 — numirea diaconului Creangă la biserica Goliei. Mitropolia, însă, nu binevoiește să răspundă și tocmai în aprilie, același an, egumenul Goliei face o nouă cerere în același sens.

Iată cererea egumenului (petiția este adresată locotenentului de Mitropolit);

Superiorul Bisericii
Golia din Iași

1866, aprilie 28.

Preasfințite!

Cu raportul No. 1 din 23 februar am cerut Înalt prea Sf. Mitropolit recunoașterea Diaconului Ion Creangă în postul de Diacon (al) M-rii Golia în locul Diaconului Const. Iericeanu.

Vin prin aceasta iarăși a vă ruga, Preasfințite, să bine voiți a regula statornicirea numitului diacon în această biserică.

Isaia Dioclias Vicol.

În sfîrșit, mitropolitul binevoiește să pună rezoluția: sesizat de petiția lui Dioclias, «prin această Carte Noi invoim statornicirea Diaconului Ion Creangă la Biserica pronuțată Golia, recunoscîndu-l în această îndatorire de la 14 Februarie anul curent».

Rezoluția vorbește despre «statornicirea» lui Creangă la biserica Golia. Statornicirea putea să însemneze un record în durata slujirii lui Creangă la o biserică, dar n-a însemnat propriu-zis o «statornicire», căci, după doi ani, 1868, am dovedit că s-a mutat de la Golia într-o căsuță din mahalaua Țicău¹⁸, devenită mai pe urmă renumita «bojdeucă», pentru ca în 1872 să fie exclus definitiv din cler.

17. Primăria Iași. Arhiva, dos. 103, part. III/1865.

18. Vezi Lucian Predescu, *O scrisoare a lui Creangă datată greșit*.

Făcînd un rezumat al celor de mai sus, constatăm că Ion Creangă a slujit la următoarele biserici :

Din decembrie 1859 pînă la 23 martie 1863, la Patruzeci de Sfinți.

De la 23 martie 1863 — ? 1863, la Bărboiu.

De la ? 1863 pînă la iunie 1864, la Patruzeci de Sfinți.

De la iunie 1864 pînă la aprilie 1865, la Bărboiu.

De la 23 aprilie 1865 pînă la 26 octombrie 1865, la Pantelimon.

De la 14 februarie 1866 pînă la 12 iunie — 3 iunie 1868, la Golia¹⁹.

Ion Creangă va intra la 1864, în Școala Normală de institutori.

Mai jos, voi relata o întâmplare hazlie, de după mutarea lui Creangă de la Biserica Golia la bojdeuca din Țicău.

Dar să lăsăm să vorbească documentele :

Protoieria Urbei Iași

1872, Ian. 3.

Domnule Prefect,

Diaconul Ion Creangă, fostul liturghisitor la biserica supranumită Golia, de mai mult timp permutîndu-se cu domiciliul din casele ce ocupase în curtea acelei biserici, sortite pentru servanții ei, a luat cu sine și cheile acelor case, ținîndu-le încuiate pînă în prezent, — și după mai multe invitări ce i s-au făcut a preda în sama superiorului zisei biserici, acele chei, nici pînă astăzi n'a fost următoriu.

Subsemnatul, motivat de stăruințele zisului superior, căru'a, precum știți, cu inventariu i s-au predat pe samă-i între altele și toate secretele bisericii, — cu onoare vă comunică cele ce preced și vă roagă a face ca — cît mai neîntîrziat — Diaconul Creangă să predea acele chei în primirea Prea Cuvioșiei Sale Superiorului, punând capăt unei așa insovnicii, dacă (nu) și vinovate cutezări.

Protoereu, C. Buțoreanu Iconom.

Prefectul pune rezoluția : «Se va comunica D. Comisar al III-lea, spre a invita pe persoana în chestie a se conforma mijlocirei prezente și pentru rezultat se refererează».

La care comisarul raportează : «...invilindu-se pe Diaconul Ian Creangă a preda cheile pretinse d-sa a refusat, pentru care...».

Prefectul cere atunci, — la 20 ianuarie — comisariatului «a face întrebare Diaconului Creangă și a arăta care sunt motivele opunerii sale la predarea cheilor de la acele locuri».

Comisarul iar raportează (la 28 ian. 1872) : «...făcându-se întrebare Diaconului Creangă de cheia prelinsă, mi-a răspuns că a dat-o preotului Alexandru de la Buna-Vestire, spre a o încredința îngrijitorului Mănăstirii Golia».

Prefectul invită comisariatul să se intereseze, dacă, în adevăr, slujitorul Goliei a primit cheia. Comisarul autentifică cu raportul din 14 februarie.

*

Creangă, încă din 1868 venise în conflict cu autoritățile bisericești — care în urma unor interminabile cercetări și rapoarte — îl exclud definitiv din cler.

«O SCRISOARE A LUI CREANGĂ DATATĂ GREȘIT»

Economul D. Furtună — în articolul : *Creangă inedit*, din «Făt-Frumos», II, 1927, nr. 2, p. 33—37 — publică o scrisoare a lui Creangă adresată unchiului său, preotul Gheorghe Creangă de la Neamț, scrisoare care nu are delă de an, ci numai de lună și zi : 3 iulie.

D. Furtună, în articolul citat, o datează 1862, dată aprobată și de Leca Morariu (în articolul *Pentru cea mai artistică scrisoare a lui Creangă*, în «Făt-Frumos», II, 1927, nr. 4, p. 98—100).

Datarea «1862» este greșită și ială de ce. (Jean Bautière, *La vie et l'oeuvre de I. Creanga*, Paris, 1930, p. 15, nota 2, crede că scrisoarea este «posteroară anului 1862», fără a documenta însă îndeajuns afirmația sa).

19. *Ibidem*.

În scrisoare, Creangă înșiră diferite «noutăți nouă». Prima: «În timpul vjteliei unui fideretnicu vântu de la finele nepomenitei luni *Iunie*, clopolnița Goliei fu aruncată deasupra celei de la Bărboiu și clopotele tocmai la patruzeci de Sf-ți; și la Archiman-Dracu Merișescu, în grădină a crescutu unu crastavete de doi coți și și jumătate (2 1/2) care merită a fi dusu la ecspoziția de la Frumoasa» (cf. Boulière, *op. cit.*, p. 200, facs. p. 1).

Ce vrea să spună Creangă prin snoava de mai sus? Eu cred că o reușită roni-zare la adresa consistoriului bisericesc care-l exclusese pentru a doua oară din cler (vezi D. Furtună, *Cuvinte și mărturii despre I. Creangă*, București, B.p.T., p. 44—45).

Creangă fusese în adevăr, exclus pentru a doua oară din diaconie (și în urmă grațiat) atunci când trăsesse cu pușca în ciorile de pe crucea bisericii Golia, la 12 iunie 1868. În rîndurile de mai sus, Creangă spune că așa-zisa catastrofă se întimplase la finele lunii *iunie*. Iată dar o coincidență de date, care întărește afirmarea că e vorba despre excluderea lui din diaconie. Rezultă deci că scrisoarea lui Creangă — publicată de către D. Furtună — a fost scrisă la 3 iulie 1868. A doua: «Altă noulate — urmează Creangă — M-am mulatu într-o casă unde se află și câteva frumușele, ce pe Iași le zicu *fete*; scii proverbu cela: 'Bețivului și dracu-i ese cu ocaua plină' — Cu alte cuvinte suntu factoru de iaca o nouă funcțiune» (Cf. Boulière, *op. cit.*, facs. p. III). Sau: «*Despre noi* veți sci, după cum și sciți, că suntem sănătoși» (cf. Boulière, *op. cit.*, facs. p. I). Deci Creangă evită să-și numească soția, după cum ar fi trebuit.

Rîndurile de mai sus întăresc cu încă două argumente datarea scrisorii la 1868.

1. Creangă nu mai trăia cu soția lui la un loc — deși nu se divorțase — din 1867 (vezi actul de divorț în Boulière, *op. cit.*, p. 208, facs.). Din faptul că în scrisoare se vorbește despre «frumușele fete», pentru care va intra într-o «nouă funcțiune», rezultă că Ion Creangă era certal cu soția, care nu putea fi cu el împreună în noua locuință.

Deci, scrisoarea e scrisă după 1867.

2. Creangă spune că «s-a mulat» într-o casă în care sînt fete, cărora le poți face «curte». Mutarea nu putea fi deci într-o curte de biserică sau mănăstire. Ori, pîă la 12 iunie 1868 (cînd a fost exclus a doua oară), Creangă — știm precis — locuie în curtea Mînăstirii Golia, unde trăsesse cu pușca, pentru care fusese condamnat și grațiat. Așadar, Creangă se mutase, cu puțin înainte de 7 iulie, de la Golia într-o casă particulară.

Care era acea casă? O spune însuși Creangă într-o altă scrisoare (din 19 septembrie 1887): «iar bojdeuca (din Țicău) în care locuiesc de vreo 18 ani» (Gr. I. Alexandrescu, *Biografia lui Creangă*, în vol.: I. Creangă, *Scrieri, Iași* (Goldner), 1890, vol. I, p. 22 (cf. *ibidem*, în Const. I. Creangă, *Lupta pentru existență*, București, 1899, p. 28). Deci, cam 1869.

Așadar, iarăși datăm: 3 iulie 1868.

Din rectificarea și observațiile de mai sus rezultă noi contribuții la biografia lui Creangă și anume:

1. Din ironizarea consistoriului clerical — care l-a pedepsit — rezultă că de puțin supăral a fost Creangă de pedepsirea sa.

2. «Frumuselele fete» ne îndrituiesc să credem că printre ele s-ar fi aflat și Ecaterina Vartic, cu care Creangă a trăit fără cununie pînă la sfîrșitul vieții; deci că povestitorul ar fi cunoscut-o după 1868 și chiar imediat, — date necunoscute pînă acum.

3. Creangă s-a mutat în renumita bojdeucă din Țicău între 12 iunie și 3 iulie 1868, date iarăși necunoscute.

PE MARGINEA UNEI SCRISORI A LUI ION CREANGĂ

În revista «Convorbiri literare» (an. 63, octombrie 1930, p. 1062—1064, sub titlul *O scrisoare a lui Creangă datată greșit*, constatasesm — pe baze de argumente — că o scrisoare a lui Creangă, publicată de econ. D. Furtună în «Făt-Frumos» (II, 1927, nr. 2, p. 33—37), nu poate fi datată la anul 1862 — după cum hotărîse econ. D. Furtună în *art. cit.*, — ci la 1868, 3 iulie (căci scrisoarea în cauză n-are decît data: 3 iulie).

Econ. D. Furtună ne dă un răspuns în ziarul local «Lumea» (din 9 martie 1931), intitulat: *Datarea exactă a unei scrisori*.

El începe prin a-și scuza datarea scrisorii în cauză la 1862, argumentînd — de data aceasta — pentru 1865. «Scuze»? «Facsimilul (scrisorii) l-am împrumutat l-lui

Jean Boutière care l-a și imprimat în splendida-i lucrare (p. 200 ș.u.), eu atrăgându-i atenția să se rectifice data scrisorii, ceea ce d-sa a făcut în parte.

Cred că aceasta nu-i o scuză pentru greșeala că econ. D. Furtună a argumentat o dată pentru 1862 cu aceeași tenacitate, după cum astăzi argumentează pentru 1865. În citatul de mai sus, pr. Furtună recunoaște că Boutière l-a crezut numai în parte. În adevăr, Boutière în opera sa: *La vie et l'oeuvre de I. Creangă* crede că scrisoarea ar fi «posteroară anului 1862» (p. 15, nota 2).

Așadar, «scuza» celor două date (1862 și 1865) se transformă pentru econ. D. Furtună într-o greșală.

Cu acestea, să trecem la fondul acuzațiilor aduse de econ. D. Furtună.

În articolul meu din «Convorbiri literare», citam următorul fragment din scrisoarea lui Creangă drept prim argument: «La timpul vijeliei unui înderetnicu vântu de la finele nepomenitei luni *Iunie*, clopotnița Goliei fu aruncată de-asupra celei de la Bărboiu, și clopotul tocmai la patruzeci de Sf-ți; și la Arhiman-Dracu Merișescu, în grădina a crescutu unu crastavete de doi coți și jumătate (2 jumătate), care merită a fi dusă la ecspoziția de la Frumoasa».

Prin acestea, eu afirmam în «Convorbiri Literare», că Ion Creangă nu făcea altceva decât să ironizeze consistoriul bisericesc care-l dăduse afară din diaconie, la 12 iunie 1868, pentru că trăsese cu pușca, în curtea Goliei, în ciorile de pe crucea bisericii. Iar coincidența de date: 12 iunie și 3 iulie — când fusese scrisă scrisoarea — mă determină să datez zisa scrisoare la 3 iulie 1868.

Contra acestui prim argument, econ. D. Furtună obiectează: «De ce nu este bună presupunerea d-lui Predescu? Pentru că la 12 iunie 1868 Creangă era *grațiat* de acuzare» (D. Furtună, *Cuv. și mărturii*, p. 45). Va să zică, după econ. D. Furtună, Ion Creangă n-ar fi putut ironiza, în rindurile din scrisoare, consistoriul bisericesc, pentru că... fusese grațiat?

Econ. D. Furtună nu observă că — fie că a fost grațiat, fie că nu — Ion Creangă tot fusese pedepsit și în consecință tot avea motive să ironizeze consistoriul bisericesc.

După ce econ. Furtună caută să distrugă argumentarea noastră, aduce argumente pentru 1865. Anume, *snoava* citată din scrisoare e... *adevărată!* Căci, oamenii povestesc econ. D. Furtună că — în adevăr, la 1865 ar fi fost o mare furtună. Cit privește castraveții de doi coți și jumătate ai lui Merișescu, econ. Furtună are aerul să creadă c-ar fi existat (căci lungimea lor îl lasă indiferent). Și după ce face un istoric al unei expoziții din 1865, conchide: Cultiva și bietul Merișescu ce putea, desigur în felul cum samănă și astăzi călugării lui Damian Stănoiu. Una samănă și alta răsare. Dar castraveții lui Merișescu atrăgeau privirea tinărului Creangă» (pofticios mai era Creangă!).

Așadar, econ. D. Furtună a luat drept pure adevăruri snoavele lui Creangă cu clopotnițele care sînt duse de vînt la sute de metri, cu castraveții de doi coți și jumătate, și n-a observat că Ion Creangă — tocmai prin aceste neadevăruri — ironizează fierberea consistoriului bisericesc pentru tragerea sa cu pușca în ciorii. Mai mult, bisericile care se dărîmă în snoava lui Creangă sînt tocmai acele la care a slujit povestitorul! Va să zică, după econ. D. Furtună, năbădăioasa furtună ar fi distrus numai bisericile lui Creangă, avînd poruncă în acest sens.

Al doilea segment al nostru din «Convorbiri Literare» se baza pe mătorul citat din scrisoarea lui Creangă: «M'am mutalu într-o casă unde se află și cite-va frumusele, ce pe la Iași le zice fete; scii proverbu cela: «Bețivului și dracu-i ese cu ocaua plină». Cu alte cuvinte sîntu factoru de iacă o nouă funcțiune». Sau: «Despre noi veți sci, că sîntem sănătoși».

La acestea, noi am făcut comentariile pro 1868 în «Convorbiri Literare»: «Deci Creangă eviță să-și numească soția, după cum ar fi trebuit. De aci concluzia că scrisoarea e scrisă *după 1867* și că Ion Creangă se mutase cu puțin înainte de 3 iulie de la Golia într-o casă particulară. Care este acea casă? O spune însuși Creangă într-o altă scrisoare (din 19 septembrie 1867): «iar bojdeuca (din Țicău) în care locuiesc de vre-o 18 ani». Deci, cum 1869.

La aceste argumente, econ. D. Furtună răspunde așa... numai ca să răspundă.

Recunoaște și Furtună că, de soția lui, Creangă s-a despărțit după 1867, dar nu vrea să înțeleagă că din scrisoarea lui Creangă reiese că acesta deja se despărțise de soția sa; recunoaște econ. Furtună că Ion Creangă se mutase într-o casă «cu fete» dar îi place să creadă că s-a mutat din curtea bisericii Patruzeci de Sfinți, nu de la Golia.

Mai mult, econ. Furtună neconvenindu-i să afirme cu certitudine că Ion Creangă s-ar fi mutat tot într-o curte de biserică, dibuiește astfel: «Rămâne a se stabili dacă această mutare s-a făcut în curtea bisericii Golia, sau e vorba de o casă în care s-a mutat în mod provizoriu înainte de a trece la biserica Golia».

DIN INSTITUTORATUL LUI ION CREANGĂ

Cum am arătat în articolul din «Adevărul», Creangă e nevoit să intre în școala preparandă «Vasile Lupu» din Iași, ca să se facă institutor.

Asupra acestei perioade din viața lui Creangă, a institutorului, s-a scris mult. Totuși, voi preciza și eu câteva date necunoscute.

În catagrafia pe 1866 a școalelor primare de băieți din Iași, Creangă e trecut cu următoarele semnalmente: în vîrstă de 29 ani, Ion Creangă a învățat: cursul de 4 clase la Seminarul din Socola, absolvindu-l cu atestatul nr. 70 din 1859 și cursul preparand din Iași, absolvindu-l cu atestatul nr. 15 din 1866. E institutor la Trei Ierarhi din Iași, pentru cl. I, numit din 1864 cu ordinul nr. 53231 (din Arh. Primăriei Iași, dos. 64/1866). Iar în alte dosare găsesc: în 1868 Creangă e institutor tot la școala de băieți din Trei-Ierarhi, la clasa I, secția II, pe luna ianuarie, trecut «părintele» în loc de «diaconul», numit acolo de la 5 noiembrie 1864 cu ordinul nr. 53231, primind leafă lunară de 166,66 bani.

Cu aceleași specificări e trecut și în statele de lefuri pe lunile februarie-decembrie ale aceluiași an (Arh. prim. Iași, dosar 116 din 1868).

Datele enumerate mai sus din institutoratul lui Creangă întăresc și întregesc cele cunoscute. În adevăr: Creangă s-a născut la 1837, ceea ce rezultă din scăderea lui 29 din 1866. Creangă a absolvit 4 clase la seminarul din Socola, dar cu atestat din dec. 1858, cu nr. 246 (vezi T. Kirileanu, *Asupra vieții lui I. C.*, «Șezătoarea», an. XI, vol. VIII, 1904, nr. 10—11, p. 162—163). Deci, data din catagrafia de față e greșită.

Creangă a urmat apoi și școala preparandă «Vasile Lupu», absolvind-o cu atestat, la 15 iunie 1866. Așadar, după datele noi de față, cu atestatul nr. 15.

Se mai știe că Ion Creangă a predat de la 6 mai 1864 (I. Teodorescu, *Cîteva note despre institutorul Creangă*, «T. Pamfil», IV, 1926, nr. 1—4, p. 3), la școala primară Trei-Ierarhi la cl. I, dar nu se știa numărul ordinului ministerial al numiri, adică 53231 din 5 noiembrie 1864.

Creangă trebuia să facă la Trei-Ierarhi întâi practica pedagogică. Așadar, el și-a început această practică la 6 mai 1864, — cînd îl aflăm prima dată iscăind în condica de prezență a institutorilor de la acea școală — iar la 5 noiembrie același an, a fost numit institutor provizor cu ordinul nr. 53231. Creangă avea leafă lunară de 166,66 bani, ceea ce nu se știa.

Creangă funcționa la Trei-Ierarhi în decembrie 1868. El a trecut apoi, în 1874, la școala sucursală nr. 2 de băieți din Păcurari.

*

Ca diacon, Creangă avea leafă mai mică decît ca institutor. Ca institutor, libertate de gîndire și de acțiune avea mai multă. Și Creangă s-a simțit bine în noua situație, decît nu ar fi venit o nouă lovitură — ce i drept de scurtă durată — care să-l amărăscă: suspendarea din învățămînt pe doi ani (1872—1874) ca urmare a excluderii din cler.

*

Am stabilit mai sus că povestitorul a fost numit institutor practicant la 6 mai 1864 și institutor provizor la 5 noiembrie același an.

Trec cîteva ani și în 1868 Creangă cere să fie numit institutor definitiv.

Iată formalitățile pentru numirea lui în definitiv (Arh. Prim. Iași, dosar 116 pe 1868):

I.

Buc. Ian. 16, 1868

Domnule Primar,

D. I. Creangă, institutorul clasei I a școlii de băieți din Trei-Ierarhi, prin petițiunea înregistrată la No. 7145, cere a i se da confirmarea definitivă.

Subsemnatul auzind pe Consiliul Permanent al instrucțiunii, are onoarea a vă invita să bine-voiți a da Ministerului informațiuni despre capacitatea, aptitudinea și moralitatea petiționarului, spre a se putea lua apoi convenitele dispozițiuni.

p. Ministru (ss) Indescifrabil.

Primăria însărcinează, la 22 ian. pe Măcărescu și Th. Codrescu să constată asupra lui Creangă cele trei puncte cerute de Ministerul Instrucțiunii. Măcărescu înaintează, la 18 februarie, următorul

PROCES-VERBAL

Anul una mie opt sute șasezeci și opt, luna Februarie în șapte-sprezece zile, subscriși... delegați... însărcinați cu constatarea capacității, aptitudinii și moralității D. I. Creangă, institutorul clasei I a școlii primare de băieți Trei-Erarhi, astăzi intrându-se în localul menționatei școli, din actele prezentate, precum și din asistare la clasă, am constatat în privința D. I. Creangă următoarele :

1. în privința capacității : D-sa a absolvit cursul inferior al seminarului de la Socola cu note bune, despre care posedă *certificatul aceluiași Institut cu No. 246 din 1858.*

Asemenea, a absolvit cursul normal din institutul Vasile Lupu, despre care posedă *certificatul Ministerului de culte no. 15 din 1869.*

2. în privința aptitudinii : D-sa a probat aptitudinea sa ca institutor prin exacte aplicațiuni ale metodei usitate actualmente la toate clasele I din țară, despre care înșine am luat cunoștința asistând astăzi la prelegerile sale; precum și prin rezultate bune ale examenelor semestriale, despre care stau de probă cataloagele respective.

3. asupra moralității : D-sa posedă *testimoniu din partea institutorilor colegilor săi, în care se zice, că în tot timpul de când se află între Domnia-lor, și-a împlinit cu exactitate îndatoririle sale de institutor, și a avut o conduită bună atât în clasă, cât și către toți acei cari au avut ocazia de a-l cunoaște ; fapte despre care niminea, până în prezent n'a dat vreo desmințire.*

4. D. Ion Creangă este recomandat și numit de onor. Ministerul Instrucțiunii ca institutor provizor la Clasa I, secția II, a școlii primare de băieți din Trei-Erarhi, în anul 1864, Noiembrie 5, de când funcționează în puterea *oficiului ministerului nr. 53231,* și astfel a făcut stagiunea de institutor provizor cerută de legea școlară, în care timp, dând probe de capacitate, aptitudini și moralitate, subscriși opiniază că merită a fi numit institutor definitiv în postul ce ocupă.

N. Măcărescu, Th. Codrescu

28 Februarie 1868.

II.

Nr. 5290

D-le Primaru,²⁰

Iassi, 1869, Aprilie 10

Subsemnatul, cu totu respectulu vinu a ve ruga d-le Primaru, să binevoiți a-i eliberă o copie de pe raportulu delegațiloru Onorabilei Primării, treculu în registrulu de ieșire No. 1367 și expediatu de către această autoritate la Onorabilulu Ministeriu alu Culteloru și Instrucțiunii publice în 29 Februarie 1868.

Binevoiți, etc.

I. Creangă

III.

Nr. 5309

D-le Primaru,

Iassi, 11 Apriliu 1869

Copia cerută de mine prin petiția No. 5290 rog să fie legalisată, și conformu cu prescriptulu verbalu al delegațiloru comisiunei examinatoare calitățiloru mele din 1868 Februarie 17 zile.

Primiți, etc.

I. Creangă

20. Adresele sint scrise de Creangă : le voi respecta stilul.

Domnule Primariu,

Numărulu decretului meu de institutoru trecutū în prescriptulu verbulu dresatu de către D-nii N. Gh. Măcărescu și Th. Codrescu din anulu 1868 luna Februaru în 17 delegați prin partea Onorabilei Primării din eroare nefiindu conformu cu acele din decretulu originalu, vă rogu, D-le Primariu, să binevoiți a notifica în copia legalizată ce am cerut-o prin petițiunea înregistrată la No. 5309.

Primiți, etc.

I. Creangă

★

Din documentele de mai sus reiese clar — pe lângă alte date menționate și la începutul acestui articol — că Ion Creangă n-a absolvit Seminaru de la Socla cu atestatul nr. 70 din 1859 — după cum am constat și rețicificat mai sus —, ci cu atestat nr. 246 din 1858.

ION CREANGĂ ȘI PROFESORATUL

Povestitorul Creangă a fost, aproape toată viața, institutor la Iași. Despre felul cum înțelegea să-și îndeplinească apostolatul, mulți școlari de-ai săi ne-au lăsat amintiri. Creangă a fost un institutor model, lucru recunoscut chiar de către contemporanii săi. Astfel E. Culianu, rectorul Universității din Iași, făcînd un raport — la 1 august 1884 — către minister, scria, între altele:

«Subsemnatul crede că ar fi o dreaptă și nimerită măsură aplicată din partea dv., dacă ați bine-voi a interveni pe lângă autoritatea competentă pentru conferirea unor grade onorifice corespunzătoare următorilor institutori *pentru inteligența și zelul cu care își îndeplinesc sarcina de educatori ai junimei*: ...I. Creangă...» (*Buletinul Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor*, I, 1886, nr. 5, p. 355; în *Arhivele Statului din Iași*, nr. 71, Speciale).

Se știe că povestitorul Creangă, în urma purtării lui ce nu cadra cu cancanele a fost destituit din diaconie și — implicit și din învățămînt.

Conducîndu-ne după o însemnare din apărarea lui Creangă în fața Consiliului de disciplină bisericesc²¹, în care se specifică numărul Monitorului Oficial cu decretul de destituire din învățămînt, iată ce am găsit:

«Din adresa Prea Sfințitului mitropolit al Moldovei și Sucevei, No. 1, 182, luîndu-se cunoștință că diaconul Ion Creangă, institutorele clasei I de la școala sucursală No. 1 de băieți din Iași, pentru faptele sale necorigibile și incompatibile cu caracterul (sic) său de cleric, a fost judecat de autoritatea bisericească respectivă și exclus în urmă dintre clericii altarului, ministerul, auzînd pe consiliul permanent al instrucțiunii și considerînd că numitul diacon este exclus din cler și prin urmare, nemai fiind preot, nu poate ca pierzînd a sea demnitate de preot, să mai figureze în corpur didactici; din cauza că lipsa de o asemenea demnitate sacerdotală, în respectul moral și social, atrage după sine și pierderea demnității și caracterului său de membru al acestui corp; pentru aceste motive l-am destituit, cu începere de la 1 iulie, din postul de institutor. (Comunicat)».

(*Monitorul Oficial al României*, Nr. 155 din 14/25 iulie 1872, p. 927).

Se știe că, după destituire, Ion Creangă nu avea cu ce să se hrănească și abia după doi ani, venînd la Instrucție T. Maiorescu, acesta l-a reintegrat în învățămînt.

POVESTITORUL ION CREANGĂ ȘI PRIMA SOCIETATE DE ECONOMIE DIN IAȘI

Ion Creangă a cunoscut o viață aproape tot alit de zbuciumată ca și M. Eminescu.

Pe cînd era institutor, povestitorul s-a gîndit să-și asigure existența pentru viitor, mai ales că postul de institutor se clătina. Și atunci, împreună cu colegii săi de la școala primară Trei-Erarhi, Creangă a pus bazele «Casei de Economie», care și-a schimbat apoi numele în «Prima Societate de Economie din Urbea Iași» (existență pe str. Ștefan cel Mare).

21. Cf. D. Furtună, *Cuvinte și măririi despre I. Creangă*, B.p.T., București, 1915.

Cercelînd arhiva numitei Societăți, am găsit următoarele. În statutul societății, sub titlul: *Motivele de ordin economic și social ce au contribuit la înființarea Societății*, se spune printre altele: «*Institutorii școliei primare de la Trei-Erarhi* (între ei se afla și Ion Creangă), — cei dinții se putură înțelege între ei spre a înjgheba o societate care să aibă scopul, pe de o parte a economisi prisosurile unora mai favorizati de soartă, iar pe de alta de a ajuta, prin mici împrumuturi, pe cei ce pînă atunci erau într-o continuă nevoie de a-și aconta salariile pe la cămătari, prin acceptate sau amanete, sub condiții unele mai grele sau mai umilitoare decît altele.

După mai multe consfătuiri, urmate atît în cancelaria școliei primare de la Trei-Erarhi, cît și în casa directorului acelei școli, Ioan Antonie Darzeu, un număr de 16 profesori și o pensionară, holăriră a întocmi un Statut, prin care să se pună bazele acestui așezămînt financiar-economic, și, la data de 1 iunie 1871, într-o întrunire intimă, noul statut fu citit și aprobat în întregime».

Așadar, Societatea avea un scop lăudabil, de ajutor social.

Urmează Statutul care e iscălit de 17 persoane, între cari: I. A. Darzeu, Ion Creangă (iscălește al doilea), C. Grigorescu, G. Ienăchescu²², A. Lambrior etc. Tot la 1 iunie 1871, printr-un Proceș-Verbal, iscălit de Ion Creangă (primul), C. Grigorescu, V. Iordăchescu, Darzeu, etc., se alege «cu aclamații» administratorul noii societăți în persoana lui Darzeu.

În *Casa de Economie*, odată instituită, se fac primele depuneri, care au fost tot ale fondatorilor. Anume: Ion Creangă, diaconu, cu 25 lei; C. Grigorescu cu 30 lei; C. Ienăchescu cu 12; Darzeu cu 15 lei; etc. În total, suma de 374 lei, primul «capital», care se așează «într-o cutie de chibrituri»! Cît de neserioasă părea deci, la începutul ei, această *Casă de Economie* și cît de departe va ajunge apoi (după cum vom vedea).

Dar să continuăm cu istoricul societății.

La 4 septembrie 1871, o delegație, din care fac parte și C. Grigorescu, Ion Creangă și G. Ienăchescu, verifică cassa și încheie un proces-verbal constatator că al ei capital «s-a ridicat» la 750 lei!

La 30 mai 1872, se fac noi statute, pe care le iscălesc aprobîndu-le, între alții: Darzeu, G. Ienăchescu, Al. Lambrior, C. Grigorescu, I. Creangă, Gh. Panu, A. Manu, V. Răceanu²³.

Dar vremea schimbă multe! Creangă n-a avut parte să se bucure de roadele muncii depusă în sinul *Căsei de Economie*! Forurile Mitropoliei îl urmăreau fără cruțare pentru «nelegiuirea» că fusese la teatru, își tăiasse părul și se îmbrăcase civil. La 1872, Creangă este destituit din cler. Tot în acel an (în iulie) este destituit și din institutuloral.

Rămăs pe drumuri, muritor de foame, Creangă e nevoit să apeleze la cei 25 lei, plus procentele, pe care-i depusese la *Casa de Economie*. Și atunci înaintează o cerere, motivînd: «fiind scos din funcțiune și ne mai avînd parale pentru a mai putea face parte din societate»...

Cererea lui Creangă se admite și se adnotează că nu mai face parte din societate.

*

Tot în această Societate, mai tîrziu, îl aflăm făcînd parte și pe Zahei Creangă, unul din frații povestitorului.

În «Monitorul Oficial» (din 3 iunie 1905, p. 668, cf. în broșura: *Statutele primei societăți de economie din Urbea Iași*, ed. VI, Iași, 1910, p. 21—22) aflăm că la 28 mai 1884 se votează un nou statut al societății de către deponenții: A. Nanu (cu 12 000 lei), Darzeu (cu 1 916 lei), C. Grigorescu (cu 10 500 lei), V. Răceanu (cu 10 300 lei), Zaheu Creangă (cu 1 100 lei), etc.

ION CREANGĂ ȘI FAMILIA SA, NEGUSTORI *Tutungii, fabricanți de toițe de țigară și cofetari*

Lucrul nu-i de mirare. Dacă Mihail Eminescu a fost hamal în port la Giurgiu, iar Caragiale berar, putea și cel mai popular povestitor al nostru să fie tutungiu.

22. Aceștia erau și colaboratorii lui Creangă la cărțile sale didactice.

23. V. Răceanu era tot colaborator la manualele lui Creangă.

În 1872, Creangă a fost dat afară din diaconie și institutorat. Rămas de drumuri, ce putea face Creangă? A recurs și el la o soluție de asigurare a existenței, a lui și a unicului său copil, și s-a făcut debitant de tutun.

*

De la care dată s-a făcut Creangă debitant de tutun? La 16 septembrie 1872 el ținea debit, căci iață ce glăsuiește un raport al protopopului C. Buțureanu, la acea dată, către mitropolit: «...*Indeletinindu-se cu meseria de 'brevetariu la Monopolul tutunului în această urbd, Iași, strada Primăriei*» (Econ. D. Furtună, *Cuvinte și mărturii despre I. Creangă*, p. 53).

Pe de altă parte, fiul povestitorului, Const. Creangă afirmă: «*I. Creangă a lepădat rantia și potcapul și s-a făcut negustor de tutun*» (C. I. Creangă, *Lupta pentru existență*, p. 42).

Acuzația lui Buțureanu și afirmația lui Const. Creangă s-au dovedit adevărate. Cercetînd în dosarele Arhivei Primăriei Iași (dosar 85 din 1872, f. 116), l-am găsit pe Creangă pe tabloul debitanților de tutun din despărțirea III-a din Iași, pe 25 septembrie 1872. La una din rubricile tabloului, Creangă e trecut, spre ironia soartei, astfel: «*Iost profesor la școalele primare*», iar alături «*localul (al debitului) în bună stare*».

*

Creangă a ținut debitul pînă în 1874, cînd e reintegrat în învățămînt de către protectorul său, Titu Maiorescu, numit atunci ministru în locul lui Tell. Debitul de tutun e trecut sub conducerea fratelui povestitorului, Zahei, care însă nu i-a schimbat, firma, rămînînd tot «*Ion Creangă*» (Furtună, *Cuvinte*, p. 82).

Debitul «*Ion Creangă*», de sub conducerea lui Zahei, și-a mutat domiciliul, cînd în strada Băncei (Furtună, *Cuvinte*, p. 82), cînd în str. Goliei 36, în anul 1902 (*Anuarul* (C. I. Creangă, *Domnița Maria și copilul din casă*, Buc., 1905, p. 22).

În debit, Zahei, pe lîngă tutun, vindea și manualele didactice primare ale lui Ion Creangă (R. Șutu, *Despre librării și librăriile vechi din Iași*, Iași 1929, p. 12).

Și, coincidentă curioasă! — și Zahei făcea parte din cler, căci era cîntăreț bisericesc.

*

Cei doi ani de negustorie ai lui Ion Creangă au avut o urmare și mai curioasă. Fiul lui, Constantin, fiind ofițer în armata română, se face fabricant de foițe de țigară. Pe coperta pachetelului de foițe, Const. Creangă introduce următoarea ingenioasă reclamă, — era imprimată figura unui scriitor român, iar pe verso fotografiei erau lipărite — cu litere mărunte de titl — extrase mai însemnate din operele scriitorului respectiv (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 42—45).

Dar afacerea lui Constantin Creangă, pe cît s-a arătat de ingenioasă, pe altl a fost de costisitoare. În consecință, el pierde peste 100 000 lei (pe atunci, sumă fabuloasă), deficit pe care-l acopere, însă, socrul său (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 44).

Ca urmare a falimentului, Const. Creangă demisionează din armată la 1892 (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 40) și continuă să vîndă foițele de țigară denumite «*Creangă*», dar fără portrete și extrase (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 44).

Dar nenorocul îl urmărește. În 1900, Statul monopolizează tutunul și accesoriiile lui. Pus la impas, Const. Creangă protestează vehement la 1900 printr-o broșură intitulată: *Memoriu în chestia înființării de către stat a monopolului hirtiei de țigară*.

Const. Creangă e nevoit să părăsească definitiv fabricarea foiței de țigară și se apucă de alte afaceri.

În 1902, îl află cofetar în București (*Anuarul cit.*, p. 74), ca apoi să lanseze diferite produse: «*cozonaci moldovenăști*», ceai «*Pax*» și să fie antreprenorul «*grădinei de vară și a cazinoului*» din Constanța (C. I. Creangă, *Domnița*, p. 14 și 16).

Dar, întreprinderile comerciale tot nu-i merg și, înainte de 1914, el reîntră în armată cu gradul de maior.

În afară de negustorie, Const. Creangă s-a ocupat și cu literatura. Pe lîngă memoriul de mai sus, el a scris și două broșuri: «*Lupta pentru existență*» și «*Domnița Maria și copilul de casă*». În ele, Const. Creangă — pe lîngă nuvele originale de-ale lui și de-ale altora, făcea reclamă, pe verso fiecărei foi, produselor sale comerciale.

Așa că, dacă doreai să citești vreo năvelă din acele broșuri, erai nevoit să citești și reclamele lui Constantin I. Creangă.

Pe lângă asta, Const. Creangă a scris și poezii (Furtună, *Cuvinte*, p. 21, nota 1). Ieșenii cei mai bătrâni își amintesc de debitul de tutun «*Ion Creangă*», dar mai ales nimeni n-a uitat proverbialele cuvinte de reclamă ale lui Const. Creangă: «Ori fumați foita „Creangă”, ori dați dracului tutunul».

UNDE A RĂPOSAT ION CREANGĂ

În registrul «Actelor de moarte» al municipiului Iași stă scris că Ion Creangă a murit: «în casa din strada Goliei Nr. 51».

A. C. Cuza, într-un articol («*De-ale lui Creangă*») din «Făt Frumos», V, 1930, no. 1, caută să arate că Ion Creangă n-ar fi murit în locul citat în registrul de mai sus, ci în renumita lui bojdeucă. A. C. Cuza se bazează pe afirmația tipografului I. S. Ionescu, un prieten intim al lui Creangă, și pe faptul că era imposibil ca I. Creangă să locuiască în acea prăvălie (e vorba de debitul de tutun al lui Zahei), fără aer, fără lumină și fără altă vedere decît a străzii zgomotoase.

*

Ducîndu-mă la venerabilul publicist N. A. Bogdan (care l-a cunoscut foarte aproape pe Ion Creangă), acesta mi-a spus că Ion Creangă a murit în casa din strada Goliei Nr. 51; el n-a locuit în debitul fratelui lui Zahei din strada Goliei No. 51, ci numai se ducea zilnic pe acolo. Într-o zi, aflîndu-se la Zahei, I. Creangă — a fost lovit de apoplexie și a murit.

Zahei nu putea să-și fie fratele mort în locuința sa, căci n-avea loc (locuința lui Zahei se compunea dintr-o prăvălie și dintr-o cameră foarte mică, care sluzea și de bucătărie, și de dormitor), și-apoi n-ar fi avut loc și pentru pelerinajul altor prieteni și admiratori ai povestitorului decedat. De aceea, desigur că Zahei s-a dus imediat la medic ca să se constate decesul și a doua zi l-ar fi dus pe mort la bojdeucă. Căci nu se poate explica ipoteza că medicul să fi informat greșit Primăria asupra locului decesului constatat. Apoi mai sînt doi martori care declară la fel locul decesului.

Lumea, cînd a aflat despre moartea lui Creangă, s-a grăbit să vie în pelerinaj la bojdeucă — unde-l știa toată lumea că locuiește de ani de zile, și astfel se explică faptul că — printre alții — și tipograful I. G. Ionescu afirmă că povestitorul a murit în bojdeuca lui, căci numai acolo l-a putut vedea decedat. De altfel, I. S. Ionescu nu spune în declarația către A. C. Cuza că ar fi fost de față cînd a murit Creangă, ci numai că «l-am înmormîntat ridicîndu-l din casa lui din Tîcău» (bojdeuca).

Pînă la proba contrară, rămîne deci tot strada Goliei nr. 51, drept locul de deces al lui Ion Creangă, după cum stă scris în registrul morților din orașul Iași.

LUCIAN PREDESCU

Nr. 5324.

IV.

Iassi, 11 Aprilu 1869

Domnule Primariu,

Numărulu decretului meu de institutoru trecutū în prescriptulu verbulu dresatu de către D-nii N. Gh. Măcărescu și Th. Codrescu din anulu 1868 luna Februaru în 17 delegați prin partea Onorabilei Primării din eroare nefiindu conformu cu acelu din decretulu originalu, vă rogu, D-le Primariu, să binevoiți a notifica în copia legalizată ce am cerut-o prin petițiunea înregistrată la No. 5309.

Primiți, etc.

I. Creangă

*

Din documentele de mai sus reiese clar — pe lângă alte date menționate și la începutul acestui articol — că Ion Creangă n-a absolvit Seminarul de la Socola cu atestatul nr. 70 din 1859 — după cum am constatat și recuifecat mai sus —, ci cu atestat nr. 246 din 1858.

ION CREANGĂ ȘI PROFESORATUL

Povestitorul Creangă a fost, aproape toată viața, institutor la Iași. Despre felul cum înțelegea să-și îndeplinească apostolatul, mulți școlari de-ai săi ne-au lăsat amintiri. Creangă a fost un institutor model, lucru recunoscut chiar de către contemporanii săi. Astfel E. Culiianu, rectorul Universității din Iași, făcînd un raport — la 1 august 1884 — către minister, scria, între altele:

«Subsemnatul crede că ar fi o dreaptă și nimerită măsură aplicată din partea dv., dacă ați bine-voi a interveni pe lângă autoritatea competentă pentru conferirea unor grade onorifice corespunzătoare următorilor institutori pentru *inteligenta și zelul cu care își îndeplinesc sarcina de educatori ai junimei*: ...I. Creangă...» (*Buletinul Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor*, I, 1886, nr. 5, p. 355; în Arhivele Statului din Iași, nr. 71, Speciale).

Se știe că povestitorul Creangă, în urma purtării lui ce nu cadra cu canoanele a fost destituit din diaconie și — implicit și din învățămînt.

Conducîndu-ne după o însemnare din apărarea lui Creangă în fața Consiliului de disciplină bisericesc²¹, în care se specifică numărul Monitorului Oficial cu decretul de destituire din învățămînt, iată ce am găsit:

«Din adresa Prea Sfințului mitropolit al Moldovei și Sucevei, No. 1, 182, luîndu-se cunoștință că diaconul Ion Creangă, institutorele clasei I de la școala sucursală No. 1 de băieți din Iași, pentru faptele sale necorigibile și incompatibile cu caracterul (sic) său de cleric, a fost judecat de autoritatea bisericească respectivă și exclus în urmă dintre clericii altarului, ministerul, auzînd pe consiliul permanent al instrucțiunii și considerînd că numitul diacon este exclus din cler și prin urmare, nemai fiind preot, nu poate ca pierzînd a sea demnitate de preot, să mai figureze în corpur didactic, din cauza că lipsa de o asemenea demnitate sacerdotală, în respectul moral și social, atrage după sine și pierderea demnității și caracterului său de membru al acestui corp; pentru aceste motive l-am destituit, cu începere de la 1 iulie, din postul de institutor. (Comunicat)».

(*Monitorul Oficial al României*, Nr. 155 din 14/25 iulie 1872, p. 927).

Se știe că, după destituire, Ion Creangă nu avea cu ce să se hrănească și abia după doi ani, venînd la Instrucție T. Maiorescu, acesta l-a reintegrat în învățămînt.

POVESTITORUL ION CREANGĂ ȘI PRIMA SOCIETATE DE ECONOMIE DIN IAȘI

Ion Creangă a cunoscut o viață aproape tot altă de zbuciumată ca și M. Eminescu.

Pe cînd era institutor, povestitorul s-a gîndit să-și asigure existența pentru viitor, mai ales că postul de institutor se clătina. Și atunci, împreună cu colegii săi de la școala primară Trei-Erarhi, Creangă a pus bazele «Căseii de Economie», care și-a schimbat apoi numele în «Prima Societate de Economie din Urbea Iași» (existentă pe str. Ștefan cel Mare).

21. Cf. D. Furtună, *Cuvinte și măriuri despre I. Creangă*, B.p.T., București, 1915.

Cercetînd arhiva numitei Societăți, am găsit următoarele. În statutul societății, sub titlul: *Motivele de ordin economic și social ce au contribuit la înființarea Societății*, se spune printre altele: «*Institutorii școlii primare de la Trei-Erarhi* (între ei se afla și Ion Creangă), — cei dinții se putură înțelege între ei spre a înjgheba o societate care să aibă scopul, pe de o parte a economisi prisoșurile unora mai favorizați de soartă, iar pe de alta de a ajuta, prin mici împrumuturi, pe cei ce pînă atunci erau într-o continuă nevoie de a-și acanta salariile pe la cămătari, prin acceptate sau amanele, sub condiții unele mai grele sau mai umilitoare decît altele.

După mai multe consfătuiri, urmate atît în cancelaria școlii primare de la Trei-Erarhi, cit și în casa directorului acelei școale, Ioan Antonie Darzeu, un număr de 16 profesori și o pensionară, hotărîră a înlocmi un Statut, prin care să se pună bazele acestui așezămînt financiar-economic, și, la data de 1 iunie 1871, într-o întrunire intimă, noul statut fu citit și aprobat în întregime».

Așadar, Societatea avea un scop lăudabil, de ajutor social.

Urmează Statutul care e iscălit de 17 persoane, între cari: I. A. Darzeu, Ion Creangă (iscălește al doilea), C. Grigorescu, G. Ienăchescu²², A. Lambrior etc. Tot la 1 iunie 1871, printr-un Proceș-Verbal, iscălit de Ion Creangă (primul), C. Grigorescu, G. Iordăchescu, Darzeu, etc., se alege «cu aclamații» administratorul noii societăți în persoana lui Darzeu.

În *Casa de Economie*, odată instituită, se fac primele depuneri, care au fost tot ale fondatorilor. Anume: Ion Creangă, diaconu, cu 25 lei; C. Grigorescu cu 30 lei; C. Ienăchescu cu 12; Darzeu cu 15 lei; etc. În total, suma de 374 lei, primul «capital», care se așează «într-o cutie de chibrituri»! Cît de neserioasă părea deci, la începutul ei, această *Casă de Economie* și cît de departe va ajunge apoi (după cum vom vedea).

Dar să continuăm cu istoricul societății.

La 4 septembrie 1871, o delegație, din care fac parte și C. Grigorescu, Ion Creangă și G. Ienăchescu, verifică cassa și scriptele și încheie un proces-verbal constatator că al ei capital «s-a ridicat» la 750 lei!

La 30 mai 1872, se fac noi statute, pe care le iscălesc aprobîndu-le, între alții: Darzeu, G. Ienăchescu, Al. Lambrior, C. Grigorescu, I. Creangă, Gh. Panu, A. Manu, V. Răceanu²³.

Dar vremea schimbă multe! Creangă n-a avut parte să se bucure de roadele muncii depusă în sinul *Cassei de Economie*! Forurile Mitropoliei îl urmăreau fără cruțare pentru «nelegiuirea» că fusese la teatru, își tăiasse părul și se îmbrăcase civil. La 1872, Creangă este destituit din cler. Tot în acel an (în iulie) este destituit și din institutoral.

Rămăs pe drumuri, muritor de foame, Creangă e nevoit să apeleze la cei 25 lei, plus procentele, pe care-i depusese la *Casa de Economie*. Și atunci înaintează o cerere, motivînd: «fiind scos din funcțiune și ne mai avînd parale pentru a mai putea face parte din societate»...

Cererea lui Creangă se admite și se adnotează că nu mai face parte din societate.

*

Tot în această Societate, mai tîrziu, îl aflăm făcînd parte și pe Zahei Creangă, unul din frații povestitorului.

În «*Monitorul Oficial*» (din 3 iunie 1905, p. 668, cf. în broșura: *Statutele primei societăți de economie din Urbea Iași*, ed. VI, Iași, 1910, p. 21—22) aflăm că la 28 mai 1884 se votează un nou statut al societății de către deponenții: A. Nanu (cu 12000 lei), Darzeu (cu 1916 lei), C. Grigorescu (cu 10500 lei), V. Răceanu (cu 10300 lei), Zaheu Creangă (cu 1100 lei), etc.

ION CREANGĂ ȘI FAMILIA SA, NEGUSTORI Tutunșii, fabricanți de loițe de țigară și coletari

Lucrul nu-i de mirare. Dacă Mihail Eminescu a fost hamal în port la Giurgiu, iar Caragiale berar, putea și cel mai popular povestitor al nostru să fie tutunșiu.

22. Aceștia erau și colaboratorii lui Creangă la cărțile sale didactice.

23. V. Răceanu era tot colaborator la manualele lui Creangă.

În 1872, Creangă a fost dat afară din diaconie și institutorat. Rămas de drumuri, ce putea face Creangă? A recurs și el la o soluție de asigurare a existenței, a lui și a unicului său copil, și s-a făcut debitant de tutun.

*

De la care dală s-a făcut Creangă debitant de tutun? La 16 septembrie 1872 el ținea debit, căci iată ce glăsuiește un raport al protopopului C. Buțureanu, la acea dată, către mitropolit: «...îndelețnindu-se cu meseria de 'brevetariu la Monopolul tutunului în această urbă, Iași, strada Primăriei» (Econ. D. Furtună, *Cuvinte și mărturii despre I. Creangă*, p. 53).

Pe de altă parte, fiul povestitorului, Const. Creangă afirmă: «I. Creangă a lepădat rantia și polcapul și s-a făcut negustor de tutun» (C. I. Creangă, *Lupta pentru existență*, p. 42).

Acuzația lui Buțureanu și afirmația lui Const. Creangă s-au dovedit adevărate. Cercetînd în dosarele Arhivei Primăriei Iași (dosar 85 din 1872, f. 116), l-am găsit pe Creangă pe tabloul debitanților de tutun din despărțirea III-a din Iași, pe 25 septembrie 1872. La una din rubricile tabloului, Creangă e trecut, spre ironia soartei, astfel: «fost profesor la școlile primare», iar alături «localul (al debitului) în bună stare».

*

Creangă a ținut debitul pînă în 1874, cînd e reintegrat în învățămînt de către protectorul său, Titu Maiorescu, numit atunci ministru în locul lui Tell. Debitul de tutun e trecut sub conducerea fratelui povestitorului, Zahei, care însă nu i-a schimbat, firma, rămînînd tot «Ion Creangă» (Furtună, *Cuvinte*, p. 82).

Debitul «Ion Creangă», de sub conducerea lui Zahei, și-a mutat domiciliul, cînd în strada Bancei (Furtună, *Cuvinte*, p. 82), cînd în str. Goliei 36, în anul 1902 (*Anuarul* (C. I. Creangă, *Domnița Maria și copilul din casă*, Buc., 1905, p. 22).

În debit, Zahei, pe lingă tutun, vindea și manualele didactice primare ale lui Ion Creangă (R. Șuțu, *Despre librării și librăriile vechi din Iași*, Iași 1929, p. 12).

Și, coincidență curioasă! — și Zahei făcea parte din cler, căci era cîntăreț bisericesc.

*

Cei doi ani de negustorie ai lui Ion Creangă au avut o urmare și mai curioasă. Fiul lui, Constantin, fiind ofițer în armata română, se face fabricant de foițe de țigară. Pe coperta pachetelului de foițe, Const. Creangă introduce următoarea ingenioasă reclamă, — era imprimată figura unui scriitor român, iar pe verso fotografiei erau lipărite — cu litere mărunte de titl — extrase mai însemnate din operele scriitorului respectiv (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 42—45).

Dar afacerea lui Constantin Creangă, ce cît s-a arătat de ingenioasă, pe altă a fost de costisitoare. În consecință, el pierde peste 100 000 lei (pe atunci, sumă fabuloasă), deficit pe care-l acopere, însă, socrul său (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 44).

Ca urmare a falimentului, Const. Creangă demisionează din armată la 1892 (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 40) și continuă să vîndă foițele de țigară denumite «Creangă», dar fără portrete și extrase (C. I. Creangă, *Lupta*, p. 44).

Dar nenorocul îl urmărește. În 1900, Statul monopolizează tutunul și accesoriile lui. Pus la impas, Const. Creangă protestează vehement la 1900 printr-o broșură intitulată: *Memoriu în chestia înființării de către stat a monopolului hîrtiei de țigară*.

Const. Creangă e nevoit să părăsească definitiv fabricarea foiței de țigară și se apucă de alte afaceri.

În 1902, îl aflu cofetar în București (*Anuarul cit.*, p. 74), ca apoi să lanseze diferite produse: «cozonaci moldovenești», ceai «Pax» și să fie antreprenorul «grădinei de vară și a cazinoului» din Constanța (C. I. Creangă, *Domnița...*, p. 14 și 16).

Dar, întreprinderile comerciale tot nu-i merg și, înainte de 1914, el reintră în armată cu gradul de maior.

În afară de negustorie, Const. Creangă s-a ocupat și cu literatura. Pe lingă memoriul de mai sus, el a scris și două broșuri: «*Lupta pentru existență*» și «*Domnița Maria și copilul de casă*». În ele, Const. Creangă — pe lingă nuvele originale de-ale lui și de-ale altora, făcea reclamă, pe verso fiecărei foi, produselor sale comerciale.

Așa că, dacă doreai să citești vreo năvelă din acele broșuri, erai nevoit să citești și reclamele lui Constantin I. Creangă.

Pe lângă asta, Const. Creangă a scris și poezii (Furtună, *Cuvinte*, p. 21, nota 1). Leșenii cei mai bătrâni își amintesc de debitul de tutun «*Ion Creangă*», dar mai ales nimeni n-a uitat proverbialele cuvinte de reclamă ale lui Const. Creangă: «Ori fumați foița „Creangă”, ori dați dracului tutunul».

UNDE A RĂPOSAT ION CREANGĂ

În registrul «Actelor de naștere» al municipiului Iași stă scris că Ion Creangă a murit: «în casa din strada Goliei Nr. 51».

A. C. Cuza, într-un articol («*De-ale lui Creangă*») din «*Făt Frumos*», V, 1933, no. 1, caută să arate că Ion Creangă n-ar fi murit în locul citat în registrul de mai sus, ci în renumita lui bojdeucă. A. C. Cuza se bazează pe afirmația tipografului I. S. Ionescu, un prieten intim al lui Creangă, și pe faptul că era imposibil ca I. Creangă să locuiască în acea prăvălie («e vorba de debitul de tutun al lui Zahei»), fără aer, fără lumină și fără altă vedere decât a străzii zgomotoase.

*

Ducându-mă la venerabilul publicist N. A. Bogdan (care l-a cunoscut foarte de aproape pe Ion Creangă), acesta mi-a spus că Ion Creangă a murit în casa din strada Goliei Nr. 51; el n-a locuit în debitul fratelui lui Zahei din strada Goliei No. 51, ci numai se ducea zilnic pe acolo. Într-o zi, aflându-se la Zahei, I. Creangă — a fost lovit de apoplexie și a murit.

Zahei nu putea să-și ție frațele mort în locuința sa, căci n-avea loc (locuința lui Zahei se compunea dintr-o prăvălie și dintr-o cameră foarte mică, care slujea și de bucătărie, și de dormitor), și-apoi n-ar fi avut loc și pentru pelerinajul altor prieteni și admiratori ai povestitorului decedat. De aceea, desigur că Zahei s-a dus imediat la medic ca să se constate decesul și a doua zi l-ar fi dus pe mort la bojdeucă. Căci nu se poate explica ipoteza că medicul să fi informat greșit Primăria asupra locului decesului constat. Apoi mai sînt doi martori care declară la fel locul decesului.

Lumea, cînd a aflat despre moartea lui Creangă, s-a grăbit să vie în pelerinaj la bojdeucă — unde-l știa toată lumea că locuiește de ani de zile, și astfel se explică faptul că — printre alții — și tipograful I. G. Ionescu afirmă că povestitorul a murit în bojdeuca lui, căci numai acolo l-a putut vedea decedat. De altfel, I. S. Ionescu nu spune în declarația către A. C. Cuza că ar fi lost de față cînd a murit Creangă, ci numai că «l-am înmormîntat ridicîndu-l din casa lui din Tîcău» (bojdeuca).

Pînă la proba contrară, rămîne deci tot strada Goliei nr. 51, drept locul de deces al lui Ion Creangă, după cum stă scris în registrul morților din orașul Iași.

LUCIAN PREDESCU

DESPRE ÎNȚELEAPTA FOLOSIRE A BUNURILOR MATERIALE *

OMILIA A V-A A SFINTULUI VASILE CEL MARE (traducere)

«După cum fntînile devin tot mai bogate în apă încît sînt folosite mai mult, tot așa și bogăția nu este de nici un folos, dacă e ținută pe loc; cînd circulă însă și-și schimbă mereu locul, atunci se înlesnește folosirea ei îndeobște și sporește fără încetare.

Adeseori sînt nevoit să mă întreb: cum este cu puțință ca bogăția, după niscocirea altor cheltuieli nefolositoare și de prisos, într-o sumedenie de întrebunțări fiind irosită, să mai prisosească încă, ba să fie și îngropată în pămînt sau ascunsă în locuri dosnice? Ah, cînd n-a putut fi risipită în nesfîrșite cheltuieli zadarnice, atunci a fost ascunsă în pămînt! Eu cred că beteșugul sufletesc al bogatului sfîrcit seamănă foarte mult cu acela al lacomilor, care mai degrabă vor să crape din pricina lăcomiei lor, decît să dăruiască altora o parte din ceea ce le prisosește. Așa s-a fitîmplat și cu bogatul din Sfînta Evanghelie, cînd au venit cei care-i cereau sufletul, el îi vorbea acestuia (sufletului) despre mîncare. Dar tocmai în noaptea aceea a fost răpit, cînd se gîndea la desfătări încă pe mulți ani.

Ce nebunie stranie! Cîtă vreme aurul zăcea sub pămînt îl căuta acolo, după ce l-a scos afară, îl ascunde iarăși în pămînt. Pentru aceasta cred că cel ce-și ascunde aurul în pămînt își îngroapă și inima o dată cu acesta. «Căci unde-i comoara ta, se spune, acolo-i și inima ta» (Matei VI, 21).

Haide, așadar, bogățiile, și împarte averea ta în multe chipuri! Nu fii scump la vînzare! Nu aștepta lipsa de grîu, ca să deschizi hambarele tale; nici foamea din pricina aurului și nici lipsa obștească pentru procopsirea ta! Nu te face negustor al nenorocirilor omenești și din minia lui Dumnezeu nu-ți face prilej de îmbogățire! Tu însă numai la aur privești, dar la fratele tău nu te uiți; scrisul de pe monede î cu-nostri foarte bine și îți ză dooseboști ceea ce este fals de ceea ce i adevărat, dar po fratele tău te faci că nu-l vezi. Culoarea lucioasă a aurului îți face mare plăcere dar suspinul săracului, care este lingă tine, nu-l iei în seamă!

2. Pe cine, vei zice, nedreptătesc cînd apăr cele ce mi se cuvin? Dar, ia spune-mi, mă rog, care sînt lucrurile tale? De unde ai venit cu ele cînd te-ai născut? Este așa și cum cineva ocupînd un loc la teatru ca să se distreze, ar culeza, după aceea, să oprească pe alții să mai ocupe un asemenea loc, socotind proprietate personală ceea ce este hotărît mai dinainte spre folosul tuturor. Asemenea sînt și cei bogați. Acștia, punînd stăpînire pe cele ce sînt de folos obștec, le socotesc apoi ca ale lor pentru că le-au avut ei în stăpînire mai înainte. Dacă fiecare s-ar îngriji numai de ceea ce este de trebuință pentru acoperirea nevoilor sale, prisosul rămînd pentru cel lipsit, atunci n-ar mai fi nici bogați și nici săraci. Oare n-ai ieșit gol din pîntec? Oare nu te vei înloarce iarăși gol în pămînt? (Ioan I, 2). Dacă vei spune că ești bogat prin voia întîmplării, atunci ești în adevăr un om nelegiuit pentru că nu vrei să recunoși pe Creator și nici să mulțumești Celui ce ți-a dăruit; dacă spui că bogăția o ai ce la

* Migne, P.G., t. XXXII, p. 1168—1181.

Dumnezeu, atunci care este pricina pentru care ți-a dăruit? Nu cumva Dumnezeu este nedrept fiindcă n-a împărțit deopotrivă cele ce sînt de folos vieții? Pentru că tu ești bogat și acela sărac? Nu pentru ca tu să primești în adevăr răsplata dărniceiei și a împărțirii drepte, iar el să fie cinstit cu marile răsplăți ale răbdării? Vei spune de bună seamă, că averile-ți sînt folositoare pentru copii. Strașnică dovadă a lăcomiei tale! Totdeauna puneți înaintea copiilor, ca să fiți în același timp și pe placul inimii voastre. Nu aruncați vina pe cel nevinovat, căci are același stăpîn, același cîrmuitor, de la care a primit viața și tot de la Acela așteaptă ajutor în viață! Oare evangheliile n-au fost scrise și pentru cei căsătorii? «Dacă vrei să fii desăvîrșit, vinde cele ce ai și ajută pe cei săraci!» (Matei XIX, 21).

Cînd cereai lui Dumnezeu moștenitori, cînd îl rugai să devii părinte de copii, adăogai și aceasta: «dă-mi copii ca să calc apoi poruncile tale?» sau «dă-mi copii ca să nu pot intra în împărăția cerurilor?».

Cine va fi chezuitorul voinței copilului tău că acesta se va folosi după nevoie și în chip drept de cele moștenite de la tine? Pentru mulți bogăția devine pricină a destrăbălării. Vezi, așadar, să nu îngrămădești bogăție cu mare trudă ca să nu dai altora prilej de păcătuire și să nu primești osîndă îndoită: fie pentru cei pe care i-ai nedreptățit, fie pentru aceia pentru care ai pus la cale pe alții să facă asemenea! În adevăr copiii care n-au moștenit nimic de la părinții lor, adeseori, și-au făcut ei singuri rost în viață. Dar sufletul tău o dată părăsit, de cine va fi miluit? Atunci, de ce ești așa de pătimas pentru aur?

3. Care meșter iscusit al pulca adăuga vieții tale măcar o zi? Cine a fost cruțat de moarte din pricina bogăției? Pe cine l-a ocolit boala din pricina banilor? Pînă cînd va fi aurul latul sufletelor, undița morții și ispoita păcatului? Pînă cînd va fi bogăția pricină de războaie pentru care se ascut săbiile, pentru care rudele își uită obîrșia, iar frații se privesc unii pe alții cu ochi de moarte? Cine este tatăl minciunii? Cine este autorul scrierilor mincinoase? Oare nu bogăția? Nu grija prea mare pentru aceasta? Cine a născocit jurămîntul strîmb? De ce vă chinuți așadar, o, oamenilor? Care dintre voi a întors cerea ce aveți în viclenie îndreptată împotriva voastră? Nu cumva averile au fost lăsate ca să fie îndemn la păcat și nu spre mîntuirea sufletului? Nu cumva ele sînt pricină aducătoare de moarte? Dacă bogăția este încurajare spre nedreptate, atunci bogatul este vrednic de plîns; dacă însă ajută virtutea, atunci nu mai poate fi vorba despre ură între oameni, fiindcă în chipul acesta *averea devine un bun al tuturor*. De aceea se cuvine ca atunci cînd n-ai avere să n-o dorești, iar cînd ai să nu te fălești cu ea, ci dimpotrivă să înveți cum s-o folosești cît mai bine. Este limpede sfatul lui Socrat, care a spus: «Pe bogatul care se mindrește prea mult cu averile sale să nu-l lăudăm niciodată. dacă nu învață meșlesugul de a se folosi în chip cinstit de acestea».

Bogăția și sănătatea devin uneori slujitoare ale păcatului pentru cei ce le folosesc necuțetat. Sărăcia nevinovată este mai prețioasă pentru cei înțelepți decît orice fel de bogăție.

4. Dar mai nici unul din cei bogați nu înțelege ceva din toate acestea. Cînd vede un om, împins de nevoie, rugîndu-i-se în genunchi, care nu se umilește pe sine ca prin «camătă» să-i lecuiască sărăcia? Dar el nu-l miluiește oricum pe cel ce face acest lucru. Dimpotrivă! El rămîne mereu neînduplecat și fără milă, cu jurămînt asigurîndu-l pe acesta că el însuși este la mare strîmtoare și că urmărește dacă ar găsi pe cineva să-l împrumute și în chipul acesta, întărind minciuna cu jurămînt, face din aceasta o urilă negustorie a neomeniei. Dar dacă cel ce caută să se împrumute îi aminteste despre dobîndă și-i vorbește pe față despre amanet, atunci îndreptîndu-și privirile în jos, zîmbește și mărturisește că-și aduce aminte de vechea prietenie dintre părinții lor, socotindu-l cunoscut apropiat și chiar prieten; vom vedea, zice el, de unde vom face rost de acești bani. În orice caz, spune el, este vorba despre o sumă de bani pe care mi-a încredințat-o un prieten cu dobîndă. Acesta însă a pretins o dobîndă mare, dar eu am să las, în orice caz, ceva mai jos și am s-o dau cu dobîndă mai mică. Plăsmuind asemenea lucruri și cu astfel de vorbe linușitoare încîntîndu-l pe cel amărît, îl leagă și prin acte scrise, apoi, după ce i-a răpit pe lingă sărăcie și libertatea lui de om, îl părăsește. Ce faci, nesocotitul? Vrei bani și bogăție de la un om necăjit? Dacă ar fi fost mai bogat decît tine, ce-ar fi căutat la ușile tale? O, ce nenorocire! Venind să țăsească sprijin la tine, a dat în schimb peste un dușman; călînd leacuri tîmăduitoare, i s-a oferit otravă! În loc să ușurezi sărăcia unui biet

om amărît, dimpotrivă tu i-o sporești! Împlinirea aceasta este ca și cum un doctor venind la un bolnav și în loc să-l readucă la sănătate, îl lipsește și de ultima picătură de putere. Așa că și tu faci din suferințele altora pricină de îmbogățire; după cum plugarii jinduiesc după o ploaie pentru înmulțirea roadecilor tot așa și tu ești doritor de lipsa și sărăcia oamenilor pentru ca averile tale să-ți aducă câștig.

5. Cel ce caută împrumut, aflându-se în viltoarea greutăților, — cînd se gîndește la sărăcia lui, nu-i vine să creadă că are să poată înapoia banii împrumutați; cînd se uită la nevoia ce-l apasă acum, prinde curaj să se îndatoreze. Dar cum banii se duc pe nesimțite, iar timpul scurgîndu-se repede aduce împreună cu el și dobînzile, nopțile nu-i mai sînt liniștite, ziua îi pare tristă și soarele supărător. E nemulțumit de viață și urăște zilele care-i aduc prea repede termenul de plată datoriei. Chiar și cînd doarme, vede în somn pe cel ce l-a împrumutat, ciudatul vis stăruindu-i în minte! Dacă e treaz, gîndul și grija lui sînt ațintite numai la dobîndă. Se cuvine acum să vorbim și despre cel ce dă ban cu dobîndă, «Bea apă din vasele tale și din izvoarele fîntînilor tale» (Prov. V, 15), adică să nu mergi la izvoare străine, ci din propriile tale pîrae agonisește-ți mîngîierile vieții. Ai vase de bronz, înbrăcămînte, vite de muncă, obiecte scumpe de tot soiul, vinde-le și lasă toate să se ducă de la tine afară de libertate! Vei spune că ți-e rușine să le vinzi în piață. De ce? cînd după puțin timp un altul le va aduce în lîrg, le va pune la meza și sub ochii tăi se vor vinde lucrurile tale! E mai bine cu încetul și cu dibăcie să împăcăm nevoile noastre, decît să ne lăudăm cu cele străine și curînd după aceea să rămînem păgubiți și de lucrurile noastre? Dacă ai de unde da înapoi, de ce nu pui capăt lipsei de bani de acum cu aceste mijloace? Iar dacă nu mai poți plăti datoria, înseamnă că vrei să locuiești rău tot cu rău. Acum ești sărac, dar te bucuri de libertate; împrumutîndu-te nici nu te pripocsești și pierzi și libertatea. Cel ce se îndatorează devine robul creditorului său, ba încă rob, care aduce și câștig altora, supunîndu-se la o muncă nesocotită. Cîinii de obicei cînd primesc ceva mîncare se liniștesc, dar cel ce dă bani cu dobîndă, mai rău se înălită după aceea. Nu se oprește nici odată din clătănîit, dorînd tot mai mult! Dacă te juri, nu te crede; trage cu ochiul la cele ce sînt prin casă, punîndu-te la cale să vinzi cele ce ai. În fața soției te face de rușine, către prieteni te birfește, în piață te apucă de guler, ciudată-i întîlnirea cu el în zile de sărbătoare, neplăcută-ți face viața! Mare-mi este cheltuiala, vei zice, și n-am altă cale de ieșire. Care este, mă rog, câștigul dacă se amîna termenul de plata datoriei? Bine înțeles că datoria nu se iartă întru totul, dar se capătă o mică amîinare a termenului de plată. Neîmprumutîndu-te sărac vei fi de bună seamă și după aceea. Acum nu-ți bagă nimeni vină pentru că ești sărac, fiindcă necazul nu este voit de tine. Dacă însă vei fi, urmărit pentru datorii, atunci toți te vor birfi pentru nechibzuința ta. Socotește bine așadar de unde vei plăti? Nu cumva din bani împrumutați? Da, dar aceia nu ajung nici pentru nevoile tale, dar mi-te pentru achitarea datoriei. Dacă ai să mai pui la scoateală și dobînzile, de unde să ai alțiia bani? Nimeni nu poate tîmădui o rană cu altă rană și nici răul cu rău. Vei zice: Dar cum vrei să trăiești? Ai mîini, învață un meșteșug: muncește pe bani, trudește-te, căci multe sînt căile și prilejurile pentru salvarea vieții! Nu poți să muncești? Cere de la cei ce au! Dar nu-i rușinos a cere? Rușinos este împrumutul de bani, fiindcă aceasta este curală înșelăciune. Furnica, de pildă, fără să ceară sau să se împrumute, poale să se hrănească singură; așisderea și albinele cărora nu li s-au dăruit nici mîini, nici meșteșug, bucură și pe împărați cu rămășițele hranei lor. Tu, om fiind, bun pentru muncă, nu poți găsi nici un meșteșug ca să poți trăi!

6. Ești bogat, nu împrumuta; ești sărac nu te îndatora! Dacă-ți merge bine treaba în viață, n-ai nevoie de împrumut. Singurul lucru prin care se deosebesc săracii de bogați este lipsa de griji. De obicei facem haz pe seama bogaților fiindcă aceștia n-au tîhnă niciodată, pe cînd cei săraci dorm liniștiți; ridem de cei ce sînt stăpîniți de griji și tulburați tot mereu, pe cînd săracii sînt totdeauna liniștiți și slobozi. Pe cînd cel da'or este și sărac și plin de griji și cu mîntea mereu pironită într-un loc, disprețuînd cînd viața lui, cînd locuințele frumoase, cînd pămîntul bogătașilor, cînd înbrăcămînta scumpă a celor ce-i ies în cale. Dacă aceste lucruri zice el, ar fi fost ale mele, le-ași fi vîndut și așa fi scăpat de datorii. Aceste lucruri îi stau zi și noapte la inimă. Dacă se mișcă cumva ușa, datornicul se vîră de îndată sub pat; dacă cineva intră repede în casă, inima-i bate tare; dacă latră ciinele îl apucă nădușelile, se zăpăcește, uitîndu-se încotro să fugă. Termenul de plată se apropie; se frămîntă sărmanul cum să mintă, ce fel de motiv să născocască pentru înduplecarea creditorului. Cu

care din viețuitoarele bune de prăsilă te poți asemăna? Se zice că iepurii se hrănesc, se nasc și se înmulțesc cam în același timp; și banii cămătarilor, ce se dau cu imprumut, cresc și se înmulțesc la fel. Încă n-a pus bine mâna pe ei și chiar în aceeași lună ar vrea să-i aducă alt câștig. De aceea dînd iarăși bani cu dobîndă, alt rău pune la cale și astfel răul continuă fără încetare. După cite mi se pare dobînda și-a căpălat numele de la cuvîntul «camătă» din pricina înmulțirii răului peste măsură, căci de unde din altă parte? Sau peșămii-te se numește astfel (camătă) pen'ru neșazurile și suferințele pricinuite celui ce se îndatorează.

Termenul de plata datoriei îl urmărește pe cel dator întocmai ca durerea pe femeia care trebuie să nască. Dobînda peste dobîndă înseamnă copii răi din părinți răi. Se spune că viperile cînd se nasc sîșșie mai înainte pîntecul mamei; așa și dobînzile se nasc după ce mai înainte au ruinat casele datornicilor. Semintele de obicei încolțesc și cresc pe îndelele, dobînda însă astăzi ia ființă și tot astăzi începe să se înmulțească. Orice ființă în lumea aceasta, după ce a ajuns la mărimea firească, încețază să mai crească pe cînd banii lacomilor sporesc tot mereu! Viețuitoarele, încredințînd urmașilor darul nașterii, încețază după aceea cu înmulțirea; banii cămătarilor însă nasc și datoriile de acum și — înnoiesc și pe cele vechi. După bolnavii de holeră refuză să primească ceea ce mai înainte le făcea plăcere, și, dacă li se dă curva înainte de a se însănațosi, dau afară ceea ce au mîncat cu chinuri și sforțări, dure-roase, astfel și datornicii, împotrîvîndu-se cu datorii peste datorii, adăugînd altele înainte de a scăpa de cele dinții, pu't n se vor bucura de ceea ce au împrumutat fiindcă vor plînge foarte curînd și după lucrurile lor personale. Se spune că mulți s-au pricopsit din împrumuturi. Eu cred că irulți din aceștia au ajuns pînă la urmă să-și ridice singuri și viața. Tu însă, nu ți seama de cei ce-au murit, acesta, care nepuînd înfrunta răspunsul în fața judecării au ales mai degrabă un astfel de sfîrșit decît o viață de ocară.

— Eu însuși am văzut o neplăcută priveliște: copii duși cu de-a sila în piață ca să fie vînduți pentru datoriile părinților. N-ai pu't lăsa bani copiilor? Nu le răpi și frumusețea sufletului! De aceea caută să le păstrezi bogăția l'bertății, moștenire scumpă, pe care au primit-o de la părinți. Nimeni n-a fost osîndit pînă acum pentru că tatăl său a fost sărac; datoria rămasă de la părinți le duce la tenniță. Nici nu lesă vreo învoială scrisă, care va cădea ca un blestem părintesc asupra copiilor și a celorlalți urmași.

7. «Nu vă lipiți inimile voastre de bogăția care începe să sporească» (Ps. LXII, 11). Luați aminte la acest sfat: «Bogăția se spune, care curge în valur.» Natura bogăției este nestățătoare, pentru că trece mai repede ca furluna pe lîngă cei ce o au, schimbînd cînd pe unul, cînd pe altul. După cum o apă, care coborînd din înălțime și stropînd pe cei ce stau în apropierea ei, se trage îndată înapoi după ce i-a alinat cu valurile ei, așa și bogăția este grăbită și nestatornică, schimbînd mereu stăpînii. Astăzi ogorul este al acestuia, mâine al aceluia și după aceea al altuia.

Privește de pildă locuțiile din oraș și gîndește-te cite nume au schimbat de cînd au fost făcute! Și aurul, — strecurîndu-se printre degetele celor ce-l au, trece repede la altul și de la acesta la altcineva. E mai ușor să ții apa în pumn, decît să păstrezi bogăția lîngă tine.

Nu jindui la nici unul din cei bogăți și nu-l ferici niciodată! Chiar dacă ai câștiga bani din multe părți și în multe chipuri, nu dori înmulțirea lor niciodată!... Sărăcia însă nu este totdeauna lăudată, ci numai atunci cînd aceasta este provenită din libera voință a omului potrivit sfatului evanghelic. Mulți din cei ce n-au avere sînt de obicei foarte zgîrciți în ceea ce privește felul lor de a se purta cu oamenii, pe unii ca aceștia în loc să-i mîntuiască sărăcia, îi osîndește purlarea lor neomenească. Bogăția și mărirea nu-i face pe oameni mai buni, fiindcă aceștia nu sînt din acele lucruri care din fire sînt bune. Dar pentru că acestea pot aduce o oarecare ușurare vieții omenești sînt de preferat sărăciei și cerșetoriei! Bogăția și slava sînt dăruite de Dumnezeu unora spre a fi de folos și altora, cum s-a întîmplat cu Avram, Iacob și cu alții.

Printu cei răi sînt un îndemn spre îmbunătățirea vieții lor, pentru că cel care, în ciuda bunăvoinței lui Dumnezeu, slăruie încă în nedreptate, se face pe sine răspunzător de osîndă fără desvinovățire. Cel drept însă nici cînd are nevoie nu-și leagă inima de aceasta și nici cînd nu are nu o caută. Aceasta nu se bucură numai el de ceea ce are ci le folosește cu dreaptă chibzuință...

Nici un om înțelept nu aleargă după comerțul cu lucrurile străine puse în vânzare, fiindcă unul ca acesta nu urmărește lauda acelor care pretuiesc și privesc cu jind la cei ce au o stare bună. Eu unul nu văd la ce ne-ar folosi averea multă dacă știm să înfrinăm poftele trupești, afară numai dacă păstrarea comorilor ascunse ne-ar putea aduce vreo mângâiere potrivit șarpelui din legendă. Dacă am fi învățat să nu punem preț mare pe cele trupești, de bună seamă că n-am fi putut așa de ușor să ne lipim de cele pămîntești.

8. De mare însemnătate este ca cineva, și creștinului îi revine această grijă în primul rînd, să se îndepărteze de feluritele și numeroasele patimi urite prin care se aduce vătămare sufletului. În al doilea rînd este folositor să renunțăm la cele ce avem, urmînd viața cea curată a lui Dumnezeu, fiindcă grija și strădania prea mare pentru cele vremelnice aduc multă suferință sufletului omenesc. Așadar pentru că cei mai mulți dintre noi, urmînd același scop în vederea mîntuirii, ne vom întîlni cîndva într-o viață obștească, cuvîne-se atunci ca înainte de orice să rămînem în acest fel de viață: o inimă, o voință și o singură dorință fiind toți, cum ne sfătuiește și Apostolul zicînd: «un singur trup alcătuit din mădulare deosebite» (I Cor. XII, 12).

Acest lucru nu se poate înfăptui altfel decît obișnuindu-se fiecare a nu mai socoti ca ale noastre: nici îmbrăcămîntea, nici vasele, nimic în sfîrșit din cele de trebuință vieții noastre, astfel încît fiecare să se poată bucura de acestea, iar nu numai cel ce le-a agonisit singur.

Și după cum o haină mică este nepotrivită unui corp mai mare, sau o haină mare unui corp mai mic, tot astfel fiecăruia trebuie să i se dea ceea ce i se potrivește, fiindcă numai acest lucru este plăcut și de folos. Tot asemenea patul, acoperămîntele, îmbrăcămîntea călduroasă, încălțămîntea, trebuie să fie ale aceluia care are într-adevăr nevoie de ele și nu numai ale aceluia ce le stăpînește.

Căci în ce fel bolnavul are nevoie de leacuri tămăduitoare, iar nu cel sănătos, tot așa și de lucrurile descoperite pentru îngrijirea trupului, nu cel ce huzurește, ci cel ce duce lipsă de acestea merită să se bucure de ele întru «Iisus Hristos, Domnul nostru, căruia i se cuvine toată slava și puterea în vecii vecilor amîn!»

Pr. N. D. TANASESCU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 7 DECEMBRIE 1969

Prin decizia nr. 20/1969, la 7 decembrie 1969 a fost convocată în sesiune ordinară Adunarea Eparhială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Lucrările sesiunii au avut loc în Sala Sinodală din Palatul patriarhal sub președinția Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române.

Sesiunea Adunării Eparhiale s-a desfășurat astfel :

Dimineața, la orele 10, în Paraclisul Palatului patriarhal, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a pp. cc. părinți consilieri mitropolitani și a membrilor Adunării, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, — slujitori ai Catedralei Sfintei Patriarhii — a oficiat, după datină, un Te-Deum.

La orele 10,30, după oficierea slujbei Te-Deum-ului, membrii Adunării Eparhiale au fost invitați în Sala Sinodală pentru începerea ședinței de lucru.

Potrivit art. 106 al. ultim din *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, la lucrări au mai luat parte pp. cc. preoți consilieri arhiepiscopali : Petre F. Alexandru, Leonida Mateescu, Ioan Popa, Mihail Marinescu, Nicolae Diaconu și Octavian Popescu.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P.C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, secretar general al Adunării Eparhiale, a făcut apelul nominal al membrilor. Au fost prezenți 25 de membri și au absentat — motivat — 3.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Adunarea a aprobat motivarea absențelor.

Constatind prezența majorității membrilor, președintele Adunării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a declarat deschise lucrările sesiunii și a spus :

Prea cucernici părinți

și domnilor membri ai adunării eparhiale,

În primul rând, țin să vă mulțumesc din toată inima pentru modul în care ați răspuns chemării Noastre, luând parte la ședința anuală a Adunării Noastre Eparhiale, în care — așa cum cunoaștem din ordinea de zi anunțată — vor fi înălțate activitatea Mitropoliei Ungrovlahiei pe anul 1969, contul de gestiune și bilanțul, definitivat, pe anul 1968.

În al doilea rând, vă rog să fiți de acord ca să motivăm cele trei absențe care au fost anunțate, avînd în vedere atît cazurile de boală ale unora, cît și vîrsta înaintată a altora din membrii Adunării Eparhiale.

Sîntem încă în anul în care s-au sărbătorit 25 de ani de la eliberarea țării noastre. Încă sîntem sub impresia rapoartelor și dărilor de seamă ce s-au făcut cu prilejul acestei aniversări, prin care am luat cu toții cunoștință de mărețele realizări din țara noastră, în toate domeniile și mai ales în cea ce privește industrializarea țării, construcțiile, dezvoltarea învățămîntului și culturii și altele altele.

Socotesc că sîntem și noi datori să arătăm realizările din cadrul Mitropoliei noastre în ultimii 25 de ani.

Am început în 1947 cu organizarea Turnătoriei de lumînări, trecînd apoi la tipărirea Calendarului bisericesc; ne-am îndreptat după aceea la vile Mitropoliei — Chițorani și Cricov 25 ha, plus terenuri agricole împrejur, și gospodăria la marginea Bucureștilor.

Turnătoria de lumînări, organizată în fostele grajduri ale Mitropoliei, constituie pentru noi sursa cea mai importantă de venituri.

Am organizat Fondul de asigurare a bunurilor bisericești, ca și Casa de ajutor reciproc a preoților și salariaților din cuprinsul Eparhiei; acestea sînt instituții economice bazate pe cooperarea internă, fiindcă tot circuitul economic din cuprinsul Eparhiei noastre se bazează pe cooperarea dintre Eparhie și parohii.

Am înființat cele două Magazine de obiecte bisericești; unul există, dar l-am reorganizat, iar pe cel de al doilea l-am înființat. Amîndouă aceste magazine aduc și ele venituri importante cu care putem face față cheltuielilor noastre.

După ce am asigurat baza economică a Eparhiei, am trecut la organizarea învățămîntului teologic pentru pregătirea clerului nostru, învățămînt care cuprinde Seminarul teologic din București pentru nevoile Eparhiei noastre, și Institutul teologic care primește tineri din cuprinsul a trei Mitropolii: a Ungrovlahiei, a Moldovei și Sucevei și a Olteniei. În afară de salarizarea corpului didactic, care este susținută în întregime de către stat, prin Departamentul Cultelor, toate celelalte cheltuieli ce privesc aceste instituții de învățămînt teologic: întreținerea

imobilelor și a mobilierului, burse, etc. sînt suportate de Eparhie din fondurile ei.

Ne-am îndreptat apoi gîndul către prima biserică din Patriarhia Română, Catedrala mitropolitană, care a fost supusă unor serioase lucrări de restaurare și consolidare, atît în interior, cît și în exterior. Amintim, de asemenea, că am înzestrat această Catedrală cu patru mari icoane împărătești, lucrate în tehnica email, în Atelierele Institutului Biblic.

Clopotnița Mitropoliei a fost și ea radical restaurată, încercînd să-i dăm o înfățișare cît mai apropiată de cea pe care a avut-o atunci cînd a ctitorit-o Constantin Brîncoveanu.

Ne-am îndreptat apoi spre casa Noastră, căreia i-am făcut modificările necesare; am organizat aici trapeza Mitropoliei, unde se dau mesele Adunării Eparhiale, Adunării Naționale Bisericești, ca și alte mese oficiale. S-au lucrat aproape 15 ani la înzestrarea încăperilor acestui Palat, cu mobilierul necesar, cu bibliotecă în două săli, cu sculpturi și picturi ce împodobesc această reședință și care sînt destul de costisitoare. Totuși, cu fondurile noastre am putut, an de an, să facem față tuturor acestor cheltuieli.

N-am uitat Paraclisul Palatului Patriarhal, căruia i s-a reconstituit turla prăbușită cu două veacuri în urmă și s-a curățit pictura și sculptura catapetesmei.

Ne-am îndreptat apoi gîndul spre bisericile Domnița Bălașa și Sf. Spiridon din Capitală, ambele expuse prăbușirii din pricina fundației lor așezată pe grătare și piloni de stejar care, între timp, au putrezit, — bisericile rămînînd cu un gol la fundația lor, fiind amenințate cu prăbușirea în orice clipă. Pentru fiecare din aceste două biserici, Mitropolia a cheltuit peste două milioane și jumătate de lei, dar a salvat două din cele mai mari și mai frumoase biserici din Capitală.

Aproape de dealul Patriarhiei, se găsește Mînăstirea Antim. S-a trecut la restaurarea radicală a bisericii sale, a celor două paraclise și a chiliilor dimprejur. Același lucru l-am făcut cu Mînăstirea Plumbuita.

Înainte de a trece la alte lucrări de restaurare din afara Capitalei, vom aminti de două șantiere din București ale Arhiepiscopiei. Este vorba de monumentalele biserici Sf. Elefterie și Parcul Domeniilor. Pentru mobilierul sculptat în lemn — catapeteasmă, jețuri arhieresti, iconostase — de la biserica Sf. Elefterie, ca și pentru pictura de aici, Centrul Eparhial a cheltuit în ultimii ani multe sute de mii de lei. Iar, pentru mobilierul sculptat în marmură de la celălalt monument, biserica Parcul Domeniilor, am investit pînă acum peste un milion de lei.

Apoi, ne-am îndreptat spre mînăstirile noastre care, așa cum știți, constituie pentru Biserică un prestigiu deosebit, pentru că toți cei care, dinafara țării, vin să ne viziteze, întrebă de la început: «Ce mînăstiri și biserici avem de vizitat?»

Mînăstirile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor nu aveau un aspect frumos.

Ne-am îndreptat atenția către istorica Mînăstire Dealu, care de la cutremurul din 1940 era lăsată în paragină. Sub dărîmăturile construcții-

om amărit, dimpotrivă lu i-o sporești! Împlinirea aceasta este ca și cum un doctor venind la un bolnav și în loc să-l readucă la sănătate, îl lipsește și de ultima picătură de putere. Așa că și tu faci din suferințele altora pricină de îmbogățire; după cum plugarii jinduiesc după o ploaie pentru înmulțirea roadelor tot așa și tu ești doritor de lipsa și sărăcia oamenilor pentru ca averile tale să-ți aducă câștig.

5. Cel ce caută împrumut, aflându-se în viltarea greutăților, — când se gîndește la sărăcia lui, nu-i vine să creadă că are să poată înapoia banii împrumutați; cînd se uită la nevoia ce-l apasă acum, prinde curaj să se îndalozore. Dar cum banii se duc pe nesimțite, iar timpul scurgîndu-se repede aduce împreună cu el și dobînzile, nopțile nu-i mai sînt liniștite, ziua îi pare tristă și soarele supărător. E nemulțumit de viață și urăște zilele care-i aduc prea repede termenul de plată datoriei. Chiar și cînd doarme, vede în somn pe cel ce l-a împrumutat, ciudatul vis stăruindu-i în minte! Dacă e treaz, gîndul și grija lui sînt atîntite numai la dobîndă. Se cuvine acum să vorbim și despre cel ce dă ban cu dobîndă, «Bea apă din vasele tale și din izvoarele fîntînii tale» (Prov. V, 15), adică să nu mergi la izvoare străine, ci din propriile tale pîrae agonisește-ți mîngîierile vieții. Ai vase de bronz, îmbrăcăminte, vite de muncă, obiecte scumpe de tot soiul, vinde-le și lasă toate să se ducă de la tine afară de libertate! Vei spune că ți-e rușine să le vinzi în piață. De ce? cînd după puțin timp un altul le va aduce în lîrg, le va pune la mezat și sub ochii tăi se vor vinde lucrurile tale! E mai bine cu încetul și cu dibăcie să împăcăm nevoile noastre, decît să ne lăudăm cu cele străine și curînd după aceea să rămînem păgubii și de lucrurile noastre? Dacă ai de unde da înapoi, de ce nu pui capăt lipsei de bani de acum cu aceste mijloace? Iar dacă nu mai poți plăti datoria, înseamnă că vrei să lecuiesti răul tot cu rău. Acum ești sărac, dar te bucuri de libertate; împrumutîndu-te nici nu te pripocosești și pierzi și libertatea. Cel ce se îndalozorează devine robul creditorului său, ba încă rob, care aduce și câștig altora, supunîndu-se la o muncă nesocolită. Cîinii de obicei cînd primesc ceva mîncare se liniștesc, dar cel ce dă bani cu dobîndă, mai rău se întăiește după aceea. Nu se oprește nici odată din clătănii, dorind tot mai mult! Dacă te juri, nu te crede; trage cu ochiul la cele ce sînt prin casă, punîndu-te la cale să vinzi cele ce ai. În fața soției te face de rușine, către prieteni te birfește, în piață te apucă de guler, ciudată-i întîlnirea cu el în zile de sărbătoare, neplăcută-ți face v. ața! Mare-mi este cheltuiala, vei zice, și n-am altă cale de ieșire. Care este, mă rog, câștigul dacă se amină termenul de plata datoriei? Bine înțeles că datoria nu se iartă întru totul, dar se capătă o mică aminare a termenului de plată. Neîmprumutîndu-te sărac vei fi de bună seamă și după aceea. Acum nu-ți bagă nimeni vină pentru că ești sărac, fiindcă necazul nu este voit de tine. Dacă însă vei fi, urmărit pentru datorii, atunci toți te vor birfi pentru nechibzuința ta. Socotește bine așadar de unde vei plăti? Nu cumva din bani împrumutați? Da, dar aceia nu ajung nici pentru nevoile tale, dar mi-te pentru achitarea datoriei. Dacă ai și mai puși la socoteală și dobînzile, de unde să ai atîția bani? Nimeni nu poate tîmădui o rană cu altă rană și nici răul cu rău. Vei zice: Dar cum vrei să trăiești? Ai miin, învață un meșteșug: muncește pe bani, trudește-te, căci multe sînt căile și prilejurile pentru salvarea vieții! Nu poți să muncești? Cere de la cei ce au! Dar nu-i rușinos a cere? Rușinos este împrumutul de bani, fiindcă aceasta este curată înșelăciune. Lurica, de pildă, fără să ceară sau să se împrumute, poate să se hrănească singură; așiderea și albinele cărora nu li s-au dăruit nici mîini, nici meșteșug, bucură și pe împărați cu rămășițele hranei lor. Tu, om fiind, bun pentru muncă, nu poți găsi nici un meșteșug ca să poți trăii!

6. Ești bogat, nu împrumuta; ești sărac nu te îndalozore! Dacă-ți merge bine treaba în viață, n-ai nevoie de împrumut. Singurul lucru prin care se deosebesc sărăcii de bogați este lipsa de griji. De obicei facem haz pe seama bogaților fiindcă aceștia n-au tihnă niciodată, pe cînd cei săraci dorm liniștiți; rîdem de cei ce sînt stăpîniți de griji și tulburăți tot mereu, pe cînd sărăcii sînt totdeauna liniștiți și slobozi. Pe cînd cel dator este și sărac și plin de griji și cu mîntea mereu pironită într-un loc, disprețuind cînd viața lui, cînd locuințele frumoase, cînd pămîntul bogătașilor, cînd îmbrăcămîntea scumpă a celor ce-i ies în cale. Dacă aceste lucruri zice el, ar fi fost ale mele, le-ași fi vîndut și așa fi scăpat de datorii. Aceste lucruri îi stau zi și noapte la inimă. Dacă se mișcă cumva ușa, datornicul se vîră de îndată sub pat; dacă cineva intră repede în casă, inima-i bate tare; dacă latră cinele îl apucă nădușelile, se zăpăcește, uitîndu-se încotro să fugă. Termenul de plată se apropie; se frămîntă sărmanul cum să mintă, ce fel de motiv să nascocască pentru înduplecarea creditorului. Cu

care din viețuitoarele bune de prăsilă te poți asemăna? Se zice că iepurii se hrănesc, se nasc și se înmulțesc cam în același timp; și banii cămătarilor, ce se dau cu împrumut, cresc și se înmulțesc la fel. Încă n-a pus bine mâna pe ei și chiar în aceeași lună ar vrea să-i aducă alt câștig. De aceea dăd iarăși bani cu dobândă, alt rău pune la cale și astfel răul continuă fără încetare. După câte mi se pare dobânda și-a căpătat numele de la cuvântul «camătă» din pricina înmulțirii răului peste măsură, căci de unde din altă parte? Sau pasămi-le se numește astfel (camătă) pen'ru necazurile și suferințele pricinuite celui ce se îndatorează.

Termenul de plata datoriei îl urmărește pe cel dator întocmai ca durerile pe femeia care trebuie să nască. Dobânda peste dobândă înseamnă copii răi din părinți răi. Se spune că viperile când se nasc sășieze mai înainte pântecul mamei; așa și dobânzile se nasc după ce mai întâi au ruinat casele datornicilor. Semintele de obicei încolțesc și cresc pe îndelele, dobânda însă astăzi ia ființă și tot astăzi începe să se înmulțească. Orice ființă în lumea aceasta, după ce a ajuns la mărimea firească, încelează să mai crească pe când banii lacomilor sporesc tot mereu! Viețuitoarele, încredințând urmașilor darul nașterii, încelează după aceea cu înmulțirea; banii cămătarilor însă nasc și datoriile de acum și — înnoiesc și pe cele vechi. După bolnavii de holeră refuză să primească ceea ce mai înainte le făcea plăcere, și, dacă li se dă curva înainte de a se însănațosi, dau afară ceea ce au mâncat cu chinuri și sfortări, dure-roase, astfel și datornicii, împotrivindu-se cu datorii peste datorii, adăugând altele înainte de a scăpa de cele dinții, put' n se vor bucura de ceea ce au împrumutat fiindcă vor plînge foarte curînd și după lucrurile lor personale. Se spune că mulți s-au pricopsit din împrumuturi. Eu cred că mulți din aceștia au ajuns pînă la urmă să-și ridice singuri și viața. Tu însă, nu îți seama de cei ce-au murit, acesta, care nepuînd înfrunta răspunsul în fața judecății au ales mai degrabă un astfel de sfîrșit decît o viață de ocară.

— Eu însumi am văzut o neplăcută privelește: copii duși cu de-a sila în piață ca să fie vînduți pentru datoriile părinților. N-ai pu't lăsa bani copiilor? Nu le răpi și frumusețea sufletului! De aceea caută să le păstrezi bogăția lăbărlăii, moștenire scumpă, pe care au primit-o de la părinți. Nimeni n-a fost osîndit pînă acum pentru că tatăl său a fost sărac; datoria rămasă de la părinți le duce la teniță. Nici nu lesă vreo învoială scrisă, care va cădea ca un blestem părintesc asupra copiilor și a celorlalți urmași.

7. «Nu vă lipiți inimile voastre de bogăția care începe să sporească» (Ps. LXII, 11). Luați aminte la acest sfat: «Bogăția se spune, care curge în valur.» Natura bogăției este nestătătoare, pentru că trece mai repede ca furluna pe lângă cei ce o au, schimbînd cînd pe unul, cînd pe altul. După cum o apă, care coborînd din înălțime și stropînd pe cei ce stau în apropierea ei, se trage îndată înapoi după ce i-a atins cu valurile ei, așa și bogăția este grăbită și nestatornică, schimbînd mereu stăpîni. As-lăzi ogorul este al acestuia, mîine al aceluia și după aceea al altuia.

Privește de pildă locuștele din oraș și ghindește-te cite nume au schimbat de cînd au fost făcute! Și aurul, — strecurîndu-se printre degetele celor ce-l au, trece repede la altul și de la acesta la altcineva. E mai ușor să îți apa în pumn, decît să păstrezi bogăția lîngă tine.

Nu jindu-l nici unul din cei bogăți și nu-l ferici niciodată! Chiar dacă ai câștiga bani din multe părți și în multe chipuri, nu dori înmulțirea lor niciodată!... Sărăcia însă nu este totdeauna lăudată, ci numai atunci cînd aceasta este provenită din libera voință a omului potrivit sfatului evanghelic. Mulți din cei ce n-au avere sînt de obicei foarte zgîrciți în ceea ce privește felul lor de a se purta cu oamenii, pe unii ca aceștia în loc să-i mîntuiască sărăcia, îi osîndește purtarea lor neomenească. Bogăția și mărirea nu-i face pe oameni mai buni, fiindcă acestea nu sînt din acele lucruri care din fire sînt bune. Dar pentru că acestea pot aduce o oarecare ușurare vieții omenești sînt de preferat sărăciei și cerșetoriei! Bogăția și slava sînt dăruite de Dumnezeu unora spre a fi de folos și altora, cum s-a împlinit cu Avram, Iacob și cu alții.

Pentru cei răi sînt un îndemn spre îmbunătățirea vieții lor, pentru că cel care, în ciuda bunăvoinței lui Dumnezeu, stăruie încă în nedreptate, se face pe sine răspunzător de osîndă fără desvinovățire. Cel drept însă nici cînd are nevoie nu-și leagă inima de aceasta și nici cînd nu are n-o cauză. Acesta nu se bucură numai el de ceea ce are ci le folosește cu dreaptă chibzuință...

Nici un om înțelept nu aleargă după comerțul cu lucrurile străine puse în vânzare, fiindcă unul ca acesta nu urmărește lauda acelor care prețuiesc și privesc cu jind la cei ce au o stare bună. Eu unul nu văd la ce ne-ar folosi averea multă, dacă știm să înfrinăm poftele trupești, afară numai dacă păstrarea comorilor ascunse ne-ar putea aduce vreo mângâiere potrivit șarpelui din legendă. Dacă am fi învățat să nu punem preț mare pe cele trupești, de bună seamă că n-am fi putut așa de ușor să ne lipim de cele pămîntești.

8. De mare însemnătate este ca cineva, și creștinului îi revine această grijă în primul rînd, să se îndepărteze de felurile și numeroasele patimi urite prin care se aduce vătămare sufletului. În al doilea rînd este folositor să renunțăm la cele ce avem, urmînd viața cea curată a lui Dumnezeu, fiindcă grija și strădania prea mare pentru cele vremelnice aduc multă suferință sufletului omenesc. Așadar pentru că cei mai mulți dintre noi, urmînd același scop în vederea mîntuirii, ne vom întîlni cîndva într-o viață obșlească, cuvîne-se atunci ca înainte de orice să rămînem în acest fel de viață : o inimă, o voință și o singură dorință fiind toți, cum ne sfătuiește și Apostolul zicînd : «un singur trup alcătuit din mădulare deosebite» (I Cor. XII, 12).

Acest lucru nu se poate înfăptui altfel decît obișnuindu-se fiecare a nu mai socoti ca ale noastre : nici îmbrăcămintea, nici vasele, nimic în sfîrșit din cele de trebuință vieții noastre, astfel încît fiecare să se poată bucura de acestea, iar nu numai cel ce le-a agonisit singur.

Și după cum o haină mică este nepotrivită unui corp mai mare, sau o haină mare unui corp mai mic, tot astfel fiecăruia trebuie să i se dea ceea ce i se potrivește, fiindcă numai acest lucru este plăcut și de folos. Tot asemenea patul, acoperămintele, îmbrăcămintea călduroasă, încălțămîntea, trebuie să fie ale aceluia care are într-adevăr nevoie de ele și nu numai ale aceluia ce le stăpînește.

Căci în ce fel bolnavul are nevoie de leacuri tămăduitoare, iar nu cel sănătos, tot așa și de lucrurile descoperite pentru îngrijirea trupului, nu cel ce huzurește, ci cel ce duce lipsă de acestea merită să se bucure de ele întru «Iisus Hristos, Domnul nostru, căruia i se cuvîne toată slava și puterea în vecii vecilor amîn!»

Pr. N. D. TANASESCU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

SPICUIRI DIN SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 7 DECEMBRIE 1969

Prin decizia nr. 20/1969, la 7 decembrie 1969 a fost convocată în sesiune ordinară Adunarea Eparhială a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Lucrările sesiunii au avut loc în Sala Sinodală din Palatul patriarhal sub președinția Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române.

Sesiunea Adunării Eparhiale s-a desfășurat astfel :

Dimineața, la orele 10, în Paraclisul Palatului patriarhal, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a pp. cc. părinți consilieri mitropolitani și a membrilor Adunării, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, — sluiitori ai Catedralei Sfintei Patriarhii — a oficiat, după datină, un Te-Deum.

La orele 10,30, după oficierea slujbei Te-Deum-ului, membrii Adunării Eparhiale au fost invitați în Sala Sinodală pentru începerea ședinței de lucru.

Potrivit art. 106 al. ultim din *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, la lucrări au mai luat parte pp. cc. preoți consilieri arhiepiscopali : Petre F. Alexandru, Leonida Mateescu, Ioan Popa, Mihail Marinescu, Nicolae Diaconu și Octavian Popescu.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P.C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, secretar general al Adunării Eparhiale, a făcut apelul nominal al membrilor. Au fost prezenți 25 de membri și au absentat — motivat — 3.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Adunarea a aprobat motivarea absențelor.

Constatind prezența majorității membrilor, președintele Adunării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a declarat deschise lucrările sesiunii și a spus :

Prea cucernici părinți
și domnilor membri ai adunării eparhiale,

În primul rând, țin să vă mulțumesc din toată inima pentru modul în care ați răspuns chemării Noastre, luând parte la ședința anuală a Adunării Noastre Eparhiale, în care — așa cum cunoaștem din ordinea de zi anunțată — vor fi înfățișate activitatea Mitropoliei Ungrovlahiei pe anul 1969, contul de gestiune și bilanțul, definitivat, pe anul 1968.

În al doilea rând, vă rog să fiți de acord ca să motivăm cele trei absențe care au fost anunțate, avînd în vedere atît cazurile de boală ale unora, cît și vîrsta înaintată a altora din membrii Adunării Eparhiale.

Sîntem încă în anul în care s-au sărbătorit 25 de ani de la eliberarea țării noastre. Încă sîntem sub impresia rapoartelor și dărilor de seamă ce s-au făcut cu prilejul acestei aniversări, prin care am luat cu toții cunoștință de mărețele realizări din țara noastră, în toate domeniile și mai ales în cea ce privește industrializarea țării, construcțiile, dezvoltarea învățămîntului și culturii și atîtea altele.

Socotesc că sîntem și noi datori să arătăm realizările din cadrul Mitropoliei noastre în ultimii 25 de ani.

Am început în 1947 cu organizarea Turnătoriei de lumînări, trecînd apoi la tipărirea Calendarului bisericesc; ne-am îndreptat după aceea la viile Mitropoliei — Chițorani și Cricov 25 ha, plus terenuri agricole împrejur, și gospodăria la marginea Bucureștilor.

Turnătoria de lumînări, organizată în fostele grajduri ale Mitropoliei, constituie pentru noi sursa cea mai importantă de venituri.

Am organizat Fondul de asigurare a bunurilor bisericești, ca și Casa de ajutor reciproc a preoților și salariaților din cuprinsul Eparhiei; acestea sînt instituții economice bazate pe cooperarea internă, fiindcă tot circuitul economic din cuprinsul Eparhiei noastre se bazează pe cooperarea dintre Eparhie și parohii.

Am înființat cele două Magazine de obiecte bisericești; unul exista, dar l-am reorganizat, iar pe cel de al doilea l-am înființat. Amîndouă aceste magazine aduc și ele venituri importante cu care putem face față cheltuielilor noastre.

După ce am asigurat baza economică a Eparhiei, am trecut la organizarea învățămîntului teologic pentru pregătirea clerului nostru, învățămînt care cuprinde Seminarul teologic din București pentru nevoile Eparhiei noastre, și Institutul teologic care primește tineri din cuprinsul a trei Mitropolii: a Ungrovlahiei, a Moldovei și Sucevei și a Olteniei. În afară de salarizarea corpului didactic, care este susținută în întregime de către stat, prin Departamentul Cultelor, toate celelalte cheltuieli ce privesc aceste instituții de învățămînt teologic: întreținerea

imobilelor și a mobilierului, burse, etc. sînt suportate de Eparhie din fondurile ei.

Ne-am îndreptat apoi gîndul cître prima biserică din Patriarhia Română, Catedrala mitropolitană, care a fost supusă unor serioase lucrări de restaurare și consolidare, atît în interior, cît și în exterior. Amintim, de asemenea, că am înzestrat ocazional Catedrală cu patru mari icoane împărătești, lucrate în tehnica email, în Atelierele Institutului Biblic.

Clopotnița Mitropoliei a fost și ea radical restaurată, încercînd să-i dăm o înfățișare cît mai apropiată de cea pe care a avut-o atunci cînd a ctitorit-o Constantin Brîncoveanu.

Ne-am îndreptat apoi spre casa Noastră, căreia i-am făcut modificările necesare; am organizat aici trapeza Mitropoliei, unde se dau mesele Adunării Eparhiale, Adunării Naționale Bisericești, ca și alte mese oficiale. S-au lucrat aproape 15 ani la înzestrarea încăperilor acestui Palat, cu mobilierul necesar, cu bibliotecă în două săli, cu sculpturi și picturi ce împodobesc această reședință și care sînt destul de costisitoare. Totuși, cu fondurile noastre am putut, an de an, să facem față tuturor acestor cheltuieli.

N-am uitat Paraclisul Palatului Patriarhal, căruia i s-a reconstituit turla prăbușită cu două veacuri în urmă și s-a curățit pictura și sculptura catapetesmei.

Ne-am îndreptat apoi gîndul spre bisericile Domnița Bălașa și Sf. Spiridon din Capitală, ambele expuse prăbușirii din pricina fundației lor așezată pe grătare și piloni de stejar care, între timp, au putrezit, — bisericile rămînînd cu un gol la fundația lor, fiind amenințate cu prăbușirea în orice clipă. Pentru fiecare din aceste două biserici, Mitropolia a cheltuit peste două milioane și jumătate de lei, dar a salvat două din cele mai mari și mai frumoase biserici din Capitală.

Approape de dealul Patriarhiei, se găsește Mînăstirea Antim. S-a trecut la restaurarea radicală a bisericii sale, a celor două paraclise și a chiliilor dimprejur. Același lucru l-am făcut cu Mînăstirea Plumbuita.

Înainte de a trece la alte lucrări de restaurare din afara Capitalei, vom aminti de două șantiere din București ale Arhiepiscopiei. Este vorba de monumentalele biserici Sf. Elefterie și Parcul Domeniilor. Pentru mobilierul sculptat în lemn — catapeteasmă, jețuri arhieresti, iconostase — de la biserica Sf. Elefterie, ca și pentru pictura de aici, Centrul Eparhial a cheltuit în ultimii ani multe sute de mii de lei. Iar, pentru mobilierul sculptat în marmură de la celălalt monument, biserica Parcul Domeniilor, am investit pînă acum peste un milion de lei.

Apoi, ne-am îndreptat spre mînăstirile noastre care, așa cum știți, constituie pentru Biserică un prestigiu deosebit, pentru că toți cei care, dinafara țării, vin să ne viziteze, întreabă de la început: «Ce mînăstiri și biserici avem de vizitat?»

Mînăstirile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor nu aveau un aspect frumos.

Ne-am îndreptat atenția cître istorica Mînăstire Dealu, care de la cutremurul din 1940 era lăsată în paragină. Sub dărîmăturile construcții-

lor din jurul său, vestita ctitorie a lui Radu cel Mare era îngropată aproape de jumătate. S-au scos de sub moloz multe ornamente și blocuri de piatră și s-a restaurat biserica, iar cetatea din jur s-a reclădit pe temeliele celei vechi, investindu-se pentru această lucrare multe milioane. După stampele care au fost găsite de pe vremea construcției și din vremea reparației făcută de Constantin Brîncoveanu, biserica de la Dealu a putut fi restaurată și pentru restaurarea ei, Departamentul Cultelor a acordat la rîndul său subvenții. Se știe că în prezent avem acolo un așezămint de asistență socială, în care trăiesc călugări și preoți de mir bătrîni, fără familie.

Același lucru s-a făcut și la Mînăstirea Viforîta, unde s-au investit sume importante pentru restaurarea incintei, căreia i s-au adăugat clădiri noi, cu instalații de apă, canal și gaze. La Viforîta, ca și la Dealu, avem un însemnat așezămint de asistență socială al Bisericii, acolo fiind adăpostite călugărițe bătrîne și preotese văduve și fără familie.

Am trecut la Mînăstirea Ghighiu, bombardată și cu toate chiliile din jurul bisericii arse, în afară de trei. S-a construit toată cetatea după modelul chiliilor distruse și s-a introdus lumină electrică. S-a restaurat biserica mare în întregime, construindu-se turlă nouă din beton și cărămidă și s-a executat pictură nouă în paraclis. Anul acesta a fost înprejmuită întreaga mînăstire cu gard din prefabricate, asemănător cu cel de la Cernica, iar în anul 1970—1971 urmează a se introduce căldură centrală, apă și canal.

La Mînăstirea Samurcăsești-Cioroğırla, de asemenea am reclădit întreaga incintă, am pictat biserica și am construit zidul împrejmuitoare. Refacerea acestor două mînăstiri a cerut investiții de multe milioane.

Ne-am ocupat apoi de Mînăstirea Sinaia. Astăzi, Mînăstirea Sinaia este pusă la punct; ultimele lucrări s-au executat în anul 1968, cînd biserica cea mică a fost învelită ca și cea mare cu tablă de aramă.

Nădăjduim ca în anul viitor să invităm membrii Adunării Eparhiale la inaugurarea lucrărilor de la Mînăstirea Suzana, unde acestea durează de cîtiva ani, restaurîndu-se fiecare casă și înzestrîndu-se fiecare cu instalații de lumină electrică, apă curentă și canal.

La Mînăstirea Suzana s-a mai construit un puternic zid de sprijin din beton armat, cu contraforti solizi, pe latura dinspre pădure și rîul Teleaen, pentru că toate clădirile din acea parte, în ultima vreme, se deterioraseră, amenințînd cu prăbusirea.

Cele mai populate mînăstiri de călugărițe din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pasărea și Țiğănești, își așteptau rîndul să fie luate în atenția Noastră. Și, în adevăr, avem acum lucrări la Mînăstirea Pasărea, care vor dura 3 ani, fiindcă multe din casele maicilor au acoperișuri subrede care trebuiesc refăcute și fiindcă lucrările de introducere de apă, canal și încălzire centrală în fiecare casă sînt destul de migăloase și costisitoare. La Pasărea ne așteaptă o altă lucrare: pictura din nou a bisericii mari, căci cea veche s-a șters cu totul și nu se mai vede decît contururile desenelor. Vom fi nevoiți deci, ca și la Ghighiu, să facem o pictură nouă în toată biserica după ce vom consolida bolțile care nu

sînt de cărămidă, ci în mare parte din scîndură cioplită și aceea putrezită.

La Mînăstirea Țigănești lucrările sînt începute de doi ani, în unire cu Institutul Biblic-Ateliere, care au acolo atelierele de confecționat stofe pentru odăjdiiile preoțești, atelier de broderie artistică și un atelier de covoare. Aici, călugărițele care au putere de muncă lucrează în aceste ateliere. Nădăjduim ca în următorii doi ani lucrările de la Mînăstirea Țigănești să fie gata, în unire cu Institutul Biblic-Ateliere.

Am deschis apoi în acest an un nou șantier la Mînăstirea Zamfira. Sînt necesare și acolo lucrări de restaurare destul de mari și costisitoare.

Ne-am ocupat în ultimii ani de Mînăstirea Cernica, unde lucrările au durat 5 ani. Am introdus în fiecare chilie apă curentă, canal, lumină electrică și încălzire centrală, am curățit terenul de o serie întregă de chilii și căsuțe mici și inestetice, făcute de călugări în afara cetății, fiindcă cetatea nu mai putea fi folosită din cauza deteriorării; s-a împrejmuț întregul teren al mînăstirii cu gard de prefabricate. Cu restaurarea Mînăstirii Cernica s-au făcut cheltuieli destul de mari, dar trebuia să facem acest lucru pentru că ea este în drumul bucureștenilor, în drumul turiștilor străini care vin în București, ca și în al ambasadurilor ce stau în București și care pot s-o viziteze ori de cîte ori voiesc.

Ne-am ocupat îndeaproape de Mînăstirea Căldărușani, arsă de cîteva ori pînă în temelii. Din cauza ploilor și înghețurilor, zidurile cetății erau distruse și căzute la pămînt, iar astăzi ea este una din mînăstirile de mare prestigiu de la noi. Reparată și restaurată an de an, avînd și sprijinul Departamentului Cultelor și al Direcției Monumentelor Istorice, s-a putut ajunge la ceea ce se vede astăzi.

Paralel cu lucrările noastre, nu am uitat o clipă bisericile parohiale din cuprinsul Eparhiei care erau în construcție. Am organizat șantiere protopoești în așa fel ca toate bisericile aflate în curs de execuție și neterminate să fie finisate și puse la îndemîna credincioșilor, cu fonduri adunate de preoții noștri din protopopiatele respective.

După aceea, Ne-am întors către locurile pe care am găsit de cuviință să le organizăm pentru asistența socială a preoților și funcționarilor bisericеști. Începem cu reședința de la Dragoslavele, unde este locul de odihnă a Patriarhului și unde s-au făcut lucrări de restaurare și mobilare a ciădirilor. S-a adus aici o biserică stil maramureșan și 3 călugări întrețin acolo viața religioasă ca într-un schit. De asemenea, s-a făcut un pod peste apa Dîmboviței, care leagă satul de schit și reședință și s-a împrejmuț întreaga proprietate cu un gard frumos.

Ne-am îndreptat spre Tekirghiol, pe care l-am restaurat o dată, iar după cîțiva ani l-am reclădit în întregime. Acolo am făcut și o casă arhierescă și am adus și aici o biserică stil maramureșan. Tekirghiolul este loc de odihnă pentru cîteva sute de preoți și salariați bisericеști cu familiile lor, pe an. Este loc pentru căutarea sănătății acestora.

Am refăcut clădirile noastre de la Bușteni, unde, de asemenea, pot merge anual sute de preoți și salariați bisericеști ca și familiile lor, pen-

tru odihnă, nu numai în timpul verii, dar și iarna, pentru că în acest an am introdus încălzire în toate încăperile.

Tot pentru odihnă și căutarea sănătății am organizat vreo 12 camere la Mânăstirea Sinaia, ele fiind de mare folos preoților, salariaților, profesorilor și consilierilor noștri.

Este bine să vă amintesc că la Mânăstirea Cernica s-a organizat un frumos spațiu pentru colecții de obiecte de artă, precum și «Casa memorială Sf. Calinic» cu toate documentele și lucrurile ce amintesc despre Sfântul Calinic.

Și la Pasărea s-a organizat o sală similară destul de bine pusă la punct, datorită faptului că o maică mai în vârstă — fostă stareță — și cea dinaintea ei, pe care a moștenit-o, — au fost pasionate și pricepute colecționare de obiecte vechi pe care le-a oferit mânăstirii pentru crearea unei săli de expunere. Sîntem mulțumiți că am putut să organizăm acest muzeu care este o cinste nu numai pentru Mânăstirea Pasărea, dar și pentru întreaga Biserică.

La acest capitol amintim de colecția de la Mânăstirea Sinaia apreciată, de toată lumea care-o vizitează, pentru exponatele sale, multe și interesante, ca și aceea de la Căldărușani.

Asemenea spații, de mai mici proporții, am organizat și în alte mânăstiri: Ghighiu, Ciorogîria și în curs de organizare cel de la Țigănești.

Îndreptîndu-ne din nou spre cele gospodărești, pe lângă gospodăria de lângă București, c.n. de an proprietatea noastră a crescut prin comasarea viei noastre cu vilele Mânăstirii Ghighiu, bisericii Domnița Bălașa, Mânăstirii Cernica și altor schitulețe, putînd avea atîta viță de vie plantată încît să facem față cu vin bisericesc pentru întreaga noastră Eparhie. Urmează ca la una din aceste vii să se construiască o casă cu pivnițele respective pentru păstrarea vinului și care să completeze lipsa de spațiu din pivnițele noastre de la București, care nu mai pot face față producției anuale de vin.

O altă sursă de venituri din care acoperim cheltuielile noastre am spus că este Calendarul bisericesc de perete, din care și cu aprobarea Departamentului Cultelor scoatem peste 500.000 exemplare anual, destinate credincioșilor noștri.

Am înfățișat, pe scurt, realizările Noastre gospodărești din acești 21 de ani. Ceea ce Ne mîngîie însă în mod deosebit este faptul că, în afară de aceste preocupări de ordin gospodăresc — din fondurile noastre modeste care provin precum am spus din aceste trei surse: vînzarea luminărilor, a Calendarului și mai puțin din vînzarea vinului — Noi am putut avea și altele de preocupări. Astfel, am putut ajuta an de an elevii Seminarului și studenții în teologie din Eparhia Noastră, prin acordarea de burse și semiburse, iar în ultimii ani și pe toți candidații care vin la hirotonia în preot, dîndu-le în dar cîte un costum preoțesc, un epitrahil și o carte, Liturghier sau Molitfelnic, ca să poată merge la parohiile lor în costumul preoțesc, care ar fi costisitor dacă l-ar face pe cheltuială proprie. Mai adăugăm la acestea și ajutorul pe care-l acordăm multor

preoți în caz de boală, de nevoi, precum și preoteselor bătrâne și văduve lipsite de sprijinul și dragostea unei familii proprii.

Deci, deși am avut și avem nevoi mari în sectorul construcțiilor și restaurărilor de mînăstiri și biserici, totuși nu am neglijat nici latura pregătirii viitoarelor noastre cadre preoțești și nici pe cea a asistenței sociale.

Noi nu am neglijat sprijinirea preoțimii și credincioșilor noștri în munca lor de construire, restaurare, reparații și picturi de biserici, de construirea de case parohiale și de împrejurare a cimitirelor. Anual, peste trei milioane de lei merg în satele noastre în aceste scopuri, din fondurile Centrului Eparhial. De aceea, socotim că ne-am făcut și noi pe deplin datoria în acești 21 de ani, alături de celelalte instituții și sectoare ale statului nostru.

Onorată adunare eparhială,

Deschidem ședința noastră de astăzi sub un avînt deosebit pe care vedem că l-au luat în special popoarele din această parte a lumii, în acțiunea lor pentru asigurarea securității europene. Vă informez că, acum doi ani, la o conferință a Bisericilor Europene, delegații noștri au adus mesajul Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române propunînd pe ordine de zi a Comitetului de conducere al Bisericilor Europene să se înscrie la loc de frunte acțiunea Bisericilor din Europa pentru securitatea europeană. Acum, văzînd cum multe din popoarele din Europa doresc să organizeze securitatea europeană și se pronunță pentru întîlnirea la nivel înalt a conducătorilor popoarelor lor în acest scop, ne bucurăm că inițiativa Noastră pentru această acțiune a găsit un larg ecou pe continentul european.

Rodnica activitate a preoțimii noastre în propovăduirea păcii nădăjduim să ducă la un bun rezultat, la acțiuni comune ale tuturor statelor europene în vederea unei înțelegeri și unei colaborări frățești, pentru realizarea nu numai a unei coexistențe pașnice, ci chiar a păcii. Sîntem siguri că Bunul Dumnezeu va asculta rugăciunile pe care le ridică preoțimea noastră și popoarele lumii pentru pace și nădăjduim ca inițiativa Bisericilor Europene să se transforme într-o acțiune puternică pentru prietenie și înțelegere pașnică între toate statele europene și apoi între toate popoarele lumii.

Cu aceste nădejdi, vom începe astăzi studierea Referatelor și documentelor pe care le va depune Consiliul Eparhial și fiecare sector în parte. Ținem însă să știți că nu am terminat munca noastră și că mai avem nu numai realizări, ci și lipsuri, căci «numai cine nu muncește nu greșește». Și la noi, desigur, s-au făcut și unele greșeli și mai sînt și unele lipsuri. De aceea, în concluziile ce se vor trage din Rapoarte și în propunerile ce se vor face pentru anul viitor, trebuie să se prevadă și îndreptarea lipsurilor.

Mă gîndesc la preoții, la numărul destul de mic, care nu execută hotărîrile Sfîntului Sinod din anul 1950, adică acel program care era

destul de redus pentru activitatea de catehizare pe care trebuie s-o depună clerul nostru.

Nu toți preoții execută și practică acest program stabilit de Sfântul Sinod. Nu toți preoții noștri au introdus în bisericile lor cântarea în comun a credincioșilor. Nu toți preoții noștri stăruiesc cu timp și fără timp pentru ca numărul credincioșilor care să dea răspunsuri la Sfânta Liturghie și la celelalte slujbe bisericești, mai cu seamă la săvârșirea Sfintelor Taine, să fie cât mai mare, dacă nu este cu puțință ca în unanimitate ei să facă acest lucru. Nu toți preoții noștri citesc după Sfânta Evanghelie tilcuirea acesteia, după cartea care li s-a pus la îndemână. Nu toți preoții noștri, în timpul cât ei se împărtășesc, dau cântăreților, epitropilor sau vreunui credincios să citească Cazanica care este cuvânt de învățătură pentru credincioșii parohiei. Nu toți preoții noștri mai țin, la sfârșitul slujbei, o cuvântare catehetică, fie în legătură cu Evanghelia ce s-a citit, fie cu explicarea Sfintelor Taine, ori a punctelor noastre de credință, fie cu viața unui sfânt din cursul săptămânii, cu toate că li s-a pus tuleror la dispoziție materialul necesar prin învățătura de credință care este un catehism dezvoltat, ori prin Îndrumătorul pastoral, unde viața sfinților este redată pe scurt.

De aceea, anul viitor vom rîndui o verificare mai largă a activității preoțimii noastre.

După experiența pe care o avem, după controlul care s-a făcut în multe cazuri, am putut să constatăm că acolo unde s-a introdus cântarea în comun în biserică și unde preotul își execută programul catehetic, nu numai că nu au trecut nici unul din credincioșii respectivi la alte culte, dar toate căsătoriile mixte care s-au încheiat între ortodocși și alte culte s-au făcut cu trecerea acestora la religia ortodoxă. Și, dimpotrivă, chiar acolo unde nu au existat culte, dar preotul s-a menținut pe poziția de simplu ritualist, fără să învețe nimic pe credincioșii săi și fără să le citească cazanica și să-i învețe să citească cu toții la Sfânta Liturghie, — credincioșii acestui preot au început să se îndrepte spre alte culte.

Noi am format preoților un program care nu are în el un spirit polemic, nu punem pe preoți să intre în luptă cu cei de altă credință; este un program pastoral, de pregătire a credincioșilor, ca să nu poată fi ispițiți să treacă la alte culte.

Spuneam cu alt prilej, că luînd parte în anul 1953 la întronizarea primului Patriarh al Bulgariei, în drumul spre Plovdiv, pe un deal care se numește Văcărelul, am întîlnit niște ciobani cu turme de oi. Pentru că turmele veneau una după alta și erau multe la număr, ne-am dat jos din mașină. Cei care erau cu noi, văzînd pe ciobani, au început să ne spună: «Iată valahii!» Cînd aceștia, respectuoși, au venit spre noi, am văzut că toți aveau pe fruntea lor arsa de soare cîte o cruce albă; aveau săpată în piele cîte o cruce. Întrebînd de ce au această cruce pe frunte, ni s-a răspuns că, pe vremea cînd au venit turcii și au ocupat acele locuri, transformînd teritoriul respectiv în pașalic turcesc, au început presiuni asupra localnicilor să treacă la mahomedanism. Atunci valahii din acele părți au luat această măsură de apărare: cînd botezau copiii,

fie băiat, fie fată, făceau cu un fier roșu o cruce pe fruntea celui botezat ; arsura se vindeca și rămânea numai crucea albă pe frunte, ca să se cunoască că erau creștini și să nu mai poată trece la credința turcilor. Așa și la noi ; acolo unde credincioșii cunosc învățătura Bisericii lor, unde ei au învățat bine imnele Sfintei Liturghii, acolo unde știu să cînte minunatele imne ale Sfinților Părinți, n-au să poată să-i mai amăgească niciodată cei de alte credințe. Ca și valohii de care vorbeam, cu crucea săpată pe frunte, credincioșii noștri, cu dragostea de Biserică adînc săpată în suflete, nu vor putea fi niciodată atrași la alte credințe religioase.

Se știe că însăși Biserica Romano-Catolică — în care pîndă acum Sfînta Liturghie și toate slujbele se făceau în limba latină, credincioșii neînțelegînd mare lucru din ce auzeau — a hotărît, la Conciliul care a avut loc de curînd la Vatican, ca pe viitor slujbele bisericesti să fie oficiate în limba națională a credincioșilor, iar aceștia să fie învățați să dea răspunsurile la Sfînta Liturghie în limba lor maternă. Mai mult, au introdus, ceea ce la noi există de sute de ani, predica în cursul slujbei.

Atît de mult a pătruns Cazania la noi, încît poporul crede că dacă nu ai citit Cazania, liturghia nu este completă. Aceasta mi s-a întîmplat chiar mie, cînd eram preot la țară. Ca preot tîndr, doritor de a predica, am voit să înlocuiesc Cazania cu predica și n-am mai lăsat să se citească Cazania, hotărînd ca în timpul cînd mă împărtășeam, pîndă să ies la predică, la strană să se cînte ceva. A trecut o duminică, două, trei, ca la a patra, la sfîrșitul slujbei, să rămîună 30—40 de credincioși în biserică și, cu toată reverența, unii din ei să mă întrebe: «Părinte, de ce nu se mai citește Cazania?» «Dar, nu vă predic eu», le-am răspuns? «Foarte bine, mi-au spus ei, dar fără Cazanie Liturghia nu este întregă», Le-am răspuns : «Bine, de acum înainte se va citi și Cazania».

Cum putem noi califica un preot care nu citește nici țîlcuirea Evangheliei, nici Cazania, care nu țîne nici predică și nu are nici cîntare în comun cu credincioșii ? Noi vom controla în anul viitor acest lucru și pe cei care îi vom găsi vinovați, îi vom trece în situația de provizorat, pîndă ce alt preot mai vrednic va cere parohia respectivă ; să vină în locul său deci un preot care să execute programul stabilit de Sfîntul Sinod.

În anul școlar viitor urmează să deschidem cursurile seminarului nostru teologic în imobilul de la Radu Vodă, proprietatea Sfintei Arhiepiscopii, pentru că elevii seminariști nu mai pot rămîne împreună cu studenții în imobilul Institutului Teologic de la Sf. Ecaterina, care este cu totul neîncăpător pentru două școli. Deci, urmează să amenajem localul în care va funcționa de aci înainte seminarul nostru.

Și, fiindcă în toate problemele pe care le-am avut de rezolvat în legătură cu instituțiile noastre de învățămînt teologic, ca și în toate problemele de restaurări ori gospodărești și administrative, am avut tot sprijinul din partea Departamentului Cultelor, a statului nostru ; fiindcă sîntem în anul aniversării primului sfert de veac de la eliberarea Patriei, timp în care conducătorii Țării noastre s-au străduit ca țara și poporul să prospere și fiindcă noi prețuim în mod deosebit tot ceea ce Conducerea statului nostru a făcut și face pentru îmbunătățirea vieții credin-

cișilor noștri și pentru înflorirea patriei, vă rog să-mi dați voie să vă citesc proiectele de telegrame prin care să ne exprimăm sentimentele noastre de deosebită prețuire și devotament față de Conducătorii țării noastre».

După cuvîntul de deschidere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a propus Adunării proiectele textelor telegramelor ce urmau a fi expediate Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor și Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România.

Adunarea aprobă în unanimitate următorul text al telegramelor hotărînd expedierea lor :

DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Loco

«Membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor întruniți în sesiune anuală de lucru și Noi personal, dînd expresie simțămîntelor de cald patriotism de care sîntem stăpîniți împreună cu preoții și credincioșii acestei Eparhii, Vă rugăm să primiți încredințarea alesei noastre prețuiri pentru munca pilduitoare pe care o depuneți spre propășirea și ridicarea prestigiului Țării noastre, Republica Socialistă România.

Totodată, Vă încredințăm că vom stăruii ca activitatea clerului și credincioșilor să sporească pentru înflorirea Patriei noastre și pentru apărarea cauzei păcii».

*

DOMNULUI PROFESOR DUMITRU DOGARU
SECRETAR GENERAL AL DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Loco

«Membrii Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întruniți în sesiune anuală de lucru și Noi personal, Vă rugăm să primiți sentimentele Noastre calde și mulțumirile Noastre deosebite pentru larga înțelegere arătată acestei Eparhii în rezolvarea problemelor sale.

Totodată, Vă încredințăm de colaborarea devotată a preoților și credincioșilor pe care îi reprezentăm, în munca depusă de Conducătorii poporului nostru pentru propășirea Patriei și pentru statornicirea păcii în lume».

*

COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Loco

«Cu prilejul sesiunii anuale de lucru a Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în numele membrilor săi și al Nostru personal, vă adresăm un călduros salut cu arătarea că preoții și credincioșii

acestei Eparhii, pătruși de dragoste ierbinte față de scumpa noastră Patrie, vor sprijini și pe viitor cu toată însuflețirea nobilele acțiuni pentru apărarea păcii și înfrățirea popoarelor».

*

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a invitat apoi, pe pp. cc. părinți consilieri administrativi de la Centrul Eparhial, să depună la biroul Adunării rapoartele generale de activitate pentru sectoarele : Cultural, Social, Administrativ-Bisericesc, Economic I și Economic II.

P. C. Preot Vicar Alexandru Ionescu, secretarul general al Adunării a dat citire listei Comisiilor împărțindu-le totodată, pentru examinare, rapoartele generale de activitate.

După ce s-a indicat fiecărei comisii biroul unde va lucra, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a suspendat ședința la ora 11,30. Comisiile statutare au examinat, în continuare, rapoartele încredințate.

*

Lucrările Adunării Eparhiale au fost reluate la orele 12,30, fiind prezidate de P.S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal. Prea Sfinția Sa a dat cuvîntul raportorilor comisiilor pentru prezentarea rapoartelor.

În numele Comisiei Bisericești, raportul a fost prezentat de Dl. Prof. Dr. Dumitru Timuș. D. Sa analizează, pe baza raportului general, activitatea Sectorului Administrativ-Bisericesc condus de PP. CC. Consilieri Pr. Leonida Mateescu și Pr. Nicolae Diaconu, în cursul anului 1969. S-a subliniat faptul că în acest sector, lucrările s-au desfășurat conform cu Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române, sub Înalta îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Raportorul a subliniat înființarea protoieriei Găești, din județul Dimbovița, la 1 ianuarie 1969, aceasta adăugîndu-se la cele 20 de protoierii existente.

Un fapt deosebit în viața Eparhiei — a spus raportorul — l-a constituit hirotonirea a 23 de tineri teologi, ca preoți care, au primit din partea Prea Fericitului Sale, daruri constînd din îmbrăcăminte preoțească, veșminte și cărți de cult.

În partea finală, raportorul comisiei a subliniat că rezolvarea cu succes a tuturor lucrărilor Sectorului Administrativ-Bisericesc pe anul 1969 s-a datorat în primul rînd îndrumărilor și grijii părintești a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, secundat cu competență de către Prea Sfinția Sa Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și pp. cc. părinți consilieri.

*

La propunerea Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, Adunarea aprobă ca discuțiile asupra rapoartelor comisiilor să aibe loc după ce vor fi audiate toate rapoartele.

În continuare, a fost ascultat raportul Comisiei Culturale prezentat de Dl. Prof. Nicolae Chițescu.

De la început, raportorul s-a referit la două evenimente de o importanță deosebită pentru viața bisericească : vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian întreprinsă în India și Etiopia și reeditarea în limba română a Bibliei.

Raportul a prezentat mai întâi activitatea culturală și apoi cea socială desfășurată în cadrul celor două Sectoare sub îndrumarea P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ajutat de P. C. Pr. Cons. Petre F. Alexandru, pentru problemele Sectorului Cultural și de P. C. Pr. Cons. Mihail Marinescu, pentru problemele Sectorului Social.

Referindu-se la activitatea Sectorului Cultural, raportorul a subliniat, printre altele, activitatea școlilor teologice și a Institutului teologic din cuprinsul Eparhiei, Conferințele de orientare a clerului, activitatea editorială a Centrului Mitropolitan — tipărirea revistei «Glasul Bisericii», buletinul oficial al Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, în 12 numere anual (6 volume) totalizând 1200 de pagini, imprimarea Calendarului ortodox pe anul 1970 și a Cărții de rugăciuni. Pe lângă acestea, Sectorul s-a mai ocupat de îndrumarea activității de restaurare a picturii sfintelor lăcașuri, de activitatea predicatorială și catehetică a clerului și de cântarea omofonă.

Din realizările Sectorului Social a reținut în mod deosebit atenția activitatea de îndrumare a preoțimii și de rezolvare a problemelor de asigurare și asistență socială.

În partea finală, raportorul a prezentat obiectivele propuse de Sectorul Cultural-Social pentru anul 1970.

Raportul Comisiei Economice a fost prezentat de Domnul Ing. Ștefan Ștefaniu. D. Sa a expus în prima parte a raportului situația gestionară pe anul 1968 din cadrul Centrului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Institutului Teologic de grad Universitar din București, Seminarului teologic și Școlii de cântăreți bisericești așa cum reiese din conturile de execuție bugetară și bilanțurile acestor instituții.

Raportorul a constatat respectarea planurilor financiare și a execuțiilor bugetare prezentate.

Partea a doua a raportului a constituit-o activitatea Sectorului Economic-gospodăresc în cursul anului 1969. Execuțiile bugetare din vremele trei trimestre ale anului 1969, a arătat raportorul, au avut loc în conformitate cu prevederile financiare și există garanția desfășurării normale a activității economice-gospodărești și pe ultimul trimestru.

Lucrările de restaurări și reparații ale unor monumente istorice din cuprinsul Eparhiei au necesitat cheltuieli în valoare de lei 3.379.665, iar pentru locașurile de cult, case parohiale și cimitire valoarea sumelor investite totalizează 10.097.658 lei.

În ultima parte a raportului au fost examinate proiectele de plan financiare pe anul 1970 ale : 1. Arhiepiscopiei Bucureștilor și a Fondului de Asigurare a bunurilor bisericești : — Venituri lei 45.000.000 ; — Cheltuieli 43.634.100 lei ; — Fond modificări de credite lei 1.365.900 ;

2. Institutului teologic de grad universitar București : Venituri lei 2.744.000 ; — Cheltuieli 2.701.400 lei ; — Fond modificări de credite lei 42.600. 3. Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic București : — Venituri lei 1.162.100 ; — Cheltuieli lei 1.140.200 și — Fond modificări credite lei 21.900.

După prezentarea rapoartelor generale, P. S. Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, a mulțumit membrilor Comisiilor pentru activitatea desfășurată și a anunțat totodată deschiderea discuțiilor pe marginea rapoartelor.

S-au înscris la discuții următorii : Dl. Prof. Nicolae Chițescu, Dl. Vasile Pîrvu, P. C. Protoiereu Ioan Cristache. Dl. Arh. Ștefan Boriga, Dl. Prof. Constantin Pavel, P. C. Protoiereu Nicolae Popescu, Dl. Prof. George Nițescu, Dl. Tudor Vasile și P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae I. Nicolaescu.

După exprimarea adevăratei față de realizările tuturor sectoarelor Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, vorbitorii au adus mulțumiri și omagii de recunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru înalta înțelepciune cu care îndrumază munca colaboratorilor de la Centrul Eparhial.

S-au adus de asemenea mulțumiri Onor. Departament al Cultelor pentru bunăvoința și înțelegerea acordată în rezolvarea tuturor lucrărilor Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

După încheierea discuțiilor P. S. Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, a supus Adunării Eparhiale, rapoartele generale de activitate ale sectoarelor Centrului Eparhial pe anul 1969, planurile de lucru ale acestora pe anul 1970, execuțiile bugetare și bilanțurile pe anul 1968 și planurile financiare pe anul 1970 ale Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și instituțiilor sale anexă.

Sunuse la vot, Adunarea a aprobat și votat în unanimitate propunerile făcute.

În încheierea lucrărilor sesiunii ordinare a Adunării Eparhiale P. S. Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, a spus printre altele :

Din rapoartele prezentate și din cuvântările rostite cu acest prilej s-a dedus activitatea Sectoarelor Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor sub toate aspectele : bisericesc, spiritual, social și economic. Această activitate s-a desfășurat într-o strînsă și rodnică colaborare cu viața poporului, cu preocupările și activitatea țării noastre.

Omagiul nostru de recunoștință — a spus P. S. Sa — se îndreaptă către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian care a vegheat, a îndrumat și a stimulat neîncetat activitatea acestei Eparhii.

Se cuvine, totodată, să aducem mulțumiri Onor. Departament al Cultelor pentru sprijinul acordat.

Mulțumiri au mai fost aduse membrilor Adunării Eparhiale care prin cuvintele lor și grija lor față de treburile bisericești au contribuit la bunul mers al activității Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Prea Sfinția Sa, a mulțumit membrilor Consiliului și Permanenței Consiliului Eparhial și în chip deosebit P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, pentru rodnică colaborare.

Pășind într-un nou an de activitate, — a spus în încheiere președintele Adunării — să ne rugăm ca Cel de Sus, — prin mila Sa nemărginită — să ne binecuvânteze pe toți ca anul pe care-l începem să fie tot așa de rodnic ca cel pe care-l încheiem astăzi.

Lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor pe anul 1969 au fost declarate închise.

ASISTENT

CONFERINȚELE DE ORIENTARE A CLERULUI DIN LUNA NOIEMBRIE 1969

Tema ultimelor Conferințe de orientare din acest an — *Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Vechi-Orientale — Contribuție la relacerea unității creștine și la apropierea dintre popoare* —, a stîrnit un viu interes în rîndurile preoțimii din cuprinsul Eparhiei.

În conformitate cu dispozițiunile Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor — Sectorul Cultural — Conferințele s-au ținut în zilele de 18, 19, 20, 25, 26 și 27 noiembrie 1969 la sediul protopopiatelor sub președinția delegaților Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian după cum urmează :

Prea Sfinția Sa, Episcop Dr. Antim Tîrgovișleanul, vicar patriarhal, — a prezidat Conferința de la protopopiatele Circ. II Capitală și Călărăși ; P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, — la protopopiatele I Capitală și Videle ; P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, — la Tîrgoviște ; P. C. Pr. Petre F. Alexandru, consilier cultural la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, — la Fetești ; P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic de grad universitar din București, — la I Ilfov ; P. C. Pr. Prof. Dr. Ene Branște, — la Turnu Măgurele ; P. C. Pr. Prof. Dr. Alexandru Ciurea, — la Alexandria și Cîmpulung Muscel ; P. C. Pr. Cons. Dumitru Fecioru, — la Oltenița și Slobozia ; P. C. Pr. Cons. Nicolae Diaconu, — la III Capitală și Giurgiu ; P. C. Pr. Cons. Sabîn Verzan, — la Titu ; P. C. Pr. Cons. Constantin Pîrvu, — la Vălenii de Munte ; P. C. Pr. Cons. Ioan I. Popa, — la Găești ; P. C. Pr. Cons. Mihail Marinescu, — la Ploiești și II Ilfov.

Conferințele au fost precedate de slujba Te-Deum-ului, oficiat de un sobor de preoți, răspunsurile fiind date de preoții participanți.

În cuvîntul de deschidere PP. CC. Protoierei au salutat prezența la conferințe a delegaților Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cît și a celorlalți invitați, adresîndu-le tradiționalul «Bun venit» în mijlocul preoțimii. S-a subliniat totodată importanța deosebită a temei legată de eforturile Bisericii Ortodoxe Române pentru refacerea unității creștine și apropierea între popoare.

În cuvintele de răspuns PP. CC. preoți delegați de la Centrul Eparhial au transmis celor prezenți înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian,

exprimându-și speranța că după terminarea conferințelor vor putea să transmită bunele rezultate despre conferință și despre activitatea prodigioasă a preoților în cadrul acesteia.

S-a procedat în continuare la constituirea birourilor de lucru ale conferințelor având ca președinți pe delegații Centrului Eparhial și pe protoierei și unul sau doi preoți ca membrii și secretari.

După aceste preliminarii s-a dat citire proceselor verbale ale comitetelor de lectură prin care s-au designat referenții principali și coreferenții.

S-a trecut la susținerea referatelor cu tema amintită.

Referenții au vorbit în partea introductivă despre preocupările Bisericii Ortodoxe Române, de realizare a idealului hărăzit de Dumnezeu și dorit de toți creștinii — reafacerea unității de odinioară. Ca expresie a acestor preocupări, Biserica Ortodoxă Română a fost și este mereu prezentă pe toate meridianele lumii cu scrisori irenice periodice, cu mesaje și telegrame adresate altor Biserici creștine, cu vizite reciproce cu aceste Biserici, cu delegații formate din preoți dascăli de teologie și înalți ierarhi și cu membrii permanenți la Consfăturile Panortodoxe de la Moscova (1948) și Rodos (1961, 1963, 1964, 1968), la Consiliul Ecumenic al Bisericilor (1961—1963, 1966—1968), la Conferința Pancreștină pentru Pace (1959—1968), la Conferința Bisericilor Europene de la Nyborg I—V, etc.

Această activitate ecumenistă a Bisericii Ortodoxe Române se împletește strâns cu aceea de pacificare a omenirii deoarece, așa cum arăta înfruntătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, «Spiritul ecumenic de care este animată tot mai mult creștinătatea de azi, nu poate fi despărțit de năzuința ei după pace și nu poate realiza un progres substanțial dacă nu se manifestă concomitent cu acțiunea pe terenul luptei pentru pace... Colaborarea Bisericilor în problema păcii, trebuie să fie prima treaptă pe scara ce ne urcă spre unitatea completă în credință. Și nu există problemă care să solicite mai urgent și mai imperios colaborarea creștinilor și a tuturor Bisericilor, decât problema Păcii. Este o problemă de solidaritate umană și creștină... Noi, în calitatea noastră de creștini, nu ne străduim numai pentru a face pace între voi, pentru o pace separată de pacea lumii. Noi sîntem trimiși să servim lumii. Dar noi nu putem asigura omenirii pacea de care azi are absolută nevoie, fără omenire, ci numai în acord cu voința ei, în colaborare cu strădaniile ei. Aceasta ne obligă pe noi creștinii care, din conștiința vie a datoriei, și-au unit eforturile în vederea îndepărtării acestei tragice realități care este războiul».

Pentru realizarea acestui deziderat în cadrul Conferinței Panortodoxe de la Rodos s-a hotărât printre altele începerea unui dialog între Bisericile Ortodoxe surori și Bisericile postcalcedoniene ale Răsăritului.

Înainte de a se trece la expunerea realizărilor în cadrul acestui dialog referenții au tratat despre istoricul Bisericii creștine unitare pînă la Sinodul IV Ecumenic (451) și cauzele ce au dus la scindarea Bisericii ecumenice.

S-a făcut apoi o prezentare a situației actuale a Bisericilor scindate: *Biserica Armeană*, ce a luat ființă în secolul al III-lea în urma evanghelizării Sfîntului Grigorie Luminătorul († 332); *Biserica Coptă* din Egipt organizată ca protest împotriva hotărîrilor Sinodului de la Calcedon și a depunerii din treaptă a Patriarhului alexandrin, Dioscor; *Biserica Etiopiană*, creată în secolul al IV-lea prin evanghelizarea sfinților Frumentiu și Edes; și *Biserica Siriană-Iacobită*, ce și-a primit numele după Iacob Baradai principalul ei propovăduitor și reorganizator; *Biserica Iacobită* din Malabar, (în sudul Indiei) care, își datorează creștinismul Sfîntului Apostol Toma; *Biserica Nestoriană*—

Caldeeană, ce a luat naștere după condamnarea ereziei Patriarhului Nestorie († 451) la **Sinodul III Ecumenic** de la Efes (431).

În prezentarea situației acestor Biserici s-a subliniat specificul fiecăreia cu punctele lor comune și dorința lor de a stabili «raporturi mai strânse» cu Bisericile Ortodoxe Răsăritene în scopul restabilirii unității creștine.

Biserica Ortodoxă Română din dorința de a realiza unitatea creștină primară a Bisericii a procedat la stabilirea de relații cu fiecare dintre Bisericile Orientale amintite.

Prin armenii așezați de-a lungul veacurilor în țara noastră, prin bisericile acestora și slujitorii lor, Biserica Ortodoxă Română are relații cu Biserica Armeană de mai bine de șase veacuri.

Reînnoind aceste relații, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a vizitat Biserica Armeană prima dată în anul 1958 și a doua oară în anul 1966. Sanctitatea Sa Vasken I, Catolicosul Bisericii Armene, a vizitat Biserica Ortodoxă Română în anul 1964. Așa cum se subliniază în comunicatul semnat cu acest prilej, cele două Biserici doresc o colaborare mai apropiată în problemele legate de progresul și conviețuirea pașnică a omenirii și în scopul mai bune cunoașteri reciproce care să deschidă calea spre unitate.

Prima întâlnire cu reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Copte din Egipt, a fost stabilită cu câțiva ani în urmă între delegatul Bisericii Ortodoxe Române și cei ai Bisericii Copte, la Conferința de la Aarhus (Danemarca). În iunie 1968 o delegație a Bisericii Ortodoxe Române formată din P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal și P. C. Const. Dumitru Fecioru, a luat parte la festivitățile ce au avut loc la Cairo cu prilejul aniversării a 1900 de ani de la moartea martirică a Sfîntului Evangelist Marcu. Un moment important în istoria acestor relații îl constituie întâlnirea dintre Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Bisericii Copte, Chiril al VI-lea cu prilejul vizitei Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, la Cairo, în timpul pelerinajului ecumenic din Orient (ianuarie 1969).

Vechile relații cu Biserica Etiopiană au fost întărite ca urmare a întâlnirilor dintre ierarhii și clericii Bisericii Ortodoxe Române și cei ai Bisericii Etiopiene la organizațiile bisericesti europene și mondiale din care fac parte.

În anul 1964 în timpul vizitei oficiale în țara noastră, Împăratul Etiopiei a făcut și o vizită la Patriarhia Română în calitate sa de șef al statului și conducător suprem al Bisericii.

În 1969 ca răspuns la vizita primită, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o vizită în Etiopia, întărindu-se astfel, mai mult legăturile de prietenie dintre cele două Biserici și popoare.

Cu Biserica Siriană din Malabar — India primele contacte au fost stabilite cu prilejul vizitei delegației condusă de preotul Filipos Korai, la Patriarhia Română.

O nouă etapă a fost deschisă în urma vizitei delegației formată din I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. C. Preot Vicar Alexandru Ionescu (după cea de a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, New Delhi, India, 1964) la Biserica de rit Sirian din Malabar. Aceste relații continuă să se dezvolte ca urmare a schimburilor de vizite între delegații ai celor două Biserici.

După susținerea referatelor au urmat discuții pe marginea temei, președinții făcând apoi succinte referiri.

P. C. Preot Alexandru Ionescu, luînd cuvîntul la Protoieria I Capitală sublinia cu acest prilej: «Trăim într-o vreme cînd conducătorii popoarelor discută, se vizi-tează, se informează, se cunosc mai bine, caută să se apropie unii de alții. Biserica și Conducătorii ei trebuie să fie în pas cu vremea, să fie prezentă în lucrarea de apropiere între oameni și popoare». Între Bisericile despărțite există, desigur, o serie de deose-biri. Dar, spunea P.C. Pr. Prof Ene Braniște la conferința de la protoieria Turnu Măgurele, «peste tot trebuie căutat nu ceea ce ne separă ci ceea ce ne unește. Bise-ricile acestea, mici ca număr, au meritul de a fi păstrate nealterate esențialul în mani-festarea creștineștei învățăturii și practici».

Cea de a doua parte a Conferinței a constituit-o citirea rapoartelor de activitate pastoral-obștească.

S-au făcut apoi comunicări privind unele evenimente, reuniuni și vizite la care a participat Biserica Ortodoxă Română.

— Între 22 și 25 noiembrie 1969, s-a desfășurat la Windsor — Anglia, Sesiunea Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene la care Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată prin I. P. S. Mitropolit Iustin Moisescu al Moldovei și Sucevei.

— La 16 octombrie 1969 au început în R. D. Germană întruniri ale unor foruri ale Conferinței Creștine pentru Pace: Secretariatul Internațional, Comisia de Struc-tură, Comitetul de Lucru, Comitetele Regionale și Comisia Economică și Politică. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat la lucrări I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. C. Pr. Ilie Georgescu.

— Între 14—21 octombrie 1969, s-a primit vizita unei delegații a Bisericii Gre-ciei, formată din I. P. S. Mitropolit Iacobos al Mitilenei, Președintele Comisiei Sino-dale pentru relațiile externe și P. Cuv. Arhim. Meletios Calamaras, Secretar al Sfin-tului Sinod și Director al Serviciului relațiilor externe.

După comunicările de ordin administrativ, protoiereii au adus calde mulțumiri reprezentanților Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru participarea și contribuția adusă la buna desfășurare a Conferinței.

Conferințele au luat sfîrșit printr-o înălțătoare rugăciune.

ASISTENT

SERBAREA COLINDELOR DE CRĂCIUN ȘI ANUL NOU LA SEMINARUL ȘI INSTITUTUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

A intrat în tradiția Institutului și Seminarului teologic ca, înainte cu cîteva săptămîni de plecarea în vacanța de Crăciun, studenții teologi și elevii seminaristi, să înceapă pregătirea, pe grupe, a minunatelor noastre colinde pentru a prezenta Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române acest tezaur de trăire și simțire creștinească, de pe întinsul plaiurilor, așa cum ni l-au transmis străbunii.

În acest an colindatul a început în seara zilei de 19 decembrie 1969 în aula Institutului teologic de grad universitar din București.

În acordurile perfecte ale «Imnului Patriarhal», studenții și elevii au întâmpinat pe Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian însoțit de P. S. Episcop Dr. Antim Țirgovîșteanul, vicar patriarhal, de pp. cc. părinți consilieri patriarhali și mitropolitanî, de rectorul Institutului teologic și de profesorii celor două instituții de învățămînt.

P. C. Diac. Prof. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului, a deschis festivitatea, exprimînd, în cuvînte calde, bucuria studenților, elevilor și a corpului didactic de a avea în mijlocul lor pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Prea Cucernicia sa a urat, din toată inima, Prea Fericirii Sale, tradiționalul «Bine ați venit!»

P. C. Pr. Asistent Dumitru Radu a rostit un cuvînt introductiv cu privire la semnificația colindelor. P. C. sa a spus printre altele: Sub conducerea prea iubiților dascăli de cîntări, studenții teologi și seminarisți au ales cîteva dintre minunatele colinde pe care le aduc ca prinos din partea sufletelor lor curate, aceleia care pentru mîntuirea oamenilor a luat firea omenească din Sfînta Fecioară Maria și s-a născut în ieslea Betleemului — Domnul nostru Iisus Hristos.

Ca în fiecare an, colindele de Crăciun și de Anul Nou ne aduc tuturor, momente de o deosebită bucurie și înălțare sufletească, căci, prin ele, se comemorează și se trăiesc unele dintre cele mai importante fapte din iconomia mîntuirii, taina cea mai presus de fire, a înomenirii lui Dumnezeu-Fiul ca să mîntuiască pe oameni.

Că la Vitleem Maria,
Săvîrșind călătoria,
Într-un mic sălaș,
Lîng-acei oraș,
A născut pe Mesia.

Pe fiul în al Său nume,
Tatăl L-a trimis în lume,
Să se nască și să crească,
Să ne mîntuiască.

(O, ce veste minunată!)

Colindele răzbat peste veacuri ca să ne lumineze orizontul credinței, să amintească urmașilor de binecredincioșii moși și strămoși, să călăuzească inimile și să apropie sufletele oamenilor ca membrii ai aceleiași familii spirituale, Biserica lui Hristos.

Prin conținutul lor, colindele românești exprimă dogma creștină, atât de curată și proaspătă, încît, pot fi considerate adevărate predici despre Mîntuitorul :

Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia, chip luminos,
Lăudați și cîntați,
Și vă bucurați.

Vîntul bate, nu-L răzbate,
Neaua ninge, nu-L atinge,
Lăudați și cîntați,
Și vă bucurați.

(Astăzi s-a născut Hristos)

Toate colindele românești exprimă profund și pitoresc caldă iubire a neamului nostru pentru pruncul Iisus; de aceea unele dintre ele ca: *Ziurel de ziuă* și *Celiniță celioară*, apar ca «adevărate cîntece de leagăn» adresate Pruncului Divin.

Unele dintre colindele românești inspirîndu-se din Sfînta Evanghelie și avînd la bază vechi cîntări bisericesti și cuvintele de învățătură din căzani, localizează pe

diferite plăiri ale țării noastre istorisirii legate de sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și ale Anului Nou. Aceste colinde apar astfel ca ofrandă și expresie a simțirilor duiosase și de trăire creștină a poetului și cîntărețului anonim. În colinde se împletesc pitorescul locurilor țării cu puritatea sufletului creștin a românului ca să exprime întreaga sa ardoare față de pruncul Iisus.

În colindele lor, românii au exprimat alături de trăirile legate de Nașterea și Botezul Domnului, întreaga lor viață cu bucurii, tristeți și aspirații, concepția lor despre lume și viață.

Așa se explică de ce nu există nici un colț din țara noastră care să nu aibe colinde.

În viața lor românii sînt integrați în natura înconjurătoare, și legătura lor cu ea este subliniată aproape în fiecare colind, închinată fiind Domnului nostru Iisus Hristos, care, coborât în timp de la Tatăl Său ceresc și făcîndu-se om, a înnoit nu numai firea omenească ci întreaga fire.

Iată lumea că-nflorește,
Pămîntul că-nlinerește,
Domnuț și Domn din cer.

Și-un porumb frumos sleit,
Dinspre Apus a venit,
Domnuț și Domn d'n cer.

Floare dalbă a adus,
Și la căpătii a pus,
Domnuț și Domn din cer.

(Iată lumea că-nflorește)

Din punct de vedere artistic colindele noastre mai vorbesc și despre firea și virtuțile creștine ale românilor: dragostea lor față de oameni și popoare, sentimentul comuniunii, ospitalitatea, dragostea de pace și bunăvoire între popoare, căci:

Astăzi vine pe pămînt,
Lerui Doamne, ler,
Domnul păcii, Cel prea Sfînt.
Lerui Doamne, ler.

(Astăzi s-a născut Hristos)

Deosebit de impresionante sînt mijloacele artistice și figurile de stil folosite de poetul anonim în aceste prea frumoase colinde. Domnul nostru Iisus Hristos, Fecioara Maria, Sfinții Îngeri, Sfinții Apostoli și toți aleșii Lui vorbesc cu românul, iau înfățișări și folosesc cuvinte românești, sînt prezenți prin lucrările lor în Biserică, în casa și în viața de toate zilele.

Ca expresie a originii lor românești, colindele noastre vorbesc deci despre Hristos și Sfînta Fecioară Maria, dar și despre Traian și Decebal, despre poporul român născut la Dunăre și Carpați, despre natura îndrăgită de el, despre relațiile sale cu popoarele vecine.

Prin concertul de colinde din această seară — a spus în continuare vorbitorul — studenții și elevii transmit, mai departe, acest prețios tezaur de înțelepciune, de poezie, de muzică și de spiritualitate ortodoxă. Se aduce totodată prinos de recunoștință

poetului și cîntărețului anonim care a creat și transmis sentimentele și năzuințele poporului român peste veacuri.

În încheiere vorbitorul a spus :

«Eforturile și măiestria colindătorilor noștri, studenți și elevi, sînt expresia devotamentului nemărginit și a recunoștinței față de Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh, care, cu demnitate și prestigiu de mare ierarh al lui Hristos, reprezentați ortodoxia românească pe plan național și pe plan ecumenic în general...

Să trăiți mulți și fericiți ani Prea Fericite Părinte Patriarh și să cinstiți marea sărbătoare strămoșească cu înalta prezență a Prea Fericirii Voastre».

Domnul Profesor Nicolae Lungu a prezentat apoi programul serbării de colinde românești pentru Crăciun și Anul Nou.

De data aceasta colindele au fost executate de două grupe, prima a studenților și a doua a elevilor.

Concertul a fost deschis de corul studenților cu colindul : *O, ce veste minunată* de Gh. Dima.

S-au executat în continuare următoarele colinde: — *Noi umblăm și colindăm*, de Gh. Cucu (corul seminaristilor); — *Florile dalbe*, de T. Popovici (corul studenților); — *Mare minune*, de Gh. Cucu (corul studenților); — *Sus la poarta Raiului*, de T. Monția (corul seminaristilor); *Praznic luminos*, de T. Popovici (corul studenților); — *În seara de Moș Ajun* de M. Trache (corul studenților); — *Astăzi s-a născut Hristos* de T. Popovici (corul seminaristilor); — *Moș Crăciun* de I. Moruzov (corul studenților); — *Mărire-ntru cele-nalte* de N. Lungu (corul studenților); — *Iată lumea că-nflorește* de Gh. Cucu (corul seminaristilor); — *Ziurel de zi* de Tiberiu Brediceanu (corul studenților); — *Astăzi se naște Hristos* de C. Drăgușin (corul studenților); — *Sus plugari* de Gh. Cucu (corul seminaristilor); — *La Vitelem* de N. Lungu (corul studenților); — *Trei păstori* de Timotei Popovici (corul studenților); — *În orașul Betleem* de M. Velea (corul seminaristilor); — *La cireșul rețezat* de Diac. N. Moldoveanu (corul studenților); — *Plugușorul* de M. Vasiliu (corurile reunite conducerea D-lui Prof. N. Lungu).

Ultima bucată a concertului a fost *Bună dimineața la Moș Ajun* de I. Costescu executată de toți colindătorii, tol sub conducerea Domnului Profesor Nicolae Lungu.

Pregătirea corului studenților teologi a fost făcută de Diac. Asist. N. Moldoveanu iar cea a seminaristilor de Prof. Marin Velea; coordonator științific Domnul Profesor Nicolae Lungu.

Întîmpinat cu vii aplauze a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh.

Adresîndu-se colindătorilor, Prea Fericirea Sa, a mulțumit, din toată inima pentru minunatul concert care a produs în inima noastră a tuturor nostalgia anilor copilăriei, cînd mergea ca și noi cu colindatul.

Și fiindcă plecați în vacanța pe care ati așteptat-o cu atîta nerăbdare, — a spus Prea Fericitul Părinte Patriarh — vă acord, din toată inima binecuvîntarea patriarhală de a merge sănătoși la casele părintești și în mijlocul consătenilor.

În continuare Prea Fericirea Sa împărtășește asistenței amintiri legate de colindatul de pe timpul cînd funcționa ca preot, îndemnînd pe elevi și studenți de a continua să învețe melodiile acestor colinde și să le ducă prin satele lor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a felicitat pe colindători și pe dirijori — ucenici demni ai Domnului Profesor Nicolae Lungu «Vă binecuvintez și vă urez din toată inima drum bun și să vă întoarceți cu puteri de muncă sporite».

A urmat împărțirea tradiționalelor colindețe.

Festivitatea a luat sfârșit cu intonarea «Imnului Patriarhal».

IOAN F. STANCULESCU

MÎNĂSTIREA SUZANA ÎN HAINĂ NOUĂ

Cunosc Mînăstirea Suzana din 1950. Era într-o zi de la sfârșitul lui august. Călătoream pentru prima dată prin aceste locuri. La trenul forestier, ce face cursă de la Mîneciu pînă la Valea Beriei, cu vagoanele lui care transportă bogăția pădurilor și cu locomotiva nervoasă a cărei sirenă spintecă pînă în depărtări liniștea încremenită a codrilor nesfîrșiți, erau agățate și două vagoane de clasă.

Lume veselă. Tineret, muncitori forestieri, cu uneltele lor de lucru, excursioniști echipați în diferite costume, localnici din Mîneciu și din satul Cheia, precum și trei călugărițe din Mînăstirea Suzana. Una mai în vîrstă, îmbrăcată în multe haine, iar două mai tinere, smerite și pline de multă cuviință. Cea în vîrstă mă privea cu ochi iscoditori. Parcă ar fi voit să mă întrebe ceva. Nu îndrăznea, sau aștepta un moment potrivit. Observ însă că toată lumea îi dădea cinstea cuvenită, iar ea vorbea mult. Era cunoscută de localnici. În apropierea Mînăstirii Suzana, vine la mine și mă întreabă unde merg. Ca să-i frînez curiozitatea i-am răspuns că merg la Cheia. În haltă la Suzana, văzîndu-mă c-am coborît, se uită lung după mine și spune ceva celorlalte două călugărițe, care-și duceau cu greu cumpărăturile făcute la Mîneciu Ungureni.

Am tras la stăreție.

Mînăstirea Suzana era condusă atunci de blînda și vrednica stareță, maica Glicheria. Stăretea în casa ei pe care o moștenise de la alte maici și pe care o îngrijise ani de-a rîndul. În casă nu era însă stareța mai mare. Proestoasă era maica Natalia, mai veche în mînăstire și mai în vîrstă. Maica Natalia era întru chiparea înțelepciunii și a bunătății. Mulți ani fusese cîntăreață la strană, eclesiarhă și arhondara mînăstirii și, acum, citea în biserică sinaxarul zilei din prolog sau din cuvintele de învățătură a Sfîntului Teodor Studitul. Deși trecuse de mult peste 80 de ani, citea cu multă claritate, simțind și trăind ea însăși ceea ce citea. Venise din copilărie la mînăstire, ca și alte călugărițe, avînd locul de baștină în părțile Brașovului, de la Săcele, sat cu așezare de oameni gospodari. De acolo venise și prima stareță, maica Suzana Arșcu, care la 1740 ridicase prima biserică de lemn în locurile acestea, înființînd astfel mînăstirea de călugărițe care-i poartă numele și astăzi. Între Suzana și Săcele nu este distanță prea mare, prin pasul Bratocea. De aceea a fost tradiția ca la Mînăstirea Suzana să vină pentru călugărie multe fete credincioase din părțile Brașovului. Unele dintre ele au ajuns și starețe de seamă, cum a fost: Susana Albuleț, care a ridicat prima biserică de piatră la 1850; Natalia Perlea, care a construit actuala biserică la 1882 și Tomaida Perlea, mătușa marelui dirijor Ionel Perlea, care la 1911 a ctitorit actualul Paraclis, în care se face slujbă numai în timpul iernii.

Mînăstirea Suzana a fost așezată de la început într-un loc de liniște, înconjurată de multe frumuseți naturale. Întinse păduri de fag și brad, de carpeni și mesteceni, paltini sau jugaștri, fiecare cu silueta și măreția lui. Păduri pline de taine și variate decoruri, începînd cu verdele crud al frunzelor de primăvară al fagilor măreți și mergînd pînă loamna tîrziu, cînd aceeași pădure îmbracă un vesmint policron, ca un nesfîrșit mozaic ce încintă ochii, cu întinse registre de roșu, galben, alb sau verdele

permanent al bradului. Așezată sub poalele Boldănei, avînd spre răsărit șoseaua ce leagă orașul Ploiești de centrul turistic Cheia, precum și apa gălăgioasă a riului Teleajen, care se lovește fără încetare de stînci și pietre, iar în dreapta apa Stancei, mînăstirea își duce viața în pace și linișnită, de mai bine de două veacuri. Așezare modestă, cu case construite de călugărițe, fiecare după puterea lor și mila primită de la creștini. Case curat întreținute, cu stiluri variate, cu balcoane pline de multe flori: mușcate roșii și albe, bogat dezvoltate ce rar se pot vedea în alte părți, indușaim, cercelušii, flux, asparangus, begonia olandeză și multe alte flori, avînd fiecare coloritul și gingășia lor.

Singura casă mai mare din mînăstire este clădirea arhondaricului. Casă construită cu etaj, unde a funcționat cîțiva ani pe timp de vară și o casă de odihnă a salariaților bisericești, iar după aceea au fost instalate atelierile de covoare și țesături românești, care, prin mîinile îndemnatece ale călugărițelor, au produs pentru cooperativa meșteșugărească. Călugărițele însă întotdeauna au făcut lucruri de migală. În afară de slujbele de la biserică, care aici se îndeplinesc cu mare rînduială, personalul din mînăstire a știut să lucreze muhairuri, șiacuri, camilafce și multe alte țesături, precum și diferite dulcetuiri de smeură, afine și fragi, știind să îndeplinească în permanență munca cu rugăciunea, așa cum din vechi cere pravila mînăstirii.

Cele cîteva grădini, cu pămîntul lor sărăcăcios și plin de pietre, au fost cultivate cu legume pentru hrana zilnică, iar poienile cu pajîstea și iarba lor bogată, care de cîteva ani sînt răscolite de lăcomia sălbatică a unor turme de porci mistreți, le-a dat posibilitatea ca să-și poată ține, aproape fiecare casă, cîte o vacă cu lapte. Dar s-a constatat că străduințele călugărițelor și posibilitățile reduse, pe care le are mînăstirea, nu pot face față multor nevoi cerute de întreținerea și dăinuirea acestui așeză-mînt situat pe drumul de largă circulație ce leagă orașul Ploiești-Vălenii de Munte, cu frumoasa Vale a Teleajenului și importantul centru turistic de la Cheia. Mai ales în zilele noastre, cînd datorită dezvoltării turismului din țară, mînăstirea este vizitată de multă lume dornică de a cunoaște aceste vestigii ale trecutului, nu putea fi lăsată în starea în care ajunsese în ultima vreme.

Toate străduințele și truda călugărițelor nu ajungea să schimbe fața mînăstirii. Multe case ajunseseră în stare de degradare, cu acoperișurile putrezite, lipsă de instalații sanitare, atenanse construite fără nici un rost, garduri dărîmate. Toate acestea dădeau un aspect de paragină și ruină întregii așezări mînăstirești.

De aceea a fost nevoie ca binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh să coboare și aici, așa cum a coborît la Ciorogirla, la Dealu, la Vîforîta, la Ghighiu, la Plumbuita, la Schitul Maicilor, la Techirghiol, la Cheia, la Antîm, la Cernica și în alte părți unde a fost nevoie de ajutorul Marelui Gospodar și de fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor.

— Era în toamna anului 1965, cînd o parte din lucrătorii și meșterii de la Cheia au coborît la Suzana. Călugărițele nu șiau prea multe lucruri de ceea ce o să se întîmple în mînăstirea lor. Se bucurau de haina nouă pe care o îmbrăcase Mînăstirea Cheia, în urma restaurărilor prin care trecuse. Dar nu-și dădeau încă seama ce se va face la ele acasă. De aceea trăiau momente de curiozitate și de întrebare. Oamenii veniți în mînăstire au ocupat clădirea arhondaricului. Și-au instalat dormitoare, magazii, cantină, birou, telefon. Toate acestea vedeau că ei vor poposi mai multă vreme aici, că lucrul nu se va termina așa ușor. Oamenii aveau practica săpăturilor și a lucrului în piatră. Prima lucrare ce s-a făcut, a fost puternicul zid de împrejurare. S-au folosit bolovanii de gîrlă, adunați de pe albia apei Stancei și a Teleajenului, așezîndu-se, piatră cu piatră, în cleștele mortarului de ciment, cu rosturi și simetrii artistice, închizîndu-se astfel, ca într-o centură puternică, întreaga așezare mînăstirească.

Tot ceea ce a fost de prisos s-a demolat, curățîndu-se astfel terenul. Meșterii tîmplari și dulgherii, tinichigii, șindrilarii, sobarii, faianțarii, instalatori și electricieni au venit, au cercetat casă cu casă și tot ceea ce a fost nevoie de făcut, s-au făcut după planurile și devizele întocmite de serviciul tehnic de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor. Au răsărit acoperișuri noi cu alte siluete arhitectonice; balcoane deschise, frumoase și variat colorate, gata de a-și primi florile îngrijite de călugărițe, cu migală și pasiune. S-au transformat interioare, s-au instalat băi îmbrăcate în faianță, sobe

de teracotă, bucătării, cămări și pivnițe, totul s-a făcut și se face pentru a se da o altă înfățișare mînăstirii.

Dar lucrul de pe șantier a mers mereu înainte. A trebuit să se aducă apă curentă în mînăstire. Pentru aceasta au fost captate două izvoare de la o distanță de 2 km. Apa izvoarelor captate este adusă pe tuburi într-un bazin nou construit, cu o capacitate de una sută mii litri. Din bazin apa alimentează întreaga mînăstire, făcîndu-se instalație în fiecare casă. Prin aceasta s-au ridicat condițiunile de viață a personalului, fără să se creadă de cineva că este un confort, ci o necesitate absolută cerută de viață.

Ceea ce a adus, însă o bucurie deosebită în întreaga mînăstire, a fost momentul de neuitat cînd, în casele călugărilor, s-au aprins primele becuri. Maici în vîrstă, trecute unele de 80 de ani, care o viață întreagă se obișnuiseră cu lampa cu petrol — și acesta adus în mînăstire cu oarecare greutate; ele care au acum vederile slăbite de vîrstă și de migala unor lucruri făcute în timpul nopților lungi de iarnă — au simțit o mare bucurie cînd casele au fost luminate de lumină electrică. Ele, care se întorceau noaptea lirziu de la slujba bisericii, ducînd în mâini felinare, pentru a-și croi cale prin întunericul greu al nopții — unele dintre ele sprijinîndu-și anii bătrînelor în toiaș — s-au trezit, așa ca prin minune, că toată curtea mînăstirii este luminată cu becuri de neon. Era ceva de necrezut. În atmosfera aceasta de lumină și bucurie, credeau că ceea ce văd este un vis frumos. Visul a fost totuși o realitate de care s-a bucurat întregul sobor de la Suzana. În prima noapte, cînd s-au aprins becurile la Mînăstirea Suzana, multe călugărițe n-au dormit. Ele au făcut de veghe ca în noaptea de Paști, bucurîndu-se cu bucurie nevinovată și sinceră. Și era o noapte de iarnă plină de liniște adîncă, cînd haina de zăpadă acoperise totul sub albul ei miraculat și păduri și parcuri și drumuri și case și clopotniță și cele două biserici ale mînăstirii aveau înfățișare nouă. Dar ce frumos arătau bisericile, și casele și curtea și brazii din curte, sub razele trimise de becurile de neon, în noaptea aceea de feerie și neuitare! Bucuriile și împlinirile gospodărești însă nu s-au terminat la Suzana. Ele sînt în plină desfășurare și vin mereu, în ordine succesivă. Lucrările executate pînă la sfîrșitul anului 1969 se ridică la valoarea de 3.184.770 lei. Mai sînt încă lucrări de executat. Lucrări de finisaj, lucrările de la biserica mare a mînăstirii, lucrări la arhondărie, construirea din nou a unei case oficiale și tot ce va fi de nevoie. Toate cheltuielile făcute sînt acoperite din fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor, acordîndu-se din partea Departamentului Cultelor programarea unor cantități importante de materiale de construcție.

Grija deosebită a Prea Fericitului Părinte Patriarh este ca și această mînăstire să îmbrace un veșmînt nou de sărbătoare, corespunzător marilor prefaceri materiale și sociale prin care trece țara noastră, cînd alături de uriașele construcții industriale, ce iau ființă pe întinsul Patriei — monumentele istorice și vechile vestigii ale trecutului strămoșesc sînt restaurate cu grijă deosebită, înscriindu-se și prin aceasta o pagină plină de lumină din istoria zilelor noastre.

Dar alături de aceste îmbunătățiri și transformări materiale, s-au luat măsuri ca și la Mînăstirea Suzana să se definitiveze organizarea colecției de artă religioasă din mînăstire. Această colecție va cuprinde întregul fond artistic, ce se află în mînăstire, format din icoane vechi, sfinte vase, broderii, diferite țesături, manuscrise, cărți și veșminte, precum și alte exponate păstrate cu multă grijă prin casele călugărilor. Organizarea colecției de artă veche religioasă este cerută și de afluența mereu crescîndă a vizitatorilor, ce trec pe la această mînăstire, dornici ca să cunoască tezaurul artistic lăsat cu atîta dărnicie de înaintașii noștri.

Astfel, Mînăstirea Suzana, așezată în cadrul multor frumuseți naturale, îmbracă un veșmînt nou de sărbătoare, fiind gata să se înscrie cu cinste în rîndul celorlalte monumente religioase de pe pămîntul Patriei noastre.

Arhim. JUSTINIAN FLOREA

BISERICA DIN EDERILE

De la Moreni în sus, de o parte și alta a văii rfului Cricovul Dulce, se întinde pe coama dealurilor ce străjuiesc această vale, comuna Ederile formată din satele Cricovul Dulce, Colibași, Edera de Jos și Edera de Sus; primele două sate alcătuind parohia Colibași, iar celelalte două parohia Ederile.

În ziua de 2 iunie a.c. enoriași parohiei Ederile, împlinindu-li-se o scumpă dorință a inimilor lor, au avut mulțumirea sufletească de a sărbători resfințirea bisericii lor, care prin stăruința tînărului și vrednicului lor păstor, Preotul Ștefan Săvulescu, a fost reinnoită prin reparații capitale fiind împodobită cu pictură nouă și înzestrată cu o mulțime de obiecte de cult.

Slujba de resfințire a fost oficiată de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

În dimineața acestei zile, după oficierea Uteniei și a sfințirii apei, potrivit rînduielilor canonice s-a făcut înconjurul sfîntului locaș și după aceea s-au rostit rugăciunile de resfințire a bisericii și a picturii celei noi.

Părintele Protopop Gheorghe Tache a dat citire documentului care înserează acest eveniment deosebit în viața parohiei Ederile.

Biserica parohială Ederile, cu hramul Sfintii Voievozi, a fost construită între anii 1886—1890 prin rîvna preotului de atunci Zaharia Popescu în locul unei vechi biserici de lemn și de la care se mai păstrează două șefnițe mari de lemn și cîteva icoane vechi, cu care actualul paroh a format un mic muzeu parohial.

Sfîntul locaș, cu trecerea anilor, a suferit unele degradări, mai ales în urma cutremurului din 1940.

Venind la această parohie în anul 1964, tînărul Preot Ștefan Săvulescu, cu entuziasmul inerent vîrstei, cu pricepere, tact și vrednicie deosebită la care s-a adăugat înțelegerea, ascultarea și sprijinul material al bunilor săi enoriași, biserica din Ederile a fost reinnoită și readusă la starea cea dintîi.

După citirea documentului s-a oficiat Sfînta liturghie de un sobor alcătuit din preoții: Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii, Leonida Mateescu, consilier al Sfintei Arhiepiscopii, Gheorghe Tache, protoiereul protopopiatului Tîrgoviște, Const. N. Popescu, secretarul Protoieriei, Alexandru Săvulescu — Gura Ocniței, Stelian Izvoranu — Cîmpina, Ioniță Popa — Moreni, Stelian Dobrescu — Colibași, I. Petroșanu — Valea Lungă-Gorgola, A. Lupea — Moreni, I. Tîrcă — Valea Lungă-Ogrea, Emil Ionescu — Valea Lungă-Cricov, Vasile Ionescu — Ursei, N. Stănescu — Drăgăneasca, I. Robojescu și diaconul Mihuț Miron de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

Răspunsurile la Sfînta liturghie au fost date de credincioșii respectivi în frunte cu Dl. D. Ciobanu, cîntărețul bisericii.

A predicat cu multă însuflețire și cu pătrunzătoare convingere părintele Ioniță Popa — Moreni.

După oficierea Sfintei liturghii, părintele Protopop Gheorghe Tache, salutînd prezența delegaților trimiși de către Prea Fericitul Patriarh Justinian să împlinească dorința credincioșilor din Ederile, de a li se resfinți sfîntul locaș, a făcut o scurtă dare de seamă a activității preoților din protopopiat, referindu-se îndeosebi la bogăta și exemplara activitate a valorosului preot Ștefan Săvulescu, care cu însuflețire tinerească și cu ajutorul credincioșilor săi a împlinit minunate lucruri la această parohie.

Părintele paroh Ștefan Săvulescu a făcut o dare de seamă asupra lucrărilor ce s-au executat și a căror valoare trece de 70.000 lei, dintre care 5.000 lei s-au primit din partea Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, din dispoziția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Biserica a fost reparată din temelie și pînă la acoperiș, s-a introdus lumină electrică, a fost restaurată pictura (lucrarea fiind executată de pictorul Emil Ivănescu-Argeș), au fost dublate ferestrele, s-a refăcut clopotnița, adăugîndu-i-se o cameră pentru locuința paracliserului, a fost împrejmuită curtea bisericii, a fost înzestrată biserica cu trei rînduri de veșminte bisericesti, cărți noi de cult, obiecte de cult, covoare noi, etc., etc.

După ce arată cum s-au executat aceste realizări, părintele Săvulescu dă slavă lui Dumnezeu și aduce mulțumiri afectuoase tuturor celor ce l-au ajutat: donatori, enoriași, membrii ai Comitetului, Consiliului și Epitropiei parohiale.

«În același timp — a spus Părintele Săvulescu — îmi exprim recunoștința către Înalta Conducere de Stat a Patriei noastre iubite și către Onoratul Departament al Culetelor, prin a căror înțelegere am reușit să avem aceste realizări».

În continuare, aduce mulțumiri delegaților Centrului Eparhial, Părintelui Protopop și tuturor celor ce l-au sprijinit pentru împlinirile realizate.

Omagiu deosebit și adâncă recunoștință exprimă părintele paroh Prea Fericitului Patriarh Justinian, prim cititor al acestei biserici și roagă pe delegații Centrului Eparhial să aducă la cunoștința Prea Fericirii Sale că enoriașii bisericii Ederile se roagă pentru îndelunga-înzile la Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian, asigurându-l de întregul lor devotament ca fii ai Bisericii Ortodoxe Române și cetățeni cinstiți ai scumpei noastre patrii.

Exprimând aceleași simțăminte de adâncă mulțumire, profundă recunoștință și pios devotament către Prea Fericirea Sa, au mai rostit cuvântări, în continuare, Dl. I. Hăbeanu, consilier parohial și Dl. D. Ciobanu, cîntărețul bisericii.

A luat cuvîntul după aceea Părintele Consilier Leonida Mateescu, care prin cuvinte calde și elogioase la adresa tînărului Preot Săvulescu A. Ștefan, aduce la cunoștință că Prea Fericitului Patriarh Justinian a aprobat să se acorde acestuia Înalta distincție bisericească de «Iconom» pentru frumoasele realizări în scurtul timp de cînd conduce această parohie.

Seria cuvîntărilor a încheiat-o P. C. Vicar Alexandru Ionescu, care transmițînd binecuvîntările Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru însemnatele realizări de la această parohie, feliicită enoriașii, organele parohiale și pe tînărul lor păstor pentru vrednicia, pentru sprijinul și pentru bogata lor activitate.

P. C. Sa făgăduiește că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Patriarh Justinian toate cele constatate la această parohie și îndeamnă pe toți să participe și în viitor cu aceeași încredere și dragoste pentru biserica lor, cum și pentru toate acțiunile gospodărești din satul și comuna lor.

S-a oficiat după aceea Polihroniul pentru Conducerea de Stat, pentru Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru enoriașii și consilierii parohiali în frunte cu vrednicul lor păstor Părintele Ștefan Săvulescu, cum și pentru toți cei ce au fost de față la această sfințită și dumnezeiască slujbă.

În locuința părintelui paroh a avut loc o agapă tradițională la care au participat preoții slujitori, delegații Centrului Eparhial și alți invitați ai parohiei.

Cu aceasta a luat sfîrșit impresionanta sărbătoare a credincioșilor bisericii din parohia Ederile.

ASISTENT

BISERICA SFÎNTUL PANTELIMON DIN PLOIEȘTI

Ziua de 27 iulie 1969 — ziua hramului sfintei biserici — a însemnat pentru enoriașii parohiei Sfîntului Pantelimon din orașul Ploiești, moment de aleasă trăire duhovnicească, prilejuită de solemnitatea resfințirii bisericii.

Încă de dimineață, îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu buchete de flori în mîini, credincioșii respectivi s-au îndreptat către sfîntul locaș, reînnoit, pentru ca aici, în dăngătul clopotelor și în intonarea imnului arhieresc, cu flori presărate pe covoarele întinse de la poarta bisericii pînă în sfîntul altar și cu lumînări aprinse în mîini, să primească pe Prea Sfîntul Episcop Dr. Antim Nica Tirgovișteanul, venit să officieze slujba de resfințire.

Părintele Protopop Cilă, împreună cu preoții bisericii, îl întîmpină cu Sfînta Evanghelie și cu Sfînta Cruce, iar unul din epitropi cu pîine și sare, potrivit obiceiului tradițional.

Oficiindu-se slujba utreniei și sfințirea apei, a urmat ocolirea sfântului locaș, după care P.S. Episcop rostește rugăciunile rînduite, stropind cu apa sfințită și unghind cu Sfîntul Mare Mir, biserica și icoanele.

Se citește după aceea documentul, care înserează acest eveniment deosebit din viața parohiei Sfîntul Pantelimon din orașul Ploiești.

Urmează oficierea Sfîntei liturghii, P. S. Episcop fiind înconjurat de un sobor alcătuit din P. C. Preoți: Alexandru Ionescu, vicar al Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Petre F. Alexandru, consilier administrativ al Sfîntei Arhiepiscopii, Marin Cîlă, protoiereul protoieriei Ploiești, Ioan Nicolae paroh și Marin Davidescu slujitori ai sfîntei biserici Pantelimon și Arhidiaconul Evghenie Dascălu de la Catedrala Sfîntei Patriarhii.

Răspunsurile la Sfînta liturghie au fost date de credincioșii parohiei sub conducerea cîntărețului Malei Serghie.

Mare mulțumire sufletească au avut cei ce au participat la Sfînta liturghie, prilejuită de faptul că P. S. Episcop a hirotonit un diacon și un preot cu acest prilej.

Predica a fost rostită de către P. C. Preot Vicar Alexandru Ionescu.

După oficierea Sfîntei liturghii, părintele protopop Marin Cîlă a făcut o scurtă dare de seamă, privind activitatea preoților din orașul Ploiești, evidențiind în mod deosebit lucrările efectuate la biserica Sfîntul Pantelimon, din acest oraș.

A luat cuvîntul după aceea parohul bisericii, părintele Ioan Nicolae, care face un scurt istoric al bisericii, arătînd ce lucrări s-au efectuat cu deosebire din anul 1964, de cînd i s-a încredințat oficial parohial.

Împrejmuirea bisericii și a caselor parohiale, lucrările de tencuie și spoiei interioare și exterioare la sfînta biserică, reparația zidurilor și consolidarea celor două turle din fațadă, înlocuirea și vopsirea acoperișului bisericii și al casei parohiale din strada Alexandru Ghica nr. 36, refacerea picturii și pictura din nou acolo unde a fost nevoie, (lucrare executată de pictorii Eugen Profeta și Zemlicka Victor), recondiționarea catapetesmei, a strănilor, a ușilor de la intrare, a tindei, balconul cafasului, introducerea luminii electrice în interiorul bisericii, instalarea unor lămpi de neon — toate aceste lucrări executate între anii 1964—1969 avînd o valoare de 186.440 lei, dintre care 20.000 lei, au fost donații de Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, din dispoziția Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

De asemenea s-au mai făcut lucrări prin muncă voluntară. Astfel s-a mutat clopotnița, turnîndu-se fundația de beton, s-a zidit și cimentat un puț, în care se toarnă apa de la boțelul copiilor, s-au executat plăci de ciment cu care a fost pavată aleea de la intrare pînă la treptele bisericii, s-au executat mecanisme pentru deschiderea geamurilor și evacuarea fumului și a prafului, a fost înzestrată biserica cu trei rînduri de veșminte bisericesti, covoare, învelitori pentru Sfînta Masă, s-a plantat curtea bisericii cu pomi ornamentali, etc., etc.

Pentru toate aceste lucrări, părintele paroh își exprimă profunđa recunoștință conducătorilor țării noastre pentru largă libertate acordată desfășurării vieții religioase, cum și pentru climatul vieții de pace în care se desfășoară întreaga noastră viață socială.

Aduce mulțumiri tuturor donatorilor, enoriașilor, membrilor Comitetului, Consiliului și Epitropiei parohiale, cum și colegului său preot M. Davidescu pentru tot ajutorul ce i-au dat ca să îplinească aceste realizări.

Aduce alege mulțumiri părintelui protopop și prea cucernicilor preoți consilieri ai Centrului Eparhial pentru sprijinul și înțelegerea ce i s-a arătat.

De asemenea, își exprimă mulțumirea sa profundă Onor. Departament al Cultelor, care prin Domnul Împuternicit Mihail Dănescu, i-au acordat deosebită înțelegere atunci cînd a fost nevoie.

«Dau expresie — a spus părintele paroh — sentimentelor noastre de mulțumire și recunoștință față de Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Tîrgovișleanul, care a binevoit să onoreze cu distinsa Prea Sfinție: Sale prezență, resfințirea bisericii noastre, oferindu-ne ca dar duhovnicesc și slujba hirotoniei unui diacon și a unui preot, prilej nemaiîntîlnit pînă acum de credincioșii bisericii noastre.

Și acum - gîndul nostru de mulțumire și profunđa recunoștință se îndreaptă către Prea Fericitul Patriarh Justinian, care se îngrijește îndeaproape de sfintele noastre biserici, sprijinindu-ne cu dragostea Sa părintească și acordîndu-ne cu toată mări-

nimiă sumele de bani, fără de care noi nu am fi reușit să terminăm executarea lucrărilor.

Vă rugăm, Prea Sfințite Episcop, să asigurați pe Prea Fericitul Părinte Patriarh că noi credincioșii prezenți la această dumnezeiască slujbă și toți enoriașii acestei parohii, ne vom strădui să fim iubitori de Biserică, ascultători ai poruncilor Sfintei Evanghelii, să muncim cu sirguintă și cu cinste, fiecare la locul său, ascultând legile statului și trăind unii cu alții în deplină armonie.

Făgăduim în fața lui Dumnezeu și a Prea Sfinției Voastre, că vom fi cetățeni loiali, buni creștini, slujitori ai păcii și vom lucra mai departe cu devotament și abnegație spre slava Sfintei Biserici Ortodoxe Române și spre binele scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România».

Cel din urmă cuvânt l-a rostit Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul care impresionat de cele constatate își exprimă mulțumirea sufletească că credincioșii Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române își îndeplinesc cu conștiinciozitate obligațiunile lor duhovnicești îngrijindu-se totodată și de bunăstarea sfințelor lăcașuri, căci aici în fața Sfintului Altar, credincioșii se învrednicesc de participarea lor la Sfînta Euharistie și primesc sfaturi și îndemnuri pentru o trăire duhovnicească și fac rugăciuni pentru pacea a toată lumea.

Transmițînd gândurile și încredințarea a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Prea Sfinția Sa felicită pe cei ce s-au ostenit pentru această lucrare și învoacă asupra tuturor harul Sfintului Duh.

Se oficiază după aceea Polihroniu pentru Conducerea de Stat, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru toți cei ce au fost de față la această dumnezeiască slujbă.

În locuința părintelui paroh, a avut loc o agapă la care au participat Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Nica, preoții invitați și membrii Consiliului parohial.

P. C. Preot Vicar Alexandru Ionescu a toastat pentru Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim și pentru ostenitorii de la biserică Sfîntului Pantelimon.

Prea Sfințitul Dr. Antim a toastat pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru Conducerea Onor. Departament al Cultelor și pentru Conducerea de Stat.

Părintele paroh a mulțumit pentru sfaturile și îndemmurile primite și făgăduiește că își va face datoria cu aceeași însuflețire și de aci înainte pentru binele și slava Sfintei noastre Biserici.

ASISTENT

PAROHIA RĂDOIEȘTI JUDEȚUL TELEORMAN

Într-un punct de pe harta țării, acolo pe unde șerpuieste noua linie ferată care duce din București prin Focșani și se întinde la drum lung spre Craiova și Timișoara, se găsește comuna Rădoiești din județul Teleorman. Locuitorii de harnici gospodari, lucru ce se vede din zăugăveala strălucită a caselor; din curățenia gospodărită a curților și ulițelor; din antenele de radio și televiziune și din lumina electrică răspîndită peste tot, îți dai seama că procesul de luminare și bunăstare a poporului nostru de la sate a pătruns peste tot. Oamenii din sat, îmbrăcați sărbătorește, se îndreaptă grupuri-grupuri către biserica satului, în această zi însoțită de toamnă lînză, întrucît acolo se va serba un gând trecut în faptă și anume: reînnoirea locașului Domnului prin tencuială și meremetisală exterioară și prin pictură nouă, interioară.

De fapt sărbătoarea s-a început de cu seară, prin săvîrșirea Vecerniei care prevestea frumoasa slujbă de a doua zi. Iar duminică, 9 noiembrie 1969, la ora 9 dimineața, un sobor format din P. C. Sa Ioan Cristache, Protoiereul de Videle, din cei doi preoți ai satului, Atanasie Budeanu și Teodor Popescu și din preoții vecini, toți avînd în frunte pe P. C. Sa Părintele Consilier Petre F. Alexandru de la Arhiepiscopia

Bucureștilor, sftenic-delegat al Părintelui Patriarh și cu Diac. Anatolie Lefter de la Centrul Eparhial, au săvârșit slujba de resfințire a bisericii, picturii și icoanelor, după care a urmat Sfânta Liturghie. La sfârșitul ei, parohul bisericii, Pr. Atanasie Budeanu, care a preluat parohiatul numai de trei ani neîmpliniți dar care a săvârșit aceste preînnoiri, a prezentat un raport amănunțit asupra mersului lucrărilor de tencuială exterioară, de pictură interioară, de pardoseală cu mozaic și de împrejmuire a curții bisericii și cimitirului parohial cu gard puternic de prefabricate. Toate aceste lucrări s-au ridicat la un deviz de peste 40.000 lei, din care 5000 lei sînt dania Părintelui Patriarh Justinian, prin Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor. Restul de 35.000 lei au fost jertfiți de credincioși și înlebuințați pentru lucrările amintite, prin strădania preotului paroh, ajutor de consiliu parohial și în mod exemplar de doamna preteasă Valentina Budeanu, o femeie plină de rivnă duhovnicească, vrednic auxiliar în pastorația preotului paroh. Spre sfârșitul cuvîntării preotul paroh a salutat prezența delegatului Prea Fericitului Patriarh Justinian solicitîndu-l să-i comunice că în parohia Rădoiești sînt buni credincioși, buni cetățeni, strîns uniți — în gînd și faptă — pentru sprijinirea bisericii și a Conducerii de Stat, care prin Departamentul Cultelor, răspunde nevoilor credincioșilor și cetățenilor Patriei.

După raportul parohului a cuvîntat P. C. Protoiereu Ioan Cristache, protopop de Videle, care a evidențiat strădania enoriașilor din parohia Rădoiești, rivna consiliului parohial și a parohului pentru săvîrșirea acestei lucrări care se încununează astăzi prin sfințire.

Părintele Consilier Petre F. Alexandru, după ce a transmis patriarhicești binecuvîntări, a făgăduit să înfățișeze Prea Fericirii Sale cele constatate aici; a subliniat apoi însemnătatea sîntelor locașuri pentru obștea creștină și a îndemnat pe credincioși, în frunte cu consiliul parohial, să cerceteze biserica, s-o păstreze în starea de strălucire pe care o are astăzi și să dea ascultare glasului clopotului și al preotului care-i cheamă la rugăciune și la împlinirea îndatoririlor creștinești și cetățenești.

Ullimul a vorbit primul epitrop al bisericii, care a mulțumit delegatului Părintelui Patriarh și soborului slujitor pentru că s-au ostenit și i-au învrednicit pe săteni cu asemenea slujbă frumoasă din care s-au ospătat duhovnicește. După cuvîntul acestuia s-a săvârșit un polihroniu pentru Conducătorii Patriei, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru ctitorii și binefăcătorii sîntului locaș, ca și pentru credincioșii participanți la slujbă. Sărbătorirea s-a încheiat într-o plăcută atmosferă de înălțare duhovnicească după care a urmat o agapă la casa preotului paroh.

ASISTENT

PAROHIA TEGHEȘ — ORDOREANU

Dacă părăsești șoseaua națională care duce de la București la Alexandria și te abați spre dreapta prin Buda-Mihăilești, alii, răsfirate pe șesul de pe malul stîng al Argeșului, două sate mici: Ordoreanu — care ține de comuna Clinceni și Tegheș — care ține de comuna Domnești județul Ilfov. Amîndouă aceste sate care însumează nu mult peste 350 de gospodării, formează parohia Tegheș-Ordoreanu, fiecare cu biserica lui. Parohia aceasta luptă din răspuri pentru a se ține în rînd cu comunele învecinate Domnești, Slobozia, Ciorogirla, Clinceni, Buda-Mihăilești.

Totuși, deși micuțe, fiecare din aceste sate au depus jertfe lăudabile și și-au construit bisericile lor — locașuri de rugăciune și de mîngiere sulească.

Ca parohie, Tegheș-Ordoreanu ființează din anul 1939 prin desprindere de la parohia Clinceni. Satul Ordoreanu își avea biserica lui, mai de demult, pe cînd Tegheșul dorea să aibă și el locaș de închinare propriu. Pentru împlinirea acestui gînd, preotul de atunci Nicolae Petcu, a colectat bani și materiale și a pus piatra fundamentală pentru zidirea bisericii pe locul dăruit de țărani Stan și Marin Onel din Tegheș. Ridicată de roșu prin munca de mai tîrziu a preotului paroh Constantin

Hîncu și prin strădania credincioșilor dintre care s-au distins: Sobacu Aurelian, N. Ionescu, R. Vitan, M. Costache-Țăranu, Dumitru și Vasile Sterea, Alanasie, Stan și Gheorghiu Dincă, Gh. Rădulescu și alții pe care Dumnezeu îi are înscrși în cartea care pomenișe jertfa și fapta cea bună, această biserică a fost sfințită în anul 1961 de către I. P. S. Tit Sîmedrea, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian.

La dania inițială și munca credincioșilor pentru construirea bisericilor, la care s-au adăugat și alte lucrări cum sînt: lenciuala interioară și exterioară, amplasarea catapetesmei sculptată din stejar, cu patru icoane mari din metal și celelalte pictate pe lemn; confecționarea strănilor și a întregului mobilier necesar bisericii; procurarea sfințelor vase, a odăjdiilor și odoarelor trebuincioase cultului, a venit în sprijin, prin subvenții consistente, Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor.

În acest an, la 23 noiembrie, parohia Tegheș-Ordoreanu și-a îmbrăcat o nouă haină de sărbătoare, asistînd la ceremonia sfințirii unui clopot de care ducea lipsă de la bun început și la mutarea osemintelor din cimitirul Ordoreanu în curtea bisericii din Tegheș a celor doi mari donatori pe locul cărora s-a zidit biserica: Stan și Marin Onel.

Slujba religioasă a sfințirii clopotului — în greutate de 4000 kg. și a reînnoșării amintirilor citori, după care a urmat Sfînta Liturghie, a fost săvîrșită de P. C. Pr. Napoleon Năstase, protopopul Protoieriei I Illov, înconjurat de un sobor format din P. C. Preoți: Gh. Nedelcu-Cornet, Ioan Turcu-Buda, Icon. Constantin Hîncu-Tegheș parohul locului și diac. Anatolie Lefter de la Centrul Eparhial, strana fiind asigurată de I. Pascu, cîntărețul locului. Predica zilei a fost rostită cu însuflețire de P. C. Pr. Gh. Nedelcu-Cornet.

La sfîrșit, P. C. Icon. Constantin Hîncu a prezentat o dare de seamă amănunțită, menționînd toate lucrările săvîrșite cu ridicarea și dotarea bisericii din Tegheș, dintre care numai o parte au fost menționate mai sus, ca și strădania și spiritul de jertfă al enoriașilor aceștei mici parohii, dornici de a avea și ei biserica lor, cimitirul și clopotul lor. În continuare, P. C. Protoiereu Napoleon Năstase, a subliniat stăruitoarea activitate depusă de protopopul paroh Constantin Hîncu și a lăudat frumoasele realizări ale vrednicilor enoriași din Tegheș, pe care le va raporta și Centrului Eparhial al Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor, îndemnîndu-i, în același timp, să răspundă și în viitor la chemările clopotului pe care l-au înălțat azi în clopotniță, prin participare la rugăciune ca și la glasul preotului care-i solicită permanent să rămînă buni credincioși și loiali cetățeni ai Patriei.

Frumoasa slujbă s-a încheiat cu un polihroniu pentru Conducătorii de Stat, pentru Întîistătătorul Bisericii, Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru citori și binefăcătorii aceluși sfințit locaș, după care a urmat o agapă creștinească oferită în casa unuia din consilierii parohiali.

ASISTENT

BISERICA DIN COMUNA VALEA MARE PRAVĂȚ JUDEȚUL ARGEȘ

Printre bisericile restaurate în ultimii ani în Protopopiațul Cîmpulung din județul Argeș, se numără și biserica cu hramul Sfîntul M. M. Dimitrie, din comuna Valea Mare Pravăț, de la poalele Mateiașului, căreia între anii 1964—1969 i s-au făcut reparații radicale la zidăria interioară și exterioară, la turle și acoperiș, la pictură, la instalația electrică, cu funduri adunate de la credincioși și din donațiile Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

După terminarea lucrărilor și recepționarea lor, prin ordinul nr. 18315/1969 al Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat

delegație P. C. Consilier Mihail C. Marinescu să officieze slujba de resfințire a acestei biserici în ziua de 19 octombrie 1969.

În ziua menționată, un sobor de preoți, format din: P. C. Protoiereu Gheorghe Dudu, P. C. Preot Constantin Becuț, P. C. Preot Iosif Mușatescu, P. C. Preot Virgil Popescu-Juguri, P. C. Preot paroh Ion Becuț, în frunte cu P. C. Consilier Mihail Marinescu, a oficial, după toată rânduiala canonică, slujba de resfințire a acestei biserici, în prezența credincioșilor, răspunsurile fiind date omofonic de întreaga asistență.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Preot Virgil Popescu-Juguri.

La sfârșitul slujbei, după citirea «Documentului de resfințire», P. C. Protoiereu Gheorghe Dudu, făcând o succintă dare de seamă asupra situației de restaurare a bisericilor din Protopopiatul Cîmpulung, elogiază vrednicia organelor parohiale din comuna Valea Mare-Pravăț, în frunte cu preotul paroh Ioan Becuț, care-și fac datoria cu prisosință alături pe lângă biserică cît și obștească.

În continuare, P. C. Pr. paroh Ioan Becuț a expus fazele mai importante ale lucrărilor executate la biserică păstorită de C. Sa, exprimînd cele mai alese și respectuoase mulțumiri tuturor donatorilor fondurilor necesare la executarea lucrărilor de aci, subliniind în primul rînd ajutorul substanțial acordat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

În încheierea festivității, P. C. Consilier Mihail C. Marinescu, transmițînd Înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru toți donatorii și ascultătorii săvîrșirii lucrărilor de restaurare ai acestei biserici, în cuvinte pline de îndemnuri folositoare pentru viața creștinească și cetățenească, feliicită pe cei care au contribuit «la buna împodobire a acestui sfînt locaș de închinare» și le urează să dovedească sporită sîrșuință și în viitor în toate lucrările de interes obștesc, invocînd ajutorul lui Dumnezeu pentru sănătate, spor în muncă, prosperitate, pace și liniște și o exemplară conviețuire între toți cetățenii acestei comunc.

Festivitatea de resfințire a bisericii din comuna Valea Mare-Pravăț, s-a încheiat cu Polihroniul, după care a urmat o agapă tradițională în casa preotului paroh.

ASISTENT

BISERICA DIN COMUNA RĂDEȘTI, JUDEȚUL ARGEȘ

La jumătate distanță dintre Pitești și Cîmpulung, pe șoseaua națională-turistică, se află comuna Rădești cu o biserică veche și una nouă. Biserica veche, construită în 1774, devenind nefcăpătoare, enoriașii, în frunte cu vrednicul lor păstor, Pr. Iconom Stavrofor Ion I. Mateescu, au hotărît în 1933 să ridice o altă biserică în centrul satului, mai încăpătoare.

Strîngîndu-se fondurile necesare, noul locaș de închinare s-a ridicat între anii 1939—1949, și finalizîndu-se arhitectonic, a fost redată cultului la 22 mai 1949, prin slujba arhierescă.

Între anii 1949—1969 s-a împodobit interiorul cu pictură nouă și mobilierul necesar și — potrivit Înaltei aprobări a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de pe temeiul nr. 20230 1969, s-a fixat data resfințirii bisericii pentru 23 noiembrie 1969, dîndu-se delegație P. C. Pr. Traian Ghica — Directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de P. C. Pr. Mihail C. Marinescu — Consilier Administrativ la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor.

Astfel, în dimineața acestei însorite duminici de toamnă, s-a săvîrșit — după toată rânduiala canonică — slujba de resfințire a bisericii cu hramul «Sfîntii Împărați Constantin și Elena» din parohia Rădești, Protoieria Cîmpulung, județul Argeș, de un sobor de preoți format din: P. C. Pr. Traian Ghica și P. C. Pr. Mihail C. Marinescu,

Biserica din comuna Rădești, județul Argeș

delegați ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. C. Protoiereu Gheorghe Dudu, P. C. Pr. C. Vlădescu-Mihăești, P. C. Pr. N. Popescu-Stîlpeni, P. C. Preot V. Grigorescu — Capul Pîșcului și P. C. Preot Ion Mateescu — parohul bisericii, răspunsurile fiind date omofonic de toți credincioșii.

Predica zilei a fost rostită de Părintele Consilier Mihail Marinescu, care în cuvinte calde, pline de simțire și de duh creștinesc, felicitînd pe cei care s-au ostentat pentru ridicarea și împodobirea acestui măreț locaș de închinare, le face îndemnarea frățească de a-l îngriji și cerceta cu sîrguință și evlavie, cu credință și dragoste, străduindu-se să fie buni creștini, și vrednici cetățeni ai Patriei.

După citirea «Documentului de resfințire a bisericii», P. C. Protoiereu Gheorghe Dudu — saluînd prezența delegaților Centrului Eparhial și a Domnului Împuternicit al Departamentului de Culte, Prof. C. Dinu scoate în evidență lăudabila activitate a credincioșilor din parohia Rădești, în frunte cu harnicul lor păstor Preot Ion Mateescu, care au reușit să ridice o biserică de toată frumusețea, înscriindu-se cu multă demnitate alături de celelalte edificii de interes obștesc din comuna Rădești.

Luînd apoi cuvîntul Pr. paroh I. Mateescu, expune amănunțit desfășurarea lucrărilor de la această biserică, începînd cu punerea pietrei fundamentale în 1939 și terminînd cu actul de sfințire din 1969, exprimînd cu nestăpînită emoție, aleasă mulțumire și nețămnurită recunoștință față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, față de autoritățile de Stat — prin Departamentul Cultelor, față de toți credincioșii care au contribuit cu dăruia băneșii și sprijin moral la înălțarea și terminarea acestui impunător așezămînt de evlavie creștină.

În încheiere, a vorbit P. C. Pr. Traian Ghica — Directorul Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române, care a transmis tuturor ostentitorilor și închinătorilor bisericii din Rădești înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru osîrdia cu care s-a înălțat și împodobit acest sfînt locaș de închinare, tuturor urîndu-le spor duhovnicesc, cu viață îndelungală și îrbelsugră, cu dorința părințească de a fi și pe mai departe neobosiți credincioși ai Bisericii străbune și model de sîrguință în toate treburile de interes patriotic și cetățenesc.

Služba festivă de resfințire a bisericii din Rădești s-a desfășurat într-o înaltă atmosferă de trăire creștinească, încheindu-se după tradiția străbună cu Polihroniul și o agapă.

ASISTENT

ÎNȚILNIRE COLEGIALĂ

Se obișnuiește ca, după părăsirea băncilor școlii, la sfîrșitul fiecărei decade, foștii colegi de an să se întîlnească pentru a-și depăna amintirile și pentru a-și reînnoi legăturile lor de odinioară.

O astfel de întîlnire a avut promoția anului 1929 de la fostul Seminar teologic din Constanța, cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la absolvire. Reuniunea a avut loc în ziua de 16 octombrie 1969, la București, în biserica Sfîntul Vasile din Calca Victoriei, prin osteneala P. C. Preot Ioan Răzvan de la biserica Sfîntul Gheorghe din Giurgiu.

La ora 10 dimineața în prezența aproape a tuturor elevilor promoției de odinioară și a unora dintre profesori, — un sobor alcătuit din preoții seriei (Constantin Ștefan, Tănăsescu Eugen și Turliu Gheorghe) a oficiat un Te-Deum și un Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru conducătorii Statului și pentru cei prezenți. O slujbă de pomenire s-a făcut și pentru profesorii și colegii decedați.

Dintre profesori a fost de față P. C. Preot Roman Dumitru care a dat citire catalogului clasei a VIII-a a fostului Seminar teologic din Constanța, promoția 1929. Au absentat Moraru Glicherie și Pufulescu Marin.

A luat cuvîntul P. C. Preot Ioan Răzvan care și-a exprimat mulțumirea sufletească pentru realizarea acestei reuniuni colegiale și a adus mulțumiri Bunului Dumnezeu pentru ajutorul dat fiecăruia în viață. Apoi, gîndul său plin de recunoștință, s-a îndreptat mai întîi către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian care depune o neobosită activitate la cîrma Sfintei Biserici Ortodoxe Române. De asemenea, au mai fost aduse mulțumiri foștilor profesori care n-au precupețit nici un efort în activitatea lor de a lumina, cu vorba și fapta pe ucenici, astăzi la rîndul lor, cu o îndelungată și rodnică activitate pastoral-misionară.

Au mai rostit cuvîntări :

P. C. Preot Manea Enuță, pensionar, care a evocat figurile autorizate și demne ale foștilor profesori și a înfățișat din preocupările unor colegi de clasă.

P. C. Preot Buric Mihai după expunerea cîtorva amintiri din timpul școlărității a prezentat și unele realizări din viața sa pastorală.

P. C. Preot Popescu Marin și-a manifestat bucuria pentru realizarea acestei întîlniri colegiale și a evocat, în cuvinte duioase, unele momente din anii de școală.

P. C. Pr. Vilcu Dumitru s-a referit, în calitatea sa de fost pedagog, la unele aspecte ale activității sale cu elevii de odinioară și a făcut propunerea ca viitoarea reuniune să se facă la Constanța.

În încheiere a luat cuvîntul P. C. Pr. Roman Dumitru care, în cuvinte însuflețite a îndemnat pe foștii săi elevi, ca după acest scurt popas de reînviore, să contribuie și mai mult, în activitatea lor pastorală și cetățenească, la noi realizări pentru binele Bisericii și Patriei.

Reuniunea s-a încheiat cu rugăciunea «Tatăl nostru».

Cei prezenți au luat parte la o așară unde, într-o atmosferă de bucurie, s-au depănat amintiri din viața seminarială și s-a luat hotărîrea ca viitoarea reuniune să se țină la Constanța, în anul 1974.

ASISTENT

† PROTOPOPUL TEODOR RĂDULESCU

În noaptea de 4 spre 5 iulie 1969, a încetat din viață distinsul slujitor al Bisericii Precupeții Vechi din Capitală, Părintele Protopop Teodor Rădulescu.

Serviciul religios al înmormîntării a fost oficiat în ziua de 8 iulie a.c. în biserica Precupeții Vechi de un numeros sobor de preoți și diaconi veniți să salute pentru ultima oară pe acest bun și destoinic coleg al lor.

După oficierea serviciului religios, Părintele Alexandru Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, a rostit următoarele :

«Sînt aproape cinci ani de cînd din acest loc ascultam darea de seamă privind lucrările de reparație și de pictură bisericească de la acest Sfînt locaș, și vă expri-

mam atunci mulțumirea sufletească a Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru jertfa Dumneavoastră a enoriașilor și închinătorilor acestei sfinte biserici în frunte cu mult regretatul Ionel Slăvescu ctitor principal, — însoțită această mulțumire de binecuvântările Prea Fericitului nostru Chiriarh cu reînnoirea acordării celei mai înalte distincții bisericești de «Iconom Stavrofor» pentru cel ce a inițiat aceste lucrări.

Menționam atunci că meritul deosebit în această lucrare l-au avut preoții bisericii în frunte cu Înfrățitorul lor de atunci părintele Teodor Rădulescu, care în dimineața zilei de 5 iulie ne-a părăsit pe noi toți, adăugându-se înaintașilor, moșilor și strămoșilor săi.

Ne-a impresionat profund și ne doare pe toți trecerea din această viață a părintelui Teodor, căci aceasta lasă un mare gol în lumea noastră a preoților, mai ales pentru acea că repauzatul a avut o meritorie și bogată activitate bisericească.

În mod obișnuit, orice serviciu administrativ este dificil, prezintă multe greutăți; fericit este cel care reușește în această misiune să fie un om integru care să înlăture asperitățile, să așere pe cel năpăstuit, propunând măsurile cele mai potrivite pentru o rezolvare dreaptă a vreunui oarecare caz.

În administrația bisericească, cu atât mai mult se pretinde acest lucru, iar dintre funcțiile administrației bisericești, cea mai de seamă este aceea de Protopop, căci acesta reprezentând pe Chiriarh în activitatea pe teren a Bisericii, are dificila sarcină de a transmite fidel și cu răspundere realitatea lucrurilor, propunând măsurile cele mai potrivite și transmițând după aceea dispozițiile chiriarhale.

De aceea protopopului i se pretinde multă pricepere, experiență, iscusință, chibzuință și multă răbdare.

Părintele Teodor Rădulescu în sarcina de protopop al județului Ilfov, și-a îndeplinit cu multă destoinicie această sarcină, de aceea a fost mult apreciat de chiriarhii de atunci, cei doi Patriarhi răposați Miron și Nicodim; de aceea preoții care l-au avut protopop i-au acordat multă stimă și respect și în sufletele lor a rămas întipărită pentru cât vor trăi ei, amintirea unui protopop excepțional.

Înzestrat cu un ascuțit simț al intuirii înălțărilor, formându-și o bogată cultură religioasă și laică, cinstit și conștiincios, drept îndreptînd cuvîntul adevărului, părintele protopop T. Rădulescu a fost într-adevăr protopopul excepțional, asemănîndu-se prin tactul și priceperea sa cu înaintașii săi care îl și recomandaseră în acest post, răposații protopopi Nicolae Popian și Chiriac Bidoianu.

Dar dacă acestea au fost calitățile lui de protopop, de om al administrației bisericești, ce vom zice de alesele lui daruri de preot, de păstor de suflete, de duhovnic al sufletelor, păstoriiților săi din această parohie.

Cu sufletul său ales, cu firea sa blajină, cu tactul său deosebit, cu darul său de neîntrecut predicator al cuvîntului lui Dumnezeu și de slujitor al sfințelor slujbe, părintele T. Rădulescu a reușit să facă o pastorație care l-a impus în ochii întregii preoțimi a Capitalei, ca un iscusit și neîntrecut păstor.

În primul rînd dumneavoastră credincioșii și închinătorii acestei biserici v-ați încălzit sufletele de cuvîntul său ales, de sfatul său părintesc, de maniera sa deosebită și el mult se bucura cînd se vedea înconjurat de dragoste și de stimă dumneavoastră, a fiilor săi sufletești.

Cînd la oficierea Sfintei liturghii și a altor ierurgii bisericești rostea cunoscutele cuvinte de «Pace vouă», sau transmitea binecuvîntarea apostolică, iară dumneavoastră credincioșii îi răspundeți «Și cu duhul Tău», în momentele acelea părintele Tudor avea cea mai mare mulțumire sufletească și se bucura cu duhul.

Același duh și astăzi, ne rostește nouă cuvinte ca acestea: «Frații mei cei iubiți, nu mă uitați pe mine, cind lăudați pe Domnul, și vă aduceți aminte de dorul și dragostea mea. Aduceți-vă aminte de frăție și rugați pe Dumnezeu să mă odihnească cu cei drepti». Iară dumneavoastră tuturora vă spune cuvinte ca acestea: «Acum m-am odihnit și am aflat ușurare multă căci m-am mutat din stricăciune și m-am dus la viață, Doamne, slavă Ție»... «Căci viața noastră așa este fraților, ceea ce n-am fost, ne facem și din ceea ce sintem ne schimbăm; vis nestăător sintem' suflare slăbănoagă, zbor de pasăre călătoare, corăbie pe mare fără de urme».

Îndurerată asistență,

Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian a fost profund impresionat de vestea trecerii din această viață a părintelui T. Rădulescu pe care l-a cunoscut personal și i-a apreciat mult calitățile lui de bun preot.

Același simțămînt trist l-au încercat toți preoții care au cunoscut deosebitele daruri sufletești ale părintelui protopop T. Rădulescu.

În numele acestora, în numele Centrului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, vă transmit dumneavoastră îndurerată familie și domniilor voastre îndurerăți enoriași și închinători ai bisericii Precupeții Vechi din Capitală, aîncul nostru regret și făgăduiala că nu-l vom uita în rugăciunile noastre către Bunul Dumnezeu.

Preotul T. Rădulescu s-a născut în anul 1893 în comuna Chiroiu Roșiori, județul Ilfov.

A urmat cursurile școlii primare din comună, după aceea cursurile Seminarului Mitropolitul Nifon și pe cele ale Facultății de teologie din București.

A fost preotul în anul 1920, pe seama parohiei Roșiori — Ilfov, de unde a fost transferat în anul 1936 la parohia Precupeții Vechi din Capitală, unde a slujit pînă la sfîrșitul vieții, ultima Sfîntă liturghie oficiindu-o la 27 aprilie 1969.

Alături ca preot la Roșiori, cît și după aceea, a funcționat ca protopop al Circumscripțiilor III și I Ilfov, sub Patriarhii Miron și Nicodim.

Despre meritele defunctului au mai rostit cuvîntări: P. C. Preoți Iuliu Man, prototiereul Circ. II Capitală, Prof. Grigore Constantin din partea foștilor colegi de seminar și facultate, Ioan Marinescu, parohul bisericii Precupeții Vechi și Domnul I. Iacobescu membru al Consiliului parohial respectiv.

După oficierea serviciului divin și după ocolirea sfintei biserici, corpul neînsuflit a fost înmormîntat la cimitirul Reînvierea din Capitală.

ASISTENT

† ARHIDIACONUL IORDAN NICULESCU

În ziua de 28 septembrie a.c. a încetat din viață, în urma unei insuficiențe cardiace, Arhidiaconul Iordan Niculescu, Secretar al Sectorului Cultural-Social al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Serviciul religios a fost oficial în ziua de 1 octombrie în biserica Bunavestire din orașul Ploiești de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Petre

F. Alexandru, Mihail Marinescu, Alexandru Vlaiculescu, Marin Cîlă și alții; de asemenea au participat Arhidiaconul Evghenie Dascălu și Diaconii Miron Mihaș și Vladimир Trandafir de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

După oficierea serviciului divin, Părintele Vicar Alexandru Ionescu a rostit următoarea cuvîntare :

«Trecerea din această viață a Părintelui Arhidiacon Iordan Niculescu, ne-a impresionat profund pe toți cei ce l-am cunoscut, și mai ales pe cei care am lucrat împreună cu el în diferitele indelețniciri ale vieții noastre bisericesti.

Părintele Arhidiacon Iordan Niculescu pleacă dintr-o vîrstă cînd omul, dacă nu este atît de tînăr pentru a se putea spune că nu și-a trăit viața, dar nici atît de bătrîn pentru a se putea afirma că a trăit anii pe care psalmistul îi socoale drept sfîrșitul firesc al vieții noastre pămîntene.

Trecerea lui din această viață nu este asemenea candelii care se stînge încet în pîlpîirile domoale ale vieții, ci se poate compara cu trăznetul ce doboară bradul de pe cremea praporului munților.

Ne-a uimit aceasta, căci duminică dimineața unii dintre noi l-au salutat și și-au dat mîna, iar duminică seară au aflat această dureroasă veste că părintele Iordan ne-a părăsit pentru totdeauna.

Dar dacă moartea lui a fost pentru noi mirare și uimire, pentru el în schimb, n-a fost nici una din acestea și n-a fost nici însoțită de durere, pentru că boala pe care o purta cu el, — reală sub raportul investigațiilor clinice, era totuși suportabilă sub raportul simptomelor subiective; de aceea el n-a știut cînd a murit.

Dumnezeu l-a scutit de ceasul greu al înfîlînirii conștientei cu moartea, cînd omului nu-i pot veni în ajutor nici oamenii, nici rudele, nici prietenii, așa cum glăsuiesc sfințele noastre cărți.

Scutit prin voia Providenței al durerea celei de a doua nașteri întru viața cea nemuritoare, mirat și el, ne vorbește :

«Pînă ieri am fost cu voi, dar a venit asupra-mi înfricoșatul ceas al morții».

De aceea, în numele Dumneavoastră al tuturor, îngăduiți-mi să-i răspund : Da, prietene drag și frate în Hristos, pînă ieri ai fost cu noi, și dacă o anumită discreție ne-a oprit cît timp ai fost cu noi să vorbim cum ai fost, iată o facem acum cînd ochii tăi închiși nu ne mai pot privi și totuși cît am dori acum să ne auzi cînd îți spunem: ai fost printre noi ca om al datoriei împlinite, cu pricepere și rîvnă, iar mapele cu hîrtiile tale sînt oricînd dovada devotamentului tău, al înțelepciunii și dragostei tale în slujirea celor mulți.

Îngăduie-mi totuși să-ți spun și ceea ce nu pot grăi dosarele ce poartă numele tău, căci din ele nu se va putea descifra niciodată că tu ai făcut parte dintre puținii oameni care au dus lucrul lor pînă la capăt și că totdeauna ți-ai luat asupra-ți sarcini în plus decît cele la care în chip oficial erai îndatorat.

S-a spus cu drept cuvînt că secretul cel mare al unui om este să însemneze ceva în profesiunea lui.

Din această perspectivă privit, Arhidiaconul Iordan Niculescu a corespuns întru totul indelețnicirilor ce i s-au încredințat, dovedindu-și astfel la maximum utilitatea socială.

Nu trebuie uitat însă faptul că Arhidiaconul Iordan Niculescu a fost mai întîi cleric, diacon. Sînt și acum nenumărați credincioși, care mărturisesc că veneau de departe să asculte cîntînd solemn cu accente de rugă la timbrul de bas profund ecteniile Sfințelor liturghii la Catedrala episcopală de la Curtea de Argeș, la numeroase

biserici unde era chemat să însoțească pe episcopul său, iar în anii mai de pe urmă în Catedrala Sfintei Patriarhii din București.

Pentru a întregi însă profilul spiritual al răposatului, să adăugăm că pe lângă toate aceste calități, unele născute, altele dobândite prin muncă și educație, — Arhidiaconul Iordan Niculescu a fost un om de omenie, iar când zicem omenie înțelegem o culme pe care puțini oameni izbutesc să o atingă.

Dragul nostru colaborator și prieten, astăzi când pentru ultima oară stăm în fața ta și îți vorbim fără să așteptăm răspuns, îți mărturisesc în numele colegilor și colaboratorilor de la Catedrala Sfintei Patriarhii și celor de la Centrul Eparhial, că ne vine foarte greu să ne despărțim de tine și că îți vom simți lipsa mereu, obișnuiți fiind noi să te vedem zilnic la biroul tău de lucru.

De aceea, acum când simțem nevoiți să ne luăm rămas bun de la tine, avem sentimentul că pleci cu ceva din însăși ființa noastră a tuturor celor ce te-am cunoscut, te-am prețuit și te-am iubit.

Intristată asistență,

Cu cât înaintăm în vîrstă, noi cei rămași, ne dăm seama cu fiecare întâmplare de frumusețea, înțelepciunea și de adevărul celor cuprinse în cîntările și rugăciunile sfintelor noastre cărți.

Acum când toată mărirea vieții se desface, căci duhul părăsind cortul, — și frumusețea tinereții și chipul trupului și dulcele și măririle acestei vieți se vestejesc și pier, acum ne dăm seama o dată mai mult, că viața noastră este floare și fum și rouă de dimineață cu adevărat.

Noi creștinii însă nu trebuie să fim îndurerăți ca cei ce n-au nădejde. Că dacă credem că Iisus a murit și a înviat, tot așa credem că Dumnezeu pre cei adormiți întru Iisus, îi va aduce împreună cu El.

Noi cei ce credem că soarele când apune la noi, răsare sigur în altă parte a lumii, — noi credem că Arhidiaconul Iordan Niculescu a trecut din această viață a pămîntului cu durerile și amărăciunile ei, însă și cu bucuriile și plăcerile ei, — el se naște din nou în viața cea de dincolo pe care Hristos Mîntuitorul nostru a făgăduit-o celor aleși și nădăjduim că dacă Dumnezeu l-a ales în viața aceasta să-i fie vrednic, talentat și devotat slujitor, tot așa în viața de acolo îl va răndui în ceata celor bine plăcuți Lui.

În numele salariaților și colaboratorilor Centrului Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și al slujitorilor Catedralei Sfintei Patriarhii și ca Delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, înfățișătorul Bisericii Ortodoxe Române, care a fost profund impresionat de trecerea neașteptată din această viață a devotatului său Arhidiacon Iordan Niculescu, — vă rog îndurerată familie să primiți sincerele și profundele noastre păreri de rău și făgăduiala că atît cît Bunul Dumnezeu ne va îngădui, nu-l vom uita în rugăciunile noastre».

Au mai rostit cuvîntări P. C. Protoiereu Marin Cilă în numele preoților din Protoieria Ploiești, Preotul Dr. Haralambie Cojocaru din București în numele colegilor de clasă de la Seminarul Central, Domnul Alexandru Valerian în numele salariaților de la Patriarhie și Domnul Avocat Vasile Mihăilescu, din partea prietenilor și cunoscuților.

Arhidiaconul Iordan Niculescu, s-a născut la 30 martie 1908, în orașul Ploiești; după terminarea cursurilor primare, a urmat cursurile Seminarului Central, după aceea ale Facultății de teologie din București. A fost hirotonit diacon la 31 august 1930, pe

seama Catedralei de la Curtea de Argeș și transferat în Capitală la Catedrala Sfintei Patriarhii ca Arhidiacon la 15 iulie 1952.

A funcționat ca Secretar al Sectorului Cultural-Social al Sfintei Arhiepiscopii de la 1 februarie 1956 până la sfârșitul vieții.

După oficierea serviciului religios și după ocolirea sfintei biserici, corpul nefn-sufletit a fost înmormântat la cimitirul Bolovani din orașul Ploiești.

ASISTENT

† ARHITECTUL DUMITRU IONESCU — BERECHET

În după-amiaza zilei de 1 iulie 1969, s-a sfârșit viața pămîntească a celui ce a fost în lumea aceasta arhitectul Dumitru Ionescu-Berechet, care și-a desfășurat activitatea ca arhitect în serviciul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române.

La propunerea Consiliului parohial al bisericii Parcul Domeniilor, Prea Fericitul Patriarh Justinian a aprobat ca corpul nefn-sufletit să fie înhumat în subsolul acestei biserici, alături de alți mari donatori ai ei.

Serviciul religios al înmormîntării a fost oficiat în ziua de 3 iulie a.c. de un mare sobor de preoți în frunte cu P. C. Vicar Alexandru Ionescu, parohul bisericii Parcul Domeniilor.

După oficierea slujbei, Prea Cucernicia Sa a rostit o scurtă cuvîntare din care reținem :

«Nimeni nu știe cînd îi bate ceasul, căci socotelile vieții noastre nu se încheie de noi, ci de Cel care dă izvor vieții noastre și ne așează în somnul cel de pe urmă.

Dar fericit este cel care în acest ceas se găsește că nu este dator nimănui, ci — dimpotrivă — constată că el a dăruit din ființa sa tot ce a fost mai bun, mai curat și mai frumos, pentru alții: pentru familie, pentru prieteni, pentru comunitatea oamenilor.

Așa cum degetele de la mîină nu sînt toate la un fel, așa cum florile care cresc în grădină nu au toate aceeași culoare, același miros și aceeași frumusețe, tot așa și noi, oamenii, nu sîntem toți la un fel, ci ne deosebim unii de alții prin diferitele însușiri și daruri sufletești, căci «stea de stea se deosebește în mărire» ne spune Sfîntul Apostol Pavel.

Dumitru Ionescu-Berechet a fost inzestrat de Dumnezeu cu simțirea artistului, care pecepe, sesizează și exprimă în linii perfecte, înțelesurile tainice ale vieții, armonia lumii, profunzimile conștiinții, minunile și farmecul firii.

Darul acesta de a pătrunde, de a prinde și exprima în concret cu ajutorul liniilor și al științei arhitecturii, l-a avut din belșug Dumitru Ionescu-Berechet și l-a dăruit în lucrările sale, — în cele peste o sută de biserici și nenumărate case parohiale pe tot întinsul țării noastre, precum și în alte așezăminte bisericesti, punînd aci gîndul său viu, simțirea sa caldă, emoția sa reconfortantă.

Biserica aceasta — așa cum se vede — a existat mai întîi în mintea Arhitectului Berechet și cînd i s-a cerut să așeze pe hîrtie planul ei, el a transmis din mintea sa așezarea și înfățișarea ei.

În ultimii ani, la slujba Sfintei liturghii, cînd noi preoții ne rugăm lui Dumnezeu pentru credincioșii noștri, Arhitectul Berechet de cele mai multe ori sta într-o parte a Sfîntului Altar, se ruga și el și mulțumea lui Dumnezeu pentru darul ce i l-a încredințat, dar în același timp în mintea lui se nașteau idei noi, pentru întocmirea altor planuri, care să desăvîrșească împodobirea și înfrumusețarea acesteia.

Așa s-a născut în mintea lui planul pentru tîmplă, pentru părțile laterale, pentru tronul arhieresc, pentru amvon, pentru cafasul așezat pe aripile unui vultur, pentru ca asemenea vulturului ce se ridică în slava cerului, să se ridice cîntările și rugăciunile ce se vor înălța în această sfințită biserică către Tronul Dumnezeirii.

Iar la indicațiile date de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, mintea și talentul său înăscut așezau de îndată pe hîrtie în linii simetrice și perfect orînduite aceste sugestii și pe noi ne fermeca și ne cucerea frumusețea și realizarea acestor desene.

Așa au ieșit din mintea și simțirea lui altele biserici aici în București, — ca de pildă biserica Sfînta Vineri-Nouă de pe Șoseaua Titulescu, Sfîntul Anton — Colentina, Sfînta Maria — Ghencea, ca să nu mai vorbesc de cea de la Constanța, de la Costești — Argeș, de la Hunedoara și multe altele, la care se adaugă refacerea multor mînăstiri și așezăminte bisericesti, monumente istorice și de artă.

Arhitectul D. Ionescu-Berechet a avut în firea și făptura sa puncte statornice pentru viața de familie — a fost un soț și un tată ideal, puncte statornice și pentru arta noastră bisericească și afirmăm cu convingere că el a fost condus de un principiu în viață, principiu întemeiat pe legea vieții și anume: respectul și dragostea de om și iubirea aproapelui și aceasta în primul rînd pentru că era un credincios în Dumnezeu.

Credința în Dumnezeu a fost tarul călăuzitor al vieții pămîntești a celui ce a fost Arhitectul D. Ionescu-Berechet.

Iată pentru ce enoriașii, consilierii, episcopii și slujitorii acestei sfinte biserici l-au iubit și prețuit și-i vor păstra o neștearsă amintire care va dăinui și în cei ce vor veni și se vor închina în această sfințită biserică și după ce noi credincioșii și slujitorii vremelnici nu vom mai fi.

Țin să adaug că Prea Fericitul Patriarh Justinian — Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române — a fost profund mișcat la vechea trecerii din această viață, exprimînd adîncul său regret și vă rog îndurerată Doamnă și îndurerată copii, ca să primiți din partea Prea Fericii Sale ca și din partea noastră a tuturor, sincere condoleanțe și asigurarea că mult regretatul Arhitect D. Ionescu-Berechet rămîne înscris în cinstirea vieții noastre bisericesti ca un om de elită, un om de un înalt gust și simț artistic, un îndrumător cinstit și loial față de rînduicelile artei noastre bisericesti și fiu bun al Bisericii noastre Ortodoxe Române, care se va mindri peste vîcaci cu lucrările realizate de mintea lui.

Dumnezeu să-l ierte și să-l așeze cu sfinții în împărăția Sa».

Au mai vorbit, reliefînd meritele deosebite ale regretatului dispărut, Părintele Ioan Bucur, parohul bisericii Popa Rusu din Capitală, unde dispărutul era membru al Consiliului parohial și preotul Mircea Dragomir slujitor al mînăstirii Negru Vodă din Cîmpulung-Muscel, din partea cetățenilor și credincioșilor din acest oraș, al cărui fiu a fost regretatul D. Ionescu-Berechet.

ASISTENT

E P I S C O P I A B U Z Ă U L U I

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE

Potrivit dispozițiilor statutare, P. S. Episcop Antim a convocat Adunarea Eparhială în ziua de 30 noiembrie 1969.

După tradiționalul Te-Deum, oficiat în Catedrala Eparhială de un sobor de preoți, toți membrii Adunării trec în sala de recepție a reședinței eparhiale, unde se încep lucrările prin cuvîntul de deschidere al P. S. Episcop.

«În conformitate cu prevederile Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române și ale regulamentelor în vigoare, spune P.S. Sa, în calitate de Episcop eparhiot, am convocat Adunarea Eparhială cu ordinea de zi comunicată pentru azi 30 noiembrie 1969, în ședința anuală de lucru.

Deschidem această sesiune sub auspicii fericite, căci în curgerea acestui an, la 23 august, am sărbătorit un pătrar de veac de la eliberarea Patriei de sub jugul fascist. La această măreață serbare aniversară a participat și Biserica prin mesagiile adresate de membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, care au fost citite de slujitorii sfîntului altar credincioșilor în ziua de duminică 24 august a.c.

Ca Episcop al locului am fost bucuros să subliniez contribuția preoțimii și credincioșilor bisericii noastre la crearea României celei noi, care urcă pe drumul luminos spre culmile științei și ale progresului social, spre binele și fericirea obștească. Am reînscris, că toate realizările, ai căror martori sintem, se datorează în primul rînd priceputei ocîrmuirii a Patriei, de către înțelepții ei conducători și harnicului și inteligentului nostru popor. Am îndemnat preoțimea Eparhiei și pe credincioșii noștri să muncească fără preget pentru înflorirea Patriei, ai căror buni cetățeni trebuie să fim cu toți.

Cu prilejul conferințelor de orientare am îndemnat pe p.p. c.c. preoți să dovedească un adevărat devotament și luminat patriotism ale cărei consecințe sint. unirea, încrederea reciprocă și acordul frățesc între toți cetățenii Patriei.

Un alt eveniment, cu un răsunător ecou în cuprinsul Eparhiei, a fost participarea Prea Fericitului Patriarh Justinian la sfințirea bisericii din satul Plopeasa din munții Buzăului, care a avut loc în ziua de duminică 28 septembrie a.c. Satul Plopeasa este satul natal al I.P.S. Firmilian, Mitropolitul Olteniei, care a inițiat zidirea unei prea frumoase biserici, la care lucrare ne-am asociat și noi cu fonduri însemnate pentru această ctitorie arhierescă. Prea Fericitul Patriarh a binevoit a acorda și din partea Patriarhiei sume de bani și alte odoare bisericesti. Cu acest fericit și religios prilej Prea Fericirea Sa a dat îndemn Patriarhicesc clerului și credincioșilor noștri să-și îndeplinească cu zel și devotament datorile de activitate socială, civică și loialism

corect pentru scumpa noastră patrie și dezvoltarea tuturor formelor binelui obștesc.

Prin «Apostolatul Social» Prea Fericirea Sa a evidențiat o dată mai mult fecunditatea și valoarea socială a ortodoxiei noastre. Biserica, astfel orientată, răspunde cu succes la toate exigențele sociale, culturale și materiale ale poporului nostru.

Ținem să remarcăm, că atit mesajul sinodal, cu prilejul a 25 de ani de la eliberarea Patriei de sub jugul fascist, cit și evenimentul care a avut loc la sfințirea bisericii din Plopeasa, prilejuit de vizita Prea Fericitului Patriarh și ale cărui ecouri răsună încă în cuprinsul întregii Eparhii, nu ar fi avut loc dacă nu ne-am bucura de deplina libertate religioasă acordată de Guvernul Țării și pentru care sîntem adinc recunoscători. Noi am exprimat gratitudinea noastră Departamentului Cultelor.

Articolul 91 din Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române arată că Adunarea Eparhială este organul deliberativ pentru toate chestiunile ad-tive, culturale și economice ale Eparhiei, precum și pentru cele care nu intră în competența Episcopului sau Arhiepiscopului....

Înainte de a intra în ordinea de zi a lucrărilor acestei sesiuni, ținem să asigurăm, încă odată, Guvernul Țării de toată loialitatea și corectitudinea cetățenească a clerului și credincioșilor Eparhiei noastre.

Prezentăm totodată omagiul, supunerea, dragostea și devotamentul pentru Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian și întregului Sfînt Sinod, pentru îndrumările date clerului și credincioșilor să-și aducă contribuția lor la înflorirea Patriei.

Ca Episcop eparhiot, am veghiat la bunul mers al desfășurării activității administrative, culturale și bisericești din cuprinsul Eparhiei, ajutat fiind de Părintele Vicar Gabriel Cocora, Consilierii Eparhiali, Inspectorul Eparhial, Secretarul Eparhial și de toți colaboratorii de la Centrul Eparhial, din toate sectoarele. Am aflat sprijin și înțelegere din partea Consiliului Eparhial, organul executiv.

Părinții Protoierei ne-au dat concurs în aducerea la îndeplinire a dispozițiilor de la Centrul Eparhial și traducerea lor în fapt la fața locului.

Preoțimea în general și-a îndeplinit cu succes misiunea de preoți de enorie și de cetățeni ai Patriei. Disciplina s-a respectat spre binele și progresul pastoral. Anumite abateri și scăderi au fost sancționate pe cale administrativă și foarte puține cazuri s-au soluționat, pentru abaterile cîntăreților, la Consistoriile protopopești, iar cele pentru preoți la Spiritualul Consistoriu Eparhial.

Viața religioasă — bisericească în cuprinsul Eparhiei s-a desfășurat în mod normal, datorită libertății religioase acordată de Guvernul Țării. În părțile de nord ale Eparhiei, în protopopiatele Focșani și Pan-

ciu, avem la ordinea zilei problema stilștilor care tulbură viața parohiilor din acele părți.

Seminarul teologic a funcționat cu bune rezultate datorită Părintelui Director, Părinților Profesori și personalului administrativ care au fost la datorie.

Sub aspect gospodăresc, la Centrul Eparhial s-a organizat parcul de la intrare pe Aleea Episcopiei și alte lucrări de întreținere. Atelierul de luminări a fost mecanizat. Despre celelalte proiecte de noi construcții și înfrumusețări de la Centrul Eparhial vom lua cunoștință de la sectorul economic.

De altfel, prin rapoartele comisiilor alese din sinul Adunării Eparhiale veți lua cunoștință despre toate acestea și asupra cărora veți da votul dvs.

Țin să informez Adunarea Eparhială că sîntem în curs de organizare a unei case de odihnă la fosta minăstire Rogozu.

În special, am luat măsurile necesare pentru refacerea Minăstirii Ciolanu, demolări, reconstrucții, reclădiri, introducerea luminii electrice, canalizare și apă, precum și reparații în exterior ș.a. De asemenea, la Minăstirea Rătești urmează să se efectueze lucrări de reparații, întreținere, introducerea luminii electrice, canalizare, apă, ș.a.

S-a dat o atenție deosebită fostului schit Găvanu — monument istoric — contribuind cu sume de bani la efectuarea lucrărilor ce s-au executat.

La Dălhăuți — metohul Episcopiei — sînt proiectate lucrări de reparații radicale și de întreținere, fiind monument istoric.

La Cotești, Mușinoaiele, Lepșa și Valea Neagră urmează să se întocmească documentația necesară pentru reparații și alte lucrări.

Au fost ajutate parohiile din cuprinsul Eparhiei și din Ardeal, foste greco-catolice.

Pentru sediul Eparhial am dispus să se inițieze lucrări în interiorul Catedralei, sculpturi, vitrouri și reparația luminii electrice. Despre aceste proiectate lucrări și altele ce se vor mai ivi vom lua cunoștință prin sectorul economic.

Vă informăm că unul din obiectivele activității pastorale a preoțimii noastre a fost «datoria socială» a Bisericii.

Plecînd de la principiul că Biserica este în slujba lui Dumnezeu pentru mîntuirea și fericirea omului, am căutat și am îndemnat preoțimea, prin conferințele de orientare, să dovedească în parohiile respective un adevărat dinamism evanghelic și capacitatea acestuia de răs-cumpărare socială și individuală. Ortodoxismul ne oferă, de altfel, o teologie care crede în interpenetrația gândirii religioase și a vieții sociale, tinzînd la fericirea omului. Creștinismul nostru este etic și această etică este esențial o etică socială. El este în slujba oamenilor.

Biserica strămoșească a sprijinit și sprijină și în prezent, un adevărat patriotism, luminat prin cultivarea dragostei de patrie, unitate și

libertate socială, prin respectarea legilor și măsurilor luate de conducerea statală pentru conservarea valorilor istorice culturale și de artă națională. Sprijinirea tuturor acțiunilor Statului în viața internațională pentru pacea lumii și înfrățirea popoarelor.

Preoții sînt la curent cu mișcarea ecumenică pentru apropierea și unirea Bisericilor din lume. În această latură Biserica noastră a înscris un capitol de valoare în eforturile ce se depun în acest sens, cîștigînd un prestigiu necontestat în concertul celorlalte Biserici Ortodoxe și întîlnirile intercreștine.

Prin conferințele de orientare și cursurile de îndrumare pastoral-misionare de la Curtea de Argeș, preoții noștri sînt orientați în direcția deschisă creștinătății actuale.

Noua ordine spirituală, intelectuală și materială, introdusă în Republica Socialistă România, a aflat un sprijin puternic din partea Bisericii noastre. Și în viitor se va continua pe această linie cu eforturi și puteri sporite. Toate acestea au fost inițiate, inspirate și îndrumate prin «Apostolatul Social», lucrare în numeroase volume a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și colaborarea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Încheiem cuvîntul nostru cu rugăciuni fierbinți ca Dumnezeu să binecuvînteze Biserica și Țara noastră spre binele și fericirea popoului. Declărăm ședința deschisă».

După îndeplinirea tuturor formalităților procedurale, se prezintă referatul comisiei administrativ-bisericesc, întocmit pe baza referatului P.C. Pr. Consilier de resort. La discuțiile marginalii iau cuvîntul: preotul Roman Drug care, printre altele, subliniază că cele 565 de biserici din cuprinsul Eparhiei sînt tot atîtea amvoane și catedre de unde se propovăduiește dreptatea, omenia și înfrățirea omenirii, spre binele obștesc.

Avocatul Gh. Dumitrescu își exprimă mîhnirea și surprinderea că tot mai sînt preoți care mai comit abateri. P.C. Protopop de Rîmnic Gh. Popescu subliniază activitatea desfășurată la Centrul Eparhial cît și în cuprinsul Eparhiei și arată că toți reprezentanții clerului și credincioșilor în această Adunare au datoriat de a-i informa despre viața bisericească a Eparhiei, care se desfășoară bine și în condiții de absolută libertate religioasă.

Preotul Dragomir Danșiș, după ce face un reușit portret al P.S. Episcop, aduce mulțumiri pentru reușita lucrărilor.

Raportul comisiei culturale scoate în evidență grija deosebită pe care P.S. Episcop o acordă învățămîntului religios în general și atenta supraveghere a Seminarului, în special. O altă problemă subliniată în chip deosebit este aceea a păcii. Pentru susținerea ei, P.S. Episcop a aprobat o donație de 20.000 lei, iar în ceea ce privește abonamentele la revista *In apărarea păcii*, Protopopiatul Focșani este frunțaș.

Problemei stiliste i s-a acordat importanța ei, remarcîndu-se cazuri de reveniri și de înțelegere mai corectă a acestei rătăcirii.

Pe marginea referatului, a luat cuvîntul Părintele Protopop Munteanu, care, printre altele, evidențiază buna organizare și desfășurare a conferințelor de orientare și înțelegerea preoțimii din protopopiatul Vrancea pentru sprijinirea diferitelor acțiuni de interes obștesc.

Domnul Negoită Atanase subliniază că în familiile stiliștilor se remarcă faptul că tineretul își dă seama de această rătăcire care, odată scăpați de sub influența bătrînilor aculturali și antiprogresiști, revin la biserica strămoșească.

În raportul comisiei economice se subliniază lucrări la reședința eparhială în valoare de 297.136,90 lei, printre care se numără : amenajarea parcului din fața intrării, instalații electrice la parcuri, instalații de apă, confecționarea de porți metalice la intrarea în incintă, montarea a două seturi mecanice la atelierul de luminări și reparații de întreținere. Anul acesta au început și lucrările de amenajare a casei de odihnă de la Rogozu, în care scop, pînă acum, s-au cheltuit 39.706 lei.

S-a înfățișat, totodată, planul de lucrări pe anul 1970 care cuprinde : construcția unui spațiu pentru colecția de obiecte de artă, muzeu eparhial, magazin de obiecte bisericesti, executarea unor vitrouri la catedrală, paraclis și casa eparhială, și a unor scene în mozaic la portalul de la intrare, precum și alte reparații și lucrări de întreținere la Centrul Eparhial, Casa de odihnă Rogozu și metohul Dălhăuți.

S-au subliniat lucrări mari în cuprinsul Eparhiei, printre care și terminarea frumoasei biserici de la Plopeasa — Buzău, satul natal al I.P.S. Mitropolit al Olteniei, la care P. S. Episcop a aprobat o donație de 427.934,55, din care 160.000 lei în acest an.

Daniile către bisericile din alte Eparhii, se ridică la 81.000 lei, iar la bisericile monumente istorice din cuprinsul Eparhiei la 100.000 lei, la Minăstirea Ciolanu 250.000 lei, urmînd ca în anul viitor lucrările să se execute pînă la suma de 900.000 lei, toată suportată de Centrul Eparhial.

Activitatea gospodărească de la parohii a fost destul de susținută și statistica este elocventă. S-au reparat 103 biserici în valoare de 1.258.870 lei și 8 clopotnițe în valoare de 45.244 lei, iar valoarea picturilor realizate în aceeași perioadă se ridică la suma de 399.489 lei valoarea tuturor lucrărilor la parohii fiind la 30 septembrie de 2.324.920 lei.

După cuvîntul părintelui protopop V. Văcăreanu, care elogiază personalitatea P. S. Episcop Antim, de la a cărei păstorie aici s-au împlinit anul acesta un păttrar de veac, se supune aprobării referatul.

S-a trecut apoi la aprobarea gestiunii anului încheiat și a planului financiar al Centrului Eparhial, la suma de 16.180.950 lei și cel al Seminarului de 864.000 lei.

În încheiere, P. S. Episcop dă citire telegramelor adresate domnului prim ministru Ion Gheorghe Maurer, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și domnului profesor D. Doșaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, prin care se exprimă mulțumiri pentru climatul de libertate religioasă în care se desfășoară atît de rodnic viața noastră bisericască, iar Prea Fericitului pentru înțeleapta îndrumare în lumina «Apostolatului social».

Mulțumind celor prezenți pentru interesul manifestat cît și colaboratorilor care au contribuit la realizarea referatelor înfățișate, dorind tuturor sănătate, fericire și voie bună, P. S. Episcop declară ședința închisă.

CRONICAR

O CTITORIE ARHIEREASCĂ

Vara anului 1956 a fost pentru enoriașii parohiei Plopeasa de Sus din județul Buzău un anotimp dureros care le-a săpat în inimi multă amărăciune cînd și-au văzut mistuită de trăznet bisericuța lor de lemn, construită în anul 1883.

Satul acesta, pitit altădată prin niște coclauri mărginite de dealuri erodate pe care hălăduiau nestingherite doar caprele, azi, datorită șoselei petroliere care duce aici, unde vezi sonde și întinse livezi de meri, și-a schimbat cu totul fața.

Fiind puțini, enoriașii, deși au încercat, n-au reușit să încropească sumele necesare reconstrucției bisericii. Și atunci, I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, fiu al satului, care și-a plecat genunchii în vechea biserică și i-a răsunit de mic copil glasul duios aici, în 1966 a luat hotărîrea să dăruiască satului natal o biserică. Și truda aceasta de a toarce din caerul artei și al tehnicii o rară piesă de artă bisericască care vădește cu prisosință gustul rafinat pentru frumos al acestui arhipăstor, a durat aproape patru ani. Și lucrul, nu fără migală și mai ales trudă, a fost dus la bun sfîrșit cu ajutorul larg și dezinteresat al Prea Sfințitului Episcop Antim al Buzăului, care, îmbrățișînd dintr-un început această inițiativă, a dăruit din fondurile Eparhiei suma de 427.934 lei. La această ostentivă dar plăcută lucrare de a dura un lăcaș de închinăciune, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, marele ctitor al Bisericii Ortodoxe Române, a oferit din fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor 50.000 lei, iar la sfințire un frumos rînd de veșminte bisericești.

Ridicată pe un tăpșan, în mijlocul unui pîlc de case, noua biserică iese în privirea călătorului încă de pe muchia dealului, pe care șerpuieste șoseaua, dînd impresia unui alt Voroneț. Și-ntr-adevăr, atît prin proporțiile arhitecturale, prin contraforți, prin ocnițe exterioare pictate, cît și prin forma acoperișului străjuit de o singură turlă, așa este.

Înconjurată de un zid masiv din bolovani de rîu încastrați, în tehnica secolului al XVII-lea, frumoase trepte, cu largi terase cu covor de flori și verdeață te călăuzesc la intrarea bisericii, unde pe frontispiciu, săpată în relief, o inscripție înștiințează că: *«Înalții Ierarhi Firmilian Mitropolitul Olteniei, fiul acestui sat și Antim, Episcopul Buzăului au ctitorit această biserică și clopotnița ei, ajutînd și enoriașii parohiei Plopeasa și au sfințit-o în anul 1969».*

Interiorul, zugrăvit în stil românesc, de pictorul Caloporeanu, sculptura frumoasei catapetesme și a strănilor, executată de maestrul Dumitrescu și podoabele cultice cu care a fost înzestrată acum, te fac să exclami : «În Casa slavei Tale stînd, în cer ni se pare a sta».

Truda și veghea de fiecare zi a ctitorilor a luat sfîrșit la 28 septembrie, cînd biserica a fost tîrnosită de însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh.

Slujba tîrnosirii a fost săvîrșită de Prea Fericitul Părinte Patriarh, înconjurat de I.P.S. Mitropolit Firmilian și P. S. Episcop Antim al Buzăului, așa cum glăsuiește și pisania de pe peretele votiv, încadrată în dreapta de chipul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian iar în stînga de cele ale I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei și P. S. Episcop Antim al Buzăului :

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, Dumnezeu cel în Treime închinat ziditu-s-a acest sfînt lăcaș, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», din satul Plopeasa de Sus, comuna Scorțoasa, județul Buzău, între anii 1966—1969, pe locul bisericeții de lemn, nimicită de trîznet în 1956. Biserica și clopotnița s-au întemeiat cu cheltuiala și osîrdia înalților Ierarhi Firmilian Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, fiul acestui sat și Antim evseviosul Episcop al Buzăului, ajutînd și obștea enoriașilor din parohia Plopeasa. Tîrnosirea bisericii s-a făcut în anul 1969, septembrie 28, de Prea Fericitul Justinian Patriarhul României, care a ajutat la desăvîrșirea acestui sfînt lăcaș, I.P.S. Firmilian al Olteniei și P. S. Antim al Buzăului, Protoiereu I. Dobrescu, Paroh Pr. Costache Anton. A întocmit planurile Arhitect N. Pencioiu din Craiova. A sculptat Gr. Dumitrescu din București. A condus lucrările Diac. Mircea Popescu din Craiova. Artist pictor St. Caloporeanu».

Slujba de seară a fost oficiată de I.P.S. Mitropolit Firmilian înconjurat de cler oltean și buzoian. La sfîrșit, preotul paroh, Costache Anton a rostit o simțită cuvîntare de mulțămîtă pentru ierarhii ctitori, lăudînd în același timp și strădania muncii depusă de enoriași.

A doua zi, în asistența unei mari mulțimi s-a îndeplinit ritualul sfințirii, după care, P. S. Episcop Antim, înconjurat de P. C. Preoți din administrația Eparhială, în frunte cu P. C. Părinte Vicar Gabriel Cocora, a săvîrșit sfînta liturghie, răspunsurile fiind date măestru de părinții diaconi de la Catedrala Mitropolitană Craiova.

La sfîrșit, după îndătinatul Polihroniu, P. S. Episcop Antim a rostit următoarea cuvîntare :

«Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințite,
Cucernici Preoți și
Iubiți fii duhovnicești,

Darul Duhului Sfînt ne-a îndrumat astăzi să sfințim această sfîntă și dumnezeiască biserică, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», din satul Plopeasa, din Munții Buzăului.

Ați primit, Prea Fericite Părinte Patriarh, să prezidați această sfîntă sărbătoare, pentru care fapt Vă mulțumim și Vă exprimăm, în numele

clerului și al credincioșilor Eparhiei noastre, toată recunoștința și omagiul nostru, rugînd pe Merele Păstor Ceresc să Vă dăruiească ani mulți, cu deplină sănătate și sporită energie, pentru a ne cîrmui corabia Sfintei noastre Biserici spre liman de fericire și devotată contribuție la noua așezare a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Ați practicat și ați învățat clerul și credincioșii Bisericii să-și îndeplinească cu zel și devotament datoriile de activitate socială și civică și loialismul hotărît față de patrie, spre dezvoltarea tuturor formelor binelui public-obștesc.

Ați deschis larg orizontul ecumenist și ați impulsionat Mișcarea Ecumenistă spre realizarea păcii în lume și înfrățirea popoarelor lumii.

Ca Întiiștător al Bisericii ați vegheat la respectarea postulatelor Sfintei Evanghelii și ale învățăturilor Sfinților Părinți, una din glorioasele tradiții istorice ale Ortodoxiei.

Ați dat Bisericii valoroasa lucrare a «Apostolatului Social».

Prin aceasta ați inițiat și ați întreprins o acțiune utilă clerului și credincioșilor Sfintei noastre Biserici. S-a scos în evidență fecunditatea și valoarea socială a Ortodoxiei. Biserica astfel orientată răspunde acum la toate exigențele culturale, sociale și duhovnicești ale credincioșilor, care sînt în același timp cetățeni harnici și devotați ai Patriei.

Tinem să exprimăm sentimentele noastre de dragoste frățească și de recunoștință și I.P.S. Firmilian, Mitropolitul Olteniei, inițiatorul zidirii acestei frumoase biserici, fiu al acestui sat, care își vede acum opera desăvîrșită și care dăruiește credincioșilor din satul său natal acest măreț și prea frumos lăcaș, dîndu-le, prin aceasta o pildă grăitoare de dragoste puternică față de satul în care s-a născut și a copilărit.

Prin înălțarea acestui sfînt lăcaș, comorile de artă bisericească de la noi din țară, se înmulțesc. Construcția este completă, desăvîrșită și de proporții cu totul fericite. Arhitectul a realizat o frumoasă lucrare, iar oamenii cunoscători nu-i vor aduce decît laude. Lucrările de finisaj și decorațiile se îmbină armonic cu frumoasa și artistică pictură. Privind această biserică nou înălțată, pe această muche de deal, rămii încîntat de frumusețea și măreția ei, mai ales dacă o compari cu vechea bisericuță de lemn, nimicită de trăznit, cu mai bine de zece ani în urmă.

Este drept că Eparhia noastră a contribuit cu însemnate sume de bani la realizarea ei, plătind materiale, manopera și pictura. Dar fără sprijinul, îndemnul și jertfele personale ale Înalt Prea Sfinției Sale nu s-ar fi putut înălța această biserică în toată podoaba, măreția și frumusețea pe care o vedem.

Și, iată că azi, 28 septembrie 1969, a sosit și ziua de mare praznic a sfințirii acestei biserici. Așadar, «cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh», această sfîntă și dumnezeiască biserică a devenit lăcaș al slavei celei mai presus de cuget.

Cu haină cerească, cusută de sus, din dumnezeiescul har, ea se împodobeste ca o mireasă și ne cheamă spre veselie pe toți. S-a uns cu Sfîntul și Marele Mir și s-a stropit cu apă sfințită, primind hărul Duhului Sfînt.

Sfântul Prestol a primit spălarea și ungerea cu Sfântul Mir, iar cei patru Evangheliști străjuiesc în cele patru colțuri și astfel, înfășurată în giulgiuri; și cu sfintele moaște în piciorul sfintei mese, închipuie mormintul cel de viață dătător al Domnului nostru Iisus Hristos.

Este momentul să zicem și noi acum, împreună cu cîntarea bisericească: «Arătat-ai, Bunule, astăzi Biserica cea făcută de mină, Lăcaș al slavei Tale, celei mai presus de cuget».

Astăzi, prin venirea slavei Tale, Doamne, biserica aceasta este un adevărat cer pe pământ! De aceea, «în biserica slavei Tale stînd, în cer ni se pare a sta». Iată de ce lăcașurile Domnului sînt iubite și dorite de către cei ce vor să vadă arătat slava feței lui Dumnezeu. Iar una din cîntările Sfintei noastre Biserici glăsuiește: «Precum a tăriei celei de sus podoabă, tot așa și cea de jos frumusețe a sfîntului lăcaș al slavei Tale o ai arătat, Doamne; pe care întărește-l în veacul veacului și primește rugăciunile noastre, care neîncetat se aduc Ție într-insul» (Troparul la 13 sept.).

După învățătura Sfintei noastre Biserici, cuvîntul «biserică» are două înțelesuri, căci prin «biserică» înțelegem atît sfîntul lăcaș de închinare, cît și obștea credincioșilor creștini. Sf. Ignatie Teoforul ne învață zicînd: «Toți ca un singur om duceți-vă în biserica lui Dumnezeu», iar Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă, zicînd: «Să nu părăsim adunarea noastră» (Evrei X, 25). Cum am putea părăsi, oare, biserica, această casă a lui Dumnezeu, casa noastră de închinare, casa vieții noastre duhovnicești! Aici se desfășoară întreaga noastră viață religioasă și aici, înaintea Părintelui nostru ceresc, ne simțim cu toții, cu adevărat, frați și simțim și mai puternică dragostea noastră, a unora față de alții și îndatorirea de a ne menține și a ne ajuta între noi. Căci biserica ne învață să lepădăm pe omul cel vechi, pe omul patimilor, al poftelor și al răutății și să ne îmbrăcăm în omul cel nou, după chipul Fiului lui Dumnezeu întrupat. Și îndatorirea aceasta de a ne depăși pe noi înșine, de a ne face mai buni, mai drepecți, mai plini de dragoste și de pace, avem prilejul să o înțelegem, cu atît mai mult, astăzi, cu ocazia înnoirii acestui sfînt lăcaș, care va deveni o adevărată mână iubitoare a voastră. Un clas ceresc, parcă sună astăzi cu și mai multă putere la porțile sufletului nostru, spunîndu-ne: «Vino-ți întru pricepere, omule; fă-te om nou, în loc de vechi și prăznuiește o dată cu înnoirea acestui sfînt lăcaș, înnoirile sufletului. Cele de demult au trecut; iată toate s-au făcut noi!»

Aici, în acest sfînt lăcaș, ascultînd cuvîntul lui Dumnezeu, vom lua cunoștință de toate îndatoririle noastre creștinești, care ne vor ajuta nu numai să devenim buni creștini, ci și cetățeni destoinici ai patriei noastre. Viața noastră, concentrată în jurul bisericii se va transforma într-un adevărat atelier în care se va făuri conștiința noastră ortodoxă și cetățenească. Iar familia creștină, sub razele de binecuvîntare ale harului divin, va deveni o celulă sănătoasă și puternică a vieții noastre sociale.

Înălțarea acestui sfînt lăcaș este o dovadă evidentă de libertate religioasă de care se bucură cetățenii patriei noastre. Datorită acestei libertăți religioase pe întreg cuprinsul Patriarhiei Române se clădesc,

se restaurează, se repară și se împodobesc, mai mult decât orișicând lăcașuri de închinare, multe dintre ele de mare valoare istorică și artistică. Indemn și pildă în această operă de mare însemnătate ne-a dat însuși Prea Fericitul Patriarh — gospodarul, restauratorul și ziditorul de așezăminte bisericesti, fără precedent.

Prea Fericeirea Sa ne-a dat și aici un însemnat sprijin material, înscrindându-se printre ctitorii și făcătorii de bine ai acestui sfânt și dumnezeiesc lăcaș. De aceea, biserica aceasta este și va rămâne mărturie a unui adevărat act de credință strămoșească și va ocupa în istoria bisericească a Eparhiei noastre locul unei ctitorii, cu adevărat, arhieresti.

Iubiți fii sufletești,

Ați luat parte la înălțătorul act de sfințire a Bisericii din satul vostru și ați gustat cu nesaț bucuria praznicului. Nu vă rămâne altceva de făcut, decât să luați parte și mai departe, duminicile și în celelalte sărbători ale anului, la Sfânta și dumnezeiască Liturghie ce se va săvârși pe Sfântul Prestol al acestei biserici.

Să priviți cît mai des spre această casă a Domnului, pe care o aveți acum în mijlocul vostru și să fiți mulțumitori și recunoscători I.P.S. Mitropolit Firmilian, care v-a făcut acest dar neprețuit, pentru fericeirea și mîntuirea voastră. Să vă siliți a vă arăta vrednici de această podoabă, fiind pildă de viață creștinească și patriotică, adică buni creștini și devotați cetățeni ai patriei.

Mulțumim din toată inima, încă o dată, Prea Fericitului Patriarh, care a luat osteneala și a răspuns cu părintească dragoste la invitația de a prezida actul sfințirii bisericii acesteia.

În numele clerului și credincioșilor Eparhiei, în calitate de Episcop eparhiot, îl asigurăm de tot devotamentul, de toată supunerea și ascultarea noastră și rugăm pe bunul Dumnezeu să-i dăruiască ani mulți și rodnici de patriarhicească păstorie.

Mulțumim donatorilor și tuturor celor ce au ajutat la realizarea acestei mărețe opere și cerem ca Dumnezeu să-i binecuvînteze, ca pe unii care iubesc buna podoabă a casei Domnului. Mulțumiri aducem și Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor, care înlesnește condițiile necesare Bisericii, spre a-și putea aduce contribuția ei la zidirea României celei noi».

Adînc emoționat, a luat apoi cuvîntul I.P.S. Mitropolit Firmilian, care a spus :

«Prea Fericeite Părinte Patriarh,

Sîntem copleșiți de măreția clipelor de față și Vă rugăm să descifrați, în fuga emoțiilor care ne străbat astăzi, cea mai fericită zi a vieții noastre.

Urma celui mai mare Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, pasul și binecuvîntarea Sa au străbătut aceste meleaguri și au umplut aceste priveliști. Poate că niciodată, în istoria acestui sat, nu se va mai scrie, cu litere de foc, cu slove nepieritoare de diamant, o astfel de întîmplare și o astfel de dumnezeiască sărbătoare.

Noi, care am frămîntat, în copilăria noastră, pămîntul acesta, care am trăit laolaltă cu foarte mulți dintre colegii de școală și copiii acestui

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei și P. S. Episcop Antim al Buzăului în timpul slujbei de sfințire a bisericilor din comuna Plopeasa, județul Buzău

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Firmilian al Oltenei și P. S. Episcop Antim al Buzăului în timpul slujbei de sfințire a bisericilor din comuna Plopeasa, județul Buzău

sat — care au îmbătrînit, dar care, fiecare în felul său a lăsat un bob de trudă la înflorirea satului acestuia, noi zic, sîntem fericiți și putem spune, împreună cu dreptul Simeon: «Acum slobozește, Doamne, pe robul Tău, în pace», că a văzut această prea frumoasă lucrare ajunsă la capăt!

Prea Ferците Părinte Patriarh,

Plecăm genunchii înaintea Prea Ferțirii Voastre, că ați avut imensa bunăvoință să coboriți de pe tronul patriarhal, pe aceste meleaguri scumpe ale copilăriei noastre și nu vom uita niciodată, în mintea, în cugetul și în sufletul nostru, sprijinul enorm, pe care Prea Ferțirea Voastră l-ați dat — și materialicește, și spiritualicește — la construirea acestui așezămînt. Precum nu vom uita — și de vom uita, uitată să fie dreapta noastră, să pomenim pururea pe Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului, care a slujit, care a cheltuit și care, în sfîrșit, s-a străduit în sprijinirea acestei opere.

Dumnezeu și Maica Sa Preacurată să Vă dea îndelungată sănătate Prea Ferțite Părinte Patriarh și Stăpîne, iar Prea Sfinției Voastre, Părinte Episcop al Buzăului, bogată și plină de har să Vă fie viața și păstoria, și de acum încolo. Amin».

La sfîrșit a răspuns Prea Ferțitul Părinte Patriarh :

*«Prea cucernici și iubiți Părinți,
Iubiți credincioși,*

Am răspuns cu plăcere la invitația Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian și a Prea Sfințitului Episcop Antim, de a participa astăzi la bucuria dîșilor și a credincioșilor creștini de aici, de la poalele Munților Buzăului, prilejuită de sfințirea bisericii nou zidite în satul acesta. Și, pînă să pornesc încoa, au fost mai multe obiecțiuni din partea colaboratorilor mei : ba, că satul Plopeasa este cel mai din urmă sat, prizărit prin Munții Buzăului ; ba, că drumul pînă aici este greu și nu se poate merca decît cu piciorul, de la o anumită distanță și atîtea și atîtea alte obiecțiuni. Și, totuși, am stăruit să răspund la această invitație, pentru că mi-e atît de dragă poporul care trăiește în laturea munților noștri, fiindcă satele asezate la poalele munților sînt satele care-mi aduc aminte, că pe aceste locuri, în văile dealurilor și în umbra pădurilor și la adăpostul munților, s-a plămădit neamul românesc și, o dată cu plămădirea lui a fost și plămădirea credinței ortodoxe creștine. De aceea, toată moștenirea cea mai bună a credinței creștine ortodoxe, a obiceiurilor creștine din primele veacuri, se păstrează cu atîta sfințenie în satele de la poalele munților. Eu însumi sînt fiul unui sat de pe dealurile care se termină spre cîmpie, așa cum Părintele Firmilian este fiul satului acestuia, care se găsește la poalele munților. Și eu, ca și el, am călcat pămîntul satului, alături de țaranii din sat, eu însumi fiind fecior de țaran și am lucrat, pînă să ajung preot, umăr la umăr cu ei, pe cîmp, în vii, la pomi și așa mai departe și nu mi-a fost niciodată rușine cu satul meu, cu copiii lui, cu colegii mei, cu care am făcut împreună școala primară. Primesc și acum, deseori, scrisori de la cei ce mai sînt în viață, cerîndu-mi unele sfaturi, unele îndrumări și le dau din toată inima.

Cu Părintele Firmilian sînt prieten, de pe cînd nu eram încă episcopi, de pe cînd eu eram preot slujitor, profesor și director la Seminarul din R. Vîlcea, iar dînsul era profesor la Seminarul de la Cernica și apoi profesor și director la Seminarul Central din București. Între noi s-a înjghebat o prietenie frățească. Dar pe adevărații mei prieteni eu nu-i socotesc astfel, decît atunci cînd ei fac ceea ce fac și eu. Și, de la prietenia noastră de atunci, am ajuns ia o frățietate în Hristos, ca arhiepiscopi, amîndoi, acum 25 de ani : el, ca arhiepiscop al Craiovei, eu ca arhiepiscop și mitropolit al Moldovei, după care am ajuns patriarh. Părintele Firmilian, ca toți mitropoliții și episcopii, este membru al Sfîntului Sinod, care lucrează sub președinția patriarhului și rezolvă toate problemele, care privesc viața Bisericii din întreaga țară, ca și a românilor de peste hotare.

Cu Părintele Firmilian, astfel, — în episcopat — nu sîntem numai prieteni, ci trați întru Iisus Hristos. Căruia îi slujim și Căruia l-am închinat viața noastră. Și, îndeosebi, dragostea aceasta frățească este și mai puternică, pentru că el a ajuns mitropolitul Olteniei celei minunate, de unde sînt eu, iar dragostea sa față de sfintele lăcașuri de pe meleagurile oltene, datorită căreia, mîndăririle sînt bine îngrijite, reparate, restaurate și înfrumusețate, iar bisericile ajutate la lucrările de reparații și picturi, cum și întreaga lui viață, legată de prosperarea și înfrumusețarea acestor sfinte lăcașuri, l-au făcut să fie și mai mult iubit de mine. Văzînd, deci, că grija sa se îndreaptă și către satul său de naștere, m-am bucurat nespus de mult, pentru că și eu, cu 15 ani în urmă, m-am îndreptat spre satul meu de naștere și în locul bisericii distruse de vremei, am ctitorit acolo o nouă biserică, iar Părintele Firmilian m-a însoțit în satul meu natal, la slujba care s-a făcut, cu ocazia sfințirii bisericii.

De aceea, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Firmilian, am răspuns cu toată dragostea și cu toată plăcerea la invitația ce mi-ai făcut, fiindcă toată dragostea și toată iubirea mea față de Înalt Prea Sfinția Tu a crescut, în mod cu totul deosebit, prin inițiativa pe care ai luat-o, de a ridica în satul Înalt Prea Sfinției Tale această măreață și frumoasă biserică, ajutîndu-ți satul în care te-ai născut, într-un moment greu din viața lui, fiindcă vechea bisericuță de lemn de aici, fiind trăznită, a ars pînă în temelii. Satul ar fi fost în stare să facă și el o bisericuță, desigur, nu așa de măreună, dar aceasta ar fi durat zeci de ani pînă să se termine. Inițiativa Înalt Prea Sfinției Tale, cu ajutorul Prea Sfințitului Episcop al Buzăului, — pe care noi, iarăși, îl iubim și-l prețuim în mod deosebit, tot pentru rîvna aceasta pe care o are față de casa Domnului, de bisericile din Eparhia sa pe care le a_jută, alit în construcții, cit și în reparații și în împodobirea cu pictura necesară —, inițiativa aceasta, pe care ați luat-o și la care s-a adăugat ajutorul masiv al Episcopiei Buzăului și un ajutor mai mic din partea Patriarhiei, o vedem acum minunat împlinită și cu toții ne bucurăm din inimă că putem încredința astăzi Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului Iisus Hristos acest sfînt lăcaș, cu hramul Prea Curatei Maicii Sale, în care credincioșii din părțile acestea, se vor putea aduna totdeauna, în zilele de sărbătoare, cu

și în zilele de tristețe și mîhnire duhovnicească, pentru a putea găsi aici mîngîierea sufletească, în toate necazurile și toate neputințele pe care le aduce viața pentru fiecare credincios.

Să nu uitați, iubiți credincioși, că acolo unde sînt adunați doi sau trei în numele Mîntuitorului Hristos — El însuși ne-a spus acest lucru —, acolo este și El de față. Astăzi ne-am adunat aici trei arhierei în satul vostru, un sat binecuvîntat de Dumnezeu, fiindcă v-a trimis un dar atît de scump, v-a trimis acest sfînt dar dumnezeiesc, prin inițiativa unui fiu al satului vostru. Dacă Mîntuitorul spune că acolo unde sînt adunați doi sau trei, în numele Său, este și El de față, noi credem că acum, de față fiind trei arhierei și de față fiind clerul nostru și poporul cel binecredincios, și Mîntuitorul nostru este de față, în mijlocul nostru și ne binecuvîntează pe toți.

Cuvintele Domnului, care ne spun că acolo unde sînt doi sau trei adunați în numele Său, se găsește și El de față, își au însemnătate mare în viața noastră creștinească și ele stau și la temelie familiei creștine, chiar din momentul în care doi tineri se unesc, în numele lui Dumnezeu, prin Sfînta Taină a cununiei. Ei sînt la început doi; mai tîrziu vor fi trei și mai mulți; iar dacă vor trăi viața lor în numele Mîntuitorului Iisus Hristos și vor împlini cu credințioșie voia lui cea sfîntă, Hristos va fi de față în casele lor și va binecuvînta, în toată clipa, căminele lor. Dar cu atît mai mult Mîntuitorul Hristos va fi în această sfîntă biserică, atunci cînd toți credincioșii satului vă veți aduna în zilele de sărbătoare și vă veți ruga împreună lui Dumnezeu, pentru sănătatea voastră, pentru mîngîierea voastră duhovnicească și, mai ales, pentru mîntuirea sufletelor voastre.

În toată lumea, peste tot globul unde se găsesc oameni, mai peste tot, credința dator este că omul este alcătuit din trup și suflet. Deci, precum este dator cineva să se îngrijească de cele trupești, tot așa este dator să se îngrijească și de cele sufletești. Sufletul, care este veșnic, cere o deosebită grijă din partea omului. Mîntuitorul Hristos a spus: cînd mergi la altarul tău, deci, cînd vei intra în această biserică și-ți vei aduce aminte că ești certat cu fratele tău, lasă darul tău în fața altarului, mergi de te împacă, mai întîi, cu fratele tău și numai după aceasta adu darul tău la altar. Căci lăcașul sfînt al bisericii este lăcașul păcii și al buneîntelegeri între creștini. Să vă aduceți aminte de acest lucru, căci altfel, darul vostru nu va putea fi primit de Dumnezeu și rugăciunile voastre nu vor fi ascultate.

Sigur că satul acesta, așezat în pragul Munților Buzăului, e un sat pe un pămînt nu prea roditor și oamenii lui își duc viața muncind din greu. Dar grija lui Dumnezeu față de oameni e de nepătruns! Căci, iată, sub pămîntul acestui sat, Dumnezeu a dat o bogăție imensă: petrolul. Un dar așa de mare de la Dumnezeu, pentru satul acesta, pentru existența credincioșilor de pe aceste meleaguri! De aceea, trebuie să fiți mîndri astăzi că, pe lîngă darul pe care-l aveți de la Dumnezeu — și-l avem cu toții — viața noastră, care ne e dăruită de Dumnezeu, avem nu numai un dar pentru sufletele noastre — această prea frumoasă biserică, făcută de un fiu al satului și de episcopul locului —, ci sub pămînt,

acolo Dumnezeu a dat o bogăție imensă, pentru ca oamenii de aici să-și ducă viața mai ușor și mai fără de griji. Pentru toate aceste daruri, trebuie să mulțumiți lui Dumnezeu și la culcare, și la sculare, dar mai cu seamă când veți auzi clopotul bisericii sunând, în zilele de sărbătoare, chemându-vă la rugăciune, să nu rămâneți nici unul în nepăsare, pentru ca bunul Dumnezeu să vă binecuvinteze darurile și să le înmulțească, iar nu să le împușineze. Poate a fost o încercare sau o certare de la Dumnezeu, că biserița cea veche a fost trăznită! Trebuie să fie în-totdeauna o cauză, prin care grija lui Dumnezeu față de oameni se manifestă pe căi necunoscute. Căci, iată, în grija Sa față de satul acesta, Dumnezeu dă gândul cel bun unui fiu al satului și îl face pe acesta să ia inițiativa pentru zidirea acestui minunat sfânt lăcaș.

De aceea, arătându-vă toate aceste adevăruri, iarăși repet chemarea mea, ca frumoasa biserică, cu sfinți atât de frumos zugrăviți, să nu înghețe. Ea să fie permanent încălzită de inimile voastre pe care trebuie să le aveți mereu în legătură cu Dumnezeu. Să fie încălzită de prezența voastră la biserică și să fie plină de rugăciunile pe care urmează să le faceți, în zilele de sărbătoare, prea bunului Dumnezeu.

În aceste nădejdi, la binecuvântările Prea Sfințitului Episcop al Buzăului și ale Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian al Olteniei, adaug binecuvântările mele, pe care le dau din toată inima credincioșilor adunați astăzi la această sărbătoare comună și, mai ales, credincioșilor din acest sat și vă doresc tuturor nu numai sănătate trupească, ci vă doresc din toată inima sănătate sufletească și împlinirea tuturor rugăciunilor pe care le veți face în lăuntru acestui sfânt lăcaș și mă rog bunului Dumnezeu, ca binecuvântarea Sa să rămână peste voi toți, cu al Său har și a Sa iubire de oameni, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin».

Cei prezenți, au sorbit cu nesaț cuvintele Întâistătătorului Bisericii noastre, care la ieșirea din biserică a fost salutat de toți cei prezenți, dorind să-i sărute mâna și să-i ureze multă sănătate.

Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de P. C. Părinte Vicar Alexandru Ionescu, ceilalți ierarhi, clerul sluiitor, salariații Centrului Eparhial și alți invitați au fost apoi oaspeții Mănăstirii Rătești din apropiere, unde stărețește sora I.P.S. Mitropolit Firmilian.

În timpul așapei servită în trapeză, a toastat mai întâi P. S. Episcop Antim al Buzăului pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh, mulțumind pentru această rară festivitate religioasă, dovadă a libertății cultului în țara noastră. rugând pe Atotputernicul să dea puteri sporite pentru ca fiecare credincios să-și îndeplinească cu prisosință datoriile față de Biserică și Patrie.

A ridicat apoi cuvînt I.P.S. Mitropolit Firmilian care, încercînd să talmăcească venirea a însăși Patriarhului țării pe aceste meleaguri, pe care altădată nu le călca nici protopopul, arată că e greu de făcut aceasta, la dimensiunile ei reale, ea aparținînd «unei adînciri istorice». A mulțumit apoi P. S. Episcop Antim pentru marele sprijin material dat acestei lucrări și Prea Fericitii Sale pentru distinsa prețuire, numindu-l prieten al său. Pentru aceasta, dăruiește în schimb, «inima noastră, tot

ce-i mai de preț în noi, devotamentul nostru sinodal și arhieresc pentru avîntul pe care l-ați dat Bisericii Ortodoxe Române, în timpuri de mari prefaceri și de fundamentale așezări ale societății noastre».

Prea Fericitul Părinte Patriarh, luînd cuvîntul în încheiere, subliniază că a fost plăcut impresionat de credința și evlavia pe care a văzut-o astăzi aici, cit și de cuvintele pe care cei doi ierarhi le-a rostit acum. Își exprimă apoi deplina bucurie de a fi participat la această înălțătoare slujbă de tîrnosire și toastează pentru iubiții conducători ai țării și pentru înflorirea dragii noastre Patrii.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, atît la sosire cît și la plecare, a fost oaspetele P. S. Episcop Antim, poposind aici o noapte.

Din scurta vizită ce a făcut-o Centrului Eparhial Prea Fericirea Sa a rămas plăcut impresionat de realizările îndeplinite de ierarhul locului, care a transformat această reședință într-o oază de recreere duhovnicească, în spiritul vechii tradiții arhitectonice și bisericești.

Ziua de 28 septembrie rămîne, în analele Eparhiei Buzăului, zi memorabilă, prin care s-a demonstrat că nu există nici o separație între păstori și păstoriți și că toți laolaltă, strîns uniți în jurul conducătorilor spirituali și politici, contribuie, fiecare după puteri, la înflorirea scumpei noastre Patrii.

CRONICAR

PREOCUPĂRI PENTRU BUNA PODOABĂ A CASEI DOMNULUI

Buna întreținere a lăcașurilor de cult constituie pentru preoțimea noastră o datorie de frunte. Ea a fost înțeleasă și tradusă în fapt, dovadă că în cuprinsul Eparhiei Buzăului se lucrează cu sîrg la reparații capitale, la renovări sau lucrări din nou ale picturii, la împrejmuiri moderne și amenajări cu gust a cimitirelor și curțiilor bisericilor.

Dintre aceste lucrări cele făcute bisericilor se termină prin ceremonialul slujbei de redeschidere, pentru că «a trebuit a se preface prin alți oameni, care nu au asupră-le Sfîntul Dar al preoției», glăsuiește una din rugăciunile ce se citește la asemenea ocazii.

Bucuria lucrului împlinit e mult sporită cînd rînduiala tipiconală e săvîrșită de însuși chiriarhul care veghează, îndrumează și îndeamnă cu fapta și cuvîntul la sporirea bunei podoabe a Casei Domnului.

O revărsare de bucurie duhovnicească și un ospăț al credinței a avut loc în ziua Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, hramul bisericii din parohia *Gura Dimienii*, cînd P. S. Episcop Antim a oficial slujba arhierescă de redeschidere a acestei mărețe biserici.

Parohia aceasta, la care ajungi trecînd pe o șosea asfaltată prin sate cu aspect urbanistic deosebit, e așezată în zona colinară de pe Valea Slănicului, la 31 km depărtare de municipiul Buzău.

Impunătoarea biserică a fost zidită între anii 1912—1924, cu ajutorul credincioșilor și cu îndemnul și osîrdia preotului C. Popescu, mai tîrziu consilier la Episcopia Buzăului. Între acesta, chibzuitul și așezatul preot C. Preda, secundat de enoriașii săi, a reușit să facă lucrări de reparații la acoperiș, vopsitorii exterioare și a mobilierului, vîruieli, iluminat electric, spălarea și renovarea picturii de către pictorul Hanganu.

Toată această complexă lucrare s-a ridicat la suma de 42.322 lei, la care se adaugă multă trudă și osteneală depusă benevol de credincioși.

P. S. Episcop Antim, însoțit de P. C. Părinte Vicar Gabriel Cocora și arhidiaconul Dimitrie Stoica, a fost întâmpinat, după rânduială, cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de către colaboratorii săi de la Centrul Eparhial și ceilalți preoți participanți de la parohiile vecine.

În dangăt de clopote și-n urări de sănătate, credincioșii întâmpină pe P. S. Sa cu buchele de tufănele. După oficierea ritualului resfințirii și a Sfintei Liturghii, preotul paroh aduce smerite mulțumiri Prea Sfințitului Episcop pentru suma de 15.000 lei oferită din partea Episcopiei, asigurând în același timp că chipul P. S. Sale, zugrăvit în pronaos, va fi de acum înainte un memento pentru bunăvoința și solitudinea ce a arătat-o parohiei. În continuare, c. sa declară că prin ajutorul consiliului parohial și al enoriașilor, care au contribuit după putință și bunăvoință, a făcut ceea ce datoră de preot îi cere.

P. C. Protopop de Buzău, N. Sburlan, în cuvîntul său, arată că la temelia acestei frumoase lucrări s-a pus credință și jertfelnicie, iar binecuvîntarea arhierescă a acestei strădăni dovedește strînsa legătură ce există între episcop, cler și credincioși. Apoi c. sa arată că ceea ce se constată la acest șantier, al patrulea din acest protopopiat, nu e ceva izolat. Preotimea Eparhiei nu stă nebăgătoare de seamă, ci ea imită pe rectoritorul Eparhiei, în deplină libertate religioasă manifestată de la leagăn pînă ia mormînt.

Răspunzînd antevorbitorilor, P. S. Episcop Antim își mărturisește bucuria de a fi împreună azi aici, în comuniune bisericească de tradiție strămoșească, bun și frumos ptelej oferit de strădania preotului paroh C. Preda, care a dat făgăduințe și le-a împlinit. De aceea, potrivit Sfintei Scripturi care zice că vrednic este lucrătorul de plata sa, părințului paroh i se dă cinstire deosebită prin acordarea unui rang bisericesc. Apoi, Prea Sfinția Sa arată că a venit să ia act la fața locului de modul cum se manifestă viața religioasă a credincioșilor din această parohie. Tot în acest scop, spune P. S. Sa, s-a ostenit necontenit să capete aceste informații și prin vizite înopinate, așa cum a făcut cu câteva luni în urmă și în această parohie. Mulțumind Domnului Iisus, Mîntuitorul lumii, că l-a învrednicit să conducă această Eparhie timp de un secol de secol pe aceste frumoase și bogate meleaguri, transformate de vrednicia oamenilor. Prea Sfinția Sa felicită pe credincioși pentru jertfelnicia de care au dat dovadă. Să fie mîndri deci de această frumoasă și măreață biserică, înălțată și cu gîndul și îndemnul răposatului preot C. Popescu, fost colaborator apropiat al P. S. Sale în primii ani de arhiepiscopie. În încheiere, Prea Sfințitul Episcop, după ce îndeamnă numeroasa asistență să fie mîndră de țara atît de prosperă și cu un prestigiu internațional fără precedent, datorită muncii fără preget a dragilor noștri conducători, arată că trebuie să fim toți una, o comunitate de cuget și simțiri.

Nepregelînd nici o osteneală, a doua zi, duminică 9 noiembrie, Prea Sfințitul Episcop Antim a săvîrșit slujba de redeschidere a bisericii din parohia *Beilic*, județul Buzău.

Satul acesta, așezat în plină cîmpie, la circa 17 km. de orașul Buzău, făcînd parte din comuna Săgeata, prin numele său aduce aminte de vremurile de demult cînd locuitorii făceau muncă gratuită pentru domn, boieri sau mai ales pentru otomanii cărora trebuia să le plătim, greu tribut spre a ne menține independența.

Biserica parohiei, zidită în anul 1870, a mai fost renovată în 1935, cînd zugravul Sandu Dima i-a refăcut pictura în fresco. Preotul Ion Mihalache, transferat aici la 1 ianuarie 1968, a reușit, împreună cu cîntărețul, ca, în mai puțin de un an de zile, să transforme fața bisericii. În cuvîntul său, preotul paroh, după ce face o succintă dare de seamă asupra întregii sale activități preoțești, arată că aici, în afară de renovarea picturii săvîrșită acum tot de același zugrav, s-au făcut și alte lucrări de întreținere, toate în valoare de 30.000 lei. Pentru aducerea la bun sfîrșit a acestor lucrări, Prea Sfințitul Episcop Antim a aprobat un ajutor de 8.000 lei. Pentru acestea, cîl și pentru osteneala pe care P. S. Sa a luat-o pentru a veni în mijlocul lor, toate dovedind dragostea față de preoți și credincioși cîl și zelul slujirii arhieresti, în numele consiliului parohial și al credincioșilor, Preotul Mihalache mulțumește Prea Sfinției Sale în mod deosebit.

P. C. Protopop de Fîmnic, Gheorghe Popescu, în cuvinte alese arată că P. S. Sa, prin actul sfințirii, a prilejuit credincioșilor o intensă trăire religioasă și multă mîn-

giere duhovnicească. Festivitatea de astăzi este cartea de vizită cea mai grăitoare despre preotul paroh și darul de preț al credincioșilor, consecință vădită că preoțimea din cuprinsul Eparhiei urmează pilda vie a ierarhului lor. Preoțimea propovăduiește pacea ca în climatul ei să se adune roadele dreptății. Nedesprinzându-se de realitățile vieții, spune P. C. Sa în încheiere, preoțimea nu va călca niciodată alături de îndrumările date de P. S. Sa.

În cuvîntul său, P. S. Episcop Antim mărturisește că a primit cu bucurie invitația de a săvîrși slujba redeschiderii bisericii dintr-o mică parohie. Cunoaște această biserică încă din copilărie, de pe vremea cînd venea la tîrg în Buzău, Prea Sfinția Sa fiind originar din Moșești, sat situat în apropiere, peste apa Buzăului. E mulțumit și bucuros acum cînd vede biserica în stare de nerecunoscut. Situația aceasta se datorește, desigur, preotului paroh, care a dovedit că are merite deosebite. Pentru aceasta se acordă o deosebită cinstire, fiind propus pentru un rang bisericesc. Dar, spune P. S. Sa, cît de bine ar fi intenționat un preot, dacă nu e urmat și ajutat de credincioși, nu poate realiza nimic. Parohienii de aici s-au dovedit acum mai receptivi, dovadă că în scurt timp s-a realizat ceea ce se vede. Se cuvine ca biserica, Casa Domnului, să fie cît mai bine întreținută, pentru că aici e prezent cu trupul sub forma Tainei Împărlășaniei însuși Hristos Domnul. Biserica închinuie raiul pămîntesc. Se cuvine deci ca rugăciunile ce se fac în comuniune de credință să fie smerite și pentru iertarea păcatelor. Aici, slujitorii bisericii aduc aminte credincioșilor să fie creștini buni și cetățeni loiali și devotați scumpei noastre patrii. Toți trebuie să contribuim cu munca noastră ca harnicile albine pentru a aduce în stupul Statului cît mai multă roadă. Mai ales, cînd avem destoinici, înțelepți și iubiți conducători care ne oferă diverse posibilități să muncim cu sîrg.

Biserica noastră fiind în slujba poporului, este maica bună și duioasă care ne vrea numai binele, îndemîndu-ne necontenit, așa cum ați auzit într-o rugăciune citită azi, să trăim «în unire și pace». În încheiere, Prea Sfinția Sa mulțumește tuturor ostentitorilor și, binecuvîntînd mulțimea de credincioși, roagă pe Atotputernicul să le răspîlătească darul și jertfa.

Credincioșii parohiei *Sfîntul Nicolae* din municipiul Brăila au trăit în ziua de 23 noiembrie ceasuri de evălată trăire spirituală prilejuită de slujba arhierescă, oficială de P. S. Episcop Antim, însoțit de colaboratorii săi de la Centrul Eparhial și cîțiva preoți din parohiile învecinate.

Rara și deosebită ocazie a slujbei de redeschidere a bisericii a fost oferită de vrednicul preot paroh Marin Postolache și coslujitorul său Vasile Tudorache, care, cu sprijinul material al enoriașilor, au realizat complexe lucrări de renovare în valoare de 115.000 lei.

Judetul Brăila a fost pus sub jurisdicția bisericească a Episcopiei Buzăului încă de la înființarea ei, cel mai vechi document, care atestă această stare datînd din anul 1543. Devenind imediat raia turcească, Brăila a revenit la vechea matcă abia după tratatul de la Adrianopol cînd în aceste părți, au început să se zidească cele mai multe biserici.

Biserica Sfîntul Nicolae, construită între anii 1835—1837, a fost sfințită de episcopul Chesarie al Buzăului. Cu această ocazie, profesorul I. Penescu a rostit o cuvîntare care se păstrează și astăzi. Măreata clopotniță a servit ca turn de observație pentru pompieri. Ca o amară ironie însă la 6 octombrie 1859, un incendiu, izbucnit chiar din neglijența lor, a mistuit întreaga biserică, din care s-a salvat doar catapeleasma care acum se află la Biserica Sfîntii Împărați.

Actuala biserică, lungă de 37 m., lată de 20 m. și înaltă de 16,50, a fost zidită, într-un amestec de stil bizantin și gotic, între anii 1860—1865. Pictura, care se păstrează și astăzi, restaurată între 1898—1903 și 1928—1932, este opera faimosului portretist al fetelor bisericești, pictorul Petre Alexandrescu, cu studii la Roma, care, în cele din urmă, renunțînd la această îndeelețnicire, s-a stabilit, în Brăila profesînd negustoria.

După îndeplinirea ritualului prevăzut la redeschidere de biserică și a Sfintei Liturghii, preotul paroh, în cuvîntul său, arată că enoriașii săi sînt de două ori fericiți în această zi. O dată, pentru că au realizat un locaș de cult în care să simtă mai vie prezența Domnului Iisus și a doua oară, pentru că au prilejuit să asiste și să guste din dulceața duhovnicească pe care o revărsă în suflete o slujbă arhierescă. Aduce apoi mulțumiri P. S. Episcop Antim pentru ajutorul material de 15.000 lei cît și pentru

îndemnul și încurajarea pe care le-a făcut în tot timpul acestor complexe lucrări, precum și Departamentului Cultelor și organelor locale de stat. Înfățișând proiectele de viitor, parohul făgăduiește că va lucra pe mai departe ca biserica să fie un așezămint viu și eficace pentru trăirea în pace a credincioșilor.

P. C. Părinte Protopop Velescu, începînd prin evocarea timpului de acum 30 de ani în urmă cînd P. S. Episcop Antim era aici un distins preot și profesor, arată că brăilenii, care îi poartă și astăzi o deosebită prețuire, îl întîmpină cu buchetul dragostei, respectului și supunerii duhovnicești. Astăzi însă ei au prilejul de a cunoaște un ierarh cu activitate socială, un ierarh al timpurilor noi, un ierarh stimat și apreciat. Ca protopop al locului — adaugă P. C. Sa — e în măsură să aducă vești bune despre lucrarea preoției brăilene în strădania de a menține sfințele lăcașuri în stare foarte bună, cheltuindu-se, pînă acum în acest scop, peste 600.000 lei.

Răspunzînd întrebărilor, Prea Sfințitul Episcop începe prin a aminti că urmărirea îndepărtată desfășurarea vieții religioase din frumusețea municipiului Brăila, cu marea biserică, bine întreținută spre cinstea preoției. E vădit emoționat de această reîntîlnire cu mulți foști elevi și enoriași, cît și de creșterea urbanistică a municipiului, datorită grijii conducătorilor și a ostentiei muncitorilor.

A răspuns cu toată dragostea la poftirea ce i s-a făcut să officieze slujba de redeschidere a fostei catedrale, unde, după cuvîntul Mîntuitorului «acolo unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu acolo sînt și Eu în mijlocul lor». Mîncînd de la acest citat, în continuare, P. S. Episcop Antim face cîteva interesante considerații eclesio-logice, vorbind apoi despre semnificația punerii sub ocrotirea unui sfînt a fiecărei biserici.

Subliniind importanța lucrării care s-a săvîrșit la această biserică, P. S. Sa arată, în continuare, că aceasta n-ar fi fost cu puțință dacă nu ne-am bucura de adevărată libertate religioasă și de o reală înțelegere a nevoilor noastre cultice. Acest climat de libertate instaurat în țara noastră a dat puțința Bisericii Ortodoxe Române să-și aducă și ea aportul la făurirea unei lumi noi, bazată pe respect față de om și abolirea exploatații. Aceasta, pentru că Biserica Ortodoxă Română este în slujba poporului. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pornind de la temeiuri scripturistice, a cerut preoției să facă «apostolat social» și contribuția pe care clerul nostru a adus-o în acest sfert de veac, cînd s-a temelicit o nouă ordine socială, s-a bucurat de o deosebită apreciere.

În încheiere, P. S. Sa, mărturisind bucuria pe care o simte de pe urma acestei reîntîlniri, binecuvîntînd credincioșii, îi felicită pentru că au un asemenea paroh, căruia, pentru vrednicia de care a dat dovadă, i se va da rangul de iconom stavrofor. Îi îndeamnă apoi nu numai să se roage pentru pace, ci și să lupte pentru intronarea ei definitivă în lume, să fie cetățeni patrioți și devotați scumpei noastre patrii, stînd uniți în jurul dragilor noștri conducători.

La sfîrșit, Prea Sfinția Sa s-a înfrîunat cu mulțime de credincioși, care au ținut să-i facă o caldă și sinceră manifestație de simpatie și aleasă prețuire.

La agapă, preoții Sinpelru și Virgolici au reliefat complexa lucrare social-culturală inițiată de P. S. Sa pe vremea cînd era preot și profesor în Brăila și s-a subliniat că încă din anul 1935, P. S. Sa a cerut prin presa bisericească «apostolatul social».

CONFERINȚELE DE ORIENTARE ALE PREOȚIMII DIN LUNA NOIEMBRIE

Conferințele din această lună, fixate de Sfințul Sinod, s-au ținut sub președinția delegaților P. S. Episcop Antim în ziua de 12 la Buzău, de 13 la Rîmnicu-Sărat, pe 19 la Pătîrlagele, 25, la Brăila, 26, la Panciu și 27, la Focșani.

Tema: *Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Bisericile vechi orientale — contribuție la refacerea unității creștine și la apropierea dintre popoare* a fost susținută la Buzău de Pr. Gh. Stăncu — Vizireri, la Brăila de Pr. V. Stroe — Maraloiu, la Panciu de Pr. Costea Alion — Oleșești, la Pătîrlagele de Pr. Gh. Furtună — Păltiniș, la Rîmnicu-Sărat de Pr. V. Leaua și la Focșani de Pr. Enache Graur de la parohia Săpunaru-Focșani.

Concluzia la care s-a ajuns după citirea referatelor și a discuțiilor marginalii este aceea că Biserica Ortodoxă Română, credincioasă misiunii ei de a sluji lui Dumnezeu, potrivit cu dreapta credință, nu preocupătește nici un efort pentru a-și aduce

contribuția sa la păstrarea și propovăduirea adevărului creștin, precum și la crearea unei atmosfere de viațuire în bună înțelegere și colaborare cu celelalte Biserici. Totodată, pentru a răspunde chemării omenirii din vremea noastră, Biserica Ortodoxă Română în acțiuni de natură bilaterală sau în cadrele mari ale Ortodoxiei, ori în alte organisme interbisericești, pe scară europeană sau mondială, desfășoară o activitate continuă pentru rezolvarea marilor probleme ale tuturor veacurilor în spiritul înaintat al epocii noastre: libertate, egalitate și bunăstarea tuturor oamenilor, pacea lumii și colaborarea popoarelor pentru prosperitatea generală.

În apropierea și cunoașterea dintre biserici un rol de seamă îl au vizitele reciproce, ce sînt în fond mesagii de pace, care dovedesc libertatea noastră religioasă prevăzută de Constituție.

Vizitele, discuțiile teologice și consfăturile dintre Biserica Ortodoxă Română și Bisericile vechi orientale aduc un aport prețios pentru unitatea Ortodoxiei, pentru refacerea unității creștine și pentru slujirea idealului de pace și progres în omenire.

S-a subliniat cu satisfacție că revistele noastre teologice au început înainte de hotărîrea Conferinței Panortodoxe de la Rodos, care a hotărît cultivarea relațiilor prietenești cu aceste biserici pentru restabilirea unității cu ele, să publice studii referitoare la viața și organizarea acestor biserici. O anticipare a fost vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, făcută în 1958, Sanctității Sale Vasken I, Patriarhul Suprem și Catolicos al tuturor armenilor. Mai mult, teologia românească, în 1965, a propus o formulă concretă pe baza căreia să se refacă această unitate.

S-a reținut, de asemenea, că în *Consultația neoficială de la Aarhus-Danemarca* din august 1964 s-a ajuns la concluzia că deosebirea dogmatică în chestiune de hristologie între cele două părți sînt mai mult de termeni, decît de doctrină.

Ca întotdeauna, și de data aceasta, P. S. Episcop Antim, însoțit de P. C. Părinte Vicar Gabriel Cocora, a inspectat aceste conferințe, dînd temeinice îndrumări pastorale și făcînd, totodată, interesante reflexii pe marginea subiectului de tratat.

«Preoțimea, a spus P. S. Sa, trebuie să aibă o înaltă idee de răspunderile ei sacerdotale și să fie orientată în *problemele eclesiologice actuale*. Să aibă sensul dinamismului evanghelic și capacitate de răscumpărare socială și individuală». Aceasta, pentru că «Ortodoxismul ne oferă o teologie care crede în interpenetrația gîndirii religioase și a vieții sociale, tinzînd spre fericirea oamenilor».

A sosit vremea să vorbim de «Apostolatul nostru social» așa după cum ne îndeamnă Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și despre «*datoria socială*» a Bisericii noastre.

Biserica este în slujba lui Dumnezeu pentru mîntuirea oamenilor. Ea traduce în directive precise: lupta împotriva exploatării omului de către om; sprijină actualul regim de producție, de consum și de repartiția bunurilor. De asemenea, ea sprijină noua ordine economică și socială întronată în țara noastră.

Vrem sfîrșitul războaielor și dispariția violenței ca mijloc de rezolvare a conflictelor între națiuni și popoare.

Vrem o activitate socială opusă conservatismului în toate domeniile.

Tăcerea creștinismului neputincios este osînda creștinismului dezbinat. Mișcarea ecumenică tinde la apropierea tuturor Bisericilor din lume, care unite vor putea rosti un cuvînt decisiv pentru întronarea păcii în lume și înfrățirea popoarelor.

În situația actuală, dacă bisericile istorice mai persistă de-a fi în dezbinare și ar cere națiunilor să se unească, nu vor fi luate în seamă, căci li s-ar adresa cuvintele Mîntuitorului «Vezi-ți birna din ochiul tău». De aci, rezultă și însemnătatea subiectului conferinței de orientare propus a se studia acum.

Prea Fericitul Părinte Patriarh are un rol preponderent și precumpănit în lucrarea ce se desfășoară pentru apropierea bisericilor vechi de ortodoxismul autentic.

Vizitele făcute acestor Biserici necalcedoniene și cuvîntările rostite de Prea Fericirea Sa nu vor rămîne fără rezultatul dorit. De la vorbe s-a trecut la fapte prin vizitele reciproce dintre aceste biserici și Biserica noastră, schimb de studenți, de reviste și alte publicații. Toate acestea vor netezi calea de la un dialog al dragostei către un dialog teologic și eclesiologic.

Prin subiectul acestei conferințe, se dă prilej preoțimii noastre de a se orienta în direcția deschisă creștinătății actuale.

Toate forțele religioase vor aduce contribuția lor substanțială pentru dezlegarea fericită a problemelor contemporaneității și anume: realizarea idealului unei societăți

umane juste și frățești în acord cu cele mai legitime și mai bune aspirații ale societății contemporane».

În partea a doua a conferințelor s-au citit rapoarte de activitate, din care s-a desprins activitatea preoțimii noastre, ancorată în problemele majore ale contemporaneității specifice țării noastre: înfrumusețarea satelor și orașelor, lupta pentru pace și buna conviețuire între semenii.

CRONICAR

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

LUCRĂRILE ADUNĂRII EPARHIALE A EPISCOPIEI DUNĂRII DE JOS GALAȚI, PE ANUL 1969

Potrivit prevederilor statutare, în ziua de duminică 2 noiembrie a.c. a avut loc sesiunea ordinară anuală a Adunării Eparhiale a Episcopiei Dunării de Jos, având ca ordine de zi examinarea raportului general al Consiliului Eparhial, pe anul 1969, pentru sectoarele administrativ bisericesc și cultural și a raportului pentru sectorul economic pentru verificarea și aprobarea contului de gestiune și a bilanțului pe anul 1963 și întocmirea planului financiar pe anul 1970.

Sesiunea Adunării Eparhiale s-a început prin oficierea Te-Deum-ului în Catedrala Episcopală, după care membrii Adunării au trecut în sala de ședințe.

La orele 10, Prea Sfințitul Episcop Chesarie — Președintele Adunării Eparhiale, a deschis ședința de lucru printr-o cuvântare ocazională.

După ce a salutat prezența membrilor Adunării Eparhiale și a invitaților, Prea Sfinția Sa a evocat marele eveniment de bucurie obștească sărbătorit în cursul acestui an la 23 august: a 25-a aniversare a eliberării patriei noastre, la care, Biserica alături de întregul popor a luat parte cu multă însuflețire prin ierarhii, clericii și credincioșii ei. Aceasta pentru că sărbătoarea de 23 August este cea mai însemnată din viața patriei noastre, iar cuceririle poporului român obținute atunci și după aceea, în anii care au urmat, s-au răsfrânt și asupra Bisericii Ortodoxe Române. Căci, după cum spune și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian o dată cu libertățile cucerite de popor a dobândit și Biserica noastră o reală și deplină libertate de organizare și funcționare. O dată cu treptata propășire a poporului a propășit și Biserica străbună. Înrolarea sinceră și hotărâtă a poporului nostru în rîndurile luptătorilor pentru pace a dat și Bisericii Ortodoxe putința de a-și împlini cea mai sfântă și mai de seamă poruncă lăsată de dumnezeiescul ei Întemeietor, aceea de a sluji pacea și buna înțelegere între oameni (*Apostolat social*, V, pag. 215).

Prea Sfinția Sa arată apoi în continuare că Biserica din Eparhia Dunării de Jos și-a adus și în acest an aportul său de colaborare cu

organele Statului și și-a desfășurat activitatea pe temeiul aceluiași directive bazate pe învățătura Sfintei Evanghelii, a Statutului de organizare a Bisericii, a Regulamentelor în vigoare și a legiurilor de Stat. Slujitorii din Eparhie și de la Centrul Eparhial s-au nevoit să-și îndeplinească îndatoririle spirituale, sociale și obștești cu loialitate și devotament, căutând să răspundă chemării vremii cu cât mai mult folos pentru credincioși și pentru poporul nostru. Ei au sprijinit activ toate acțiunile de interes general menite să îmbunătățească condițiile de viață din țara noastră.

Despre modul cum s-a desfășurat activitatea aceasta pe Eparhie și de proiectele pentru anul viitor veți putea lua cunoștință, a zis Prea Sfinția Sa, din rapoartele sectoarelor activ, cultural și economic întocmite de Centrul nostru Eparhial, care vă vor fi prezentate.

În încheiere, Prea Sfinția Sa, exprimă mulțumiri față de Departamentul Cultelor și față de organele locale de Stat pentru sprijinul dat. De asemenea exprimă recunoștință Conducătorilor patriei noastre care, printr-o înțeleaptă activitate au reușit să ridice prestigiul țării noastre și să înlătuiească un continuu progres și o continuă prosperitate pentru poporul nostru.

Pentru a se da expresie sentimentelor de dragoste și recunoștință față de conducătorii Bisericii și ai Patriei noastre, Prea Sfinția Sa a propus să se trimită telegrame omagiale și de atașament Prea Fericitului Părinte Justinian — Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Domnului Nicolae Ceaușescu — Președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. De asemenea și Domnului Ion Gheorghe Maurer — Președintele Consiliului de Miniștri; Domnului Prof. Dumitru Dogaru — Secretarul General al Departamentului Cultelor; Comitetului Național pentru apărarea păcii și Conducătorilor Administrației locale de Stat pentru județele Galați, Constanța și Tulcea.

Membrii Adunării Eparhiale au aprobat în unanimitate această propunere și textul telegramelor.

După facerea apelului, constatându-se că Adunarea Eparhială este în număr legal, Prea Sfinția Sa a dispus începerea lucrărilor.

P. C. Inspector Bisericesc Pr. Petre Copceag — Secretarul General al Adunării Eparhiale a dat citire tabelului cu membrii Adunării Eparhiale pe Comisii și a repartizat fiecărei Comisii dările de seamă respective pentru studiere și întocmirea referatelor.

După o pauză, ședința s-a deschis și Prea Sfințitul Episcop Chesarie a dat cuvântul P. C. preot protoieru Nicolae Virgil de la Medgidia să prezinte referatul Comisiei pentru sectorul administrativ bisericesc — sector condus de P. C. Pr. Consilier Teofan Stănescu.

Referatul a prezentat diferite aspecte ale activității pe anul 1969 și apreciază că rezultatul rodnic obținut pe această latură se datorește permanentei supravegheri în muncă și îndrumării a Prea Sfințitului Episcop Chesarie și a colaboratorilor Prea Sfinției Sale de la Centrul Eparhial, de la protoierii și de la parohii, cum și faptul că această muncă

s-a desfășurat într-o deplină concordanță cu legile bisericești și legile țării noastre și cu un permanent sprijin din partea Departamentului Cultelor și a organelor locale de Stat.

Referatul remarcă de asemenea că unitățile în subordine: protoiereile, parohiile și minăstirile sînt bine organizate, au cadre suficiente și o bună situație economică și gospodărească, asigurîndu-se astfel desfășurarea vieții religioase în foarte bune condițiuni. Slujitorii și credincioșii s-au integrat în viața cea nouă din patria noastră, unindu-și munca lor specifică cu aceea a tuturor oamenilor din țara noastră, unindu-se și străduiesc și reușesc să ridice viața poporului român pe noi trepte de progres și prosperitate în toate domeniile de activitate.

Ca încheiere, Comisia propune Adunării Eparhiale să aprobe darea de seamă a sectorului ad-tiv bisericesc pe anul 1969, așa cum a fost prezentată de Consiliul Eparhial.

În continuarea ordinei de zi, P. C. Preot Protoierul Nicolae Co-dreanu din Constanța a dat citire referatului Comisiei pentru sectorul cultural, condus de P. C. Pr. Consilier T. Stănescu.

Se remarcă în primul rînd activitatea predicatorială a preoțimii din Eparhie, prin care s-a explicat credincioșilor adevărul credinței ortodoxe și li s-au dat îndrumările necesare pentru sporul vieții duhovnicești și a celei sociale cetățenești.

În fruntea acestei activități ca exemplu se află Prea Sfințitul Episcop Chesarie, care, prin cuvîntările părintești rostite cu prilejul vizitelor pastorale, a sfințirilor de biserici, a conferințelor de orientare, prin Pastoralele de Sfintele Sărbători și în alte ocazii, Prea Sfinția Sa a dat cele mai bune îndrumări preoților și credincioșilor pentru viața duhovnicească și pentru a fi buni cetățeni ai patriei noastre, muncitori harnici și luminați și sprijinitori ai păcii.

Se subliniază apoi, între altele, folosul conferințelor preoțești de orientare, ale căror subiecte sînt în strînsă legătură cu viața patriei, a Bisericii și a lumii contemporane; cursurile de îndrumare misionară; lucrarea socială a preoțimii; colaborarea cu organele puterii de Stat și cu organizațiunile obștești pe plan local; activitatea pentru întărirea păcii și alte acțiuni de interes obștesc.

La sfîșit, Comisia culturala propune sa se aprobe darea de seamă a sectorului cultural-social pe anul 1969.

Referatul Comisiei Economice, pentru sectorul economic al Centrului Eparhial condus de P. C. Pr. Consilier Gh. Ciupercă a fost prezentat de P. C. pr. protoierul Nicolae Vicol din Galați.

Se face o prezentare a realizărilor de natură economică pe anul 1968. Comisia constată că veniturile pe acest an au fost realizate în proporție de 99,15%, iar cheltuielile în proporție de 77,72%. Veniturile provin din fondurile proprii și din subvențiile primite din partea Statului, prin Departamentul Cultelor, pentru salariazarea personalului bisericesc de la Centrul Eparhial și din Eparhie, pentru reparații de biserici monumente istorice, etc.

În privința cheltuielilor pe anul 1968, referatul arată că, acestea s-au făcut cu mult spirit gospodăresc. S-au făcut reparații de seamă și îmbunătățiri la sediul Centrului Eparhial; s-au acordat ajutoare la unele biserici și la mînăstiri monumente istorice pentru diferite lucrări de reparații și înfrumusețări; s-au acordat burse pentru elevii și studenții teologi, etc.

În toate aceste operațiuni, Comisia remarcă cu satisfacție stricta respectare a disciplinei financiare, atît la Centrul Eparhial cît și la centrele protopești, la parohii și mînăstiri și propune aprobarea acestei gestiuni.

Cu privire la proiectul de plan financiar pe anul 1970, Comisia constată că prevederile sînt juste și propune ca Adunarea Eparhială să aprobe planul financiar prezentat de sectorul economic pentru anul 1970.

După citirea fiecărui raport s-au purtat discuții în care au fost subliniate diferite aspecte ale dărilor de seamă și ale referatelor prezentate. Astfel, dl. Dăneț Constantin din Constanța — membru al Adunării Eparhiale și dl. Hîncu Ștefan din Galați, evidențiază grija Centrului Eparhial pentru buna întreținere a monumentelor istorice.

P. C. Pr. Protoiereu Ioan Secuianu de la Babadag, subliniază faptul că, prin grija Sfîntului Sinod, temele conferințelor de orientare profești sînt legate atît de viața religioasă cît și de cea socială a credincioșilor și deci foarte folositoare.

P. C. Pr. Protoiereu N. Codreanu din Constanța apreciază că activitatea Centrului Eparhial s-a desfășurat în foarte bune condiții, a fost bine orientată și cu simț de răspundere.

În încheiere, Prea Sfîntitul Episcop Chesarie a invitat pe membrii Adunării Eparhiale, să se pronunțe asupra lucrărilor prezentate, la care, membrii Adunării Eparhiale au răspuns de fiecare dată cu aplauze, aprobînd în unanimitate aceste lucrări și proiecte cu o deplină satisfacție.

Prea Sfinția Sa, a mulțumit apoi membrilor Adunării Eparhiale și invitaților pentru participarea la lucrările acestei sesiuni și pentru sprijinul pe care l-au dat Centrului Eparhial la bunul mers al treburilor Eparhiei, și pentru elogiile care s-au adus cu acest prilej Prea Sfinției Sale și colaboratorilor din cuprinsul Centrului Eparhial și al Eparhiei.

Prea Sfinția Sa a arătat că și în anul care va urma lucrarea noastră va fi aceeași de totdeauna: de a răspunde cu dragoste cerințelor duhovnicești ale credincioșilor Bisericii noastre și de a contribui la buna stare a poporului nostru și a întăririi patriei noastre.

Prea Sfinția Sa, le-a urât apoi tuturor multă sănătate, putere de muncă și bun spor.

Cu acestea, lucrările Adunării Eparhiale au luat sfîrșit.

ASISTENT

BISERICA SFÎNTUL GHEORGHE DIN MUNICIPIUL TECUCI

În prezența unui mare număr de credincioși din Municipiul Tecuci, P.S. Episcop Chesarie, al Dunării de Jos, înconjurat de un sobor de slujitori, între care Cuv. Arhim. Ieronim Motoc, vicar eparhial, PP. CC. Consilieri Ad-tivi Eparhiali Teofan Stănescu și Gheorghe Ciupercă, P. C. Inspector Bisericesc Eparhial Petre Copceag, P. C. Secretar Eparhial Grigore Gumeniuc, P. C. Protoiereu Vicol Nicolae al Protoieriei Galați, P. C. Protoiereu Cristea Vasile al Protoieriei Tecuci, P. C. Protoiereu Munteanu I. al Protoieriei Focșani, Diacon Necula Nica, protosinghel Pahomie Gorea — Mare Ecleziarh și alți preoți din localitate și împrejurimi, a săvârșit duminică 12 octombrie a.c., slujba divină pentru sfințirea monumentalei biserici cu hramul «Sfântul Mare Mucenic Gheorghe» din Municipiul Tecuci.

Această biserică de o recunoscută frumusețe arhitectonică, operă a profesorului arhitect Ioan Troianescu, concepută și construită pe două planuri arhitectonice supra-puse — demisol și parter — a fost începută în luna iulie 1938 din stăruința regretatului preot Protoiereu Nicolae Conduratu din Tecuci.

Pînă la începutul celui de al doilea război mondial, Biserica a fost ridicată complet în roșu și acoperită cu tablă, ca apoi, din cauza evenimentelor neprielnice, lucrările să fie sistate.

Din rîvna celor doi preoți care slujesc și în prezent la această biserică — Doniga Ioan, paroh și Capmare Gheorghe, slujitor — cu sprijinul bănesc acordat de Departamentul Cultelor, de Sfînta Patriarhie, de Sfînta Episcopie a Buzăului, de Sfînta Episcopie a Dunării de Jos, de Sfînta Episcopie a Rîmnîcului și Argeșului, de parohiile din Protopopiatul Tecuci, lucrările pentru desăvîrșirea acestei prea frumoase biserici, au reincept în anul 1948 și mergînd din etapă în etapă, au continuat an de an — tencuiei interioare, pictură în frescă a talentatului pictor bisericesc Răducanu Gh. din București, mobilier artistic lucrat la Atelierele Sfintei Patriarhii din București etc., pînă ce toate au fost aduse la finisare și ca urmare, gata pregătită de a fi dată săvîrșirii cultului divin, ceea ce s-a și petrecut în ziua de 12 octombrie 1969.

Cînd glasul blînd al Prea Sfîntului Episcop Chesarie, al Dunării de Jos a început să rostească formula consacrată: «Se sfințește această Biserică...», ochii credincioșilor s-au umplut de lacrimi de bucurie, văzînd că a luat sfîrșit așteptarea lor și dorința pe care de mai bine de 30 de ani o purtau în inimi.

Înălțătoarea slujbă arhierescă, a fost înfrumusețată de răspunsurile date la Sfînta Liturghie de un cor de credincioși, sub conducerea cîntărețului bisericesc al acestei biserici. La sfîrșitul Sfintei Slujbe, P. C. Protoiereu al protoieriei Tecuci, V. Cristea, și C. Pr. paroh Doniga Ioan, în cuvinte emoționante, au adus mulțumiri Departamentului de Culte, organelor puterii locale de Stat din Municipiul Tecuci, pentru înțelegerea arătată: PP. SS. Ierarhi pentru sprijinul material acordat și Prea Sfîntului Episcop Chesarie în mod deosebit, alături pentru ajutorul bănesc dat acestei Sfinte Biserici din fondurile Sfintei Episcopii, cît și pentru dragostea părintească arătată credincioșilor, personal săvîrșind slujba sfințirii.

Răspunzînd, P. S. Episcop Chesarie își exprimă în alese cuvinte bucuria de care este stăpînit, ori de cîte ori, deci și în cazul de față, i se dă posibilitatea să săvîrșască slujba sfîntă pentru deschiderea unei Biserici, a unui sfînt locaș de închinare, pentru că locașul Sfintei Biserici, spune Prea Sfîntia Sa, este locul unde credinciosul merge să asculte învățătura dragostei de Dumnezeu și om, dată de Mîntuitorul Hristos și să-și sfințească viața prin darurile Sfîntului Duh, vărsate asupra lui prin mijlocirea Sfîntelor Taine, să învețe ce are de făcut în viață și cum poate să fie plăcut prin viața sa, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Prea Sfîntia Sa, mulțumește tuturor și-și binecuvîntează pe toți care în orice chip au sprijini! desăvîrșirea lucrărilor la această Sfîntă Biserică, care este o podoabă de arhitectură, nu numai a Municipiului Tecuci, ci a întregii Biserici Ortodoxe Române.

În ea se oglindește dragostea de Dumnezeu, a credincioșilor ortodocși din aceste părți ale țării și totodată, dragostea de frumos a poporului român, ea putînd să stea alături de miile de monumente ce s-au clădit și se clădesc în Patria noastră, ca expresie a dragostei de pace, de care poporul român a fost și este animat totdeauna.

Într-o atmosferă înălțătoare, solemnitatea a luat sfîrșit printr-un polihroniu închinat Conducătorilor Patriei noastre și Conducătorilor Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. TEOFAN STĂNESCU

R E C E N Z I I

Guy Oury, *Les retraites spirituelles de dominique Saint, théologal de tours*, în «Revue d'ascétique et de mystique», Toulouse, 1969, nr. 1, p. 65—78.

În Biblioteca municipală din Alençon se găsește un manuscris, provenind din vechea Bibliotecă a Ursulinelor din Mans, cu 270 foi, de format 16,5 × 21,5, având nr. 167.

Titlul : «*Le tableau de la parfaite amitié ou l'amour saint, contracté entre le consommé directeur et la chère Philagie, représenté au naturel en les personnes de feu Monsieur Dominique Sain, théologal de Tours, et la feu R. De Mère de St. Dominique, religieuse ursuline du monastère de Tours, divisé en deux parties; la première contient les Méditations qu'il luy avoit composée pour le temps de ses Retraites spirituelles; la seconde les Espistres qu'il luy escrivoit lorsqu'il ne la pouvoit pas voir.*»

Autorul, Dominique Saint (1609—1655) era fiul unui consilier regal. Dominique era preot la catedrala mitropolitană din orașul Tours (Franța) și a murit la vârsta de 46 de ani (Vezi M. Dominique et les Ursulines în «Bulletin de la Société archéologique de Touraine» 1969).

Dominique a fost de asemenea preotul «spiritual» al comunităților din orașul Tours. Marie de Saint-Dominique intră în ordinul Ursulinelor în 1636, fiind cu 12 ani mai tânără decât Dominique, vârul ei. Manuscrisul nr. 167 al Bibliotecii din Alençon e expresia discreției spirituale exercitate de Dominique asupra Maicii Marie de Saint-Dominique (Vezi Marie de la Trinité Hubert, *Une éminente réalisation de la vocation apostolique, Marie de l'Incarnation, Ursuline de Tours et de Québec, 1599—1672*, Roma, 1957).

O prefață de 80 de pagini conține esențialul asupra a ceea ce e important să știm despre această călăuză spirituală, iar cea de a doua parte a manuscrisului e alcătuit din «scrisori spirituale» ale lui Dominique. Autorul articolului se ocupă numai de prima parte a manuscrisului: *Méditations ou Retraites spirituelles*, care singure ocupă 162 pagini de manuscris.

Plecând de la capitolul XIV al Evangheliei lui Ioan, «Eu sînt calea, adevărul și viața», conținutul manuscrisului e împărțit în 3 părți: 1) «Eu sînt calea» descrie *via purgativa*, 2) «Eu sînt adevărul» *via illuminativa*, 3) «Eu sînt viața» *via unitiva*, cele trei trepte ale vieții spirituale mistice.

Conform gândirii lui Dominique Saint — viața sufletului constă în unirea cu Dumnezeu printr-o dragoste adevărată. 1) Hristos e calea lui Dumnezeu către omnire, singurul mijloc prin care Divinitatea comunică cu omul, el e mijlocitorul. Mîntuitorul a fost omul durerii. Excesul suferinței de pe cruce a însemnat excesul dragostei sale pentru noi.

După chipurile lui Hristos, sufletul care dorește să meargă spre Dumnezeu, va trebui să primească toate suferințele, pentru a se conforma acestui model divin. Suferința nu e sfințitoare prin ea însăși, importantă fiind dispoziția sufletului care o face

activă și fructuoasă, — avînd ca finalitate viața eternă. Răbdarea Mîntuitorului e modelul asupra căruia trebuie să ne fixăm privirea, răbdarea noastră creștină neavînd nimic cu aceea a stoicilor, ci o acceptare în spiritul dragostei care acceptă voința lui Dumnezeu, ca pe aceea a unui părinte. Mîntuitorul e pentru sufletul unic, transcendent, exemplul său nu e o invitație către o treaptă obișnuită de virtute, ci însuflețește ființa noastră către eroism. Slăbiciunea firii noastre în realizarea acestui ideal e pentru suflet un prilej de a pasi mai mult pe calea umilinței.

Calea lui Iisus Hristos e interioară, cu totul sublimă și extraordinară. El a trăit contemplînd măreția și perfecțiunea lui Dumnezeu. De asemenea, în ceea ce privește curăția inimii, Mîntuitorul e modelul nostru. Dumnezeu e un act (conceptul aristotelic și tomist, n.n.) foarte simplu, prima creatură adusă în lume de El în simplitate și puritate, diavolul ispitind pe om a încercat distrugerea operei de simplitate. «Christos factus este obediens usque ad mortem». Stăpînul universului s-a făcut mic și ascultător, supus, pînă la moarte, iată calea ce trebuie urmată în supunere față de voința lui Dumnezeu. Coborînd în lume ca și plecînd din lume El s-a supus voinței Tatălui, într-o ascultare perfectă. Iisus Hristos a lucrat permanent cu blîndețe, bunătate, milă. El ne oferă mijloacele sfințirii în aparență foarte umile: sfințele taine.

2. Iisus Hristos e adevărat. El e calea omenirii răscumperate. Cel mai esențial adevăr adus de Hristos e faptul afirmării existenței lui Dumnezeu și a revelării Sale prin Fiul Său. Marele adevăruri ale imensității divine prepară sufletul să sondeze adîncimile tainei Întrupării. Orice alt adevăr din lume, nesubordonat credinței e inutil sufletului, singură credința îngăduind spiritul omenesc să găsească temelie solidă. Ca probă a adevărului credinței, noi avem învățătura Mîntuitorului, mărturia martirilor, permanența Bisericii și azeziunea învățaților dintre cei mai străluciți, părinții spirituali.

3. Hristos e viața. Mîntuitorul nu se oprește la actul de a smulge pe om din afundul păcatelor pentru a-i arăta calea ce duce la Tatăl, El nu se mulțumește de a-i lumina sufletul, ci mai mult îi dăruie viața Sa. Dumnezeu e act pur de inteliecție. (Concept fundamental tomist, n.n.). Dumnezeu naște etern pe Logos, cunoscîndu-se pe Sine însuși, iar viața divină e o viață de lumină. «Fiul care este viața lui Dumnezeu, vine să se unească cu natura noastră pentru a ne dăruie o viață mai nobilă și excelentă decît aceea pe care am pierdut-o».

Viața lui Dumnezeu ni se comunică după modelul vieții trinitare, alcătuită din înțelegerea și cunoașterea divină. Viața Mîntuitorului e o viață divin-omenească, El fiind Dumnezeu perfect și om perfect, cele două naturi s-au adunat în El într-un mod supranatural. Acest amestec de măreție și plecăciune poate fi realizat în orice creștin și acest fapt nu trebuie să ne mire de loc, creștinul în orice împrejurare trebuind să tindă să-și mențină acest echilibru și această armonie, al căror model perfect se află în Iisus Hristos Mîntuitorul.

Principiul motor al vieții lui Hristos a fost dragostea lui Dumnezeu și dragostea de oameni. Ca Verb al lui Dumnezeu el produce etern cu Tatăl dragostea, direcționînd-o către oameni. Comuniunea stabilită între El și sufletele credincioșilor trebuie să aibă ca rezultat, ca viața Lui să devină a lor, iar a lor să devină viața Mîntuitorului.

Trebuie să referim la Hristos orice formă de viață care e în noi: viața vegetativă, viața sensibilă și viața rațională. Sfîntul Apostol Pavel spunea primilor creștini: «Fie că mîncăți, fie că beți, faceți totul în numele Domnului nostru Iisus Hristos».

După cum viața omului constă în unirea corpului și a sufletului și în afară de această unire nu e decît moartea, viața creștinului constă în a fi unit cu Iisus Hristos.

Viața noastră spirituală și interioară constă în unirea inimii noastre cu Iisus Hristos, adică sentimentele, afecțiunile, dorințele noastre, pasiunile noastre, să fie unite cu El, iată în ce constă această unire și viață. Dragostea naturală a vieții e înscrisă însă în constituția oricărei ființe. Dragostea lui Hristos care e viața Sa trebuie să fie înrădăcinată în același chip în inima creștinului. «Grăbiți-vă de a redeștepta speranțele voastre și vă sforțați mai mult ca niciodată să trăiți asemenea Mîntuitorului în această viață pentru a trăi etern cu El în slavă și a-i mulțumi de fericirea treptei la care v-a chemat și în care puteți atît de mult să sperați în harul și binecuvîntarea de care nu veți fi niciodată lipsiți, dacă trăiți totdeauna viața Mîntuitorului».

Expunerea teologului Dominique Saint nu se desfășoară conform unui plan riguros. Spiritualitatea sa apare în mod evident, din moment ce în centrul ei are ca model Logosul divin. Operațiile trinitare sînt definite în funcție de Logos și ele se prelungesc în universul Întrupării. Intelectualismul său e de prim plan. Inteligența e prezentată ca reșina facultăților intelectuale, iar contemplația e concepută ca un exercițiu al intelectului.

Dominique Saint acordă primalul absolut — vieții interioare și dacă el nu insistă în mod deosebit asupra aspectului propriu-zis mistic al vieții supranaturale, totuși el recomandă cu o mare căldură virtuțile: ascultarea, umilința, dragostea spontană ce trebuie să le arătăm față de Dumnezeu. Dominique Saint e un director de conștiință, un povățuitor exigent. Descifrăm în spiritualitatea sa o temă scumpă lui Bérulle, sensul adorației lui Dumnezeu, cristocentrismul și cultul tainei Întrupării, pasiunea pentru viața ascunsă în Iisus Hristos.

Deși nu a fost publicat în timpul său, — manuscrisul descris a alimentat viața spirituală a minăstirilor Ursulinelor din Tours și din Mans. El aduce o contribuție modestă la istoria generală a spiritualității creștine franceze de la jumătatea secolului al XVII-lea și anume la numai cîțiva ani după plecarea Mariei «de l'Incarnation» în Canada (Vezi Revue de l'Université d'Ottawa, 1969); «Pour une meilleure connaissance de la formation spirituelle de Marie de l'Incarnation: le mouvement de restauration catholique en Touraine (1599—1639)».

C. BARBULESCU

Alexandru V I a h u ț ă, *Pictorul Nicolae Grigorescu*, Editura Tineretului, 1969, 120 p.

Autorul dedică pagini de o aleasă sensibilitate vieții și operei unuia dintre cei mai mari pictori ai neamului nostru, Nicolae Grigorescu.

Din timp în timp, în viața popoarelor, apar acei crainici «împuterniciți» să transmiță toate gândurile și idealurile națiunii lor. Aceștia sînt «oameni aproape divini, a căror apariție în mijlocul unui popor înalță stîlpi de lumină în istoria universală și despre care cu drept cuvînt se zice că nu au înaintași nici urmași». Un astfel de om a fost considerat de Vlahuță, Nicolae Grigorescu.

Întreaga sa viață, Grigorescu a dedicat-o naturii cu podoabele și tainele ei, țării și neamului românesc al cărui sol a fost.

Grigorescu s-a născut dintr-o familie de oameni necăjiți în satul Pitaru din județul Dîmbovița, la 15 mai 1838. Moarte timpurie a soțului a determinat pe Ruxandra Grigorescu să-și ia copiii într-o căruță și să se îndrepte spre București. S-au stabilit în mahalaua Cărmădarilor la o mălușă. Dintre cei șapte copii Nicu era «un copil tăcut, timid, străin pe pămînt». Mai târziu intră ucenic la un iconar, unde a încercat să pătrundă taina zugrăvirii chipurilor de sfinți. După doi ani a început să lucreze singur iconițe pe care le vindea în Obor. «Treceau femei sărace, — și-amintea pictorul — oameni de la țară, mă întrebau cine le-a zugrăvit, le spuneam că eu... și cum-părau bieții oameni, ziceau că-s icoane cu noroc, de la copil nevinovat».

La vîrsta de 14 ani, Grigorescu, care își semna de acum icoanele NICU, începe să strîngă bani ca să plece la Paris. O icoană frumoasă atrage atenția domnitorului, iar la concursul Eforiei Școalelor pentru o bursă de pictură în străinătate se impune prin talentul său. La concurs este însă respins pentru că nu avea decît două clase primare.

Dorința de a birui îl face să lucreze mai intens. Acum pictează tabloul istoric «Mihai scăpînd stîndardul», cumpărat de domnitorul Barbu Știrbei. Urmează pictarea unor icoane la Căldărușani între care *Izvorul Tămăduirii* și doi ani de lucru la Mînăstirea Zamfira. Aici l-a cunoscut pe cel ce i-a devenit bun prieten, călugărul Isaia. Plănuiesc amîndoi ca să plece la Paris și în acest scop se duc mai întîi la Mînăstirea Neamț, locul de metanie al monahului. Boala acestuia și oferta de a picta Mînăstirea Agapia, amîină din nou plecarea la Paris. La Agapia a lucrat trei ani. Sfinții pictați aici impresionează prin «expresia de bunătate, de îndurare și de evlavie, pe care pictorul a știut să le-o dea fără să-i desfigureze, fără să-i bizantinizeze prea mult, înțelegînd

instinctiv că un sentiment ceresc nu poate decît înfrumuseța o figură omenească». Pentru fiecare dintre acestea pictorul avea un model viu: o măcuță, o femeie, un băiețuș etc.

Deși pictura murală în ulei de la Agapia amintește uncori de Renașterea italiană, Tiziano, Leonardo da Vinci, Andreea del Sarto, erau necunoscuți pictorului român. Doar pisanica le încredințează că această pictură este opera unui tânăr de douăzeci de ani, fără școală, care a avut ca îndrumător vechea carte a zugrăvilor. În 1861 întreaga lucrare de la Agapia este terminată și o dată cu aceasta se încheie un capitol din viața pictorului. Cei trei mii de galbeni și bursa la care îl înscriseră Mihail Kogălniceanu și permit tânărului zugrav să plece la Paris. Luvrul, Luxemburgul, mulțimea de ateliere pariziene constituie o adevărată școală pentru Grigorescu. Trei ani a petrecut aici din care cea mai mare parte a colindat pădurea de la Barbizon.

În 1864 reîntors în țară începe să lucreze cu mai multă intensitate pânze pe care expune natura așa cum o vedea el pretulindeni: interiorul de pădure, apusul de soare, văi luminoase, vesele etc. Șederea a fost de scurtă durată. Îl înțilnim din nou la Barbizon până în anul 1867, zugrăvind aceeași natură îndrăgită.

La o expoziție din Ioamna anului 1866, a pictorilor de la Fontainebleau, împăratul Napoleon al III-lea cumpără o lucrare și un cap de femeie realizată de Grigorescu (p. 22).

Se reîntoarce în țară atras de Căldărușani, Tîrgoviște, Cîmpulung și Rucăr. De acum datează lucrările: *Bărăția de la Cîmpulung, Vatra de la Rucăr, Ciobanul, Bătrîna de la Chailly* etc.

Cu un buchet de flori de pe plaiurile românești s-a reîntors în Franța, stabilindu-se aproape de Barbizon, la Marlotte. Și aici l-atrag peisajele, boii și viteii, florile, oamenii simpli.

Pregătirile pentru războiul din 1870 îl determină să se reîntoarcă în țară. Avea treizeci de ani. Călătorise mult, cheltuisese toate rezervele. Aceasta îl determină să deschidă în 1873 prima sa expoziție de tablouri cu flori, luminisuri de pădure, fași și mesteceni, — case, biserici, împrejurimi pariziene, ciobani din Moldova și țărânci de la Rucăr etc. Din cele peste trei sute de bucăți s-au vîndut aproape jumătate. Cu banii strînși se îndreaptă din nou spre Paris. Aici nu mai găsește nimic din ceea ce lăsase: foștii lui prieteni deveniseră pictori de saloane, sclivișiți. Se îndreaptă spre Italia (Neapoli, Pompei) și apoi pleacă la Atena și Constantinopol. Dorea să se stabilească undeva și ajunge în cele din urmă în Bretania, în vechiul și tăcutul orașel Vitre. A petrecut aici «zile senine, sfinte și cu adevărat neuitate, zile de visuri fecunde și de binecuvîntată muncă». Tablourile de aici nu vor deveni nespuse de dragi pictorului. La o expoziție deschisă mai tîrziu la Ateneu, zece tablouri din călătoria făcută în Bretania la 1881 vor fi evaluate de pictor la o sumă ridicată tocmai pentru a nu putea fi cumpărate de cineva.

Iarna își închirie un atelier la Paris, unde nu a stat prea mult fiind chemat în război.

«În rînd cu soldații, înfruntînd moartea, a privit de aproape toate atrocitățile războiului, a înțeles cine sînt adevărații eroi și lor le-a închinat toată iubirea și toată admirația sufletului lui; pe ei, pe oșincorii aceia uscăți și vînjuși care se asvîrteau cu frenezie în brațele morții, pe ei, mai ales, i-a nemurit în puternica lui operă — cea mai mișcătoare epopee a vitejiei neamului nostru». Alături de ei, pictorul a fost la Grivița, la Smîrdan, la Opanez, la Plevna. Nu a uitat nimic din ce a văzut și nimic din tablourile sale nu este teatral, artificial.

Despre *Atacul de la Smîrdan* unul din criticii de artă renumiți ai apusului, W. Ritter, spunea că e «războiul văzut cu ochii soldaților, nu cu al șefilor».

Cil de impresionant este *Spionul*, acea goană inversunată a călărașului după spionul turc; participarea cerului de plumb, a apusului, la tragedia ce avea să încheie această goană. Impresionante sînt și acea *Vale a sîngelui* și *Convoi de prizonieri*, convoiul celor învinși de la Plevna.

«Dacă aș avea eu tabloul acesta, spunea într-o zi unul din admiratorii pictorului, l-aș dăru orașului Haga pentru sala de ședinți a Congresului păcii. Ce sînt toate discursurile meșteșugite ale marilor diplomați ai lumii pe lângă ceea ce spune așa de simplu și așa de adînc mișcător bucătica asta de pînză» (p. 42).

După terminarea războiului îl găsim din nou la Paris, în atelierul său pînă în 1887 cînd revine la București.

Cu ceea ce obținuse pe tabloul *Atacul de la Smirdan* cumpărat de Primăria Capitalei și pe locul de la șosea donat de aceeași primărie, pornește din nou să colinde prin Muscel să zugrăvească străzi și biserici, țărani și circiumii, stine și bordeie. Din această perioadă datează și pinzele cu țigani și corturi țigănești, cu interioare țărănești, copii de țărani, etc.

Este însoțit uneori de doi prieteni: doctorul D. Grecescu, botanistul și doctorul Alfred Bernalh-Lendway, chimistul. Vlahuță descrie, prin câteva întâmplări, legăturile dintre cei trei prieteni. Amintește de exemplu modul în care răspundea Grigorescu scrisorilor bunurilor săi prieteni: când cei doi îi reproșează că muncesc până să înțeleagă ce le scrie, pictorul le răspunde cu o schiță în care cei doi apar slând la o masă cu picioarele în apă rece și încercând cu greutate să-i citească scrisoarea.

La Paris, în iarna anului 1886, este înștiințat că rezervele lui s-au terminat. Este sfătuit să-și deschidă o expoziție, care va fi o adevărată surpriză pentru francezi. Expoziția a fost deschisă exact cât s-a vindut pentru a-și completa suma de care avea nevoie pentru a se întoarce în țară.

În luna mai a anului 1887 avea să deschidă o nouă expoziție în Palatul Eforiei de pe bulevard. Din cele 222 de bucăți, multe aveau cite un biletel pe care scria «vîndut». Printre acestea, majoritatea sînt «studii din Vitre», *Pe marginea oceanului*, *Un studiu de Fag*, *O stradă de mahala*, *O nimă dormînd*, *Un peisaj de toamnă*, *O ramură de măr înflorit...* Cumpărătorul era autorul însuși, care nu dorea să transforme în marfă un lucru ce «înfățișa tot ce-a pus Dumnezeu mai bun și mai curat în sufletele lui...». În trei săptămîni a vindut jumătate din tablouri, așa că închizînd expoziția pleacă din nou în lumea de basm a codrului. Se așează într-un călun de munte între Caracornic și Sinaia, în casa unui țaran fruntaș, care n-a putut înțelege cum de putea «un boier» să stea alina timp în sălbăticia aceea. I se întîrpla de multe ori să picteze același peisaj, dar niciodată nu îi apărea în aceeași lumină. Dacă timpul era urît, picta valra moșului Ifrim, un copil, un vițel sau gîștele ce se bălăceau înaintea casei.

În opera lui Grigorescu un loc aparte îl ocupă ciobanul «tras ca prin inel», așa cum apare în Miorița. Despre ei Alexandru Vlahuță ne spune că în tablourile marelui pictor apar mindri «parcă-s regi, monarhi ai muntilor, așa umblă, așa stau, așa privesc peste plaiurile lor. Nu sînt ei coborîtori din cnezii?»

Mai toți acești ciobani sînt băieți de 15—16 ani, cu mers de bătrîni, cu ghioaga la spate, opinca strînsă pe picior, ițari de aba, mintean peste cămașa scurtă în poale cu gluță și mijlocul strîns într-un chimir de piele, unde stau cuțitul, fluierul și scăpărătoarele. Așa este *Ciobănașul de pe Valea Prahovei*. Totul din tablourile lui Grigorescu este firesc, sincer și simplu, așa cum a fost întreaga sa viață. Tocmai de aceea impresionează de exemplu *Bilciul de la Bacău*, acea pinză «pe care e aruncat dintr-o dală în ocean pulnerec un mare înțeles istoric al vieții neamului românesc din Moldova, o pagină sfîșietoare scrisă de profel».

Pentru Nicolae Grigorescu fiecare floare, piatră sau petec de stofă își avea viața lui. Totul în jur i se părea o suită de tablouri.

Cînd un critic l-a întrebât de tehnică, de procedeu sau secret al artei i-a răspuns: «Nici un secret, dragă domnule. Privesc lucrul cu ochii mei și caut să-l fac așa cum îl văd». Iată de exemplu boii din tablourile sale: «modelați pe dinlăuntru» dau la iveală prin mușchii și oasele bine făcute, fiecare mișcare, fiecare încordare și destindere. Și nimeni nu știe ca Grigorescu să fi învățat anatomie.

Au trecut cîțiva ani fără ca cineva să știe de pictorul ce se afla cînd la București, cînd la Cîmpina, cînd pe drumul Brașovului. Tablourile se înmulțiseră și cereau din nou o expoziție.

La Ateneu Român, în sala dată special pentru expoziții, Grigorescu și-a așezat tablourile grupate fiecare cu titlul și prețul său. Se găseau aici meri înfloriți, căsuțe de la țară, ciobani, ostași, multe flori de cîmp, țărăncuțe.

După această expoziție din 1891, pictorul se stabilește la Cîmpina, acel orașel de munte ferit încă de animație, unde își construiește un atelier. Cu cei doi prieteni de altădată începe să-și depene amintirile. În aceste amintiri scrise pe hîrtie sînt dezvăluite ideile sale despre artă. Arătînd necesitatea de a face totdeauna ceea ce este caracteristic și nu detalii, marele pictor spunea: «O, detaliile! Pe cîți nu-i amăgesc!... Cine zugrăvește haina cu nasturii și cu toate îndoirurile ei va avea o admirabilă firmă de croitor» nu un portret, și mai ales, nu un suflet.

Icoana cea mai credincioasă, dacă este făcută cu răceală, dacă n-are aer, spațiu, și ceva din vibrarea intimă a sufletului prin care a trecut, nu-i decît o fotografie colorată. Sinceritatea lucrează întocmai ca natura — fără compas și fără cumpănă».

Sau, altă dată, cînd un pictor tînăr l-a întrebât dacă uneori nu e bine să se pună vopselea cu vîrfurile de pînă, pictorul i-a răspuns: «Pune-o, nenisorule, și cu tocul cismeii, numai s-o pui pe cea care trebuie, și s-o pui unde trebuie». Asemenea sfaturi erau puține, dar cine încerca să-i înțeleagă opera învăța mult mai multe decît ar fi spus în aceste cuvinte.

Orice viitor pictor își începe activitatea zugrăvind portrete. Așa a început și Grigorescu. De-a lungul activității sale a făcut însă puține portrete în adevăratul sens al cuvîntului, dar dacă avem în vedere întreaga pasiune cu care și-a lucrat tablourile, se poate afirma că cele mai multe dintre ele sînt portrete. Cum altfel pot fi numite — *Țigancă de la Ghergani*, femeile și fetele de la țară, ciobanii, lîrgovețele și toate celelalte figuri omenești care stau parcă să vorbească. El a pictat aici sufletul omului și nu chipul ca atare. Totul este natural și nu poartă amprenta atelierului în care a pozat. Iată *Sentinela de pe malul Dunării*, are în ochii săi Dunărea așa cum o știa de mic din cîntecelul bătrînești. Liniștit, cu mîinile pe armă el nu visează pentru că ochii lui trebuie să fie de strajă. *Țigancă de la Ghergani* e visătoare, așa ca în clipele de odihnă ale vieții.

În întreaga sa activitate artistică, Nicolae Grigorescu nu a primit nici un sprijin, nici un indemn. Poate, spune Alexandru Vlahuță, a fost spre binele lui pentru că a fost asemenea unui copac frumos ce crește în mijlocul naturii și își trage toată puterea de la pămînt și de la soare.

«Sfios ca un copil și mîndru ca un suveran cum și era în lumea lui, s-a simțit jignit, aproape ofensat, cînd un ministru, dintr-un sentiment de sinceră admirație, într-un cerc de prieteni, i-a prins la piept unul din semnele de distincție ale țării». Singura dorință era să fie lăsat să lucreze în mijlocul naturii, în mijlocul acelor oameni simpli pe care îi iubea. Rareori a lucrat la porunca cuiva. Cînd i s-au comandat două tablouri mari, unul cu un car cu boi și altul cu o «laie» de țigani, colindă douăzeci de ani țara pentru ca în 1900 să-și găsească în sfîrșit modelele la Cîmpina, deși pînă la 1880 făcuse o mulțime de care cu boi și șatre de țigani. Tot ceea ce a lucrat a fost din porunca inimii sale. De aceea uneori cînd te găsești în mijlocul naturii și admiri un colț sau o priveliște zici fără să vrei: «parcă-i un Grigorescu». Opera lui este «un adaos la opera vie și pururea nouă a lui Dumnezeu».

Ceea ce a iubit mai mult dintre toate a fost peisajul. Pentru prima dată a învățat să-l redea pe pînza în vastul atelier de la Fontainebleau — atelier care nu era altul decît pădurea din apropiere.

Reîntors în țară constată cu uimire că dealurile și muscelele românești sînt mult mai frumoase decît Barbizonul. În 1895 în sala de pictură de la Ateneu avea să-și deschidă o expoziție ce reprezenta «triumful peisajului românesc». Lanuri îmbelsugate, șesuri, șiruri de care cu praș în urma lor, oameni, boi, ceruri de vis, dimineți de vară, zile luminoase de toamnă.

Tabloul cu numărul 1 a fost *Munca la cîmp*, realizat pentru Banca Națională.

La expoziția deschisă peste doi ani, la numărul 1 a fost trecut *Printre dealuri și muscele*.

Un loc aparte în tablourile lui Grigorescu revine boilor, animale mult îndrăgite. Din 236 de pînze 36 au această temă.

Ceea ce îl caracterizează pe Grigorescu constituie faptul că a reușit să dea fiecărui lucru stropul său de poezie «Să-l simți e un mare dar; — spune Vlahuță — să ne facă și pe noi să-l simțim, asta este ceva din puterea lui Dumnezeu». În toate tablourile lui Grigorescu domină liniștea. *Apus de soare la Barbizon* arată atîta liniște încît celui care îl admiră îi e teamă parcă să nu trezească din gîndurile sale femeia care, alături de o fetiță, își paște cele câteva oi. Acest tablou este considerat ca «unul din cele mai frumoase apusuri de soare ce s-au făcut în pictură». Cuvinte asemănătoare se pot spune și despre tabloul *Întorcerea-n amurg*.

Nicolae Grigorescu nu și-a pus niciodată problema pe care să le contureze pe pînzele sale. «Din mulțimea lui de impresii, din fecundele puteri ale vieții lui s-a lămurit de sine o parte mai curată, mai luminoasă, mai poezie. Aceasta și numai aceasta a devenit pictură». Cînd a privit o fetiță ca aceea din *Făr-de grijă*, o floriceică, le-a pictat

asa cum le-a văzut. De aceia ceea ce vezi în tablourile lui ai impresia că se află aievea în față.

S-a spus uneori despre Grigorescu că a pictat ansamblurile neglijând detaliile. În atelierul său a rămas pînă *Un interior turcesc* — un tezur de lucruri orientale pe care pictorul le-a adunat de-a lungul vieții sale. Prin modul de așezare a podoabelor se relevă gustul artistului iar prin așezarea desăvîrșită a fiecărui lucru (cover, narghiile, scrin, măsuțe turcești, stofe, arme, vase de metal etc.), pînă la cele mai mici amănunte, vine să contrazică pe cei ce reproșau artistului că «nu pot număra frunzele din arborii peisajelor lui».

Cînd un francez și-a exprimat dorința să ne viziteze țara și a cerut sfatul unui compatriot cum să facă să vadă în două săptămîni tot ce e mai caracteristic, acesta îi răspunde: «iar dacă vrei să cunoști România în tot ce are ea mai pitoresc și mai specific al ei caută numaidecît să vezi o colecție de tablouri de pictorul Grigorescu».

În încheierea amintirilor sale despre marele pictor român, Alexandru Vlahuță ne face portretul acestuia :

«Îl văd în ceasul acesta într-un peisaj măret, în pustietățile Carpaților la Cheia Tătarului, scund, puțintel la trup, ca și la vorbă, sprinten la mișcare, o față rotundă, deschisă, senin gînditoare, luminată dinlăuntru, fruntea largă, ochii negri, adinc străbătători — toată flacăra vieții lui era acolo — nasul drept, mustața albă, retezată deasupra gurii mici, fine, inteligente, — o figură frumoasă de bătrîn energic, exprimînd bunătate și hotărîre. Un om sincer și foarte serios, ascunzînd o nobilă fire ostășească subțo și gingășie de copil».

Cu cît bătrînețea se apropia cu atît parcă tablourile lui Grigorescu împrăștie mai multă lumină, «vremea pare că-l înalță; îl apropie tot mai mult de soare, izvorul vieții». De aceea expoziția din 1900 — unde apar tablourile: *Ciobănașul culcat pe brînci*, *Dimineața pe drumul mare*, *Căratul fînului*, *Scoboritul oilor*, *Femeia trecînd pe cîmp*, — ar putea să fie numită și *Poezia unei zile de vară*.

Ultima expoziție a fost deschisă în 1904, din care nu i-au mai rămas decît tablourile «reținute».

Retras la Cîmpina la aproape 70 de ani visează, ca și altădată, să-și facă un chervan, cu care, împreună cu cei doi prieteni, să străbată țara în lung și în lat. Dar acestea erau planuri din iarna cumplitelui an 1907. Grigorescu, bolnav, își petrece luna mai la Govora. Doctorii îi interzic să mai lucreze.

La 18 iulie totul s-a sfîrșit.

«Luni a fost îngroparea. Luni pe la toacă. A fost simplă, așa cum a cerut-o el. simplă, discretă, liniștită, ca și viața lui. El dormea frumos între flori, acoperit cu un văl alb, străveziu, în mijlocul atelierului. Avea o față senină, împăcată, pătrunsă parcă de taina lucrurilor eterne care îl înconjurau... și cum dormea așa frumos, în prohodirea unui singur preot, doi țărani, ca pe un copil, l-au luat binisor pe mîini și l-au culcat într-un sicriu de brad... Pe crengi de stejar l-au așezat într-un car cu patru boi».

Lucrarea impresionează prin ținuta sa grafică ireproșabilă. Coperta redă în culori chipul pictorului — autoportret. De asemenea 8 imagini, reproduceri de pe tablourile originale, vin să completeze această lucrare.

Fragmentată în 22 de capitole, cartea pare o frescă luminoasă a tot ceea ce a înțeles, trăit și iubit marele pictor al neamului nostru, Nicolae Grigorescu.

Meritul autorului este acela de a fi reușit să aprindă în sufletele cititorului dorința de a cunoaște și de a îndrăgi acele peisaje și pe acei oameni redați cu atîta măiestrie de penelul pictorului Nicolae Grigorescu.

Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica românească 1757*.

Prima gramatică a limbii române. Ediție, studiu introductiv și glosar de N. A. Ursu, Editura Științifică, București, 1969, 158 p.

Împlinirea a 210 ani de la întocmirea de către Dimitrie Eustatievici Brașoveanul a primei gramatici a limbii române a fost marcată de tipărirea acestei lucrări în cadrul Editurii Științifice.

Dr. N. A. Ursu a folosit în acest scop cele două manuscrise ale *Gramaticii românești*, aflate în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România.

Primul manuscris datat 1 septembrie 1757 îngrijit copiat de autor reprezentantă, probabil, exemplarul destinat a fi tipărit. Manuscrisul poartă însemnările posesorilor; printre aceștia se numără C. Erbiceanu, profesor la Seminarul din Iași, care, în 1899 îl donează Academiei Române.

Cel de al doilea manuscris, datat 1774, reprezintă cu probabilitate o copie a primului, pe care Dimitrie Eustatievici a dat-o lui Sultzer. Printre posesorii acestui manuscris a fost și Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei, care, în 1894 l-a donat Academiei Române.

În studiul introductiv ce precede lucrarea, N. A. Ursu, prezintă mai întâi date în legătură cu viața și activitatea lui Dimitrie Eustatievici din care notăm :

S-a născut cu probabilitate în 1730--1735, ca fiu al protopopului brașovean Eustatie Grid. Tatăl său «preot luminat și energetic apărător al drepturilor și libertăților românilor ortodocși din Transilvania», a avut printre altele misiunea de a cere țarinei Elisabete Petrovna să intervină pe lângă împărăteasa Austriei în favoarea românilor «din sudul Transilvaniei rămași credincioși ortodoxiei». Tot prin grija lui s-a renovat biserica Sfântul Nicolae din Schei și s-a clădit, lângă biserică, o frumoasă școală, astăzi muzeu.

După școala românească din Scheii Brașovului, Dimitrie Eustatievici urmează la Academia teologică din Kiev, celebra instituție de învățământ înființată de mitropolitul Petru Movilă, în 1632.

Cu cele două atestate laute de aici, Dimitrie se reîntoarce la Brașov, unde a fost ceva timp, dascăl la școala românească din Schei. Până în septembrie 1757 va termina o gramatică a limbii române.

În perioada 1762—1786, Dimitrie Eustatievici în calitate de secretar al episcopilor ortodocși Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici și Ghedeon Nichitici, se integrează luptei «pentru recunoașterea oficială și apărarea independenței Bisericii Ortodoxe din Transilvania». Din 1786 este director al școlilor naționale reunite din Transilvania, funcție ce i-a permis să desfășoare o intensă activitate culturală și socială. Un loc important l-a ocupat preocuparea de a înființa școli românești, la sate și la orașe și de a alcătui manuale școlare.

Printre tipăriturile făcute de Eustatievici în scopul amintit, se numără : *Duceri de mînd sau povățuire către aritmetică sau socoteală*, traducere din limba germană, Sibiu, 1789; *Scurt izvod pentru lucruri de obște și dechilin în scrisori de alte chipuri*, în traducere din limba slavonă, Sibiu, 1792; *Dezvoltările și tilcuilele evanghelii a duminicilor, a sărbătorilor și a oarecătoru zile*, Sibiu, 1790; *Sinopsis adecă cuprindere în scurt a cei vechi și a cei noăno scripturi, adecă a Biblii*, Sibiu, 1791.

Dimitrie Eustatievici Brașoveanul a murit în anul 1796.

Dintre lucrările sale cea mai importantă din punct de vedere documentar și științific, este *Gramatica românească* rămasă în manuscris cu titlu : «Întru mărirea Sfintei cei de o ființă, făcătoarei de viață și nedespărțitei Troțe : a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh.

Gramatica Românească. Afierotisiță prea blagocestivului, prea luminatului și prea înălțatului domn și oblăduitor a toată Ungrovlahia, domnului domnului Io Constandin Nicolae Voievod. Acum întâi izvodită prin Dimitrie Eustatiev Brașoveanul. Metodos prea folositori și prea trebuincios, întărit cu piide prea folositoare, așezat cu rindniiala dreaptă și izvodit în Bolgaria Brașovului, Anul 1757, sep. 1».

Dimitrie Eustatievici este considerat primul autor de gramatică românească, întrucît încercările anterioare ale unor călători ca Staicu din Tirgoviste, nu au avut drept scop principal întocmirea unei asemenea gramatici.

Gramatica românească este alcătuită din : *Cuvînt de afierotisiră către prea blagocestivul, prea luminatul, prea înălțatul domn și oblăduitor a toată Ungrovlahia, domnul domnului Io Constandin Nicolae Voievod; Înainte cuvîntare către bine cinstitorii și ubltoriul de înțelepciune, cîlitor și Gramatica propriu-zisă.*

Cuvîntul de afierotisiră reprezintă o dedicație către domnitorul Constantin Mavrocordat care s-a afirmat în special, prin măsurile luate în scopul dezvoltării învățămîntului (înființarea de școli și tipografie) și culturii în Muntenia și Moldova.

Unii cercetători, ca A. D. Xenopol și C. Erbiceanu, au emis ipoteză că *Gramatica românească* ar fi fost alcătuită la porunca domnitorului în scopul înlesnirii studierii

gramaticii grecești de către români. Gramatica ar fi fost alcătuită de Eustatievici deoarece în Muntenia și Moldova nu ar fi existat un cărturar care să poată realiza acest lucru.

N. A. Ursu respingând aceste afirmații aduce următoarele argumente: Eustatievici în lucrarea sa afirmă doar că astfel a îndeplinit o veche dorință a domnitorului care a dat poruncă să-i fie tipărită lucrarea. Această dorință a domnitorului avea ca principal scop înzestrarea culturii românești cu «un instrument pentru studiul sistematic al limbii române». Dacă scopul lui ar fi fost înlesnirea studierii gramaticii grecești ar fi fost suficientă traducerea în românește a unei asemenea gramatici.

Pe lângă aceasta și printră călugării de la mitropoliile din București și Iași sau de la episcopiiile din Rîmnic sau Rădăuți, precum și din unele centre culturale minăstirești, cum era cel de la Hurez se aflau — în prima jumătate a secolului al XVIII-lea — mai mulți cărturari care s-ar fi putut încumeta «să îndeplinească o atare dorință a domnitorului», și nu era nevoie să se apeleze la Eustatievici.

Cărturarul Dimitrie Eustatievici, cunoscător al limbilor greacă, latină, slavonă și probabil germană, s-a gândit desigur că și limba română are nevoie, pentru a fi învățată, de o gramatică a sa.

Înainte cuvîntare către cititor cuprinde părerea autorului asupra rolului învățaturii în pregătirea morală și intelectuală în progresul societății. Lipsa învățaturii a făcut că dreptatea să fie adusă «întru cumplita ocară» să aibe loc războaie să nu fie respectate legile, etc.

Fiecare învățătură trebuie să înceapă, consideră Eustatievici, cu gramatica. Așa cum o definea el «gramatica este începutul tuturor învățăturilor, pentru că a lînde cu pricepere și cu silință către învățatura retoricii, filosofiei, teologiei și altor învățături fără știința gramaticii a te folosi cum este trebuință... nu vei putea dezlega nici un fel de period și nu vei putea afla precunoștința și preadevărul cel ascuns întru period și întru alte încheieri sintacticești, piticești și altele».

O altă problemă adusă în discuție de N. A. Ursu este aceea a modelelor folosite de Dimitrie Eustatievici în elaborarea gramaticii sale, deoarece fiind primul care a întocmit asemenea lucrare era și firesc să se fi folosit de modele.

Unul dintre modelele folosite de Eustatievici a fost gramatica slavonă a lui Smotrițki, editată și în Țara Românească, în 1697, la Snagov, iar în 1755, la Rîmnic. De această gramatică a fost influențat Eustatievici la foaia de titlu, părțile anexe și precuvîntarea către cititor.

În text doar la partea I-a (ortografia) se simte influența modelului slavon.

În celelalte trei părți ale gramaticii — *etimologia*, *sintaxisul* și *prosodia* — Eustatievici va folosi alte modele. Prin acestea sînt gramatica grecească a lui Constantin Laxaris, gramatica greacă a lui Antonias Califoros.

Cercetările au dus la concluzia că, în special la colaborarea morfologiei a fost folosită și o gramatică latină. Aceasta după părerea editorului ar fi fost *Elementa grammaticae latinae* a lui Gregorius Molnar apărută la Cluj în 1556.

Stihiile Gramaticii românești, partea propriu-zisă a lucrării cuprinde: 1) Alfabetul chirilic, scrierea limbii române cu acest alfabet, accentul cuvintelor și semnele de punctuație. Deosebit de valoroase sînt informațiile referitoare la fonetica vechii noastre scrieri. 2) Morfologia care grupează opt părți de vorbire: numele, pronumele, verbul, participiul, prepoziția, adverbul, interjecția și conjuncția. (Sub denumirea de *nume* intră adjectivul, numeralul și substantivul). 3) Sintaxa cuprinde asemenea modelelor, numai părțile de vorbire. 4) Pentru *prozodie* este considerat «cel dintîi tratat românesc de versificație».

Faptul că Dimitrie Eustatievici a folosit mai multe modele în elaborarea lucrării sale, nu trebuie să ducă la concluzia că aceasta ar fi o compilație întrucît «pe lângă dificultatea de a determina regulile gramaticale ale limbii române, Eustatievici a trebuit să învingă o mare greutate și în privința citării sau adaptării în limba română a terminologiei de specialitate».

Din punct de vedere lingvistic, gramatica prezintă trăsăturile specifice cărților bisericești din acea perioadă.

O problemă interesantă este aceea a gradului în care *Gramatica românească* a fost cunoscută și folosită de contemporani.

Pornind de la afirmația lui Franz Joseph Sulzer că Eustatievici i-ar fi dat spre cercetare o copie a lucrării sale s-a ajuns la concluzia că cel de al doilea muncris

aflat la Biblioteca Academiei R.S.R., este tocmai această copie, înapoială lui Eustatievici.

N. A. Ursu accentuează că Gramatica lui Eustatievici nu a fost folosită în școlile românești (nici chiar în cea de la Scheii Brașovului), întrucât acestea erau școli elementare. De altfel nici nu există o mărturie care să ateste aceasta.

Gramatica lui Eustatievici va fi folosită abia la începutul secolului al XIX-lea la elaborarea primului curs de gramatică a limbii române al Prof. Ioan Alboteanu de la Seminarul din Socola (Iași), prima școală românească de grad gimnazial în care s-a predat limba română ca obiect aparte.

Editarea acestei lucrări prezintă o importanță deosebită atât pentru cercetători cît și pentru cititori. Pentru cercetători ea reprezintă un document istoric care aduce o contribuție în rezolvarea unor probleme legate de evoluția limbii românești, de raporturile sale gramaticale cu celelalte limbi (greaca, latina și slavona).

Pentru cititori apare acum posibilitatea de a studia această primă încercare de elaborare a unei gramatici a limbii române și a face o comparație în scopul sesizării gradului în care ea a servit la elaborarea gramaticilor ulterioare ale limbii noastre.

N. STANCULESCU

Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, E.P.L., 1969, 289 p.

În cele 11 capitole ale cărții sale, dense, de o subtilă analiză a culturii noastre vechi, Alexandru Duțu prezintă în prim plan rezultatul diferitelor cercetări pînă la cele mai recente enunțuri și probleme de istorie literară. 1) În capitolul «*Enciclopedism românesc*», (p. 9—15), definește ca «enciclopedism umanist» trăsătura fundamentală exprimată în cultura «strălucitoare» din veacul lui Ștefan cel Mare, din timpul lui Radu cel Mare și Neagoe Basarab. În categoria «*enciclopedism iluminist*» erudiția e animată de un generos spirit demofil. Episcopul Chezarie consultă asiduu Enciclopediile franceze; «enciclopedismul romantic» e caracteristic lui Heliade Rădulescu, iar cel științific apare o dată cu Odobescu și Nicolae Iorga. 2) «*Insemnări despre formarea culturii noastre naționale*», (p. 16—30) remarcă faptul ca primele fragmente de traduceri din *textele bisericesti*, cît și tipăriturile românești de cult reflectă un proces ascendent al creșterii conștiinței naționale. În *Prefețele* traducerilor cărților de cult se exprimă «năzuința întregului popor». Traducerea textelor sacre în limba română «constituie o inițiativă autohtonă ce a dus mai departe reformele pe care Bizanțul înțelesese să le adopte pentru a-și asocia dominației politice, — una culturală» (p. 22). Expansiunea culturală bizantină, întemeindu-se pe cunoaștere și înțelegere, pe spiritul «deschis» s-a exercitat cu mai multă elasticitate decît cea romană a papalității. În numele înțelegerii cuvîntului sacru recomandată de Apostolul Pavel, clericii ortodocși români introduc treptat limba română în cult, răspunzînd unei cerințe a conștiinței naționale în creștere, într-o etapă de rennoire a mișcării de idei din Europa. Tipărirea cărților bisericesti la Brașov în secolul al XVI-lea marchează pătrunderea limbii române cît mai larg în sfera vieții social-politic-spirituale iar cealaltă artă a scrierii, «pictura realizează forme de expresie originale, relevînd o bogăție de resurse artistice unice în frescele exterioare ale mînăstirilor și bisericilor moldovenești». Autorul remarcă cu subtilitate prezența «*conștiinței ortodoxe*», ca factor de rezistență în fața puterii otomane, mahomedane, în spațiul sud-est european. Biruința limbii române în ipostaza ei de limbă literară e rezultatul unei acțiuni conștiente, culminînd cu traducerea integrală a *Bibliei* în 1688. «Unitatea limbii și a tradițiilor au susținut lupta pentru independență, și acțiunea culturală din faza în care a predominat *misiunea «ortodoxă» a țărilor române în fața imperiilor de «altă lege», mahomedani sau catolici*» (p. 28).

În capitolul «*Cartea și societatea în secolul al XVIII-lea*» (31—64) se respinge o ipoteză nefundată, emisă cu privire la tipărirea primelor noastre cărți (Vezi teza expusă de Virgil Molin, *Venise, berceau de l'imprimerie glagolique et cyrillique*, în «*Studi Veneziani*», VIII (1966), p. 347—447).

De asemenea trebuie să evităm accentul excesiv pus pe rolul Reformei în apariția textelor române, și să constatăm cu satisfacție faptul că de exemplu între 1750 și 1780 apar nu mai puțin de 127 cărți, în românește, trei în slavonă și 12 în grecește, dintre care trei tipărite la Lipsca. Spre deosebire de celelalte culturi din sud-estul european, cartea română depindea prea puțin de centre exterioare teritoriului ei.

În prefețele *Mineelor* tipărite de Chesarie identificăm o periodizare a istoriei românilor, de asemeni o argumentare a originii latine a poporului nostru, iar la *Psaltiri* găsim cronologii sau documente istorice. Mînăstirile și centrele episcopale au desfășurat o acțiune livrescă neîntreruptă, iar la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în mînăstiri apare o puternică acțiune de reînviere a literaturii isihaste, concomitent cu reluarea tipăriturilor care în secolul anterior, contribuiseră la introducerea limbii române în cult. Acum se traduc scrierile lui Simeon Noul Teolog, ale lui Nichita Stetatos, iar în cadrul episcopioilor se organizează biblioteci și școli în limba română. Tipăriturile de ritual sînt sporite cu cuvinte innoitoare și diverse anexe, iar în Transilvania datorită lui Inochentie Micu, lupta confesională ia un aspect de revendicare de drepturi politice. Clericii transformă acțiunea de traducere într-o argumentare a latinității poporului (episcopul Chezarie) și a specificului cultural național (așa cum face Grigore Rîmniceanu). Efortul de luminare apare datorită intelectualilor, care provin din centrele mînăstirești, din școlile române de pe lângă episcopii. Literatura pentru cea mai mare parte a populației e strîns legată de iconografie. Iacob Putneanu condamnă în *Sinopsis (1757)* superstițiile, cartea bisericească avînd un rol pozitiv. Conceptul de cezaro-papism e absent din istoria cultural-spirituală a poporului nostru.

De-a lungul fazelor care au marcat desprinderea Bisericii române de cele 5 patriarhii tradiționale se poate sublinia atașamentul Bisericii noastre de lupta pentru independență și de rezistența opusă de statele române.

O imagine valoroasă aduce autorul și în studierea «unirii cu Roma», apreciind faptele astfel: o bună parte din ortodocșii transilvăneni nu au acceptat unirea cu Roma cu convingerea că intră astfel în lumea apuseană, ci cu ferma credință, că păstrînd ritul ortodox, reiau legătura cu Roma, iar dezamăgirea constatăată în cele din urmă, a determinat o revenire la ortodoxie. Cartea apărută în tipografiile bisericești a devenit un instrument de susținere și afirmare a limbii poporului, aducînd o contribuție de bază în spiritul larg al victii artistice-spirituale.

Activitatea de luminare prin învățămînt e susținută de mitropoliți ca Iacob Stamate, Veniamin Costache, Grigore al Ungrovlahiei, cît și de marii boieri care continuă curentul umanist și umanitar din epoca bisericească. Apartenența mitropoliților și a episcopilor români la mediul sătesc sau boierimii pămîntene, face ca această cultură să nu fie opusă creațiilor folclorice și în astfel de condiții literatura nu apare opusă folclorului ca în evul mediu occidental. Aceste date ale istoriei culturale din acest secol contribuie la determinarea unui stil propriu românesc, fac posibile coordonatele unei sinteze spirituale. Istoria culturii din acest secol ne oferă o epocă de tranziție cu profil de cultură omogenă și aspecte de trecere spre una amplu diversificată.

Celelalte capitole: «Voltairianism și rousseaism», «Primele contacte literare anglo-române», Generația de la 48 în viața literară a epocii, «Elocvența lui Kogălniceanu», «Eminescu și romantismul englez», «Biblioteca lui George Coșbuc» «Atque nos» sau itinerariul lui Coșbuc în literatura universală, Etapele receptării operei shakespeariene, aduc fiecare în parte contribuții marcante la înțelegerea diverselor medii literare, a etapelor de receptare a culturii occidentale și concepte, idei din istoria culturală a secolului al XIX-lea. Remarcăm în capitolul «Voltairianism și rousseaism» contribuția mitropolitului Veniamin Costache la traducerile din cultura franceză «în cadrul unei tradiții dinamice», mitropolitul pledînd pentru dezvoltarea literaturii și creșterea rolului învățămîntului. «Apologia», (vezi B.R.V., IV, nr. 897) e tradusă în 1816 la Mînăstirea Neamț de Gherontie, un monah format la școala tradiției isihaste a lui Paisie Velicicovski, și retipărită la București în 1819.

În «Primele contacte literare anglo-române» se reamintește și de preotul Petru Teodorovici din Timișoara, care în 1916, traduce din literatura engleză. (Vezi Mircea Avram, *Primul traducător al lui «Robinson Crusoe» în limba română, preotul bănărean Petru Teodorovici*, în «Mitropolia Banatului», 1967, nr. 7/9). În «Biblioteca lui George Coșbuc» sînt reamintite printre izvoarele de cultură la care poetul ardelean apela: *Teologia pastorală*, Sibiu, 1857, multiplele ediții ale Bibliei, *Sf. Ioan Gură de Aur* (1833),

Tetraevanghelul diaconului Coresi, retipărit în 1889, etc. «Explorările» lui Alexandru Dușu reasează cu spirit de obiectivitate valorile vechii culturi românești și apreciază cu simț spiritual contribuția cărții de cult și bisericești la dezvoltarea și menținerea conștiinței naționale a poporului nostru.

C. BĂRBULESCU

I. Berciu, Al. Popa, Horia Ursu, *Cetatea Alba Iulia*, Editura Meridiane, București, 1968, Ediția a II-a (complet revăzută), 58 p. text + 42 ilustrații.

În colecția «Monumentele patriei noastre», cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani de la desăvârșirea statului național român unitar, a apărut într-o nouă ediție, lucrarea prezentă, dedicată bătrinei cetăți.

Cetatea Alba Iulia a fost zidită în timpul împăratului Traian, dar, descoperirile arheologice au dovedit că pe locul ei au existat așezări încă din mileniul cinci î. d. Hr.

Din epoca neolitică s-a descoperit, de exemplu, o așezare locuită de păstori și agricultori mesageri ai culturilor Turdaș, Petrești, Coțofeni.

Prezența dacilor în această regiune a fost dovedită nu numai de urmele din jurul actualului oraș ci, în special, de descoperirea la 20 km nord de Alba Iulia a unei renumite cetăți dacice și chiar a unui centru orașenesc. Acest centru cunoscut sub numele de Apoulon se presupune că, în special în timpul regilor Buerebista și Decebal, a cunoscut o deosebită înflorire economică, politică și socială.

În urma războaielor daco-romane cetățile dacice sînt distruse și implicit și Apoulon. Dar, dată fiind poziția acestei cetăți, romanii vor reface pe locul actualii cetăți feudale o cetate oraș cu numele de Apulum. Tot aici legiunea a III-a Gemina își construiește un castru în jurul căruia, în scurt timp se formează o așezare din meșteșugari funcționari și veterani, condusă de un magister. Din asemenea așezări (canabae) se va forma în timpul împăratului Mărcus Aurelius (161—190) municipiul *Aurelium Apulense*, numit mai târziu colonia lui Aurelia Apulensis. Identificată la Alba Iulia în cartierul Partoș colonia este însemnată cu denumirea Apulum I.

În timpul împăratului Septimius Severus (193—211) este menționat și *Municipium Septimium Apulense* consemnat astăzi ca Apulum II. Cu probabilitate acest oraș (în partea de nord, sud și sud-est de actualul oraș) a fost înființat pe locul unui vicus dacicus.

Apulum, acest centru strategic și economic și-a păstrat locul de reședință și în timpul împărțirii Daciei în cele trei provincii: *Apulensis*, *Porolissensis* și *Malvensis*. Orașul devine unul din cele mai înfloritoare și datorită așezării sale într-un punct de unde plecau drumuri spre *Potaissa* (Turda), *Caput Stenarum* (Boița), *Ampelum* (Zlatna), pe Mureș pînă spre graniță. Așa se explică descoperirea în aceste locuri a unui bogat material ce dovedește existența unor clădiri monumentale, publice și particulare, dar și a unor colibe și morminte modeste ale dacilor autohtoni și ale sclavilor. Aceste descoperiri permit cercetătorilor să reconstituie, în general viața economică și socială a orașului. Existau aici asociații profesionale și prin portul de la Mureș se permitea exportarea, în special a produselor agricole și importarea unor mărfuri din Italia, Dalmația, Panonia și Tracia.

Din punct de vedere religios existau aici numeroase temple, organizații religioase și mai ales altare dedicate zeităților oficiale romane, orientale, africane, egiptene, celte, germane și băștinăse.

Ca important centru militar, administrativ și economic al celor trei provincii dacice, Apulum a avut un rol de seamă în acțiunea de romanizare a Daciei, după anul 165.

Atacurile neîntrerupte ale popoarelor migratoare vor sili în cele din urmă pe romani să se retragă din Dacia.

În orașul Apulum zguduiri fără încetare, viața va continua, dovadă fiind vasele de lut, monedele, opaițele de factură primitiv-creștină, brățăările, chiupurile, datate din secolele III—VI d. Hr.

În timpul slavilor (începutul secolului VII) pe locul actualului oraș Alba Iulia sînt identificate o așezare pe ruinele centrului roman iar alta în vecinătate la Ciugud.

În această perioadă apare și numele *Bălgrad* (orașul Alb) «toponim sugerat probabil de aspectul ce-l ofereau impunătoarele ruine ale marelui centru al Daciei romane, acum complet distrus».

Cercetarea a numeroase documente dă posibilitatea să se ajungă la ipoteza că în secolele IX și X a existat aici, la Alba Iulia, voievodatul lui Gyla-Gylas, care «se creștinează, în jurul anului 950 după ritul bizantin, același ca și al populației autohtone pe care o stăpânea, primind suzeranitatea împăratului de la Constantinopol, Vasile al II-lea, Bulgaroctonul».

Cetatea Alba Iulia și împrejurimile este transformată începând din secolul al XII-lea (1177) în comitat al regalității maghiare. «Tot în acest secol — spun autorii — se stabilește la Alba Iulia reședința episcopiei romano-catolice a Transilvaniei, ca urmare a misiunii de catolicizare ce și-o asumase regalitatea maghiară. În acest scop fusese ridicată aici și o biserică romanică de mari proporții».

Orașul, ca urmare a dezvoltării deosebite, primește, în această perioadă numele de *Civitas*. Dar, așa cum ne relatează călugărul pelerin *Regerius*, în poemul *Carmen miserabile* (cîntec de jale).

După invazia tătară din anul 1241, Alba Iulia a fost distrusă. De acum încolo refacerea sa este mult îngreunată și de adîncirea contradicțiilor dintre marii feudali și iobăgii români și maghiari.

Au loc numeroase răzvrătiri ce culminează cu răscoala țărăneasă de la Boblna din 1437. Nobilimea celor trei națiuni (maghiară, sașă, secuie) va alcătui drept răspuns alfanța *Unio trium naŃionum*.

Pe plan general, Transilvania tinde din ce în ce mai mult spre autonomie. Sub conducerea voievodului Ioan de Hunedoara (1441—1456) Transilvania luptă împotriva turcilor reușind să organizeze chiar, alături de Țara Românească și Moldova, «o puternică coaliție autohtonă».

Cu prilejul invaziei turcești în Transilvania (1442) Alba Iulia se transformă într-un adevărat punct de sprijin și loc de întrunire a armatelor.

Încă din această perioadă, Transilvania vedește tot mai multe tendințe de apropiere de celelalte țări române.

Intensificarea exploatarii iobăgilor a adus în această perioadă de lupte și frământări, numeroase mișcări țărănești ce culminează cu războiul țărănesc din 1514 condus de Gheorghe Doja.

Pe plan extern în urma victoriei lui Soliman Magnificul din august 1526, Ungaria e transformată o parte în pașalic, iar altă parte trece sub stăpînirea Austriei.

Intrață sub suzeranitatea otomană, Transilvania este transformată în principat autonom. Ea cunoaște toluși lupte interne ca urmare a disputei dintre Austria și Turcia, dispute încheiate prin victoria Turciei și recunoașterea ca principe (în anul 1566) a lui Ioan Sigismund. De acum, pentru istoricul oraș, urmează o perioadă de liniște. Printre transformările interne se numără și înființarea, alături de școala capitulară de lângă episcopia romano-catolică, a unei școli orășenești, crearea tipografiei (în anul 1567) lui Rafael Hoffhalter. Acum se tipăresc *Palia de la Orăștie* și multe cărți românești religioase, coresiene.

Alba Iulia este martora unui alt eveniment istoric: intrarea lui Mihai Viteazu pe poarta cetății, la 1 noiembrie 1599, după victoria de la Selimbăr.

În urma cuceririi Moldovei, în mai 1600, la Alba Iulia, Mihai Viteazu se va intitula: «Din mila lui Dumnezeu Io Mihail, Voievod și domn a toată Țara Românească și ai Ardealului și ai Țării Moldovei». Acum apare sigiliul voievodului ce reprezenta cele trei țări române reunite. Ca expresie a acestei unități «vămile dintre vechile hotare sînt suprimate, iar mitropolia ortodoxă a Transilvaniei este supusă jurisdicției mitropoliei Țării Românești».

Măsurile întreprinse de marele voievod în scopul înlăturirii unitrii au nemulțumit însă nu numai curtea de la Viena și Poarta otomană, ci și nobilimea transilvană și boierimea munteană și chiar și pe orășeni și țărani.

Asasinarea lui Mihai Viteazu, la 19 august 1601, pe Cîmpia Turzii, pune capăt unității temporare a țărilor române.

Între țările române au continuat, — adîncindu-se pînă la formarea unei conștiințe naționale, — vechile și permanentele legături economice și spirituale, inclusiv dependența Mitropoliei Transilvaniei de jurisdicția Mitropoliei din Țara Românească.

Orașul Alba Iulia cunoaște în continuare o perioadă de puternice frământări pînă în anul 1613 cînd este ales ca principe al Transilvaniei Gabriel Bethlen. După ce ajunge la încheierea unor alianțe cu domnul Țării Românești și cu domnul Moldovei, noul principe se gîndește chiar «la unirea celor trei țări române într-un regat al Daciei, dar de confesiune protestantă». În acest scop va cere sprijinul patriarhului de Constantinopol Kiril Lukaris. În răspunsul său patriarhul îl face atent că va trebui să respecte în primul rînd «legătura de sînge și de simțiri care trăește, deși în mod tainic, dar cu atît mai puternic, între românii din Țara Transilvaniei și între locuitorii Țării Românești și Moldovei» (p. 21).

Domnia lui Gabriel Bethlen aduce orașului Alba Iulia o deosebită dezvoltare economică și culturală. Din punct de vedere cultural trebuie remarcat faptul că apar acum limbile materne în biserică și școli laice. În 1622 se înființează o *Academie* pe care principele o va ridica în 1629 la rangul de *Academicum Collegium* sau *Gymnasium Illustre*, formată din cinci clase și o secție de teologie. Se presupune că tot acum, printre școlile înființate, a apărut «și una pentru populația românească cu scopul de a atrage la calvinism ca și pentru pregătirea de funcționari și învățători».

Măsurile întreprinse de Gabriel Bethlen și urmașii săi în scopul atragerii românilor la Reformă a avut pentru aceștia «urmări binefăcătoare în ceea ce privește folosirea limbii materne în biserici prin înlocuirea slavonei. Pe lângă Mitropolia lui Mihai Viteazu s-a înființat o tipografie și o școală, în care se predau limba română, latina și greaca».

În această perioadă apar *Cronica bisericii Sf. Nicolae din Brașov* scrisă de preotul Vasile, între anii 1628—1633 și *Cronica lui George Brancovici* (1687) fratele mitropolitului de Alba Iulia. Datorită acestor lucrări s-au păstrat pînă la noi mărturii asupra istoriei Transilvaniei și mai ales unele referiri la evenimentele legate de moartea marelui voievod Mihai Viteazu și îngroparea corpului său în cimitirul Mitropoliei din Alba Iulia.

Expediția vizirului Köprülü din 1658 și mai ales expediția turco-lătară din 1662 transformă cetatea într-o adevărată ruină.

Mihai Apaffi «ultimul principe al Transilvaniei» va trebui ca în anul 1690 să renunțe la tron și de la această dată Transilvania trece de sub stăpînire turcească sub cea habsburgică.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea nemulțumirile din rîndurile maselor populare cresc. Agravate de actul unirii cu Biserica Catolică (1700) nemulțumirile duc la răscoale ca aceea din anul 1714 și mai ales aceea din 1759, condusă de Sofronie și care s-a desfășurat în jurul orașului Alba Iulia.

Între anii 1714—1739 împăratul Carol al VI-lea, în acțiunea de transformare a orașului Alba Iulia în centrul militar, dărîmă vechea fortăreață și orașul medieval, prilej cu care este dărîmată și clădirea Mitropoliei Ortodoxe din vecinătatea celății. Orașul care începe o perioadă de decădere primește numele Karlsburg, Alba Carolina sau Karolyfehérvár.

Înăsprirea exploatareii dă naștere unor nemulțumiri tot mai mari ce duc la răscoala condusă de Horia, Cloșca și Crișan (1784). Înfrîngerea răscoalei și supliciuul la care au fost supuși conducătorii ei pe locul numit «Dealul Turcilor» azi «Cîmpul lui Horia», dă orașului Alba Iulia «valoarea de simbol al luptei maselor populare pentru egalitate socială, pentru libertate».

Dezvoltarea capitalismului în Europa dezlănțuie acele forțe care unite în revoluția de la 1848, cer înlăturarea relațiilor feudale, eliberare socială și națională.

Transilvania este prinsă în aceste frământări ce culminează cu marea adunare de la Blaj din 3—5 mai 1844. Printre revoluționarii de frunte se numără Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Eftimie Murgu, Avram Iancu ș.a.

Chiar dacă această revoluție a fost înfrîntă ea avea să influențeze profund viitorul Transilvaniei.

În secolul al XIX-lea Alba Iulia este martora multor alte evenimente de importanță istorică. Conferința naționalităților de la 12—13 februarie 1861, comemorarea a unui secol de la răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, adunarea generală a «Astrei» din 1886 la care George Barițiu a conferențiat despre istoria orașului Apulum—Bălgrad-Alba Iulia, sînt numai cîteva dintre aceste evenimente.

Dezvoltarea capitalismului, numeroasele nemulțumiri ale maselor manifestate prin acțiuni de protest, greve și mișcări țărănești nu exclud nici orașul Alba Iulia.

Conflictul mondial izbucnit în iulie 1914 atrage printre numeroasele sale rezultate și prăbușirea imperiului austro-ungar în anul 1918. Popoarele integrate acestui imperiu devin acum independente.

În Transilvania, organul conducător se proclamă Consiliul național român. Și în Alba Iulia, ca și în celelalte orașe și sate, se va crea Consiliul național condus aici de protopopul Ioan Teculescu și Dr. Ioan Pop și Garda națională condusă de căpitanul patriot Florian Medrea. Conducătorii Consiliului național de la Alba Iulia hotărăsc, pentru consfințirea unirii Transilvaniei cu România, convocarea Adunării Naționale de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918. Aici aveau să se strângă, la data fixată, peste 100.000 de oameni din diferite județe și centre industriale transilvănene.

Marea Adunare populară de la Alba Iulia prin votul său a marcat «desăvîrșirea procesului de constituire a statului național român unitar», unitate consacrată apoi și de marile puteri prin tratatele de la Saint-Germain și Trianon.

Dezideratele formulate în cadrul uriașei Adunări de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 și-au cunoscut adevărata rezolvare și împlinire în cei aproape 25 de ani care s-au scurs de la istoricul act de la 23 august 1944. În toată această perioadă, Alba Iulia a fost martora a numeroase transformări.

După aceste «file de istorie» autorii se ocupă de «monumentele istorice și arhitectonice din Cetatea Alba Iulia».

Din vechiul castru de la Apulum ce cuprindea la început legiunea a XIII-a Gemina și a I-a Adjutrix s-au descoperit puține urme, pe baza lor se presupune că marea castru era înconjurat de un zid de cărămidă și piatră de aproximativ 5 m grosime și 6 m înălțime. În afara zidurilor erau 2 sau 3 rânduri de șanțuri întrerupte de porțile cu turnuri de pază.

Mult mai multe urme s-au păstrat de la așezările romane. Printre acestea se numără: construcții monumentale, temple, monumente epigrafice și sculpturale, necropole și ruine ale instalației de apă potabilă și apă caldă.

Descoperirea sub tencuielile actuale școli profesionale a ruinelor unei construcții monumentale duce la presupunerea că aceasta ar fi reședința guvernatorului Daciei.

La Apulum a existat, se pare, «o adevărată zonă a templelor». Dintre acestea au fost date la iveală templul lui Jupiter Dolichenus și rămășițe (se pare) ale templului lui Jupiter Cimistenus și ale celui al zeiței Baltis. Dintre statui, statuete, sfinxi, coloane, reliefuri, impresionează statuetele din teracotă și bronz ale zeițărilor Venus, Mercur, Diana și mai ales monumentele lupoaică cu doi gemeni, Pluto și Proserpina, Apollo cu lira, Jupiter, Nemesis, Silvanus, Mithras, Liber și Libera, Esculap și Higia, cavalerul trac, etc.

Muzeul de arheologie, istorie și etnografie din Alba Iulia păstrează între altele adevărate colecții de ceramică, mărturii ale activității meșterilor de la Apulum, dar și a schimburilor comerciale cu ceramică cu orașele din Galia. De altfel, ceramica de la Apulum și în special opaițele au fost găsite prin întreaga Dacia. Se mai găsesc la muzeu, vase de sticlă în care se păstrau parfumuri și uleiuri fine, o interesantă colecție de instrumente chirurgicale, obiecte de podobă, zaruri etc.

Dintre mozaicurile descoperite la Apulum, un interes deosebit îl prezintă acela dat la iveală în 1767 ce reprezintă un taur din cubulețe negre și albe, alternative.

Tot pe un fundal de pătrățele imitind tabla de șah sînt reprezentate două figuri bărbătești în mozaicul descoperit în 1782. Dar, cel mai mare interes îl prezintă mozaicul policrom descoperit la Partoș, 1950. El reprezintă două figuri masculine artistic executate și diferite motive ornamentale.

Alba Iulia, devenind în secolele al IX-lea și al X-lea centrul unui voievodat avea, desigur, și o cetate. Cert este faptul că în secolul al XIII-lea este construită aici o nouă cetate din piatră. În ea erau integrate și catedrala romano-catolică și reședința episcopală.

În secolele al XVI-lea al XVIII-lea se va ridica o nouă cetate al cărei plan final este făcut de arhitectul italian Giovanni Morando Visconti în 1711. Se știe astfel că cetatea era pătrată cu ziduri din piatră, luată în general din ruinele castrului și clădirile romane și înconjurată de un șanț adînc și lat. Cetatea avea la est și vest poarta Sfîntului Gheorghe și respectiv Sfîntul Mihail. Pe poarta Sfîntul Mihail a intrat la 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazu. Din zidurile acestei cetăți se mai păstrează partea de sud și două bastioane. Parte din această cetate a fost înglobată în noile fortificații făcute de austrieci în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Toate acestea reprezintă cetățile Bălgradului.

În continuare, autorii prezintă cetatea de aslăzi de la Alba Iulia.

Construită în anii 1714—1738, puternica fortăreață ce cuprindea aproximativ 70 ha avea un fort central și numeroase bastioane, șanțuri duble, și ziduri al cărui perimetru ajungea la 12 km. Cetatea era întărită cu cazemate, tunele și galerii de acces.

Intrarea în cetate se făcea prin cea de a treia poartă, cea mai importantă dintre cele trei, impresionantă prin monumentalitatea și ornamentația ei în stil baroc. Poarta are trei intrări și o fațadă a cărei statuie imperială ce o împodobeste și la picioarele căreia sînt reprezentați turcii, are valoare de simbol pentru victoriile asupra otomanilor.

Intrarea principală era închisă de mari porți de lemn ce se mai păstrează și astăzi. Aici, sub poartă există două încăperi (în dreapta și în stînga) folosite ca închisoare pentru răsculații de la 1784. În soclul statuiei imperiale (Carol al VI-lea) există o încăpere în care se presupune că ar fi fost închis Horia.

În afară de poarta menționată mai există una secundară și altele două mai simple în care se intra în cetate dinspre Platoul romanilor. S-au găsit și aici colonate, capituluri, fără să predomină ca la cealaltă poartă statuile și basoreliefurile.

Între anii 1964—1966, pe baza planului lăsat de Giovanni Morando Visconti și a altor documente, s-au făcut săpături în scopul precizării locului unde a fost întemeiată la 1597 «Mitropolia lui Mihai Viteazul». S-au descoperit cimitirul mitropoliei, precum și ziduri, cărămizi, fresce de la cele două biserici și urmele chiliilor.

Un alt monument important prin vechime și realizare artistică este Catedrala romano-catolică.

În jurul anului 1100 a existat pe locul actualei catedrale «o biserică în stil romanic cu trei nave, o singură absidă și un baptisteriu de formă circulară» distrusă în urma invaziilor tătarilor din 1241. În secolul al XIII-lea din ruinele acesteia s-a construit o nouă bazilică cu trei nave dar cu trei abside semicirculare, construire ce a durat mai mult de cincizeci de ani. Suferind câteva transformări în începutul secolului al XIV-lea, catedrala este transformată în necropolă a familiei lui Ioan de Hunedoara și apoi a principilor ardeleni.

Catedrala ortodoxă a fost construită în anii 1921—1922 ca «o semnificativă continuare a mitropoliei lui Mihai Viteazul».

Ca arhitectură, prin adaptarea planului în cruce greacă înscrisă în tîlnit și la biserică curții domnești de la Tîrgoviște, Catedrala «este o sinteză a unor vechi elemente arhitectonice românești, în special brîncovenesti».

Construcția este formată din biserică propriu-zisă, o incintă dreptunghiulară din două pavilioane mari și două pavilioane mici, și o clopotniță de 58 m înălțime. În pavilionul sud-estic se găsește biblioteca și cancelaria catedralei, iar în cel nord-vestic o expoziție și depozite ale Muzeului de arheologie, istorie și etnografie.

În biserică se intră prin pridvorul deschis în nișa căruia se pot vedea plăci de marmură cu inscripții referitoare la tipăriturile bisericesti de la Alba Iulia, din secolul al XVII-lea.

În semn de pretuire a voievodului Mihai Viteazul și a Doamnei Stanca, în pro-naos sînt zugrăvite în frescă portretele acestora.

Pictura interioară aparține pictorului Costin Petrescu.

Prin actul de revenire la credința ortodoxă a greco-catolicilor din Transilvania, act realizat la 21 octombrie 1948, biserică a primit denumirea de «Catedrala reînțegririi Bisericii Ortodoxe române din Transilvania».

Palatul principilor ardeleni, a fost între 1599 și 29 august 1601 sediul lui Mihai Viteazul. Clădirea a fost inițial reședință episcopală, tot aici existînd și o școală capitală. Refăcut din temelii de regina Isabella și fiul său Sigismund (1556—1571), după uciderea lui Mihai Viteazul, palatul a fost distrus.

Refacerea lui începe sub Gabriel Bethlen (1613—1629) și suferă modificări importante în timpul lui Rakozi (1630—1648).

Dintre palatele ridicate de nobili se distinge palatul baronului Ștefan Apor, construit în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Destul de bine păstrat, prin tehnică și ornamentație, palatul aparține renașterii tîrzii și cu mici influențe ale stilului baroc.

Din aceeași perioadă datează și palatul contelui Bethlen Miklos.

În apropierea Școlii generale de 8 ani nr. 2 se găsește construcția în care a funcționat Academia lui Gabriel Bethlen, interesantă prin decorația interioară și exterioară.

În clădirea zidită la 1898 a avut loc la 1 decembrie 1918 Marea Adunare națională ce a proclamat unirea Transilvaniei cu România. Acest eveniment a fost însemnat pe o placă de marmură în limba latină sub cornișa frontispiciului arcului de triumf de la intrare. De remarcat la această Sală a unirii sînt picturile sale interioare, opere ale francezului Pierre Bellel: Traian, Decebal, Horia, Cloșca, Crișan, Avram Iancu, Ioan de Hunedoara, Matei Corvin, Andrei Șaguna, Lemeny, Petru Maior și scene istorice.

Dintre monumentele de la Alba Iulia mai sînt menționate *Obeliscul Horia, Cloșca și Crișan*, ridicat la aniversarea unui secol și jumătate de la moartea lor, din inițiativa «Astrei», de arhitectul Octav Mihălțan și sculptorul Ion Negrulea; *monumentul militar Custozza*, în amintirea celor căzuți la 24 iunie 1866 în lupta austriaco-italiană de lângă Custozza (între Verona și Mantua); *monumentul Losenau*, colonel austriac.

Biblioteca documentară Bathlyaneum, «instituție de renume mondial», a fost înființată de episcopul Ignat Bałthanyi.

Dintre cele 55.000 cărți, manuscrise și documente, ce le are în prezent biblioteca, o valoare deosebită o au cele 580 incunabile, 19.000 documente și 1.230 manuscrise. Sînt date titlurile cîtorva lucrări din colecțiile bibliografice: *Palia de la Orăștie* (1582), *Noul Testament* (1684), *Sicriul de Aur* (1683), *Kiriacodromionul sau Evanghelia învățătoare* (1699), *Biblia lui Șerban Cantacuzino* (1699), *Descrierea Moldovei* (1711) a lui Dimitrie Cantemir (în limba germană), *Storia delle moderne rivoluzioni de la Valachia* (Istoria revoluțiilor moderne ale Vlahiei) 1718, de Anton-Maria del Chiaro și *Elementa lingue daco-romanae sive valachicae* (Elemente de limbă daco-romană sau valahă) a lui Gheorghe Șincai.

Dintre manuscrise deosebit de prețioase este *Codex Aureus* lucrat cu probabilitate la sfîrșitul secolului al VIII-lea sau începutul secolului al IX-lea, pe foi de pergament scris cu cerneală le aur și semne de argint, cu numeroase ornamente în culori, che-nare, inițiale, elemente geometrice și zoomorfe.

Mai este prezentat *Psalterium Davidicum cum calendario* (Psalmii lui David cu calendar), executat în secolul al XII-lea; *Biblia sacra* din secolul al XIII-lea, *Codex Burgund* din secolul al XV-lea etc.

Dintre incunabile sînt amintite: *Bessarion, Arversus calomniatore platonis* (Împotriva calomniatorului lui Plato) apărut la 1465, *Ptolomeus, Cosmographia*, 1482, *Institutiones*, 1486; *Ovidiu, Epistolarum Hericidum* (1494).

Prezentării istoricului orașului Alba Iulia și a monumentelor sale li se adaugă cele 42 de ilustrații alb-negru și cele 2 schițe de planuri.

Lucrarea captivează prin multitudinea datelor și imaginilor, aducînd lumină asupra unui trecut alît de bogat în fapte și evenimente.

IOAN F. STANULESCU

Radu Florescu, *Ghid arheologic al Dobrogei*, Editura Meridiane, București, 1968, 100 p + 98 ilustrații.

Pentru cel ce calcă mănoasele întinderi dobrogene, lucrarea de față constituie, de altfel după cum arată însăși titlul, un îndreptar util pentru a cunoaște nu numai prezentul, ci și trecutul involburat al acestui colț de țară.

Din todeauna Dobrogea a reprezentat o punte între sudul și nordul țării și în același timp o poartă de ieșire a drumurilor din Carpați la «Marea cea Mare».

Ca mărturie a trecutului său, a popoarelor ce au locuit sau au trecut pe aici stau ruinele, mormintele și comorile îngropate pe care arheologii și istoricii le dau la iveală. Despre acestea se ocupă autorul în paginile cărții sale.

În primul capitol *Călătorie în trecut* este prezentată pe scurt o istorie a Dobrogei. În această provincie cele mai vechi urme de viață și activitate umană datează din paleolitic și au fost descoperite în peșterile de la Gura Dobrogei, Adam, etc. Se presupune că acești locuitori trăiau în peșteri și se ocupau cu vînătoarea. Știri mai

precise se cunosc din neoliticul vechi (5600—5500 î.e.n.). Despre viața acestor oameni din neolitic stă mărturie cimitirul descoperit la Cernavodă. Ocupația lor era agricultura, creșterea animalelor domestice și olăria. Între populația neolitică dobrogeană și aceea din cîmpia Dunării existau, desigur, legături. Așa se face că o serie de elemente din Cîmpia Dunării specifice neoliticului mijlociu se găsesc în Dobrogea; de exemplu, ceramica locuitorilor din cîmpie denumită de «tip Giulești» decorată în motive geometrice, meandro-spiralice, a început să înlocuiască treptat olăria de tip Hamangia.

Descoperirea unor locuințe cu mai multe încăperi din lemn și pereți de paiantă, atestă existența așezării de la Medgidia, din timpul neoliticului superior, perioadă din care Dobrogea cunoaște o dezvoltare paralelă cu cîmpia Dunării. Spre sfîrșitul neoliticului toată țara și în mod special Dobrogea prin poziția ei geografică, cunoaște transformări deosebite. Apar popoare noi, ca acelea din stepele pontice, cu altă organizare economică și alte trăsături culturale.

Referitor la epoca bronzului (1700—1550 î.e.n.) știrile sînt mai puține. Important de subliniat, spune autorul, este faptul că această populație din epoca bronzului este aceea pe baza căreia se va forma poporul trac.

În epoca fierului apare civilizația hallstattiană care, cuprinzînd tot teritoriul țării, constituie de fapt fondul etnic și cultural al dacilor. Către sfîrșitul acestei epoci, grecii ajunși în Dobrogea întemeiază colonia Histros a cărei hegemonie va fi preluată, din secolul al V-lea — al III-lea de cetatea Calatis. Între aceste două cetăți apar așezări mai mici, printre care, din secolul al III-lea, se numără și Tomis-Constanța.

În această perioadă a apariției grecilor pe litoral se cristalizează mai mult procesul de despărțire a geto-dacilor de marele neam trac. Arheologic acest fenomen este atestat de ritul incinerăției și ceramica descoperită. O contribuție de seamă la diferențierea dacilor au adus-o desigur și legăturile cu scitii.

Numărul tot mai mare al popoarelor care își fac apariția pe lîngă Dobrogea determină unificarea Daciei și mai ales trecerea centrului de greutate al dacilor din cîmpia Dunării spre Carpați. Aici se constituie statul dac sub conducerea lui Burebista.

Necesitatea acestui stat de a ieși la mare, face ca în anul 62 î.e.n. Burebista să reușească a integra Dobrogea în statul dac. Din anul 44 î.e.n. însă romanii reușesc să reia Dobrogea care se împarte în două: deoparte orașele de pe litoral conduse de un ofițer roman și denumite Praefectura Orae Ponti Euxini, și de cealaltă parte centrul Dobrogei și malul Dunării intrat în regatul clientar trac. Abia peste cincizeci de ani Dobrogea va forma o singură provincie sub conducerea unui general roman. Despre această perioadă va vorbi în scrierile sale poetul Ovidiu.

Războaiele daco-romane au determinat pe romani să transforme Dobrogea într-o puternică bază de atac. După război, împăratul Traian construiește monumentul de la Adamclisi și, în scopul întăririi Dobrogei, stimulează întemeierea unor noi localități. Așa se face că, deși invadată de multe popoare migratoare, provincia reușește să se refacă mereu. Apar noi forme de viață în care un rol de seamă l-a avut apariția creștinismului și mai ales înființarea episcopioilor de la Dunăre. Apariția ecleziasticilor este dovedită de construcțiile ample, de bisericile cu plăci de marmoră datate din secolul al V-lea. După această perioadă descoperirea unor morminte și identificarea inventarului lor denotă trecerea prin provincie a sarmaților, alanilor, goților, a hunilor și mai ales a avarilor care au distrus multe orașe de la Dunăre și din centrul Dobrogei. Despre trecerea slavilor a rămas mărturie cimitirul de incinerăție de la Nalbanț. Trecerea bulgarilor prin Dobrogea a lăsat puține urme. Printre acestea complexul rupestru de la Basarabi-Murfatlar care de fapt dovedește nu o populație bulgară, ci existența unor călușari ce foloseau ca limbă liturgică, bulgara.

Prin secolul al XI-lea se amintește de existența în Dobrogea a căpeteniilor Tatos, Seslav și Sața ceea ce dovedește o anumită organizare administrativ-teritorială. Treptat slăbirea puterii romane face ca Dobrogea să nu mai poată fi controlată iar către secolului al XIII-lea să devină aproape independentă. Din timpul conducătorilor Balica, Dobrotici și Ivanco, Dobrogea se leagă din ce în ce mai mult de Țara Românească. Mitropolia dobrogeană de la Vicina este transferată la Argeș, iar Dobrogea apărută de Mircea cel Bătrîn, devine moștenire a celorlalți voievozi (p. 18).

Drumul străvechi de la Dunăre la Mare întîlnea patru mari cetăți: Carsium (Hîrsova), Ulmetum, Tomis, Callatis-Pangalia-Mangalia. Autorul prezintă, pe rînd, un scurt istoric al fiecărei cetăți pe baza descoperirilor arheologice.

Carsium, Hîrșova de astăzi s-a păstrat sub forma unor ruine ce se profilează deasupra unei râpi de calcar roșcat așezate pe partea Dunării, râpă ce se poate vedea de cel ce trece Dunărea prin Vadul Piuia Pietrii. *Carsium* este o cetate romano-bizantină destul de puțin cercetată. Sub formă de trapez această cetate tîrzie era apărată de ziduri groase în partea dinspre port și de peretele stîncos al falezei, iar în celelalte trei laturi existau de asemenea ziduri groase și înalte. Se poate observa și astăzi tehnica construcției: două paramente de piatră de talie așezată cu asize regulate și emplectonul (miezul zidului) din bolovani și mortar. Descoperirea pe paramentul exterior a unor pietre frize și cornișe specifice clădirilor romane atestă re folosirea acestora de către bizantini. Aceasta este cetatea de sus. Lîngă Dunăre se află un alt ansamblu de ziduri ce constituiau cetatea de jos, mult mai interesantă.

Cercetările viitoare vor scoate la iveală desigur mult mai multe mărturii despre așezarea romană *Carsium* care se întindea sub actualul oraș Hîrșova. Chiar și după ieșirea din oraș urme ale așezării de odinioară însoțesc mult timp pe călători.

Ulmelum. Este cercetat pentru prima dată de Vasile Pîrvan între 1911—1913. Se pare că își trage numele de la zona împădurită în care se afla și prin care trecea drumul de la Hîrșova la Histria. Existența sa a început în secolul al II-lea e.n. ca un «sat nou» format din bessi colonizați și cetățeni romani (veterani ai trupelor sau aduși din alte părți). Se pare că această așezare era încadrată administrativ în garnizoana de la Capidava. Invaziile celorlalte popoare au determinat pe locuitorii din *Ulmelum* ca, în a doua jumătate a secolului al III-lea e.n., să-și întărească cetatea cu ziduri și turnuri. Construcția acestora era o succesiune de zidărie din piatră și zidărie din cărămidă. Zidăria din piatră prezintă aceeași combinație interesantă între paramentul de piatră de talie și miezul de mortar de var amestecat cu bolovani.

De-a lungul secolelor, cetatea a fost refăcută ajungînd ca, în urma distrugerii de către huni, pentru refacerea grabnică să fie incluse în zid și pietrele de mormînt.

În partea de sud-est a cetății se afla o clădire mare care, după construcție și plan, pare să fi fost sediul unui șef militar sau ecleziastic. Treptat cetatea devine mai săracă și viața ei se stinge în timpul migrației slavilor și avarilor. Încercarea de întemeiere a unui sat din bordeie, care a avut loc după trei secole, nu rezistă migrației pecenegilor și cumanilor. Ruinele acestui sat drobogean rămîn martore ale unei civilizații care a avut cîndva o dezvoltare superioară.

Tomis. Așa cum arată astăzi orașul Constanța, mai ales în cartierele noi, puțini vizitatori și-ar putea închipui că el este așezat deasupra Tomisului greco-roman. Activitatea arheologilor a fost îngreunată tocmai de acest fapt. Pînă prin anul 260 e.n. știrile despre existența Tomisului sînt puține. Abia în această perioadă, cu ocazia unui război dintre Histria și Calatis deoparte și Bizanț de altă parte, apare numele așezării Tomis disputată de cele trei cetăți.

O dată cu dezvoltarea relațiilor dintre Dunăre și mare, Tomisul cunoaște o dezvoltare intensă ajungînd să fie o cetate de sine stătătoare cu o populație romană din ce în ce mai numeroasă în raport cu vechii coloniști din Miletul Ionic.

În cadrul orașului apare o dată cu adoptarea creștinismului ca religie de stat în Imperiul roman, *episcopul*. Ca urmare se constituie noi organizații ale populației pe circumscripții corespunzătoare corporațiilor profesionale dar și parohiilor religioase (p. 27). De la această dată știrile despre viața cetății încetează.

Sînt prezentate în continuare cîteva dintre descoperirile arheologice ce stau mărturie acestui trecut al cetății.

Lîngă sala Fantazio apar ruinele porții de vest (pragul, o parte din usciorii de piatră, grătia ce închidea accesul, asizele și soclul de piatră de talie ale celor două turnuri).

La cîteva zeci de metri către est apar ruinele celei de a doua porți din care se păstrează doar temeliele. Din incintă cel mai bine s-a păstrat *turnul măcelarilor*, al cărui nume provine de la inscripția de pe o piatră din exteriorul turnului: «pedatura makellarion». În formă de sfert de cerc turnul are o construcție specific romană. În mijlocul frontonului său era așezată inscripția amintită ce atestă organizarea pe meserii.

În ceea ce privește zidul de incintă, traseul său nu a putut fi cunoscut în întregime tocmai pentru că este așezat sub actualul oraș. Resturile lui se zăresc însă pînă lîngă panta abruptă a portului.

Construcțiile portului roman ce continuă acest zid încep din dreptul actualei primării. În acestea se încadrează și vestitul edificiu cu mozaic. Așa cum a fost descoperit, zidul de incintă reprezintă ultimul zid de apărare al cetății. Despre această perioadă datele sînt mai ample. Se presupune astfel că orașul era împărțit de o arteră principală orientată nord-sud ce trecea pe lângă bazilica cu criplă, edificiul cu mozaic și termele. Locuitorii erau împărțiți probabil pe cartiere — parohii, ceea ce corespundea și corporațiilor (măcelari, olari, marinari). În afara zidurilor se aflau cimitirele dintre care cel mai bogat pare să fi fost cel de pe locul actualului parc al Teatrului de Stat. Un alt cimitir a existat în parcul de lângă gara nouă. S-au descoperit aici adevărate cavouri dintre care unul era pictat în interior cu vrejuri subțiri.

Dintre construcții cea mai bine păstrată este bazilica mare de lângă gara veche. Construită din bolovani legați cu mortar, cu nartex tripartit, cu trei nave separate de coloane și cu absidă semicirculară, bazilica prezintă ca element interesant o criplă. Accesul la această criplă se făcea printr-o scară ce pornea din mijlocul navei centrale. După mărime, cripla părea să aibă destinația a adăposti moaștele prețioase ale lăcașului și mormintele unor eclesiasti de seamă. Autorul nu exclude posibilitatea ca această bazilică să fi constituit sediul episcopiei de Tomis (p. 32).

Din aceeași perioadă a secolelor al V-lea — al VI-lea datează o altă bazilică, mai mică, aflată în apropierea celei mari. Bazilica avea o absidă semicirculară și care avea construit în interior o criplă dreptunghiulară. Pe pereții tencuiți ai acesteia s-au mai putut observa, la descoperire, urme de pictură în roșu și negru.

Cu ocazia unor lucrări de construcție la clădirea liceului nr. 1 s-a dat peste fundațiile unei alte bazilici cu criplă. Și aici pereții erau pictați cu tonuri de roșu și galben în tehnica picturală denumită *trompe l'oeil*.

S-a mai descoperit și un fragment din bazilica portului.

Săpăturile arheologice au scos la iveală din ansamblul falezii «edificiul cu mozaic» compus din două construcții. Prima construcție în plan patruleter are două nivele și prezintă ca specific deschiderile în arcadă. Inexistența decorației și mai ales resturile descoperite în interior dovedesc că ea ar fi fost o magazie pentru depozitarea mărfurilor.

Edificiul cu mozaic este reprezentat de fapt de cea de a doua construcție, de asemenea cu două nivele. Nivelul inferior era divizat în încăperi bolite ce serveau tot ca magazine. Nivelul superior se remarcă prin amenajările și decorația interioară ce permit, prin fragmentele păstrate, o reconstituire parțială. S-au mai păstrat de asemenea fragmente din placajul de marmură ce împodobeau pereții sălii de mozaic. Nu se știe nimic despre decorația boltei.

Într-o încăpere a nivelului inferior s-au mai păstrat urme de decorație interioară ce reprezintă pictura murală a unei figuri aureolate presupusă creștină. Din punctul de vedere al construcției edificiul reprezintă «un exemplar al celei mai perfecte tehnici constructive romane».

Din întreg monumentul cel mai important element îl formează mozaicul pavimentar al sălii mari de la etajul superior. Format din *tessellate*, pietricele mici de formă cubică, roșii, negre, galbene, albastre închise, albe, întregul mozaic creează impresia unui covor urias. Pe margini are un chenar cu șapte și opt registre iar în interior e împărțit în porțiuni dreptunghiulare și pătrate, patru la număr. Dintre acestea se mai păstrează porțiuni din două cîmpuri pătrate și două dreptunghiulare. Cîmpurile pătrate au un decor mai bogat în raport cu cele dreptunghiulare care sînt mai mari și cu motive mai simple.

Aflarea în mortarul mozaicului a unei monede de la Constantin II (324—361) permite datarea mozaicului în veacul al IV-lea.

Tot pe faleza de vest s-a mai descoperit și un alt edificiu asemănător cu primul dar din care nu s-a mai păstrat decât o sală mare plăcată inițial cu marmură.

Cercetările arheologice au dat la iveală la Constanța un întreg sistem de «gurguri subterane» despre care se presupune că ar fi constituit sistemul de canalizare al Tomisului secolului al IV-lea.

Numeroase piese, mărturii ale trecutului istoric al Tomisului, au fost strînse în Muzeul de Arheologie al Dobrogei întemeiat de Vasile Pirvan în 1914. Din 1959, cînd muzeul s-a mutat în actualul local, s-a creat posibilitatea transformării lui într-unul din cele mai mari muzee arheologice din țară. Iată numai cîteva dintre piesele depozitate aici: în casete de sticlă sînt adăpostite altarul funerar al lui Junius Kuadratus

magistrat al teritoriului Capidavei descoperit la Ulmetum; sarcofagul cu simboluri și sarcofagul lui Aleksandros al lui Zmaragdos, primul din secolul al II-lea, iar al doilea de la începutul secolului al III-lea.

Din piesele expuse în interiorul muzeului se remarcă în mod cu totul deosebit depozitele de unelte și arme de bronz descoperite la Techirghiol, ceramica de tip Gumelnița, Calfa și Nastradin, ceramica locală getică și grecească, unelte agricole, grăunțe carbonizate, inscripții referitoare la ocupația locuitorilor, mozaicul pavimentar cu motiv de cercuri interesante din secolul IV e.n., brățări, podoabe, bijuterii, statui și basoreliefuli, etc.

Calatis-Pangalia-Mangalia — așezată la granița de miază-zi a țării noastre a fost întemeiată în secolul al V-lea î.e.n. pe locul unei vechi așezări băștinășe. Se cunosc prea puține date despre viața așezării pînă prin secolul al X-lea cînd apare sub numele Pangalia. Trecută sub stăpînirea turcească în secolul al XIV-lea această așezare bizantino-geoveză și-a primit numele de Mangalia.

Munca neîntreruptă a unor arheologi ca Gr. Tocilescu și Vasile Pirvan, Oreste Trafali și Teofil Sauciu-Săveanu iar mai târziu Constantin Preda au făcut să fie descoperite numeroase inscripții și piese ce au permis reconstituirea istoriei acestei așezări.

În sudul Mangaliei într-o movilă înaltă cercetătorii au descoperit o cameră funerară din blocuri de calcăr fără mortar. Asemănătoare cu aceasta a mai fost descoperită alta în apropierea satului Doi Mai. Sînt morminte caracteristice geto-traciilor de pe litoralul vestic al Mării Negre.

În 1959 a fost descoperit mormîntul devenit cunoscut sub numele de mormîntul cu papirus. Avea aspectul unei movile conice din lespezi de piatră ce acopereau un cavou dreptunghiular. În interior s-au descoperit: un schelet, vase de ceramică pictată și renumitul sul de papirus care, în contact cu aerul, s-a sfărîmat. În apropierea mormîntului s-a mai descoperit un altul de incineratie, triplu, datat din secolele al III-lea — al II-lea î.e.n.

Din zidul de incintă al orașului antic, zid refăcut de cîteva ori, a fost descoperit acela construit în timpul stăpînirii romane târzii. Se cunoaște faptul că uneori construcția orașului se apropiau mult de zidul de incintă. Așa a fost bazilica din nord-est a orașului. Compusă din bazilica propriu-zisă, altul și palatul, aceasta este datată din secolul al V-lea e.n. deși fragmentele ce se păstrează aparțin secolului al VI-lea. Bazilica propriu-zisă, gresit orientată nord-sud, servea ca locaș de cult creștin. Era formată dintr-un spațiu împărțit în trei nave și un alt spațiu mai mic împărțit în trei încăperi dintre care două erau folosite ca sacristii iar cealaltă ca altar. Din punct de vedere al planului și al tehnicii de construcție ansamblul seamănă cu construcții de același tip din Siria, ceea ce duce la concluzia că ar fi fost realizat de un arhitect sirian. După toate probabilitățile ansamblul a servit ca sediu al episcopiei orașului (p. 45).

Numeroasele opere de artă sau obiecte scoase la lumină de săpăturile de aici sînt adăpostite într-un mic muzeu aflat în apropierea bazilicii iar altele la Muzeul din Constanța (podoabele de aur, aplicile de teracotă aurită) și la Muzeul Național de Antichități din București (două statuete feminine de teracotă, pictate și aurite).

Urmele străvechi din platforma dobrogeană cel de al treilea capitol al lucrării prezintă alte ruine, mărturii ale trecutului Sției Minor.

La puțin timp după depășirea orașului Constanța, din dreptul gării Palas, apare Valul lui Traian — o fortificație ce se întinde de la est la vest și are o înălțime de 3,5 m. Valul începe de pe malul Dunării cu cetatea Pătulului (după numele modern) și avea funcția de apărare. Pînă la Medgidia, Valul se întinde pe malul stîng al văii Carasu pentru ca apoi să treacă pe malul drept și să se încheie la sud de Tomis. Din loc în loc era prevăzut cu fortificații al căror număr după cercetătorul german Karl Schuchardt, era de 34 mari și 30 mici. După ultimele cercetări Valul datează din veacul al X-lea, era noastră. Între gura Ghermelelor și Pietre acest val de pămînt este însoțit și uneori este chiar înlocuit de un val de piatră a cărei înălțime se presupune să fi fost 3 m. Mai există un al treilea val de pămînt, mai mic, fără fortificații și fără un rost lămurit. Șoseaua actuală întretaie valul de piatră la Valea Seacă și înainte de a ajunge la valul mic de pămînt trece prin apropierea unui ansamblu monumental unic în țara noastră — complexul rupest de la Basarabi.

Dincolo de zidurile oraşului s-au descoperit ruinele unei bazilici coemeteriale — capela de cimitir a oraşului, «cea mai veche din bazilicile creştine ale oraşului». S-au mai descoperit printre altele şi tencuiala hidroizolantă cu praf de cărămidă a apeductului ce alimenta oraşul cu apă.

Limesul Danubian. De la Adamclisi şoseaua, mergînd spre vest, întilneşte Ostrovul. Începînd de la această aşezare de-a lungul Dunării se înălţau odinioară un şir de cetăţi de frontieră romană — Limes Danubianus. Peste cele mai multe au fost aşezate de-a lungul secolelor alte fortificaţii. Una dintre acestea poartă numele Păciului lui Soare. Aşezată într-o insulă dunăreană sub ea se înălţa odinioară (secolul X) un oraş bizantin. Din vechea incintă, datorită eroziunii apei fluviului şi vicisitudinilor vremii, se mai păstrează doar o treime dintre care mai proeminente sînt zidurile. S-au găsit şi cîteva bordeie caracteristice ce aveau în interior obiecte de ceramică, unelte, arme, podoabe (printre care două cruce relicvar de bronz). Distrusă în secolul al XI-lea şi refăcută, cetatea a continuat să existe pînă la sfîrşitul secolului al XII-lea. Viaţa din interiorul ei se intensifică abia la începutul secolului al IV-lea, perioadă din care au fost descoperite bordeie ţărăneşti. În secolul al V-lea viaţa din interiorul aşezării va înceta.

Dintre celelalte cetăţi ce se înşiră pe malul dobrogean spre nord se distinge cetatea de la Axiopolis. Cunoscută din vremea dacilor această cetate înfloreşte îndeosebi în timpul stăpînirii tracilor în Dobrogea. Cea mai mare parte a populaţiei pare să fi fost de origină greacă dovadă şi adoptarea numelui traco-iranian aksena (neagră, întunecată) la limba elenă — Axiopolis.

Cunoscînd o dezvoltare intensă în timpul stăpînirii romane cetatea este descoperită astăzi pe un platou din dreptul insulei Hinogul, loc în care se suprapun ruinele de la trei cetăţi.

Cercetările arheologice nu au dat la iveală decît ruinele unor puţine edificii. Astfel în centrul cetăţii au fost descoperite zidurile unei bazilici asemănătoare prin elementele componente cu bazilicile de la Tropaeum Traiani.

Dintre zidurile cetăţii s-au descoperit ruine provenite dintr-o etapă mai tîrzie sau din reparaţii. În interiorul zidurilor de incintă cercetătorii au descoperit şi o capelă funerară cu două încăperi, probabil un martyrion sau mai mult ca sigur un locaş de înmormîntare.

În evul mediu peste ruinele acestei cetăţi romane şi bizantine timpurii s-a ridicat o cetate. În interiorul acesteia, dintre elementele descoperite, se remarcă îndeosebi nişte urme de construcţie de lemn ale căror elemente (forma crucilor gravate) dau posibilitatea să fie asemănate cu bisericuţele de la Basarabi.

O altă aşezare dunăreană este *Capidava*. Aşezată pe un pînten calcaros, vechea aşezare getă a dispărut aproape complet. În apropiere de aceasta, pe un alt pînten, s-a înălţat mai apoi o monumentală cetate romană datată din secolul al IV-lea d. Hr. Începută să fie construită la începutul secolului al III-lea, numeroasele ruine, blocuri de piatră, statui şi alte mărturii glăsuiesc despre viaţa acestei aşezări de la Capidava din timpul stăpînirii romane. Aşezarea propriu-zisă era în partea de nord a cetăţii constituind un fel de oraşel. Din templul oraşelului s-a mai păstrat un bust al lui Jupiter. La marginea oraşelului se afla un cimitir în care printre frumoasele stele de calcar a fost descoperită una cu reprezentarea banchetului funerar şi a cavalerului trac.

În cetatea de la Capidava, aşa cum arată inscripţiile, au locuit pe rînd mai multe unităţi militare printre care un detaşament din legiunea XI Claudia (care a construit castrul); apoi Cohorta I de germani; o vexillatio capidabensium din legiunea II herculea.

În timpul invaziei hunilor (în mijlocul secolului al V-lea) cetatea a fost distrusă fiind refăcută la sfîrşitul aceleiaşi perioade. Noua cetate era de fapt un fort mic în jurul căruia s-au aşezat locuitorii. Şi aceste aşezări au fost distruse către începutul secolului al VII-lea pentru ca la sfîrşitul secolului al IX-lea să se aşeze aici o comunitate de ţărani grăniceri.

Cercetările au dat la iveală resturi a cinci aşezări suprapuse pe acest loc. Cea mai veche dintre ele avea un caracter militar agrar. Descoperirea a trei cruce de bronz dintre care una cu scena «Răstignirii» pe o faţă şi «Fecioara Maria» pe cealaltă duce la concluzia că locuitorii erau creştini (p. 76).

Distrugerea aşezării, probabil prin foc, a făcut să fie instalată alta ce respectă în general acelaşi plan. De data aceasta locuinţele erau nişte bordeie căptușite cu piatră.

Celelalte nivele sînt în parte asemănătoare diferențiindu-se prin sistemul de construire a bordeielor și prin ceramică. Treptat viața așezării a încetat pentru ca în secolele XVIII și XIX platoul cetății să servească, ca cimitir turcesc.

Mai spre nord de Capidava se întind ruinele cetății *Carsium* apoi ale cetății *Beroe* unde a fost scoasă la lumină o bazilică creștină și un cimitir «în cadrul căruia se poate urmări îndeaproape și cu limpezime procesul de romanizare și creștinare al diferitelor seminții migratoare» ce au ajuns în Dobrogea între secolele al III-lea — al X-lea.

Mai departe se găsesc ruinele celor două cetăți de la *Troesmis* datate de la începutul secolului al IV-lea.

Cetatea de vest așezată pe un promontoriu accesibil doar pe latura de răsărit este de fapt un oraș întărit cu o arie destul de mică.

Despre *Troesmis* se găsesc știri și în scrierile lui Ovidiu: ar fi fost cucerită de la goți de către romani și dată, pentru așezarea unei garnizoane, regelui tracilor.

În timpul războaielor cu dacii construirea unui castru la *Troesmis* a atras multe familii de soldați, negustori, veterani care s-au așezat împrejur.

Devenită mai tirziu municipiu, pe locul așezării s-a construit, în secolul al IV-lea, un oraș. Probabil că tot acum a fost construită și cetatea de est ce seamănă mult cu cetățile de la *Ulmelum* și *Tropaeum Traiani*.

În partea de sud a axului turnului central se află o altă bazilică cu absidă semicirculară, trei nave și nartex. «După importanța deosebită a bazilicii flancată de atriu, ar putea fi localizat în această construcție sediul episcopiei de *Troesmis*» (p. 80).

În nordul Dobrogei au fost degajate ruinele unui șir de cetăți și așezări: *Arrubium* — *Măcin*, *Dinogetia* — *Gărvan*, *Aegyssus* — *Tulcea*, *Noviodunum* — *Isaccea*, *Sălsovia* — *Mahmudia*. Cea mai intens cercetată a fost cetatea de la *Gărvan*.

Inițial a existat aici o așezare getică peste care în secolul al III-lea a fost construită o cetate romană. Se disting aici urmele străzii axiale, ale clădirilor construite din bolovanii de piatră și mortar precum și ruinele unei bazilici cu trei nave, absidă semicirculară și nartex simplu.

Faptul că bazilica era așezată la periferie duce la concluzia că aici ar fi fost «sediul unei circumscripții religioase — bazilica de marmoră de la *Tropaeum* și cea *Siriană* de la *Callatis*, care funcționau ca sedii ale episcopiei respective, au poziții asemănătoare...» și nu lăcaș de cult al garnizoanei.

Ansamblul a fost restaurat în timpul împăratului *Anastasius* (sec. V).

Distrușă la începutul secolului al VII-lea de slavi și avari, cetatea și-a reluat viața economică în secolul al X-lea.

Dinogetia este distrușă în a doua jumătate a secolului al XII-lea.

Țărmlul mării și centrul înălțat al Dobrogei se caracterizează printr-o mai mare bogăție de urme arheologice.

În marginea salului *Agighiol* într-o movilă a fost descoperit mormîntul unui prinț trac. Zidit cu piatră brută și pământ cavoul avea două încăperi: prima pentru cai iar a doua mormîntul propriu-zis. În camera unde erau caii s-au aflat plăci de argint cu motive zoomorfe de tip tracic. În camera mortuară s-au găsit cupe, pahare frumoase decorate, două cremide și un coif.

Nu departe de satul *Enisaia* se află cuibul de vultur de la *Heracleea* — o cetate datată după forma și tehnica zidăriei, în secolele al XIII-lea — al XIV-lea.

Lîngă *Bahadağ* au fost identificate o cetate din epoca fierului și ruinele orașului roman *Ibida*. La răsărit de *Ibida* lîngă *Jurilovca* se află ruinele orașului *Argamum*.

Dintre edificiile date la iveală în interiorul cetății, demnă de menționat este bazilica cu trei nave și absidă semicirculară.

Lîngă această cetate, pe mica insulă *Bisericuța*, se află o așezare medievală al cărei centru este ocupat de o bisericuță. S-a aflat aici o cruce relicvar de bronz decorată în relief cu Răstignirea și pe cealaltă față cu *Fecioara Maria*.

La *Baia (Hanangia)* arheologii au descoperit olărie neagră cu motive triunghiulare și figurine feminine din care face parte și grupul «Cînditorului de la *Cernavodă*» și statuia din piatră calcaroasă denumită «Membriul de la *Hamangia*».

Acolo unde platforma dobrogeană face să dispară de sub privirea călătorului apele mării, sînt așezate necropolele de la *Sinoe* și *Histria*.

Vechea cetate *Histria* este așezată de fapt pe o limbă de țărml ce se dezvăluie deodată de după o ridicătură de pămînt.

De această cetate de basm este legată viața și activitatea lui Vasile Pîrvan. El este acela care a scos la lumină termele și bazilica creștină.

Cercetările au fost continuate vreme îndelungată de Scarlat Lambrino, iar din 1949 de un colectiv de arheologi condus de Acad. Em. Condurachi.

Zidul de incintă a fost construit în secolul al IV-lea d. Hr., reconstruit de câteva ori. Nu departe de poarta zidului sînt ruinele unei bazilici cu trei nave, absidă adîncă semicirculară, considerată «un vechi locaș creștin din secolul al V-lea e. n.». În apropierea acestuia, peste drum, se află o altă bazilică cu trei nave, construită din bolovani de piatră și mortar, ce impresionează prin masivitatea zidurilor și a pilăștrilor. În interiorul ansamblului s-au mai găsit încă o bazilică romană tripartită de pilăștri și o alta dreptunghiulară în care se afla inscripția ce pomenea pe regele local Rhemaxos. Sînt interesante și resturile de pavaj și de plăcaj de marmoră precum și vestitele încăperi de baie, — termele Histriei, construite în sistem hipocaust.

Din cartierul de locuințe sărace un interes deosebit îl prezintă bazilica paleocreștină formată din trei nave, absidă semicirculară, narțex tripartit și exonarțex deschis. «După toate aparențele, este vorba de bazilica episcopală a Histriei din secolele VI—VII e. n.» (p. 92).

Nu departe de această construcție, sub un bloc de piatră, într-o încăpere, s-au descoperit două cruci, două inele și o pereche de cercei, toate din aur.

Mai există în cetate un cartier de case bogate în care se afla și sectorul templului. Crepidoma templului era înaltă iar interiorul prezenta pronaos și naos. Se presupune că această construcție «a constituit nucleul unei zone de construcții religioase monumentale».

La sud-est se distinge un altar. Între templu și altarul mare elenistic se înșiră alte altare mai mici, iar spre vest de acest templu, un alt templu mai nou tot din gresie calcaroasă gălbuie. S-au descoperit ruine de clădiri și în afara zidului cetății. Sînt amintite dintre acestea bazilica coemeterială.

Toate descoperirile arheologice de la Histria au dus la concluzia că cetatea a fost întemeiată în a doua jumătate a secolului VII î. d. Hr. de coloniști ionieni veniți din Milet. Orașul a cunoscut, prin poziția sa, o rapidă dezvoltare economică și socială.

Inscripțiile și izvoarele literare atestă existența aici a unor șefi ai populației locale getice (Rhemaxos, Zamoldegicos).

Treplat, ca urmare a formării cordonului litoral, Histria a cunoscut o ruralizare. Invazia slavilor și avarilor de la începutul secolului al VII-lea face să înceteze definitiv viața acestei cetăți.

Renumitul arheolog Vasile Pîrvan a pus bazele muzeului cetății în apropierea porții mici. Sînt expuse aici reliefuli votive, funerare, decorative etc.

Pentru Dobrogea, una din regiunile cel mai mult vizitate, lucrarea de față se înscrie printre primele de acest gen, menite să dezvăluie, prin conținut, din tainele sale milenare.

Deși abundă în date și termeni tehnici specifici, cum de altfel este și firesc în asemenea cazuri, lucrarea captivează prin stilul său clar și concis. Dar, ea atrage în-deosebi prin elementele noi ce apar cu fiecare pagină.

După ce ai întors o călătorie în trecutul bogat în fapte și evenimente ale acestui ținut, ești plăcut impresionat să constăți că mîini harnice au știut să dea la lumină urmele de milenii ale așezărilor din zona litoralului și a Dunării, mărturii ale unei străvechi civilizații.

Textului lucrării i se adaugă cele 98 de ilustrații alb-negru, de o incontestabilă valoare documentară și o planșă cu imaginile de pe monumentul Tropaeum Traiani.

Copertele interioare, prezintă o hartă a localităților arheologice și o altă a traseelor turistice ale Dobrogei.

Recomandăm lucrarea de față ca pe o călăuză de un real folos pentru cei ce doresc să cunoască trecutul istoric al Dobrogei.

Pr. ION ST. CRISTACHE

INDREPTARE

La nr. 9—10 1968, p. 1053, semnătura articolului: *Din trecutul învățămîntului seminarial*, se va citi: VIRGIL MOLIN.